

2023

Informe anual Estat de la cultura i de les arts

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

Generalitat
de Catalunya

Sumari

---

5 Introducció

---

6 Capítol 1. Esdeveniments i tendències 2023

Arts escèniques. *Un ball de màscares*

Manuel Pérez i Muñoz

Arts visuals. *Temps de gran activitat artística, de festejar commemoracions i de reptes per al futur*

Mariona Seguranyes Bolaños

Audiovisual i multimèdia. *El que entenem per bones notícies*

Mariona Borrull

Cultura digital. *2023, l'any en què sense voler-ho totes les arts s'han convertit en digitals per mitjà de la IA*

Antònia Folguera Bañeres

Cultura popular i associacionisme. *Entre la normalització i la precarietat*

Guillem Carreras

Edició i creació literària. *Els rastres d'una crisi i una productivitat abundant i variada*

Pere Antoni Pons

Museus, patrimoni i arxius. *Noves infraestructures i llavors per al futur patrimonial*

Montse Frisach

Música. *Prioritats en un canvi de paradigma*

Esteve Molero

Llengua catalana. *El català el 2023: encara més reptes en un context dinàmic*

Teresa Tort Videllet

---

72 Capítol 2. Articles exploratoris

Biblioteques 2040: coneixement, vincle i ciutadania

Carme Fenoll

La imparable feminització de la cultura catalana. Panoràmica 2023

Júlia Ojeda Caba

La cultura visitada. La nova lògica del turisme cultural

José Antonio Donaire Benito

---

96 Capítol 3. Revisió de les polítiques culturals del 2023

Parlament

Govern

Departament de Cultura

Administració local

Altres fets destacats

---

124 Capítol 4. Anàlisi de l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya. Perspectiva dels agents culturals

Principals resultats

Bloc 1. Objectius de la política cultural

Bloc 2. Perspectiva dels agents culturals sobre l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya.

Bloc 3. Prioritat dels nous projectes culturals

Notes metodològiques

168	Capítol 5. Cultura en dades
	Dades sociodemogràfiques
	Pes econòmic de la cultura
	Estructura del sector
	Àmbits culturals
	Participació i pràctiques culturals

226	Capítol 6. Conclusions i recomanacions
------------	---

Introducció

Un any més, l'*Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts* recull les principals fites que s'han assolit durant l'any 2023 en l'àmbit de la cultura i de les arts i en matèria de polítiques culturals desenvolupades per les administracions públiques catalanes, principalment per la Generalitat de Catalunya. Aquesta revisió exhaustiva dels esdeveniments succeïts és la base per generar les propostes de millora, incloses a les conclusions de l'informe, que ajudin a enfortir, ampliar i millorar l'ecosistema cultural català.

Enguany l'informe inclou sis capítols. El primer, l'anomenat «Esdeveniments i tendències», incorpora el relat sobre com els sectors culturals han viscut l'any 2023, un període en què els debats recurrents han anat de la recuperació de la crisi pandèmica a l'increment del pressupost en cultura, passant per l'auge de la intel·ligència artificial o la precarització d'alguns sectors culturals. Tot això, a partir de la mirada de diferents signatures convidades expertes en el seu camp d'incidència.

S'incorporen tres articles exploratoris en un nou capítol 2, que busca aprofundir en diferents camps interseccionals. En aquest sentit, l'informe recull articles que aborden les qüestions de la cultura i el gènere, la cultura i el turisme, i un tercer que indaga en el futur de les biblioteques.

Així mateix, inclou l'anàlisi de la política cultural des del triple vessant del Parlament, el Govern i el Departament de Cultura. Si el 2022 es va caracteritzar per un funcionament normal dels òrgans legislatiu i executiu i per un augment del pressupost en cultura de la Generalitat de Catalunya fins a arribar a l'1,3 %, el 2023 ha estat marcat per les eleccions municipals i el manteniment de la tendència creixent del pressupost del Departament de Cultura, fins a arribar a l'1,5 % del pressupost autonòmic. Una altra novetat de l'informe d'enguany és la incorporació de la mirada de les polítiques culturals locals.

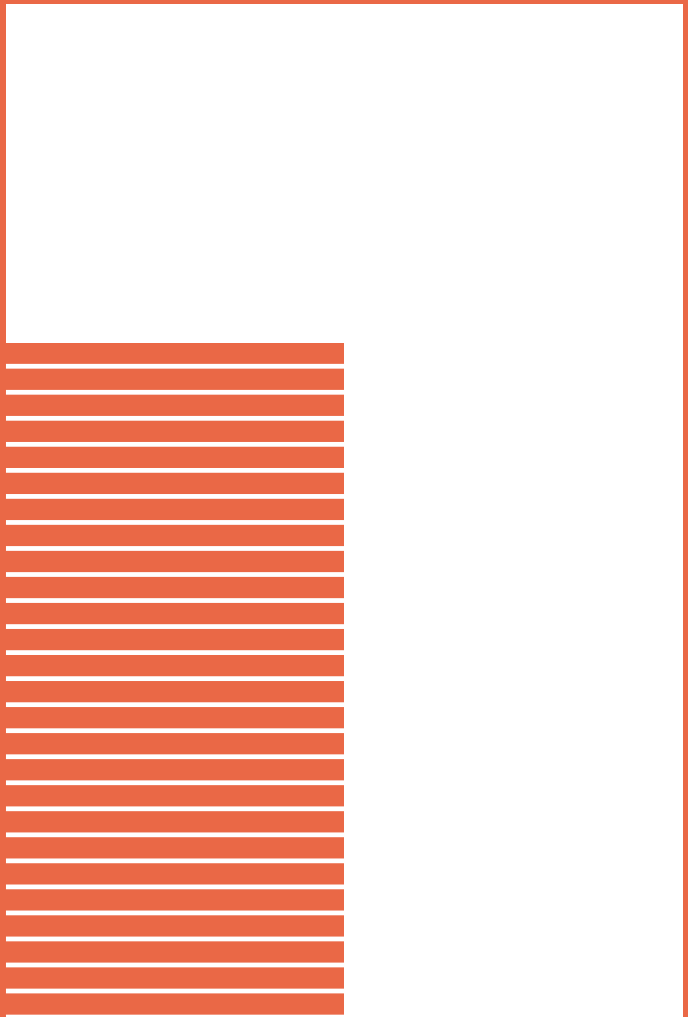
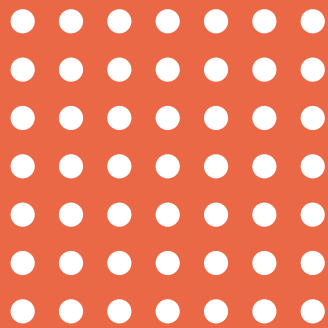
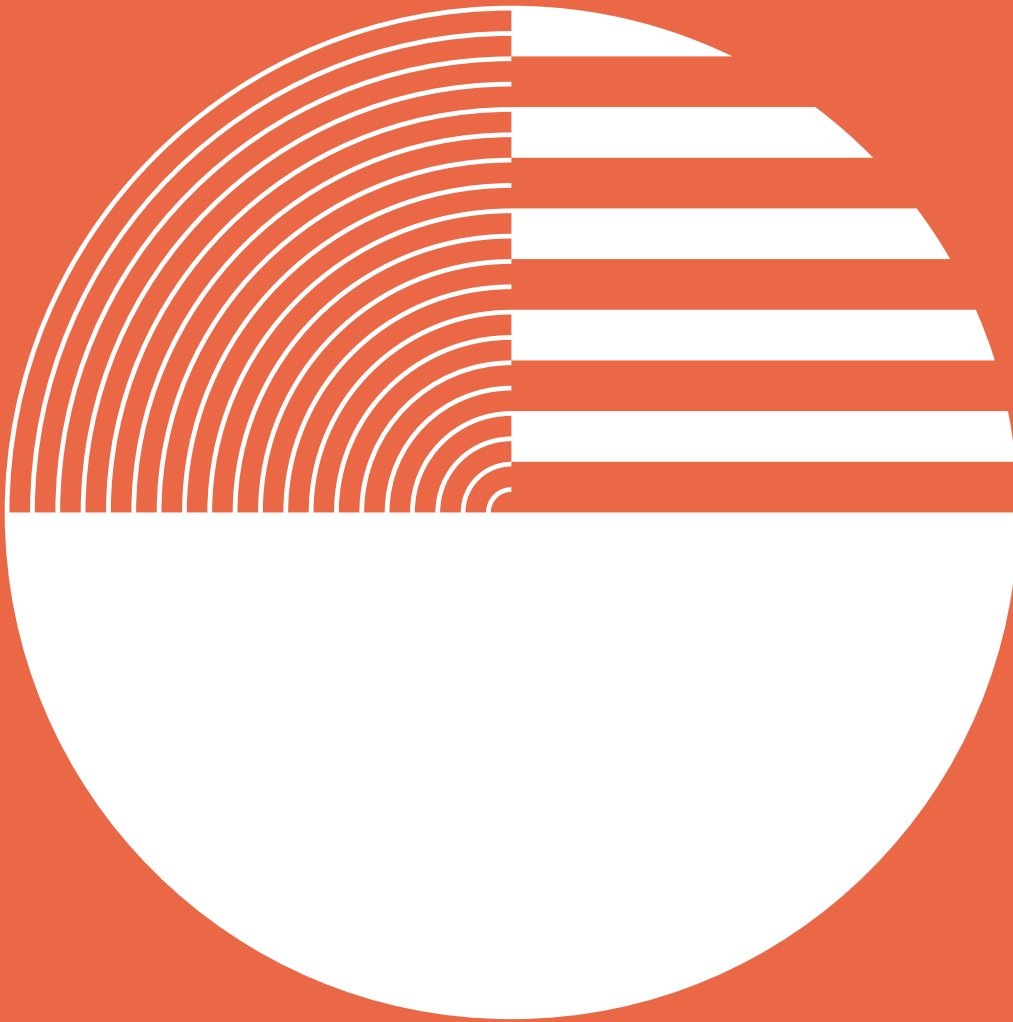
En aquesta edició, i amb l'objectiu de captar la percepció que els professionals de la cultura tenen sobre l'estat de la cultura i de les polítiques culturals catalanes, s'ha recuperat l'enquesta que el CoNCA va realitzar i publicar al seu *Informe anual* l'any 2016. El qüestionari utilitzat enguany ha estat modificat per actualitzar-ne els continguts i millorar-ne els resultats, però ha mantingut l'estructura principal i la formulació de les preguntes per possibilitar la comparativa entre els resultats de les dues edicions.

El tradicional recull de les principals dades i dels indicadors culturals disponibles en el moment de tancar el document ens apropa a l'evolució del sector des de diferents perspectives. Per primera vegada, s'hi inclou alguna dada de diferents sectors no professionals per tal de reflectir de manera més transversal la realitat del país.

L'informe es clou amb les conclusions que el Plenari del CoNCA realitza en base a l'anàlisi de tota la informació recollida prèviament. D'aquesta anàlisi en surten unes propostes que van dirigides en primera instància als dirigents responsables de la política cultural del país, així com als agents dels diferents sectors culturals, i sobretot contenen el compromís del CoNCA vers el conjunt de l'ecosistema cultural català.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts
Juliol de 2024

1. Esdeveniments i tendències 2023

Arts escèniques

Un ball de màscares

Manuel Pérez i Muñoz

Periodista, director de la revista *Entreacte* i crític teatral d'*El Periódico de Catalunya*

La icona més identificativa del teatre és la doble màscara grega, una somrient per a la comèdia i l'altra trista, que correspon a la tragèdia. Així ha estat el 2023 per al teatre català: d'una banda, alegre, perquè ha viscut un any de rècord d'espectadors i recaptació, amb un bon grapat de companyies i artistes debutants en molt bona forma, i d'altra banda, trist, perquè l'escena catalana no acaba d'espantar el fantasma de la precarietat, amb manca d'infraestructures i una base feble que fa trontollar alguns escenaris a llarg termini.

Entre les obres que recordarem de l'any passat figura, sens dubte, *Le congrès ne marche pas*, de la companyia La Calòrica. Estrenada al Teatre Lliure, el títol de la farsa històrica copia la descripció que el príncep de Ligne va fer del Congrés de Viena de 1814. La peça actual del dramaturg Joan Yago capgira la vella frase amb ironia per criticar la decadència de l'Antic Règim i, per extensió, denuncia les dinàmiques neoliberals de la societat capitalista dels nostres dies. Estirant la metàfora, ho podríem aplicar també al nostre context escènic de 2023 i, parafrasejant l'aristòcrata belga, afirmar que «el teatre no avança, balla».

El ritme i la melodia es podrien qualificar d'*in crescendo*: una progressió que va des de l'alarma per la falta de públic que va presidir bona part de 2022 —amb la pandèmia encara cuejant— fins a l'eufòria que marca 2023, sobretot per a la patronal, amb un rècord d'espectadors (2,84 milions) que deixa el sector a tocar de la frontera simbòlica dels tres milions d'entrades despatxades en una temporada.

El ritme i la melodia es podrien qualificar d'*in crescendo*: una progressió que va des de l'alarma per la falta de públic que va presidir bona part de 2022 —amb la pandèmia encara cuejant— fins a l'eufòria que marca 2023, sobretot per a la patronal, amb un rècord d'espectadors (2,84 milions) que deixa el sector a tocar de la frontera simbòlica dels tres milions d'entrades despatxades en una temporada, una fita que fa més d'una dècada que es persegueix i que les respectives crisis han torpedinat. Primer van ser les retallades posteriors a la recessió de 2008, després la covid i més tard la inflació contagiada per la guerra d'Ucraïna; el cas és que el teatre —com la resta de la societat— no ha recuperat part de la seva base econòmica i, mentre el ball s'accelera, la major part dels ballarins van mal equipats, sovint descalços.

El 2023, el Govern català es va comprometre a invertir un 1,5 % del pressupost total en l'àmbit cultural, 100 milions d'euros més en el camí per assolir la promesa del 2 % que tant ha reclamat el sector a través de diverses plataformes. En aquest sentit, l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), ens articulador de companyies i empreses teatrals, va augmentar un 25 % l'assignació en 2023, i també va pujar un 22,5 % de mitjana l'aportació que la Generalitat destina a equipaments com el Teatre Lliure, el Teatre Nacional de Catalunya (TNC), el Liceu, el Mercat de les Flors, L'Auditori o el Palau de la Música. En alguns casos, però, part de l'increment ha servit per mitigar l'augment dels costos per la inflació i la consolidació d'estructures.

Mentrestant, algunes companyies i artistes han insistit en la denúncia de les condicions de treball i la precarietat de base del sistema, a més de l'excessiva burocràcia. La directora i dramaturga Lali Álvarez, per exemple, es queixava a les xarxes socials en una piulada força comentada: «No ens falten idees ni ganes, ens falten recursos». En qualsevol anàlisi del sector convé tenir presents dades com les de l'*Estudio sociolaboral de 2023* publicat per AISGE, segons el qual el 49 % dels actors i ballarins a Catalunya ha de recórrer a una segona feina no artística per sobreviure i, cosa que és més greu, un 63 % dels professionals del sector es troben per sota de l'índex de pobresa.

Mentrestant, algunes companyies i artistes han insistit en la denúncia de les condicions de treball i la precarietat de base del sistema, a més de l'excessiva burocràcia.

I és que, tot i que les institucions han augmentat pressupostos, algunes de les bases del sistema, com ara les ajudes a la creació que plantegen els principals agents, no s'ajusten a la realitat i, en bona part dels casos, fomenten la precarietat. A tall d'exemple, alguns dels ajuts Carlota Soldevila del Lliure consisteixen en 5.021 euros per desenvolupar un projecte educatiu amb instituts durant tot un curs, de setembre a juny, i fàbriques de creació com el Tantarantana destinen a la producció d'espectacles entre 26.000 i 31.000 euros, dels quals només 10.000 o 15.000 són per a la companyia resident que concep i munta les obres.

Després d'anunciar per sorpresa que no optaria a un segon mandat, el director del Teatre Lliure, Juan Carlos Martel, va denunciar que a institucions com la que ell va dirigir l'estructura es menja un 70 % del pressupost, mentre que l'artista només en rep el 30 %, i ho rematava amb un article pronosticant que «el teatre públic del futur, o balla el ball de la creació i no de la burocràcia, o millor enderrocar-lo».

REPTES I PARÀLISI

En un context d'augment del pressupost públic i amb la perspectiva de millora de les xifres de recaptació i ocupació, el sector intenta aconseguir infraestructures i traçar plans a llarg termini, però no sempre troba la resposta adequada en els gestors polítics. A finals de gener de 2023 es presentava el *Manifest per un nou MAE*, impulsat pels artistes Àlex Ollé i Cesc Gelabert amb el suport de gairebé 700 professionals del sector. S'hi plantejava la necessitat d'una seu física per al Museu de les Arts Escèniques —a punt de col·lapsar per manca de capacitat d'acollir nous fons—, una crida per aconseguir una seu pròpia, un espai de trobada més enllà de l'exhibició per reflexionar sobre el passat, present i futur. Ha passat un any i no hi ha cap resposta institucional, cap proposta de museu que solucioni un greuge que fa trenta anys que dura.

En el cas del MAE, com en tants altres projectes, s'ha viscut una paràlisi amplificada per les contingències d'un any electoral en què s'ha votat per a ajuntaments, diputacions i Govern central, amb el bloqueig que sovint acompanya la inestabilitat política. Convocatòries crucials com la direcció del Festival Grec s'han endarrerit, altres dotacions pressupostàries i la resolució d'alguns ajuts s'han ajornat. Tot això aboca un sector dependent de les subvencions a una falta de liquiditat, problema no sempre atribuïble a les eleccions. Altres projectes com la compra de l'Antic Teatre per part de l'Ajuntament de Barcelona —anunciada a so de bombo i platerets a principis de 2023— també resten aturats en els despatxos del nou equip municipal sorgit de les eleccions.

La constitució de molts ajuntaments i comunitats autònomes va suposar també l'entrada de l'extrema dreta de Vox en alguns equips gestors de fora de Catalunya. Es van reportar casos de censura com, per exemple, el que van denunciar Xavier Bobés i Alberto Conejero sobre l'obra *El mar: visió d'uns nens que no l'han vist mai* a Briviesca (Burgos), o el de la peça *Nua*, d'Ann Perelló, que va caure de la programació de

l'Ajuntament de Palma. Més enllà de l'assenyalament de casos concrets, el canvi de govern al País Valencià i les Balears deixa un escenari complicat per a la promoció de la llengua i la cultura compartides, amb alguns dels nous dirigents mostrant-se manifestament contraris al foment de qualsevol vincle. Tot això amenaça els esforços que institucions com el TNC havien fet en els últims anys per crear un marc de producció i exhibició d'espectacles en català en col·laboració amb organismes homòlegs de València i Palma.

LLENGUA I POLÈMIQUES

Mentre que alguns dels nous ajuntaments cancel·laven subscripcions de revistes en català, la salut de la llengua en la cartellera teatral de Barcelona s'ha mantingut. Al voltant de la meitat d'espectadors (42 %) van triar obres en català en la temporada 2022-2023. L'autoria catalana, però, va ser l'escollida per un 54 % de les posades en escena. Més propostes en català, sí, però un empat tècnic en assistència, perquè alguns dels espectacles més taquillers van triar el castellà, com és el cas del més vist de tots, *El Mago Pop*, o de musicals de gran format com *The Producers*.

Al voltant d'aquesta última proposta, produïda i estrenada a Barcelona, es va aixecar una polèmica, reproduïda a diversos mitjans. El seu director, Àngel Llàcer, afirmava que era «impossible» muntar aquest tipus de producció en català i que, si s'hagués fet, tindria «molt menys públic del que tenim». El debat va continuar fins al punt que la presidenta de la patronal Adetca, Isabel Vidal, va anunciar que treballen amb el Departament de Cultura per crear un pla que faciliti la producció de musicals en català.

La llengua no va ser l'única polèmica al voltant de l'estrena de *The Producers*. El col·lectiu de crítics teatrals, organitzats al voltant de la plataforma Recomana.cat, va denunciar el veto al qual es van veure sotmesos quan la productora del musical va retirar les invitacions de premsa, un fet reconegut pel mateix director de l'espectacle. El cas no va tenir major recorregut perquè ni la professió teatral ni el Col·legi de Periodistes van sortir en defensa dels crítics, fet que evidencia també per aquesta via la precarietat i fragilitat del col·lectiu.

En el cas del MAE, com en tants altres projectes, s'ha viscut una paràlisi amplificada per les contingències d'un any electoral en què s'ha votat per a ajuntaments, diputacions i Govern central, amb el bloqueig que sovint acompanya la inestabilitat política.

Així mateix, entre les polèmiques de 2023 hi ha la d'*Els encantats*, la queixa pública del dramaturg David Plana sobre la posada en escena del text homònim a la Sala Beckett. Segons l'autor, la versió de la directora Lucia del Greco canviava «la història i el to de l'obra». El cas va posar al dia un debat clàssic, gairebé epistemològic: la relació no sempre fàcil entre autoria i direcció i el consegüent resultat en la posada en escena.

ADAPTACIONS D'ARA I SEMPRE

A principis de febrer, una altra polèmica menor es va aixecar al voltant de l'estrena de *Tots eren fills meus* al Teatre Lliure (l'obra més premiada als Premis Butaca). Alguns van celebrar el retorn del «Lliure de sempre», per oposició a una altra suposada línia de programació menys ortodoxa desenvolupada per l'equip del director Juan Carlos Martel. En realitat, el programa del teatre de la temporada passada —cicles com el «Katharsis» i convidats internacionals a banda— s'havia desenvolupat en uns paràmetres gens «postdramàtics» o «hibridats», per emprar algunes etiquetes. A la posada en escena dels textos citats d'Arthur Miller i Joan Yago, la van seguir les reposicions d'èxits com *Yerma*, de Lorca, i *Falaise*, de Baro d'èvel, i altres propostes de la dramaturgia internacional com ara *La nostra ciutat*, de Thornton Wilder, i l'adaptació de *Les amistats perilloses*, de Pierre Choderlos de Laclos, aquesta última també

envoltada de polèmica per la justificació d'un bilingüisme dramàtic (a l'obra, «el català és la llengua del poder», va argumentar la directora, Carol López), quan en realitat la tria idiomàtica venia condicionada pel repartiment escollit.

Com en el cas de *Les amistats perilloses*, la tendència d'adaptar novel·les o prosa va ser una constant a la temporada, com si els muntatges que es van planificar al final de la pandèmia necessitessin un reclam de prestigi més enllà de l'escriptura dramàtica.

Com en el cas de *Les amistats perilloses*, la tendència d'adaptar novel·les o prosa va ser una constant a la temporada, com si els muntatges que es van planificar al final de la pandèmia necessitessin un reclam de prestigi més enllà de l'escriptura dramàtica. Així, algunes de les obres destacades de la temporada es van basar en novel·les: *Lectura fàcil*, de Cristina Morales (Lliure), i l'adaptació de Julio Manrique del llibre de Carrère *L'adversari* (Teatre Romea). Al TNC va ser especialment prolífica la inspiració literària: hi vam veure les versions de *Madame Bovary* i *La madre de Frankenstein* d'Almudena Grandes, ambdues dirigides per Carme Portaceli, així com la monumental adaptació de *La plaça del Diamant* de Rodoreda dirigida per Carlota Subirós. Aquesta última va causar impacte per la seva dramàtica, una fragmentació de la veu literària de la protagonista mitjançant onze intèrprets femenines.

MARQUES INÈDITES

Si al voltant de la Transició un grup de companyies catalanes va trencar fronteres discursives i físiques —ens referim a grups ja clàssics com Comediants, La Fura dels Baus o La Cubana—, no és poc el mèrit d'altres formacions actuals que estan aconseguint marques inèdites en els últims anys. Si ens atenim al termòmetre d'un festival internacional com el d'Avinyó, encara un far per a molts programadors del món, en els últims tres anys hi ha destacat una tímida però important representació escènica catalana. El 2021 va ser La Veronal al prestigiós Palau dels Papes, el 2022 va ser el torn d'El Conde de Torrefiel i, finalment, 2023 ha estat l'any de Mal Pelo. La formació de dansa que treballa des de Celrà va posar el públic dempeus el dia de l'estrena d'*Inventions* al pati de Saint-Joseph avinyonès, a més d'assolir un bon grapat de crítiques positives a mitjans com *Le Monde*.

Casualitat o no, les tres companyies que han passat per Avinyó tenen en el centre del seu llenguatge la dansa o bé treballen a partir d'una concepció coreogràfica del moviment.

Casualitat o no, les tres companyies que han passat per Avinyó tenen en el centre del seu llenguatge la dansa o bé treballen a partir d'una concepció coreogràfica del moviment. Tot això consolida una tendència d'exportació de companyies que utilitzen fórmules amb llenguatges més hibridats o de natura visual. L'èxit de l'avantguarda dansística es va acabar d'arrodonir al març, quan Marcos Morau, director de La Veronal, va ser triat com a artista resident de l'Staatsballett Berlin, la companyia nacional de dansa alemanya.

Companyies que treballen des del text també han continuat expandint el seu radi d'influència, com La Calòrica, que, a més de l'estrena de *Le congrès ne marche pas*, van portar al març al Teatro Pavón de Madrid la traducció de la peça *Els ocells*, després de la reeixida estrena al Centro Dramático Nacional (CDN). Seguint a Madrid, també és notable l'èxit del duet Nao Albet i Marcel Borràs, que al maig van estrenar una versió de *Falsestuff* al CDN i al novembre van portar al Festival de Otoño la nova peça *De Nao Albet i Marcel Borràs*, estrenada un mes abans al TNC. En aquest darrer espectacle, la parella artística anuncia la seva separació, que, en cas de materialitzar-se, suposaria la pèrdua d'un tàndem creatiu de primer nivell.

FUTUR GARANTIT

En el pol oposat als artistes consolidats de l'escena, altres figures emergents van tenir protagonisme a la cartellera catalana, com ara Miquel Mas Fiol, que va presentar *Cr#sh* (sobre el *bullying*) i *Les penes del jove Werther*, una interpretació bastant *sui generis* de Goethe en clau d'autoficció, gènere que continua de moda en algunes de les propostes més joves. El debut de la companyia Las Chatis de Montalbán, *Derecho a pataleta*, està molt carregat d'idees; es tracta d'una mena de resposta al *bonisme woke* en clau d'autoparòdia nihilista. Juana Dolores, també als marges dels discursos ortodoxos, va estrenar el seu segon espectacle a l'Antic Teatre, *Hit Me If I'm Pretty*, en què reclama el rosa, la purpurina i la fel·lació com a elements contestataris.

Altres figures emergents van tenir protagonisme a la cartellera catalana, com ara Miquel Mas Fiol, que va presentar *Cr#sh* (sobre el *bullying*) i *Les penes del jove Werther*, una interpretació bastant *sui generis* de Goethe en clau d'autoficció, gènere que continua de moda en algunes de les propostes més joves.

En una altra temperatura, el Col·lectiu Desasosiego va portar al Maldà una versió de sala del seu espectacle debut *Un segundo bajo la arena*, una reescriptura de *Bodas de sangre* de Lorca que mira de capgirar la tragèdia i l'Espanya negra. Ha estat força comentada l'eclosió del dramaturg Pau Coya amb textos com *Cavallet de mar* i *Pols de diamant*, aquest últim estrenat al Versus Teatre sobre un cas real d'agressió homòfoba. A la Beckett, Guillem Sánchez Garcia va debutar com a director amb una agosarada adaptació de la novel·la *Napalm al cor*, de Pol Guasch, teatre visual d'una gran densitat literària.

A l'altra banda dels debutants, els veterans Dagoll Dagom van estrenar el seu últim musical de creació, *L'alegria que passa*, basat en un relat de Santiago Rusiñol, que va tenir una bona acollida de crítica i públic, i que fou la quarta obra més vista del 2023. Ara, la companyia prepara el seu comiat dels escenaris amb la reposició de *Mar i cel*. Pel que fa a les retirades, la companyia de titelles L'Estaquirot va cessar la seva activitat després de cinquanta anys de trajectòria. Pleguen amb una exposició inaugurada a La Sala de Vilanova i la Geltrú i després de la concessió de la Creu de Sant Jordi.

Aquesta última distinció també la va recollir l'actriu Julieta Serrano. Continuant amb l'apartat de reconeixements importants de l'àmbit escènic, cal destacar també el Premi Nacional de Cultura que va correspondre a la directora circense Alba Sarraute, el Premi Ciutat de Barcelona concedit a l'actor Joan Carreras pel seu paper a *Història d'un senglar (o alguna cosa de Ricard)* i, finalment, el premi Calderón de la Barca —guardó de l'INAEM que reconeix la tasca d'autors novells—, que va obtenir el dramaturg Oriol Puig Grau.

En l'apartat dels homenatges, va ser especialment significatiu el cicle «Tardor Sanchis», amb el qual la Beckett va revisar l'obra de José Sanchis Sinisterra, fundador de la sala. S'hi van muntar espectacles, lectures i activitats, entre els quals va destacar l'obra *El lector por horas*, coproducció que va itinerar per Alacant, València i Madrid. Avançant l'efemèride del centenari de la mort d'Àngel Guimerà, prevista per a 2024, la Xarxa de Teatres Ateneus de Catalunya (XTAC) va produir a final d'any la comèdia irreverent *He mort el llop*, una mostra de l'activitat que desenvolupa la xarxa de teatre amateur, que al llarg de l'any va programar 191 funcions que han convocat 13.292 espectadors.

LA CORDA FLUIXA

La inauguració popular del Festival Grec 2023 va tenir lloc al passeig de Gràcia el 2 de juliol. El funàmbul Nathan Paulin, sota la direcció de Rachid Ouramdane, va travessar part de l'avinguda sobre un cable d'acer tensat a gran altura. La peça *Les tra-ceurs* posa cos al vell lema del «més difícil encara», metàfora del món del circ al qual

el festival barceloní va dedicar part del seu programa. Pel Grec va desfilar una bona representació dels artistes d'un nou circ de tècniques i estètiques contemporànies que està donant bons fruits artístics, però que, per manca de recursos i visibilitat, acaba caminant per una corda fluixa, sovint subscrit a formats petits o a solos amb modes gairebé artesanals. És el cas de creadors ja consolidats com Joan Català amb *Idiòfona* i Quim Girón i Moon Ribas amb *Ramat simfònic*, o d'altres emergents com Maria Palma, que va sorprendre amb *La veu submergida*, un innovador espectacle d'acrobàcies dins l'aigua. A més del treball destacat de companyies circenses com Cíclicus i Mumusic Circus (també presents al Grec), cal anomenar formacions que han aconseguit èxit internacional, com els Circ eia, que van estrenar espectacle a FiraTàrrrega.

De sud a nord, altres festivals van servir per reivindicar el territori, com Deltebre Dansa al juliol, el Danseu a les Piles a l'agost, Al Carrer a Viladecans, el Fastt d'estiu de l'Emporda i el Dansàneu del Pirineu del juliol, entre molts d'altres.

Continuant amb la mostra de la capital de l'Urgell, el festival de referència de les arts de carrer va recuperar la normalitat completa després de la pandèmia amb el retorn dels espectacles de gran format itinerants, en especial amb la presència de la companyia francesa L'Home debout. La combinació entre reflexió i entreteniment va marcar de nou l'essència de FiraTàrrrega, amb diversos espectacles que van imaginar el carrer com un espai de reivindicació i trobada. Cal destacar l'acció inesperada *Plata*, de Big Bouncers; la manifestació itinerant de *Hands up*, de la lituana Agniete Lisickinaite, i el *parkour* participatiu de *Follow me*, dels belgues Be Flat. La companyia de dansa La Veronal va protagonitzar un dels moments més multitudinaris amb la versió a l'aire lliure del seu espectacle *Sonoma*.

MOSTRARI PEL TERRITORI

També al carrer, malgrat la pluja vam poder veure alguns dels millors espectacles del Festival Sismògraf d'Olot, una mostra que cada any aprofundeix més en el seu missatge verd i sostenible. La unió entre art, discurs i paisatge forma un corpus coherent amb propostes com *Sfumato*, de Llum de Fideu, destacada peça de carrer protagonitzada pels pensaments d'un grup de coloms, o *l'Encontre a l'astacifactoria*, de Job Ramos i Fina Torres, una intervenció que barreja ecologisme, documental i antropologia.

De sud a nord, altres festivals van servir per reivindicar el territori, com Deltebre Dansa al juliol, el Danseu a les Piles a l'agost, Al Carrer a Viladecans (amb una edició també per Nadal), el Fastt d'estiu de l'Empordà i el Dansàneu del Pirineu del juliol, entre molts d'altres. També les mostres especialitzades com el Trapezi de Reus van complir el seu paper de mercats estratègics del circ, i propostes com el FITT de Tarragona i el TNT de Terrassa van actuar d'aparador de les noves tendències de l'escena.

En l'apartat de teatre infantil i juvenil, la Mostra d'Igualada, celebrada el mes d'abril, va recuperar l'espai públic com a escenari, amb espectacles gratuïts sense limitació d'aforament, propostes de carrer com la de Tombs Creatius (*Secrets*), però també de sala, com *La casa més petita*, de Campi Qui Pugui, o la també estrena d'Anna Roca *Les ales de la Carlota*. En l'apartat de titelles, la 34a Fira de Titelles de Lleida va oferir propostes de 29 companyies, que, d'una banda, van mantenir el caràcter internacional de la mostra i, de l'altra, van permetre copsar el treball de companyies catalanes com la Cía. eLe, que amb la peça *L'extraordinària* va reivindicar el paper de les persones grans en la societat.

Finalment, no es pot passar per alt la importància d'un festival com Temporada Alta de Girona i Salt, que novament va apostar pels seus eixos habituals: promoció de l'autoria catalana i aparador del millor teatre internacional. Enguany una mica llastrat

per les dinàmiques de la distribució europea que encara no s'ha recuperat de la pandèmia, el festival gironí esgota les seves fórmules usuals mentre mira d'obrir-se cap a altres localitats, fins i tot Barcelona.

Temporada Alta, a més, va coproduir i estrenar una de les peces més impactants i comentades de la temporada, *Vudú (3318) Blixen*, d'Angélica Liddell. Una de les creadores més singulars de l'escena contemporània internacional va presentar al Teatre de Salt el que alguns defineixen com el seu espectacle definitiu.

EL BALL FINAL

Tornem a l'espectacle *Le congrès ne marche pas* de La Calòrica i, en concret, a la seva conclusió (atenció, espòiler). Després de criticar la societat de l'Antic Règim i el neoliberalisme de l'era Thatcher, l'escena final mostra una festa bastant esnob que té lloc en una galeria d'art del present. El personatge de Joan Esteve, a qui fins al moment hem vist com a criat o cambrer, acaba rebel·lant-se després de patir una crisi nerviosa. La seva forma de transgressió serà posar-se a ballar entre el públic tot convidant-lo a aixecar-se també.

Aquí el ball de la creació, que deia Martel, es representa com una companyia que després d'una dècada batallant als marges aconsegueix estrenar amb èxit en una institució com el Teatre Lliure, esgotant totes les entrades abans de la primera funció i contribuint a les bones xifres d'espectadors i recaptació. El ball de la màscara alegre i amb futur: que companyies i artistes que ara comencen i no ho tenen gens fàcil trobin el seu espai entre tanta burocràcia i falta de recursos, i que ens facin ballar.

Arts visuals

Temps de gran activitat artística, de festejar commemoracions i de reptes per al futur

Mariona Seguranyes Bolaños

Historiadora de l'Art, doctora en humanitats i comissària d'exposicions.

Aquest 2023 ha estat marcat per una gran inversió en adquisicions per a la col·lecció nacional d'art i un augment de dotació als centres d'arts visuals, tot seguint els objectius del Pla Integral de les Arts Visuals. També s'ha apostat per una gran inversió envers l'art digital, que una part del sector de la cultura observa amb inquietud. La gran commemoració de l'Any Picasso ha estat un dels grans esdeveniments de l'any. Tot això amb la consciència que cal caminar cap a una estructura museística més ferma, amb el MNAC com el gran museu de capçalera de les arts visuals, el qual encara té pendent per manca de recursos la seva esperada ampliació, prevista en el Pla de Museus del 2030, i amb un teixit cultural artístic català que viu en unes condicions molt precàries, especialment artistes i curadors. Sens dubte, són reptes que han de traçar el camí del futur de les arts visuals.

POLÍTICA CULTURAL

Des del punt de vista pressupostari, l'any 2023 la Generalitat de Catalunya, amb la consellera de Cultura, Natàlia Garriga, al capdavant, ha continuat amb l'augment de la partida destinada a Cultura; en concret, 476,8 milions d'euros, dels quals finalment es van aprovar i consolidar 510,4, cosa que suposa un increment d'un 22 % respecte del 2022 i un 1,5 % del pressupost global, seguint el camí marcat d'assolir el 2%. L'augment de dotació a les arts visuals respon a la voluntat de complir part de les indicacions recollides al Pla Integral de les Arts Visuals i ajudar a superar la precarietat del sector. S'ha incrementat el suport global a la creació i exhibició de les arts visuals i s'ha augmentat la dotació a l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural, per tal de millorar els museus i conjunts patrimonials del país.

S'han destinat 747.348 euros a les adquisicions per a la Col·lecció Nacional d'Art Contemporani, un augment respecte a l'any anterior, en què s'hi van destinar 515.000 euros. S'han adquirit 54 obres d'art contemporani, seguint amb la prioritització de dones artistes, i s'ha obert una nova línia d'adquisicions d'art de la postguerra i segones avantguardes que comprèn obres realitzades entre la dècada de 1940 i de 1980. A aquesta línia, el Departament de Cultura hi ha destinat 300.000 euros, un import que s'ha de sumar a la resta que hi ha destinat: en total, 506 adquisicions amb un valor de 5.112.586 € i 151 donacions. El 2023 ha estat un any de compres excepcionals, com ara l'adquisició del fons de Català-Roca per un import de 2 milions d'euros. La Col·lecció Nacional es considera prioritària en el marc de les polítiques patrimonials, per conservar i difondre el patrimoni cultural català, per reforçar tots els museus i arxius del país, per aconseguir l'equilibri cultural territorial i per donar suport a tot un sector extremadament emprenedor, creatiu i valent.

La Xarxa de Museus d'Art ha impulsat un cens de dones artistes en el seu fons, que mostra que la política d'adquisicions impulsada per la Generalitat de Catalunya ha

permès incrementar el nombre de dones exposades, en concret un miler d'obres de dones artistes en aquests darrers quatre anys.

S'han destinat 747.348 euros a les adquisicions per a la Col·lecció Nacional d'Art Contemporani, un augment respecte a l'any anterior, en què s'hi van destinar 515.000 euros.

Una de les apostes fermes d'aquest Govern és la innovació i cultura digital: el 2023 ha augmentat el pressupost en aquest àmbit un 47,2 % respecte del 2022. S'han convocat per segon any els projectes culturals que fan servir tecnologies immersives, amb un milió i mig d'euros, i s'ha donat suport a 86 experiències immersives de diferents tipologies (realitat virtual, realitat augmentada, realitat mixta, mapatge i espais immersius) que impacten en gairebé tots els àmbits i disciplines artístiques i culturals. Algunes d'aquestes experiències són *The Library of Tomorrow*, el nou Museu Digital Casa Amatller i l'àrea del Túnel del Temps del Circ Raluy. A més, s'han tornat a convocar els ajuts a esdeveniments de cultura digital amb un milió d'euros de pressupost. Durant el 2023, entre d'altres iniciatives, la Direcció General ha impulsat La Foneria, que el 2027 ha de ser un futur centre de creativitat digital de Catalunya que s'ubicarà a l'edifici de la foneria de canons de la Rambla, amb la intenció d'esdevenir la porta d'entrada al Catalunya Media City, el *hub* audiovisual i digital projectat a les Tres Xemeneies. En aquesta mateixa direcció, el Departament de Cultura ha donat suport a «Digital Impact», la gran exposició d'art digital que ha tingut lloc al Disseny Hub Barcelona, i ha seguit treballant en la definició del Pla de Cultura Digital de la Generalitat 2026 que es presentarà als inicis del 2024.

Pel que fa a l'OSIC, el pressupost del 2023 destinat a les arts visuals s'ha incrementat lleugerament, i és rellevant la creació d'una nova línia plurianual destinada als centres territorials d'arts visuals. L'ICEC ha augmentat especialment la línia *Obres de millora d'infraestructures / Adquisició o millora d'equipament tecnològic per a les galeries d'art* (un 56 %), i la línia d'equipaments de galeries d'art s'ha fusionat amb la d'infraestructures per a galeries, sales de cinema i música; en concret, la dotació per a galeries d'art ha augmentat un 55 % respecte de l'any anterior.

Per altra banda, el nomenament de l'exdirector del MACBA i del Museu Reina Sofia, Manuel J. Borja-Villel, com a assessor museístic del Departament de Cultura de la Generalitat Cultura ha creat un gran malestar i una encesa polèmica en diversos sectors i entitats de la cultura catalana. En un moment en què tots els actors del sector de les arts visuals es troben patint una gran fragilitat estructural, es qüestiona el rol d'aquesta figura i realment quin resultat tindrà en el programa temporal del Departament de Cultura que ha de coordinar amb tots els museus catalans.

Conjuntament amb l'ACCA, el CoNCA ha tirat endavant la *Radiografia de la professió de la crítica d'art i del comissariat*, la qual està previst presentar aquest 2024.

L'ACCA i l'AMC han organitzat conjuntament unes jornades amb la finalitat de redactar un Codi de bones pràctiques per a la convocatòria de concursos de direcció de museus, monuments i centres d'art que es presentarà al llarg d'aquest 2024.

L'ICUB ha seguit amb la seva línia de *Beques Barcelona Crea* i amb la convocatòria dirigida a projectes i activitats de caràcter extraordinari, i ha engegat la convocatòria de subvencions per a inversions en espais privats de creació, amb una modalitat d'Espais Cultura Viva de petit format. Així mateix, ha obert un nou cicle de «Temporals».

El Centre d'Arts Santa Mònica ha convocat 21 beques (de 9.200 euros cada una), *Les Mòniques*, per a creadors interessats a desenvolupar recerques i prototips experimentals en mediació artística en residència.

D'altra banda, han estat seleccionats pel jurat de Barcelona Producció 2023-2024 divuit projectes entre 320 propostes.

L'any 2023 l'Estat espanyol ha mantingut intacte el finançament dels grans museus de Barcelona, mentre que ha incrementat el pressupost dels grans museus establerts a Madrid en 14 milions d'euros respecte a l'any anterior. Catalunya reclama a l'Estat una major dotació per fer front als reptes del futur; concretament, a l'ampliació del MNAC —molt esperada—, que necessita recursos. L'Estat espanyol ha anat avançant en l'Estatut de l'artista, amb diverses aprovacions i esmenes que ja es troben operatives.

La quinzena edició de la biennial nòmada europea, *Manifesta*, prevista per al setembre del 2024 a Barcelona i a deu ciutats de la regió metropolitana com a ciutats seus, s'ha anat perfilant. La dotació pressupostària és de vuit milions d'euros i les institucions involucrades són l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona, la Generalitat i el Ministeri. El dubte que hi ha damunt la taula és saber quina implicació i repercussió real tindrà en el teixit cultural de Catalunya, que pateix una gran crisi crònica. En aquest sentit s'han manifestat diverses associacions culturals i artístiques.

INICIATIVES D'EQUIPAMENTS PÚBLICS I PRIVATS

A Barcelona, el MACBA i el Pla de Barris de Barcelona s'han aliat per impulsar un projecte fotogràfic i audiovisual d'abast internacional als barris menys representats històricament en la imatge de la ciutat.

Com a obertura de centres nous, destaquem la col·lecció Casacuberta Marsans, situada al carrer de la Palla i accessible amb visites concertades; l'obertura al públic de la col·lecció del periodista i empresari Tatxo Benet Nogués sota el nom de Museu de l'Art Prohibit, situat a la Casa Garriga, i l'espai immersiu a la Casa Amatller, d'iniciativa privada. El Palau Martorell ha donat continuïtat al seu projecte d'exposicions amb grans noms per atraure visitants; enguany, Alphonse Mucha i Marc Chagall.

Com a obertura de centres nous, destaquem la col·lecció Casacuberta Marsans, situada al carrer de la Palla i accessible amb visites concertades; l'obertura al públic de la col·lecció del periodista i empresari Tatxo Benet Nogués sota el nom de Museu de l'Art Prohibit, situat a la Casa Garriga, i l'espai immersiu a la Casa Amatller.

El març, el Museu de Valls va estrenar una nova col·lecció permanent sota el nom «De Jaume Hugué a Robert Gerhard» i el Museu de Montserrat tot just va reobrir després de la pandèmia a finals de febrer i va reprendre les exposicions temporals amb «Picasso a la donació Busquets» i «Josep Benet, en la desfeta i el redreç».

Aquest 2023, les obres del Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida a la seva nova seu de l'antiga Audiència de Lleida han anat a bon ritme, una vegada superats tota mena de contratemps econòmics i constructius, i és previst que es pugui inaugurar el 2024.

La Casa Pastors de Girona com a Museu d'Art Modern i Contemporani està més en l'aire que mai. El mes de febrer la Generalitat aprovava una subvenció per tirar endavant una primera fase del projecte, amb l'horitzó d'obrir el centre el 2026, però les troballes de les excavacions arqueològiques que s'estan realitzant condicionen els usos d'aquest edifici. Per altra banda, a Girona, el Centre Les Bernardes, que ha estat la Casa de Cultura de Salt, s'ha transformat en un Espai de Cultura Contemporània, que vol potenciar la seva funció com a promotor de coneixement.

A Figueres, el mes d'octubre es va inaugurar la Casa Natal Salvador Dalí, una iniciativa de l'Ajuntament de Figueres, gràcies a l'impuls d'una subvenció Feder, juntament

amb el finançament de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona i el Ministeri que ha fet possible la seva obertura per esdevenir una visita complementària al triangle dalinià.

L'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols ha hagut de tornar a aprovar el projecte del Museu Thyssen en el monestir en el ple del mes d'octubre, i es treballa amb un calendari d'inauguració per a finals del 2025, sempre condicionat a la subvenció que arribi del Ministeri del 2 % cultural.

El 2022 va acabar amb l'anunci de la donació de la col·lecció del crític i empresari Jordi Gimferrer a l'Ajuntament de Banyoles, amb la condició que aquest fons artístic estigui exposat en el termini de tres anys. L'Ajuntament de Banyoles ja està treballant en l'adequació de l'edifici de Can Tarradas.

Entre les donacions rellevants a institucions catalanes, destaquem la del pintor Ferran García Sevilla que ha motivat l'exposició al MNAC.

Entre les donacions rellevants a institucions catalanes, destaquem la del pintor Ferran García Sevilla que ha motivat l'exposició al MNAC «Tensions i revoltes», receptor d'aquest llegat, i la del Centre d'Art Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat «Cosmos-caos». La donació de la documentació del pintor Hermen Anglada Camarasa al MNAC ha impulsat l'exposició «Anglada Camarasa. L'arxiu premeditat», i la donació del fotògraf Pere Formiguera realitzada pels seus familiars, també al MNAC, ha estat l'inici de l'exposició «La pulsio creativa». Cal afegir-hi la donació del fons d'art de l'editor Joaquim Pibernat Domènech a la Fundació Palau a proposta dels marmessors Vicenç Altaió i Manuel Guerrero.

COMMEMORACIONS

El 2023 ha estat, per sobre de tot, l'any de la Celebració Picasso, del 50è aniversari de la mort de l'artista i el 60è del Museu Picasso. Els governs espanyols i francès han promogut exposicions arreu del món i el Museu Picasso de Barcelona ho ha celebrat extraordinàriament amb dues magnífiques exposicions al seu centre: «Daniel-Henry Kahnweiler: marxant i editor» i «Miró-Picasso» (en col·laboració amb la Fundació Joan Miró, amb dues seus). Entre els museus catalans que li han dedicat mostres destaquen «Picasso a la retina, retrats d'artistes catalans», a la Fundació Palau; «Rusiñol vist per Picasso», al Palau Maricel de Sitges, i «La voluntat de Picasso. Les ceràmiques que van inspirar l'artista» al Disseny Hub Barcelona.

El 2023 ha estat, per sobre de tot, l'any de la Celebració Picasso, del 50è aniversari de la mort de l'artista i el 60è del Museu Picasso.

L'altre gran aniversari és el centenari del naixement d'Antoni Tàpies, que ha tingut lloc el desembre d'aquest 2023, i la Fundació Tàpies ha preparat un programa commemoratiu que s'allargarà durant el 2024. El punt de sortida ha estat la fastuosa inauguració de dues exposicions, «Tàpies. L'empremta del zen» i «A=A, B=B».

Altres aniversaris d'artistes que no es troben a les commemoracions oficials són el centenari del naixement d'Albert Ràfols-Casamada i Maria Girona, que ha servit d'excusa perquè la Fundació Bassat dediqués una gran retrospectiva d'obres de Ràfols-Casamada i la Fundació Vila Casas realitzés l'exposició de Maria Girona. L'altre aniversari a destacar és el del centenari del naixement del pintor Romà Vallès, que la seva filla ha celebrat amb una exposició d'homenatge al centre municipal de cultura de La Unió de Teià. Destaquen especialment les exposicions organitzades pel Museu Abelló de Mollet del Vallès a l'entorn del centenari del seu fundador, l'artista i col·leccionista Joan Abelló, «La col·lecció viscuda, la vida pintada». Amb motiu del centenari del naixement de l'escultor Paco Torres Monsó, s'ha inaugurat l'escultura *Univers* a Girona.

La Generalitat ha activat el programa commemoratiu dels 900 anys de la consagració de les dues esglésies més icòniques de la Vall de Boí, patrimoni mundial, amb diverses accions.

L'altre gran aniversari és el centenari del naixement d'Antoni Tàpies, que ha tingut lloc el desembre d'aquest 2023, i la Fundació Tàpies ha preparat un programa commemoratiu que s'allargarà durant el 2024.

Com a novetats, cal destacar la resolució dels concursos de la Fundació Tàpies i del Centre d'Arts Contemporànies de Vic, amb els nomenaments d'Imma Prieto i Caterina Almirall respectivament. La Fundació Vila Casas va nomenar Bernat Puigdollers com a nou director artístic. L'any ha acabat amb el nomenament d'Eduard Vallès com a nou cap de col·leccions del MNAC.

EXPOSICIONS DE L'ANTIGUITAT A LA CONTEMPORANEÏTAT I FESTIVALS

El CaixaForum a Barcelona juntament amb The British Museum ha portat «La imatge humana. Art, identitats i simbolisme» i el Palau Antiguitats ha presentat «De la A la Z La lletra com a eina d'expressió».

La galeria Artur Ramon va presentar «Mestre de Cabestany. Espurnes de marbre», amb la coproducció de Palau Antiguitats i Clavell & Morgades, on s'exhibien quatre fragments escultòrics del Mestre de Cabestany de la portada de Sant Pere de Rodes que la Generalitat va acabar adquirint per al MNAC, el qual els ha incorporat a les seves col·leccions medievals. Per altra banda, cal destacar també al MNAC la mostra «Lluís Borrassà. Els colors retrobats de la catedral de Barcelona»; al Museu Episcopal de Vic, «Bèsties»; al Museu Diocesà de Solsona, «Contra el barroc. Un món en extinció», i al Museu Maricel de Sitges, «La Col·lecció Bertrán. La memòria d'un llegat familiar», amb obres d'art hispànic i barroc europeu.

El Museu d'Art de Girona i el Museu de l'Empordà han organitzat conjuntament «Costa Brava. La descoberta del paradís 1870-1936» i «Quan Cadaqués era una festa». De fotografia, destaquen «Tina Modotti», «Ilse Bing» i «La Catalunya de Jules Ainaud» a la Fundació Mapfre, centre KBr, i «Dora Maar. Viatge a Catalunya» a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

La Fundació Masó i el MNAC han coproduït «Adolf Fargnoli. Del noucentisme a l'avantguarda». Cal aplaudir la iniciativa expositiva de Ca l'Arenas Museu de Mataró «Expedient 2619», sobre la recerca dels dos lots cedits a Mataró el 1944 durant la postguerra civil, amb el comissariat de Francesc Miralpeix.

El Teatre-Museu Dalí dedica una exposició al *Crist de Port Lligat*, de Dalí, procedent de la Galeria d'Art i Museu Kelvingrove de Glasgow, i el Museu Nacional d'Art de Catalunya presenta «Quina humanitat? Figuracions existencials a la postguerra (1940-1966)», a cura d'Àlex Mitrani. En clau de reivindicació de dones artistes al MNAC s'ha vist «La mà guiada. Josefa Tolrà (1880-1959) - Magde Gil (1882-1961) Dones visionàries» i a la sala oval es va instal·lar l'escultura de Laia Estruch. Al Museu d'Art de Girona es va exposar «Esclats d'un instant, 70's. L'aportació de les artistes al fons d'art del diari Avui».

La Fundació Vila Casas va presentar a Can Framis «Joan Claret i Joan Vilacasas. Donació de la Col·lecció Brigitte i Hans Robert Thomas», i en la línia de recuperació dels artistes dels anys seixanta i setanta, al Museu d'Art de Girona es va poder visitar «Un altre art. Informalisme a Catalunya, 1956-1966».

Al Museu Picasso de Barcelona es va fer l'exposició sobre l'artista Carmen Calvo i a la sala de L'Àmbit Espai d'Art a Olot s'ha pogut veure la col·lecció de l'impressor i crític d'art Domènec Moli. La Xarxa de Museus d'Art de Catalunya va proposar en

línia i presencialment l'exposició «Som qui som, som com som», amb motiu del Dia de l'Alliberament LGBTIQ, amb 55 obres de totes les èpoques dels diversos museus.

La Galeria March Domènech va exposar «Moisès Villèlia. Papers. Anys 60» i «Le Corbusier. Dibuxos i collages», i el Museu de la Garrotxa, «Fora del marc. Art a Olot durant la represa (1943-1968)».

L'exposició «Jaume Plensa. Poesia del silenci» a la Fundació Catalunya, La Pedrera, va despertar una gran polèmica per la instal·lació de dues escultures al terrat de l'edifici convivint amb l'obra de Gaudí i el gran cap de *Flora* davant del monument modernista. El mateix centre va acollir la primera retrospectiva a Barcelona del pintor realista Antonio López.

Pel que fa a exposicions amb obres internacionals, el CaixaForum va organitzar «Visions expandides» i «Art i natura. Un segle de biomorfisme» conjuntament amb un dels seus socis internacionals, el Musée National d'Art Moderne Centre Georges Pompidou. No volem deixar d'esmentar l'exposició «Sade. La llibertat o el mal» al CCCB.

GRAN ACTIVITAT DELS CENTRES D'ARTS VISUALS CONTEMPORÀNIES

La Capella, sota la direcció de David Armengol, continua amb les seves programacions d'art emergent. Hi han destacat especialment «Hipertèlia», «InFirmitas» i «Quan ja no escalfa el sol», aquesta darrera a cura de Zaida Trallero, que s'emmarquen en el programa de suport als artistes de la ciutat «Barcelona Producció». Precisament La Capella ha rebut el Premi ICUB 2023. El Bòlit, Centre d'Art Contemporani, amb Ingrid Guardiola al capdavant, ha realitzat una programació excel·lent, amb exposicions com «Més lloc per a la fosca. Una lectura ecocrítica de Solitud», en clau de dona; a la capella de Sant Nicolau, «L'ombra sota la parpella. Anatomia del cos excèntric», amb l'artista Pep Admetlla, i en la línia d'una recerca sobre gènere, identitat, cos i anormalitat, «El meu cos coneix cants inaudits, la carn diu ver, soc carn espaiosa que canta», que s'ha desplegat a les diverses seus del centre d'art.

El Bòlit, Centre d'Art Contemporani, amb Ingrid Guardiola al capdavant, ha realitzat una programació excel·lent, amb exposicions com «Més lloc per a la fosca. Una lectura ecocrítica de Solitud».

Entre les exposicions deslocalitzades, en col·laboració amb l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural destaquen les de la canònica de Santa Maria de Vilabertran, com ara «És a no dir», de Mim Juncà i Alícia Vogel. Al Centre d'Art Lo Pati, Centre d'Art de les Terres de l'Ebre, destaca «El valor de la sal». El Centre d'Arts Santa Mònica i La Virreina Centre de la Imatge han realitzat conjuntament el projecte «Anti-futurisme cimarrón», amb una filosofia descolonial. A La Virreina també s'ha vist «Permanent Red - John Berger» i a la Fundació Joan Brossa el poeta ha estat present més que mai amb «Altres Brosses. Joan Brossa i la poesia d'acció, el parateatre», comissariada per Joan Minguet. El Centre d'Art Fabra Coats ha presentat «Ciutat de sorra», una instal·lació de l'artista David Bestué. Els esforços d'Elvira Dyangani per fer transformacions al MACBA són presents amb l'aparició de noves obres i ampliacions d'artistes a «Intenció poètica», amb Marcel Broodthaers, Joan Brossa o Teresa Estapé. També hem pogut gaudir de l'exposició monogràfica de l'artista polifacètica «Nancy Holt / *Dins Fora*» i de l'experiència «108 dies», en què es planteja els continguts d'una exposició a 108 barcelonins.

Al Centre d'Arts Santa Mònica, sota la direcció d'Enric Puig Puyet, ha tingut lloc l'experiència «Utopia Rambles». La Fundació Sunyol ha presentat un cicle engrescador, amb exposicions com ara «Zush a Eivissa» i «Memòries creuades. Les col·leccions com a territori de creació», sota el comissariat de Glòria Picazo. Mèdol - Centre d'Arts Contemporànies de Tarragona ha presentat diverses accions dins el programa «El que queda després», dels artistes Susana Solano, Daniel G. Andújar o Laia Estruch, entre d'altres. La Panera (Lleida) ha presentat «Ecologies Queer. Aberracions natu-

ralment subversives», a càrrec del director del centre, Christian Alonso. A la Casa de Cultura de Girona s'ha pogut visitar «Art i Paraula», una col·lectiva d'artistes enllaçats amb literatura que ha itinerat arreu. La Tecla Sala ha presentat l'exposició de l'artista «Enric Maurí Tik Tak. L'impacte de l'economia global en els cossos». La Fundació Vila Casas ha exposat a Can Framis «Carlos Pazos - Bad Painting?»; als Espais Volart, «Santi Moix - La costa dels mosquits» i «Fina Miralles - Des de més enllà del temps», i a Can Mario, «Mar de fons, Artistes de l'Empordà», que és una segona part de la que es va poder veure el 2022. La Fundació Vila Casas, dins la seva línia de col·laboració en d'altres institucions i ajuntaments, va portar «Désir», de Maite Vyeta, al Centre Cultural La Mercè de Girona.

A Lo Pardal, a Agramunt, es va exposar la instal·lació «Lo New Pub», fruit de les residències d'artistes en aquest centre d'art contemporani. A la Fundació Marguerida de Montferrato de Balaguer es va poder visitar *Fuerzas y cuerpos*, de Paula Artés, i a la Fundació Arranz-Bravo, «Arranz-Bravo, memòria expandida». A la Fundació Sorigué de Lleida destaca «La vida en emergència. Juan Zamora»; a El Born Centre de Cultura, la instal·lació de Francesc Torres en el marc de l'exposició «Per què, la guerra?», i al Museu d'Art de Cerdanyola, la també instal·lació d'Eugènia Balcells.

En les programacions de galeries d'art volem destacar «Latung La La en dansa», de David Ymbernon, que va tenir lloc al Quadern Robat, dirigida per Anna Belsa, que malauradament va tancar al mes de setembre. També cal esmentar la col·lectiva «East Meets West» (L'Orient es troba amb l'Occident), d'una quinzena d'artistes de la galeria Horizon de Colera i dirigida per Silvy Wittevrongel i Ralph Bernabei, i les exposicions col·lectives de l'espai Enlace Art Progress, situat a Serra de Daró i dirigit per Toni Álvarez de Arana, «Essències» i «The Inner Skin». No podem deixar d'esmentar la meravellosa exposició de Parvine Curie a la mítica galeria Cadaqués.

El còmic i la il·lustració també han tingut el seu espai: al Museu de l'Exili de la Jonquera s'ha exposat «L'exili del 1939 al còmic. Vinyetes a la frontera (Jaume Capdevila, Kap)», i a la galeria Bombon de Barcelona, la mostra de «Nazario, Anarcoma, tú y yo».

FESTIVALS

Els festivals d'arts visuals segueixen la seva línia d'activitat. En destaquem el Barcelona Gallery Weekend (BGW); el Sismògraf d'Olot; l'Inund'Art, en diversos espais de Girona; el Festival Art & Gavarres; el Festival d'Art Emergent Art Nou, entre Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat; el LOOP Barcelona; el Lluèrnia a Olot; el Laboratori de Creació Audiovisual, dins l'edició del Cerdanya Film Festival (CFF); les trobades Arbar en el Centre d'Art i Cultura de la Vall de Santa Creu, al Port de la Selva, i l'InCadaqués Photo Festival, el World Press Photo i la Federació Catalana de Fotografia, que va organitzar el congrés Fotocat 2023 a Vilanova i la Geltrú.

PREMIS, PUBLICACIONS I COMIATS

Destaquem els guardons de l'Associació Catalana de Crítica d'Art (ACCA) obtinguts per la periodista Eva Vázquez (premi a la crítica d'art); el grup de recerca Visionary Women Art (premi a la recerca); l'exposició itinerant «Història a les mans» (comissariat d'art contemporani); l'exposició «Un altre fi. La resta» (comissariat de caire històric); el crític i historiador de l'art Daniel Giralt-Miracle (projectes i iniciatives artístiques), i el centre d'art públic d'Amposta Lo Pati (els espais). El ple de l'Ajuntament de Barcelona va concedir la Medalla d'Or al Mèrit Cultural a Rafael Tous i a l'Editorial Joventut. Els premis GAC 2023 van guardonar amb premis honorífics a la trajectòria la galerista Pepa Quinteiro, directora d'Anquins Galeria d'Art de Reus, i l'artista Eulàlia Grau, Jordi Gimferrer (Premi al col·leccionisme), la Galeria Cadaqués (Premi a la millor exposició històrica), Artur Ramon Art (Premi a la millor programació en galeria), l'artista Colita (Premi a l'artista consolidat), Toni Giró (Premi a l'artista de mitja carrera) i el *Temps de les Arts* (Premi al mitjà de comunicació). L'artista Joan-Pere Viladecans ha estat Premi Nacional de Cultura 2023 i ha rebut la Creu de Sant Jordi. També han estat

guardonats amb la Creu de Sant Jordi el mecenes cultural i col·leccionista, advocat i escriptor Antoni Gelonch i el pintor i escultor Antoni Miró. La il·lustradora catalana Luci Gutiérrez ha rebut el Premi Nacional de la il·lustració del Ministeri de Cultura. El Premi d'arts visuals de la ciutat de Barcelona ha estat per a *Ciutat de sorra*, de l'artista David Bestué, del Fabra i Coats: Centre d'Art Contemporani. I l'artista Núria Güell ha estat la guanyadora de la 10a edició del Premi de Videocreació, coproducció entre centres territorials del Sistema Públic d' Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya.

Entre les publicacions destacades d'aquest any, hi ha els llibres *Picasso Barcelona. Una cartografia*, de Claustre Rafart; *Arranz Bravo: Des de dins / memòries*, de Jordi Garrido; *A la recerca de l'obra perduda*, d'Alberto Velasco; *Paisatge barroc. L'art a Catalunya durant els segles XVII i XVIII*, de Maria Garganté; *Gaudí [vs.] disseny*, de Juan José Lahuerta; *Guspines de memòria*, de Daniel-Giralt Miracle; *El celler de les Galeries Laietanes*, de Joan Maria Minguet; *Breu historia de l'art als Països catalans*, de Francesc Fontbona; *Assalt militar en un museu a Catalunya en el segle XXI. Anàlisi dels fets en el seu context*, de Flocel Sabaté. Aquest any ha estat una pluja fèrtil d'estudis sobre Picasso. En destaquem el volum *Escrits de l'artista* i els diversos catàlegs que han acompanyat les exposicions del Museu Picasso, *Daniel-Henry Kahnweiler: marxant i editor* i *Miró-Picasso*, i en relació amb Dalí, *Per què, Dalí*, amb textos de Montse Aguer, Carme Ruiz, Rosa M. Maurell, Irene Civil, Laura Feliz, Antonio López i Javier Sierra, i *L'al·lucinogen de Dalí*, de Max Pérez. Acabem destacant el volum *Altres Broses*, a cura de Joan Minguet Batllori.

I un record per als que ens han deixat aquest any: els pintors Jordi Maragall i Mira, Josep Navarro Vives, Didier Lourenço, l'artista avantguardista Àngel Jové, el pintor i creador de la Fundació Arranz-Bravo Eduard Arranz-Bravo, l'artista multidisciplinari Pau Baena, l'editor Tristan Barbarà, l'humorista gràfic i artista plàstic Toni Batllori i el col·leccionista i galerista Francesc Mestre i el gran mecenes, farmacèutic i empresari Antoni Vila Casas, creador de la Fundació Vila Casas, i el galerista i fundador de la galeria Gothsland i del Museu del Modernisme, Fernando Pinós. Entre els estudiosos, ens han deixat el filòsof i escriptor Xavier Rubert de Ventós, la catedràtica d'història de l'art Núria de Dalmases i Balañà, la bibliotecària i historiadora de l'art Assumpta Escudero Ribot, l'historiador del gravat espanyol Juan Carrete Parrondo, l'estudiosa i acadèmica de la poesia Lis Costa, l'exconservadora del Museu d'Art de Catalunya Maria Carme Farré Sanpere, l'interiorista, dissenyadora Eulàlia Serra de Budallés, la historiadora de l'art catalanomexicana Montserrat Galí Boadella, l'especialista en art gòtic català Maria Rosa Manote. I en un any marcat per l'aniversari Picasso no podem deixar d'esmentar la desaparició de Claude Picasso Gilot, director de cinema, fotògraf i fill del pintor, i de Françoise Gilot, pintora, mare del primer fill i parella de Picasso.

Audiovisual i multimèdia

El que entenem per bones notícies

Mariona Borrull (elli/ell)

Periodista de cine

L'audiovisual internacional avança amb cautela. Al maig, la vaga de guionistes de Hollywood fa trontollar les veritats innegables de la superindústria del cine i les sèries. Al juliol, el fenomen Barbenheimer destarota les fronteres i els horitzons del gran màrqueting. A casa, mentrestant, no deixem de repetir-nos que el nostre producte independent és de qualitat, que pot resistir els meteorits sobre la indústria i que, de moment, aquí anem bé. Regna un optimisme mig sorprès, que no ha d'oblidar el llastre abandonat pel camí i els deures pendents.

L'EXHIBICIÓ SOMRIU I ENSENYA LA CÀRIES

Les sales s'estan tornant a omplir. Potser no arriben als números pre-pandèmics, però la recuperació total de mercat ja es veu propera: segons dades de Comscore facilitades per ICEC, el 2023 13,7 milions d'espectadors s'han assegut als cinemes catalans, un 21 % més que l'any anterior i només un 26 % menys que abans de la pandèmia. A Box Office, David Rodríguez de Comscore augurava que l'any 2025 ja haurem recuperat l'assistència de 2019, de 18,5 milions.

Les sales s'estan tornant a omplir. Potser no arriben als números pre-pandèmics, però la recuperació total de mercat ja es veu propera. No tothom ha tornat al cine. El públic major de 65 anys encara no ha recuperat l'hàbit de tornar a les sales després de la pandèmia.

Si sumem la nova línia d'ajudes de l'Institut de la Cinematografia i de les Arts Audiovisuales (ICAA) a l'exhibició (14,5 milions, un 45 % més de dotació que l'any passat), i els ingressos de Cinesa (100 milions) i Yelmo (98,9 milions), les dues grans cadenes del país, podem caure en un optimisme que és, en el fons, de cartró pedra. Cinesa està encara en números vermells i Yelmo ha tancat dues de les seves pantalles emblemàtiques a Barcelona, els Icaria al juny i el Comedia al gener de 2024. Les sales es recuperen, però a costa de què?

Han estat les iniciatives comunitàries i els fons públics els que han salvat els cinemes emblemàtics de la capital. Exactament tres anys després del seu tancament, a l'octubre els Cinemes Texas tornaven a aixecar la persiana al barri de Gràcia, finançats per un *crowdfunding* que recollia gairebé 154.000 euros, els quals se sumaven a aportacions privades i als 270.000 euros aportats per la Generalitat, l'Ajuntament i el Ministeri de Cultura.

Segons dades de l'Acadèmia, fora de Barcelona el Cicle Gaudí segueix fent un paper clau en donar programació estable a comarques que, d'altra manera, ja serien «a les fosques»: l'Alta Ribagorça, el Moianès, el Pallars Sobirà, el Pla de l'Estany i la Segarra.

I no tothom ha tornat al cine. El públic major de 65 anys encara no ha recuperat l'hàbit de tornar a les sales després de la pandèmia (només un 6 % hi va assistir un cop entre 2021 i 2022). Això explica la iniciativa de Cine Sénior, promoguda pel Ministeri, amb 76 cinemes adherits a Catalunya, que els dimarts ven entrades a 2 € per a espectadors de més de 65. Les alegries, per tant, són relatives.

EL CATALÀ FA FIGA ALS CINEMES, PERÒ NO A LES SALES D'ESTAR

Els números han tornat a la normalitat. Segons Comscore, després d'un 2022 boníssim, la quota de pantalla del cinema espanyol a sales ha baixat a un esperable 16,4 % (oscil·la entre el 15 i el 20 %) i la del cinema català a un minso 3 % (una davallada del 34 % respecte de 2022, quan *Alcarràs* la va apropar al 5,5%). Es tracta d'un resultat per sobre dels anys pre-pandèmics, però alhora d'un senyal inequívoc d'inestabilitat crònica. I, esclar, ens porta a comparar l'actualitat amb el període entre 2010 i 2012, quan el català va revifar a sales arran de l'èxit de *Pa negre* i de l'acord Fedicine amb les grans distribuïdores per a l'exhibició en català.

Més dades: a diferència de l'any passat, enguany el gruix d'assistència a pel·lícules en català s'alimenta, sobretot, del cinema en versió doblada al català: les doblades en català han omplert el 64,6 % de les 411.700 butaques del cinema en català, enfront de les rodades en català, que suposen un 32,5 % de l'assistència. La cinta doblada més vista és —cap sorpresa— la *Barbie* de Greta Gerwig, amb 44.000 entrades. En versió original en català, *Saben aquell*, el *biopic* sobre l'humorista Eugenio, guanya la nina de Mattel i ha venut unes 65.000 localitats (la meitat del total de la versió original catalana) i és fruit primerenc de la nova convocatòria d'ajudes per a grans produccions en català, una aposta reforçada cap a pel·lícules que poden atraure un públic ampli i poden tenir grans distribuïdores al darrere, com Warner en el cas de *Saben aquell*.

A les sales, el cinema en català no arranca el vol ni gràcies al doblatge de superproduccions de grans estudis.

A les sales, el cinema en català no arranca el vol ni gràcies al doblatge de superproduccions de grans estudis, subvencionat per la Generalitat des de 2011, i que tanmateix es veu entorpit, segons Natàlia Garriga a *l'Ara*, per la manca d'hàbit i la poca competitivitat d'horaris i el nombre de còpies respecte a les sessions en castellà.

On el català sí guanya és a plataformes. Des de 2021, quan només Filmin apostava pel contingut disponible en català, l'oferta en català ha pujat més del 96 %: en data del mes de novembre, s'ha passat de 2.556 títols disponibles a 5.014. Això es deu a la iniciativa de Cultura d'incorporar de manera massiva a les plataformes els doblatges i les subtítolacions procedents de TV3, gest que encetava dos anys de negociacions amb cada plataforma per produir i incorporar els seus propis subtítols i doblatges.

A octubre de 2023, Movistar Plus+ tenia un 12,8 % del seu catàleg en català, HBO Max un 9,8 % i Rakuten un 5,8 %, seguides de Prime Video, Netflix i Disney+. Filmin, esclar, domina: amb 2.521 títols, la meitat del contingut en català a la carta.

LES BONES SORPRESES QUE JA NO ENS SORPRENEN

I les dolentes, tampoc: ens han deixat Agustí Villaronga —va rebre a títol pòstum la Creu de Sant Jordi—, Joan Quilis, Narcís Agustí, Colita i Ventura Pons (entre tants d'altres). Tanmateix, el cinema segueix obrint espais de possibilitat, com ens demostra la boníssima rebuda del documental *Mentre siguis tu*, de Clàudia Pinto, que acompanya l'actriu Carme Elias en la seva relació amb els estralls de l'Alzheimer. Finestres reconegudes aquí i arreu.

Al febrer, el conflicte familiar arran d'una infantesa *trans* de 20.000 espècies d'abel·les, produïda per la catalana Inicia Films i dirigida per Estibaliz Urresola, recollia a

Berlín el testimoni d'Alcarràs amb l'Oscar de Plata a la millor interpretació protagonista per a la jove Sofía Otero, així com el Premi dels Exhibidors i del Públic del Morgenpost. Així mateix, a la Berlinale es presentava *La ferida lluminosa* de Christian Avilés, un curtmetratge delirant sobre el *balconing* produït per ESCAC Films que ha tingut un amplí recorregut per festivals internacionals.

Ambdues tancaven l'any amb nominacions als Premis del Cinema Europeu, que sí van reconèixer la cineasta adriana Isabel Coixet, guardó honorífic d'enguany, així com la catalana *Robot Dreams*, primera cinta animada de Pablo Berger i produïda per Arcadia Motion Pictures, que es va alçar com a millor pel·lícula d'animació.

El cinema català ha fet festa grossa als festivals internacionals. *Creatura* d'Elena Martín Gimeno triomfa a la Quinzena de Cineastes de Canes, *Sobre todo de noche*, debut del cineasta Víctor Iriarte, ho fa a les Jornades dels Autors de Venècia i *La imatge permanent*, de Laura Ferrés, guanya l'Espiga d'Or de la Seminci.

El cinema català ha fet festa grossa als festivals internacionals. Al maig, la *Creatura* d'Elena Martín Gimeno s'alçava com a millor pel·lícula europea a la Quinzena de Cineastes de Canes (és la primera producció catalana a aconseguir-ho). A les Jornades dels Autors de Venècia, hi arribava el debut de Víctor Iriarte, l'enigmàtic thriller de venjança *Sobre todo de noche*, produït per Valérie Delpierre. Tornava de Locarno, però va ser a la 68.ª edició de la Seminci que Laura Ferrés es va convertir en la primera dona de l'Estat a guanyar l'Espiga d'Or a millor pel·lícula: *La imatge permanent*, sobre el paisatge humà del Prat, és el primer film en català a merèixer el guardó.

En l'àmbit estatal, cal esmentar el Premi Nacional de Cinematografia de Carla Simón, cirereta després de l'any fulgurant d'Alcarràs. La bona collita no acabarà a Lleida: als Gaudí, abans de conèixer-se guanyadors, ja se celebra una edició pletòrica, que compta amb un nombre de candidatures rècord a la història dels premis, enguany amb 70 títols de producció catalana. Encapçalen els premis *Creatura*, *Saben aquell* i *20.000 espècies d'abelles*, seguides d'*Un amor*, d'Isabel Coixet sobre la novel·la de Sara Mesa, i *La contadora de pel·lícules*, de Lone Scherfig, amb producció de A Contracorriente Films i coescrita també per Coixet.

I no és de producció catalana, però Juan Antonio Bayona representa Espanya als Oscars amb *La sociedad de la nieve*, que ja va ser nominada als Globus d'Or, va endur-se el Premi del Públic a Sant Sebastià i acumula tretze nominacions als Goya. Molt més petita és *Upon Entry*, protagonitzada per Bruna Cusí i nominada a millor òpera prima, guió novell i muntatge als prestigiosos Indie Spirit. Esperem que l'equip de la pel·lícula, un aspre retrat de les duanes estatunidenques, pugui arribar a la gala de premis.

QUANT FALTA PER A LA DIVERSITAT REAL?

Molt, però això és evident: tot i que el 64 % de les persones formant-se en Audiovisual s'identifiquen com a dones, només el 26 % de càrrecs de poder els ocupen persones no masculines. Segons el CAC, el canal infantil i juvenil SX3 és l'únic mitjà audiovisual català on la presència de les dones supera la barrera del 50 %, ja que a la majoria de ràdios i televisions la presència femenina constitueix entre el 20 % i el 40 %.

Per obtenir una fotografia més acurada de l'estat de la diversitat actual, Dones Visuals, en col·laboració amb l'Acadèmia, han pres els equips rere les candidates als Premis Gaudí. Són dades necessàriament esbiaixades, però en termes de representació coincideixen força amb els percentatges de l'informe de l'Observatori per la Diversitat Audiovisual a l'Estat espanyol.

Rere les càmeres, un fris homogeni: les persones gais i bisexuals creixen fins a representar un 10 %, davant d'un alarmant 0 % de persones *trans* i asexuals, un minso

5 % de lesbianes i un crític 0 % de persones asiaticodescendents, afrodescendents, àrabs i gitanes. Sí trobem un 5,10 % de persones d'origen nadiu americà, després de dos anys consecutius amb una representació nul·la, i es manté el 7 % de persones mestisses. Només un 2 % de les treballadores de l'audiovisual tenen diversitat intel·lectual o funcional.

Davant de les càmeres, la representació en les històries dels col·lectius històricament invisibilitzats per raons discriminatòries continua sent baixíssima o inexistent. Per promoure-la, Dones Visuals ha emprès un nou Pla Estratègic per un Audiovisual Igualitari i Inclusiu, centrat en l'anàlisi de la situació actual i de les bones pràctiques d'altres entitats, i en un pla de formacions adreçades a professionals del sector per treballar qüestions d'imaginari, prejudicis, representació i representativitat. A més, han encetat el programa d'assessorament Acció Arrel, per acompanyar el desenvolupament de projectes de col·lectius històricament discriminats.

La representació en les històries dels col·lectius històricament invisibilitzats per raons discriminatòries continua sent baixíssima o inexistent.

Tanmateix, el gran pas per la diversitat de Dones Visuals enguany arriba amb un canvi dels estatuts de l'associació, el 24 d'octubre: a partir d'ara, poden incorporar-se al col·lectiu «totes les persones a qui es va assignar el gènere femení al néixer o que s'identifiquin com a dones». És a dir, també hi poden accedir les persones no-binàries i les dones *trans*. Dones Visuals comença a ser, de veritat, més acollidora.

NEIX LA PLATAFORMA DE DISTRIBUCIÓ DIGITAL I LINEAL 3CAT

La CCMA estrenava al juliol la plataforma 3Cat. És el resultat d'un procés de convergència per agrupar els seus continguts radiofònics, televisius i digitals sota una sola denominació: 3Cat. Aquesta plataforma representa, d'una banda, la nomenclatura «paraigua» que prendran les cadenes lineals de TV3 i Catalunya Ràdio abans del 2028 (seguint la marca unificada sota les sigles de la BBC) i, de l'altra, l'aplicació de continguts digitals a la carta de la Corporació, amb una interfície semblant a Netflix o HBO Max. La plataforma arriba per substituir TV3 a la carta i, en data de novembre, és totalment gratuïta i en català, accessible des de televisors, ordinadors i qualsevol dispositiu mòbil.

Al mes de novembre 3Cat comptava amb 290.000 hores de contingut, més de 860 programes diferents, 319 sèries i 196 pel·lícules, entre els quals hi ha tota la programació de la graella de TV3, Catalunya Ràdio i SX3, així com contingut exclusiu de la plataforma. La gran quantitat de continguts disponibles vol pal·liar el preocupant 2 % de consum digital en català, així com arribar a públics joves d'arreu, sense abandonar el sector sènior, assidu de la lineal.

La gran quantitat de continguts disponibles vol pal·liar el preocupant 2 % de consum digital en català, així com arribar a públics joves d'arreu, sense abandonar el sector sènior, assidu de la lineal.

D'entre els nous continguts creats exclusivament per a 3Cat, trobem el *talk show* de carrer *Vosaltres mateixos*, conduït per Andreu Buenafuente; el concurs d'ungles *Épic nails*, presentat per la concursant d'*Eufòria* Sofia Coll, o el *reality* de travesses a la muntanya que porta la *influencer* Laura Escanes. En sèries de ficció, destaquen *Això no és Suècia*, d'Aina Clotet i codirigida amb Mar Coll; *La mirada de la Fiona*, comèdia protagonitzada per Mireia Oriol, o *Jo mai mai*, projecte de ficció transmèdia ambientada en unes colònies d'estiu.

En una segona fase, s'està explorant possibilitar que productores externes o altres institucions culturals tinguin una finestra per mostrar els seus catàlegs de continguts. A l'octubre es van firmar acords amb Filmin i la Coordinadora de Colles Caste-

l·leres i es preveuen aliances amb altres serveis OTT, com el Liceu o CaixaForum. De moment, durant les dues primeres setmanes, la plataforma va acumular set milions de reproduccions, un 20 % relacionades amb contingut infantil.

LES DUES CARES DE LA PRODUCCIÓ

En una vessant positiva, PROA destaca l'impuls continuat del Govern cap a l'audiovisual català, mantenint la inversió de 40 milions al sector de 2022 (és la xifra més alta de la història) i augmentant un 19 % la inversió en audiovisual i cultura digital, fins als 30,7 milions (21 dels quals aniran per a continguts en català).

Alhora, a finals de novembre el congrés Animar, organitzat per ProAnimats, es consolidava com a punt de trobada clau en el dibuix del futur immediat de la producció d'animació europea, amb la participació de més d'un centenar de productores que han arribat a Barcelona procedents de 25 països, des de Xipre fins a Screen Ireland.

Tanmateix, com ja es va fer públic a finals de 2022, l'avaluació de les productores és molt crítica amb les condicions econòmiques i contractuals que sosté la televisió pública catalana. D'una banda, per una partida a la producció delegada massa reduïda (només un 21 % del seu pressupost) i, per l'altra, per la continuïtat en uns termes de coproducció inacceptables, amb la CCMA conservant a perpetuïtat els drets d'emissió i la propietat intel·lectual, de manera que s'impedeix que es negociï amb altres finestres fora de 3Cat.

El gener de 2024 es reobrien les taules de treball amb els partits sobre l'aplicació catalana de la nova Ley del Cine: a més de defensar la necessària reformulació del terme «productor independent» de la Llei Audiovisual, reivindiquen que el càlcul del 6 % dels ingressos de la televisió destinats a la producció siguin totals, i no només sobre una publicitat cada cop més minvant, com sosté el Consell de l'Audiovisual (CAC).

ELS FESTIVALS S'EMPOLAINEN

Enguany Catalunya Film Festivals ha renovat la seva junta directiva amb voluntat de posar en valor la xarxa de festivals i mostres d'arreu del territori català, més enllà dels grans caps de cartell: a la presidència, Javier Rueda, del Festival de Cine de Terror de Molins de Rei; a secretaria, Enrichetta Cardinale, del Dart Festival; com a tresorer, Alfredo Cohen, de La Gran Pantalla, i com a vocal, Joaquim Roqué Paret, de Transhumant Festival.

La junta ha tornat a arrencar els projectes d'«Acció»Cinema» i el «FFlash-Hub» perquè estiguin llestos el 2024 i reivindica la bona salut del panorama de certàmens catalans coincidint amb aniversaris rodons: 50 anys de Terror Molins, 30 de L'Alternativa, 25 del Festival Cinema Jueu, 20 del Nits de Vic, 10 de Serielizados, L'Americana, Galacticat i Transhumant.

La seva valoració de l'any és molt positiva: han observat un augment generalitzat i sostingut del públic assistent, així com la proliferació d'activitats paral·leles sovint lligades amb altres àmbits de la cultura, com xerrades, concerts o tallers. També s'han organitzat més actes d'indústria que mai (*pitchings*, taules rodones, etc.), amb un fort suport institucional. Això sí, la presència en línia de festivals ha baixat molt respecte d'anys precedents, tot i que es mantenen, sobretot a Filmin, algunes seccions paral·leles i retrospectives: per exemple, «Joves Programadors» al Reteena i «Olivier Assayas» al Clam, respectivament.

D'altra banda, a Catalunya Film Festivals destaca la implantació progressiva de mesures d'accessibilitat en tota mena de mostres, com són les sessions relaxades o els subtítols adaptats per a persones sordes, una porta a nous públics que no requereix grans inversions extres.

En tot cas, l'any 2023 ha confirmat el paper essencial que fa un festival en la cadena d'exhibició d'una obra, bé com a finestra única o com a embranzida prèvia a les sales.

LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL TREU EL CAP

A l'abril, el Clúster Audiovisual celebrava els deu anys i presentava l'*Informe Switch: L'audiovisual augmentat*, al voltant de les tendències actuals al món de la intel·ligència artificial, l'audiovisual immersiu i la Web3. L'informe descriu la ciutat de Barcelona, on actualment hi ha uns tres centenars d'empreses dedicades a les noves tecnologies i que és amfitriona de la fira Integrated Systems Events (ISE) des de 2020, com a terreny ben preparat per capitalitzar els principals avenços en el món audiovisual.

La intel·ligència artificial comença a ser un recurs factible per a moltes tasques de producció, postproducció i creació d'efectes visuals, ja que és molt més sostenible econòmicament i mediambiental.

La intel·ligència artificial comença a ser un recurs factible per a moltes tasques de producció, postproducció i creació d'efectes visuals, ja que és molt més sostenible econòmicament i mediambiental. Switch en destaca la implantació a platós i sets de gravació, amb grans parets de pantalles LED, motors de generació d'imatges virtuals i mecanismes de *tracking* de càmeres i il·luminació dinàmica.

Al maig, Gestmusic inaugurava el seu plató de Sant Just Desvern, amb una instal·lació LED de 100 m². Al juliol, Lavinia estrenava Plató Nou, més petit però ja capdavanter al sud d'Europa, i a finals d'any, el Grup Mediapro obria el seu plató virtual de 500 m² a Barcelona amb el rodatge de *Parenostre*, dirigida per Manuel Hueriga amb guió de Toni Soler i produïda per Last Minute (AIE), Minoria Absoluta i Lastor Media. És una filigrana que combina IA, Unreal Engine, fotogrametries i escenaris 3D. Tanmateix, els platós virtuals són lluny de ser una realitat comuna per l'alt cost de les inversions inicials.

A més, al juny la Ciutat Comtal va acollir la primera edició del +RAIN Film Fest, el primer festival internacional de cinema generat amb intel·ligència artificial d'Europa, coorganitzat per la Pompeu Fabra i el Sónar+D. Són iniciatives hiperespecialitzades, però que completen una topografia interessada per l'audiovisual com a reclam al públic: més enllà d'IDEAL, aquest desembre s'han trobat atraccions immersives als cines Aribau, a la Casa Batlló i la Casa Amatller, a Sant Pau i al Port amb SX3.

CINECLUBS

Durant el 2022, últim any del qual tenim dades exhaustives, l'audiència agregada dels cineclubs catalans va superar els 100.000 espectadors. Una fita inèdita, que supera amb escreix el rècord que hi havia vigent des del 2016 (86.000) i que confirma la recuperació del sector després de la pandèmia. Segons dades facilitades per la Federació Catalana de Cineclubs (FCC), els cineclubs van projectar 1.844 sessions, xifra que suposa un increment del 23 % respecte de l'any anterior. D'aquestes, 495 (27 %) van ser projectades en català (en versió original, doblada o subtitulada) i 338 (18 %) van ser pel·lícules de producció catalana. L'estudi de la federació també assenyala que el cinema en versió original ja no és l'opció majoritària dels cineclubs.

Cultura digital

2023, l'any en què sense voler-ho totes les arts s'han convertit en digitals per mitjà de la IA

Antònia Folguera Bañeres

Comissària i comunicadora. Comissària de Sónar+D i cofundadora de la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona

El 2023 ha posat l'art digital en portada. A Catalunya hi ha hagut dues grans exposicions, la IA ha acostat a la creació digital artistes dels mons més insospitats, els artistes digitals catalans han tingut més projecció que mai i des de les institucions s'ha reconegut l'art digital en tota la seva especificitat.

COMPTAR AMB LES ARTS DIGITALS A L'HORA DE FER POLÍTIQUES

Des de les institucions hi ha un nou interès per la cultura i l'art digital i una voluntat de reconèixer-lo en totes les seves manifestacions, sobretot perquè en el mateix cistell de la cultura digital hi ha videojocs, *performance*, instal·lació, instal·lació interactiva, art generatiu, projeccions de diversos tipus, pantalles de totes mides, ulleres de realitat virtual o aplicacions que no tenen cap altra funció que la de ser una obra d'art.

Això fa que no només hi hagi un sol públic, una sola comunitat, un sol circuit, o una sola «indústria». Les institucions volen comprendre aquesta aparent complexitat i també l'especificitat de l'art digital al marge d'altres sectors que durant anys han acollit i encara acullen diferents manifestacions d'art i cultura digitals. El sector de les arts visuals acull artistes que treballen específicament amb eines digitals, el sector audiovisual acull (o vol acollir) el videojoc, o el disseny amb el qual l'art digital ha crescut de la seva mà. Això significa que l'art digital és transversal a diferents sectors i, al mateix temps, és molt específic.

Des de les institucions hi ha un nou interès per la cultura i l'art digital i una voluntat de reconèixer-lo en totes les seves manifestacions.

La Generalitat de Catalunya ha organitzat en l'últim any i mig trobades i grups de treball, en els quals s'ha reunit per primera vegada diferents actors relacionats amb la creació digital amb l'objectiu de dissenyar polítiques culturals que contemplin les necessitats específiques d'aquest sector de la creativitat. Això s'ha fet a través de Politarts, una iniciativa del CoNCA on s'ha fet una crida als diferents sectors de la cultura per participar en una sèrie de laboratoris que tenen l'objectiu de mirar més enllà de les línies d'ajuts i subvencions, pensar a llarg termini i encarar el futur.

En el cas dels laboratoris del sector de les arts digitals, van sortir temes com la urgència de pensar les subvencions tenint en compte els costos específics de l'art digital, la necessitat de divulgar l'art digital a públics més grans i d'incloure'l en la formació, la imprescindibilitat de formar professionals tècnics que puguin fer manteniment de les peces que s'exhibeixen sobretot a museus i galeries, la urgència de fer un mapatge dels actors (ja siguin artistes, comissaris, gestors o tècnics) a Catalunya

i la necessitat d'espais a mode de laboratori o d'exhibició que permetin articular les comunitats que orbiten al voltant de l'art digital.

HUBS I ESPAIS DE TROBADA

Les comunitats al voltant de les arts digitals no disposen d'espais de trobada permanents. Així com els festivals concentren el públic en pocs dies, la resta de l'any no hi ha punts de referència. Ha estat una bona notícia l'anunci de la creació d'un nou espai per a la cultura digital a l'edifici de La Foneria, un espai en ple centre (les Rambles) que es podria convertir en aquest *hub* tan desitjat per part dels professionals i entusiastes de les arts digitals.

El DHub també podria ser un espai on acollir activitats, a banda que el disseny és una peça fonamental en l'art digital; tant l'exposició «Digital Impact» com les activitats associades que s'hi van realitzar durant els mesos de l'exposició coordinades per l'Associació HacTe demostren que, amb una mica de constància, aquest espai podria també ser un referent. De fet, ja hi ha grups relacionats amb el videojoc que fan les seves reunions periòdiques en aquest museu.

El 2023 també hi ha hagut espais per apropar els creadors digitals i convidar-los a conèixer-se, a desvirtualitzar-se i a compartir aquelles coses que els preocupen. L'IDEAL Centre d'Arts Digitals va acollir la jornada «Descodificant els drets dels artistes en l'entorn digital», una iniciativa del CoNCA per reunir sota un mateix sostre la comunitat de l'art digital en una jornada de debats i *performances*.

L'IMPACTE DE L'ART DIGITAL

L'art digital ha estat el gran protagonista de l'agenda cultural del 2023, marcada durant els mesos d'estiu per l'exposició «Digital Impact». Aquesta exposició impulsada per l'equip que durant gairebé 25 anys ha liderat el festival de disseny gràfic i creativitat digital Offf, va aplegar artistes referents, tant locals com internacionals, del camp de l'art digital en la seva expressió més àmplia: interactivitat, disseny, gràfics en moviment, art generatiu, intel·ligència artificial, avatars, etc. A «Digital Impact» es van poder veure peces —la majoria de gran format— d'artistes consagrats, com els britànics Universal Everything i Random International, el turc Refik Anadol o l'italià Quayola, al costat de referents locals com Alba G. Corral i Domestic Data Streamers, i estudis més joves i emergents com Lowkeymoves.

«Digital Impact» ha estat una iniciativa ambiciosa no tan sols artísticament i empresarialment, sinó també en la seva voluntat de difondre l'art digital en tots els seus formats a un gran públic cada cop més acostumat a aquest tipus d'experiències.

Tot i que les grans audiències no són noves per a l'art digital, no són sempre conscients que darrere d'un màping de gran format (per exemple) hi ha un artista o un grup d'artistes.

Festivals com Sónar, MIRA o el mateix Offf porten molts anys apropant l'art digital a un públic molt nombrós, però el detonant que ha familiaritzat franges demogràfiques més amples amb l'art digital han estat els màping i altres experiències de gran format en l'espai públic, que en el cas de Barcelona es materialitzen en el ja consolidat festival Llum.

L'exposició «Digital Impact» (o el festival Llum) no han estat les úniques cites amb l'art digital, a Barcelona i més enllà; hi ha hagut exposicions i esdeveniments, entre els quals destaquen «Hipertèlia», de Mònica Rikić, que va tenir lloc al Centre d'Art La Capella, com a guanyadora d'una de les beques Barcelona Producció, i «Forms», l'exposició de «música visual» de Playmodes al Centre d'Art Lo Pati (Amposta), el qual ens porta al punt següent: hi ha vida digital més enllà de Barcelona.

HI HA VIDA DIGITAL MÉS ENLLÀ DE BARCELONA

Fora de la capital també hi ha iniciatives relacionades amb l'art digital, entre les quals destaca la feina que des de fa alguns anys s'està realitzant a Amposta al Centre d'Art Lo Pati. A banda de l'exposició «Forms» de Playmodes, a Lo Pati s'hi va celebrar el 2022 la primera exposició individual de l'artista Alba G. Corral, i el 2024 aquest centre també acollirà les exposicions de les artistes digitals Anna Carreras i Anaisa Franco.

Fora de la capital també hi ha iniciatives relacionades amb l'art digital, entre les quals destaca la feina que des de fa alguns anys s'està realitzant a Amposta al Centre d'Art Lo Pati.

El festival Eufònic, el qual va guanyar el Premi Nacional de Cultura del 2023, des de Terres de l'Ebre fa anys que està compromès amb l'art digital, donant espai a les arts digitals performatives en tots els formats: instal·lació, *performance*, experiències, etc. El 2020 va ser un dels primers esdeveniments que va coproduir una iniciativa amb intel·ligència artificial (juntament amb la Fira de Tàrraga i la Fira Mediterrània), l'espectacle «Acte de fe» de Grandia, Martorell, Vilajuana.

A la resta de Catalunya tampoc no hi falten iniciatives compromeses amb l'art digital: durant el 2023, a Girona el Bòlit va reunir un bon grup d'artistes digitals en l'exposició col·lectiva «Fer créixer plantes en l'obscuritat», entre els quals destaquen Playmodes, Joana Moll, Azahara Cerezo i Núria Nia, entre d'altres.

A Lleida es va celebrar la segona edició del festival d'art i tecnologia Intangible, que neix com una iniciativa que vol apropar l'art digital a tot tipus de públics a través de tallers, conferències i classes magistrals. En l'edició del 2023 va acollir les obres de les artistes Alba G. Corral, que va actuar juntament amb la violoncel·lista Björt Rúnars, i Anna Carreras, que va presentar la seva obra *L'algoritme despullat* en la producció de la qual va col·laborar la Fundació Sorigué.

A Terres de Ponent es va produir un agermanament amb les Terres de l'Ebre en el marc de la Fira Tàrraga, on l'Orquestra Julià Carbonell de les Terres de Lleida i l'artista Alba G. Corral van fer una interpretació simfonicovisual de l'obra *Els planetes*, de Gustav Holst.

El Konvent Puntzero, el reconegut espai artístic de Berga, també s'obre a l'art digital, i el 2023 va dedicar una de les seves residències internacionals a la IA treballada des de disciplines com el teatre, la música, l'art sonor, el tèxtil o la poesia, entre d'altres. El 2024 repetirà aquesta residència amb la voluntat de generar un espai de trobada per crear, generar coneixement, experimentar i reflexionar críticament al voltant de la IA.

LA IA IMPREGNA TOTES LES DISCIPLINES ARTÍSTIQUES MÉS ENLLÀ DEL SEU LLOC NATURAL: L'ART DIGITAL

El 2023 hi va haver un avenç significatiu en un camp de la IA anomenat processament del llenguatge natural, el qual ha donat lloc al desenvolupament de sistemes d'IA conversacional cada cop més sofisticats i capaços de generar respostes que semblen fetes per un ésser humà. Les consideracions ètiques que envoltaven la intel·ligència artificial han pres més rellevància i han donat lloc a debats sobre els biaixos d'aquesta tecnologia i la transparència d'aquests algorismes. L'automatització de tasques s'ha accelerat en diversos àmbits i ha obert interrogants sobre el futur de la feina.

En el camp de l'art, la creativitat i la cultura digital, el 2023 ha estat un any per recordar. Els sistemes generatius de programes com DALL.E o Stable Diffusion han permès als ordinadors produir imatges cada cop més complexes i realistes i les «al·lucinacions» de la màquina han començat a donar lloc a nous imaginaris i noves

estètiques, al mateix temps que s'ha posat en relleu el repte de garantir que aquests algorismes produeixin resultats acurats i fiables.

A aquestes eines s'hi han sumat models per generar imatges en moviment i eines que permeten manipular les imatges generades pràcticament a temps real; la *start-up* catalana Krea és una de les empreses que desenvolupen eines que fan precisament això.

En l'àmbit de la música, ha estat l'any de «la nova cançó dels Beatles feta amb intel·ligència artificial». Els models generatius de música també han avançat a gran velocitat, igual que ho han fet els models de síntesi de veu. Allà on molts cantants han sentit que «els robaven la veu», altres hi han vist una oportunitat. Per exemple, a Catalunya, Maria Arnal ha creat *Maria Choir*, una peça interactiva que forma part de l'exposició «IA: Intel·ligència artificial» del CCCB, en la qual el públic pot cantar amb ella, sumant veu humana i veu sintètica. Aquesta no és la primera incursió de la cantant catalana en el món de la IA, però és un pas més a l'hora de pensar altres maneres d'expressar-se artísticament més enllà de fer cançons.

Però la controvèrsia més gran que ha sorgit al voltant de la intel·ligència artificial ha estat en referència a la propietat intel·lectual i els drets d'autor. El contingut generat amb IA ha posat sobre la taula discussions sobre la creativitat i l'autoria a l'era digital; molts artistes han demanat que les seves imatges o les seves cançons siguin retirades del *dataset* d'aquests models. Malgrat tot, el paper de la IA a la creativitat ha continuat creixent i expandint les possibilitats d'innovació i d'exploració en l'entorn de les arts i la cultura.

Al juny del 2023 va néixer el +RAIN Film Festival, un dels primers festivals dedicats al cinema fet amb intel·ligència artificial. El +RAIN Film Festival compta amb una convocatòria internacional, un simposi i una sèrie d'activitats dirigides als professionals de l'audiovisual que treballen amb intel·ligència artificial. Aquest certamen està produït en col·laboració amb el festival Sónar i compta com a soci amb l'empresa Runway, pionera en el desenvolupament d'eines IA per a vídeo.

El 2023 hi va haver un avenç significatiu en un camp de la IA anomenat processament del llenguatge natural, el qual ha donat lloc al desenvolupament de sistemes d'IA conversacional cada cop més sofisticats i capaços de generar respostes que semblen fetes per un ésser humà.

També al mes de juny, el Sónar va convertir el Pavelló Mies van der Rohe en un laboratori d'intel·ligència artificial i música. Prenent el *work in progress* de «Piano AI», iniciat l'any 2021 amb el pianista Marco Mezquida, l'enginyer Philippe Salembier (UPC) i el músic i professor Josep Maria Comajuncosas (ESMUC), aquest projecte explora la interacció entre un intèrpret humà i una intel·ligència artificial. Durant els tres dies del festival diferents músics van passar pel pavelló a «entrenar-se» amb la seva manera particular de tocar la intel·ligència artificial de «Piano AI» per obrir-la a més intèrprets i, tal vegada, a més instruments.

La literatura és una disciplina que no és aliena a l'impacte de la IA. Ja fa anys que es fan experiments amb diferents generacions de GPT, i el 2023 s'ha publicat *Los campos magnéticos*, una obra literària feta per l'escriptor Jorge Carrión i les intel·ligències artificials entrenades pels catalans Taller Estampa, com un exemple d'humans i màquines treballant en col·laboració.

El darrer terç del 2023 va estar marcat per la inauguració de l'exposició «IA: Intel·ligència artificial al CCCB». Aquesta exposició, inicialment produïda pel Barbican (Londres), vol divulgar tota la creativitat que és possible amb la intel·ligència artificial i donar eines al públic per entendre-la i conèixer-ne la història.

En l'exposició hi ha peces tant d'artistes visuals reconeguts (Memo Akten, Anna Rieder, Universal Everything) com de músics (Kode 9, Robert del Naja de Massive Attack o Maria Arnal, per citar-ne alguns). L'art digital té tendència a enfocar-se principalment en la part visual, i la IA amplia la mirada cap a altres disciplines com la música. De fet, la IA ha aconseguit que gairebé totes les disciplines artístiques s'entrellacin amb l'art digital per mitjà de la IA.

MEMÒRIA, OBSOLESCÈNCIA I CONSERVACIÓ DE L'ART DIGITAL

La majoria d'obres d'art digital han desaparegut, la qual cosa representa una pèrdua del patrimoni cultural digital i també una pèrdua de la memòria d'un passat molt proper. La velocitat amb què avancen les tecnologies fa que hi hagi peces artístiques que, per exemple, siguin impossibles de reproduir, perquè el sistema operatiu amb el qual han estat creades només funciona amb un ordinador antic, o perquè les empreses desenvolupadores de programari, un cop un programa no és rendible, el retiren i el deixen de mantenir, o bé perquè el suport ha quedat obsolet. El 2023 s'han presentat dues iniciatives que volen recuperar la memòria de l'art digital dels primers temps. D'una banda, l'obra de l'artista Enrique Radigales, el qual, dins del marc de les beques Barcelona Producció, va recuperar part de l'arxiu de CD-ROM de finals dels noranta i principis de la dècada de 2000 que havia publicat a Barcelona el segell i col·lectiu FiftyFifty, i d'altra banda, New Art Foundation, organització dedicada a col·leccionar, produir i mantenir peces d'art electrònic —no tan sols digital—, que va anunciar la pròxima inauguració d'un centre a Reus per emmagatzemar i mantenir obres d'art electrònic i digital, feina que ja porten temps realitzant amb les peces de la seva col·lecció.

La majoria d'obres d'art digital han desaparegut, la qual cosa representa una pèrdua del patrimoni cultural digital i també una pèrdua de la memòria d'un passat molt proper.

UN BON MOMENT PER A LA PROJECCIÓ INTERNACIONAL DELS ARTISTES CATALANS

La creativitat digital catalana està passant especialment per un molt bon moment, en què alguns artistes estan consolidant la seva carrera i la seva projecció internacional. És el cas de Mónica Rikić, la qual durant el 2023, a banda de fer la seva exposició a La Capella, va ser artista resident al Palau de la Música i ha realitzat tres residències internacionals recolzades per les plataformes de la Unió Europea S+T+ARTS i EMAP. El 2023 també ha estat un bon any per a Joana Moll: els seus projectes l'han portat a la Transmediale de Berlín, on va presentar la seva *A Silent Opera for Anthropogenic mass*, i a realitzar una residència de llarga durada a l'Acadèmia d'Arts i Disseny de Basilea (Suïssa) amb el seu projecte de recerca «Ad Tech Constellations», sobre les tecnologies de la publicitat a internet.

L'estudi Hamill Industries estan molt acostumats a treballar internacionalment, ja que porten anys acompanyant de gira el músic Floating Points. Durant el 2023 han treballat en la creació del ballet *Mere Mortals* amb el Ballet de San Francisco juntament amb la ballarina Tamara Rojo i el músic Floating Points.

Destaca també la nominació al Lumen Prize del projecte «Slowly Fading Into Data», d'Albert Barqué-Duran. El premi Lumen és un premi internacional relativament jove, s'entrega des del 2012 i s'especialitza en arts digitals i interactives. L'artista de ponent també va itinerar pels Estats Units i per Europa amb aquest projecte.

Aquests només són una petita mostra dels artistes digitals catalans amb més projecció internacional. Es podrien afegir a la llista Playmodes, Domestic Data Streamers, Varvara & Mar, Anna Carreras o Onionlab, entre d'altres.

NOUS BROTS, SABA NOVA

A poc a poc, iniciatives privades, més comercials, o més *underground*, neixen amb una perspectiva digital, amb una altra manera de concebre la creació i la connexió amb el públic. Recentment s'han inaugurat dues galeries: a Poblenou, Load Gallery, un espai protagonitzat per pantalles fetes a mida que es poden veure des del carrer i que inauguren amb una exposició de l'artista digital Ezequiel Pini, de l'estudi Six N. Five, i al Raval, P3 Vitrina, un local en cantonada, els aparadors del qual acullen obra d'artistes molt joves de disciplines diverses. Destaca la presentació, *performance* en viu retransmesa en *streaming*, de la cantant Simona. L'art digital deixa de saludar-nos des de la finestra de la pantalla per fer-ho en una finestra literal (i real).

A poc a poc, iniciatives privades, més comercials, o més *underground*, neixen amb una perspectiva digital, amb una altra manera de concebre la creació i la connexió amb el públic.

Cultura popular i associacionisme

Entre la normalització i la precarietat

Guillem Carreras

Periodista cultural

2023 ha estat un any de tendències contradictòries. Nombrosos indicadors suggereixen que la cultura popular està guanyant prestigi social: detalls significatius (es ballen sardanes a les discoteques!), tendències de fons (més cobertura dels mitjans de comunicació) i canvis de paradigma estructurals, com ara la tramitació d'una llei holística de patrimoni que també inclourà els béns immaterials. Paradoxalment, aquest procés es viu en un context de gran precarietat associativa, marcat per l'envelliment de les juntes directives de les entitats, l'absència generalitzada d'equipaments en règim de propietat, i el finançament ínfim de l'associacionisme en els pressupostos públics.

A L'ESPERA DE CONCRECIONS

El 21 de desembre del 2023, el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei del foment de l'associacionisme, que significativament no ha comptat amb el protagonisme del Departament de Cultura. En el moment d'escriure aquestes línies (febrer del 2024), s'estan tramitant tres altres lleis que poden modificar substancialment les regles del joc: la Llei de drets culturals, la Llei del patrimoni cultural català i la Llei del patrimoni cultural immaterial català i de l'associacionisme cultural. A l'espera de conèixer si prosperaran els avantprojectes i, en aquest cas, quins seran els articulats definitius, es fa difícil determinar les prioritats que tenen les formacions parlamentàries per a la cultura popular catalana. Fins que la nova arquitectura jurídica no quedi ben definida, serà impossible valorar si l'associacionisme ha guanyat o perdut pes polític.

TENDÈNCIES

Els principals reptes que afronta l'associacionisme cultural estan ben identificats i són objecte d'estudi d'articles d'assaig i opinió. Per això considero més útil dedicar l'espai d'aquest informe a cinc àmbits que, si bé desperten una atenció creixent, segurament no estem analitzant de manera prou intensa ni sistematitzada.

PROJECCIÓ DE LA CULTURA POPULAR

En el dossier «Mirades polítiques», publicat en el *Canemàs 26*, Dafne Muntanyola Saura considera que per a les formacions polítiques «la cultura popular és descrita com un mitjà per a la integració i la constitució d'un ciutadà model, però és una gran desconeguda sense un valor en ella mateixa». La sociòloga adverteix sobre l'excessiva instrumentalització a la qual és sotmesa. Quan estudiosos i activistes en reivindiquen la rellevància, tendeixen a apel·lar a la seva importància en criteris de democratització cultural, escola de ciutadania, convivència veïnal o vertebració social. Sintagmes que perden força a còpia d'ús i, d'altra banda, debiliten el prestigi social que el nostre patrimoni immaterial té per se.

En les darreres dècades, l'associacionisme cultural s'ha reivindicat sobretot pels beneficis socials que genera.

En les darreres dècades, l'associacionisme cultural s'ha reivindicat sobretot pels beneficis socials que genera. Fins avui, s'ha posat el focus en el retorn social i la militància a la cultura catalana, però ara la perspectiva està canviant. Els col·lectius de cultura popular estem començant a posar l'accent en la qualitat de les nostres festes i activitats, i en les grans dosis d'alegria i diversió que ens reporta organitzar-les. Les federacions estan apostant per campanyes de comunicació i professionalitzades encarades des d'aquesta òptica lúdica i personal. Tots plegats estem prenent consciència que brandar la secularitat de les nostres tradicions és fantàstic per reivindicar-ne la vàlua patrimonial, però que per crear nous entusiastes és necessari saber transmetre l'emoció i el gaudi que sentim com a festers o activistes.

CULTURA POPULAR I SALUT

Els projectes entre la cultura popular i les institucions sanitàries han despertat menys interès per part de les entitats i les administracions. El 2023 han estat notícia alguns projectes que demostren la capacitat que té l'associacionisme per millorar la salut de les persones a través de la cultura popular. Un parell d'exemples són el Pessebre Vivent de la Torre del Suro, protagonitzat íntegrament per persones amb discapacitat intel·lectual, mereixedor del VI Premi Antoni Carné a l'Activitat de l'Associacionisme Cultural; o bé l'ambiciós programa de la Fundació Orfeo Lleidatà, que treballa colze a colze amb els hospitals de la ciutat per millorar la salut mental dels seus pacients.

En els discursos polítics, és habitual fer referència a la importància de fer xarxa i executar polítiques interdepartamentals. En el terreny de la cultura popular, s'han prioritzat col·laboracions en l'àmbit de l'educació, tant en el camp teoricointel·lectual com en organització de tallers i activitats.

La relació entre sanitat i cultura popular probablement requeriria un simposi específic, no només per tractar simptomatologies severes, sinó també per promoure un envelliment més saludable, actiu i comunitari. El projecte «Reconnectem-nos», de la Federació d'Ateneus de Catalunya, és una iniciativa pionera en aquesta direcció.

LES FESTES I EL PATRIMONI, A DEBAT

La gestió del patrimoni ha estat un tema de debat recurrent el 2023. Basha Changue va defensar que calia retirar els gegants que «banalitzen el colonialisme», en referència als *negritos* de Santa Tecla (Sitges) i els *cubanitos* de Sitges. La declaració de l'alcalde de la CUP a Barcelona va ser criticada per l'Agrupació de Colles Geganteres de Catalunya i nombroses entitats de base. I més enllà de l'exemple concret, va generar un debat entorn de les expressions patrimonials que, pel seu contingut (misogin, racista, homòfob...), generen rebuig social: s'han de censurar o cal contextualitzar-les?

Entre juliol i setembre, Nil Rider va publicar la sèrie d'articles «Festa i postmodernitat» al digital *Tornaveu*. Els tres lliuraments tenen la virtut d'oferir una mirada dual. L'autor demana a les administracions que vetllin per revertir les dinàmiques infantiloïdes; en concret, defensa que ni la cultura popular pot entendre's com una activitat extraescolar ni la festa comunitària pot considerar-se una activitat lúdica. Si no es prenen mesures, pronostica que s'accentuarà el «desprestigi de la festa i l'estigmatització de la cultura popular com una cosa ridícula». D'altra banda, Rider reclama desproveir-nos d'etiquetes transcendents i grandiloqüents. El valor de les neofestes és que han estat acceptades i són gaudides per la comunitat. És trampós i innecessari buscar legitimacions històriques per envernissar-les amb la dignitat que confereix la paraula *patrimonial*.

El 26 d'octubre va celebrar-se la jornada *La festa domesticada? Protocols i noves sintaxis festives*, que va comptar amb la participació d'antropòlegs, tècnics i gestors de cultura i activistes. Els participants van reflexionar sobre la representació social de les festes i la capacitat que tenen els protocols per adaptar-se a les noves realitats culturals i demogràfiques. Martí Torra i Marta Contijoch han redactat la relatoria i la crònica de la jornada, publicades al web de la Direcció General de Cultura Popular i al *Canemàs* 27 respectivament.

En els darrers anys, la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ha abandonat el tradicional complex que tenia en el tractament sobre les manifestacions tradicionals. La cultura popular ha guanyat presència en els informatius dels mitjans de comunicació públics. Com es pot preservar aquesta tendència esperançadora?

En els darrers anys, la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ha abandonat el tradicional complex que tenia en el tractament sobre les manifestacions tradicionals. La cultura popular ha guanyat presència en els informatius dels mitjans de comunicació públics. Com es pot preservar aquesta tendència esperançadora? Una possibilitat passa perquè 3Cat ofereixi una cobertura de festes destacades del patrimoni immaterial català, aposta que podria eixamplar l'afició pel folklore entre la societat catalana i al mateix temps contribuir a la desmassificació de les festes més multitudinàries.

PROFESSIONALITZACIÓ

Qüestió sempre latent, la professionalització s'ha accentuat els darrers anys per la pressió burocràtica de les administracions, que ha empès moltes entitats a contractar la figura d'un gerent o d'un administratiu. Catalunya té pendent un debat sobre qui ha de liderar les polítiques culturals: entitats o administracions. En paral·lel, l'associacionisme necessita reflexionar a consciència sobre les oportunitats i amenaces de la professionalització: determinar si es considera positiva i, en cas afirmatiu, per a quina tipologia d'entitat (associacions, federacions, coordinadores territorials...). El debat pot plantejar-se en cinc grans dimensions:

- *Ontològica – ètica*. La remuneració de directius és una bona eina per dispensar una atenció més acurada als associats? O bé és una passa perillosa en la perversió d'un moviment que es fonamenta en l'absència d'afany de lucre i que té en la contínua renovació dels directius un valor afegit?
- *Ontològica - social*. La remuneració de gestors culturals permet oferir més prestacions als socis, i així garantir que l'entitat competirà en millors condicions contra les productores i altres empreses privades? O bé això és un incentiu a favor d'un model associatiu basat en el clientelisme, en el qual els socis no s'impliquen en l'organització de l'entitat i només esperen rebre serveis a canvi d'una quota econòmica?
- *Democràtica*. La remuneració d'administratius és una bona mesura perquè les juntes directives puguin alliberar-se de la paperassa i concentrar-se a organitzar activitats i programes? O bé és una amenaça per a la democràcia interna de les entitats que tinguin més coneixement del seu funcionament que els directius?
- *Política*. La remuneració de professionals permet que les entitats optimitzin els recursos provinents de les subvencions? O bé la consciència que el pagament dels salaris depèn directament dels recursos públics afebleix la valentia de les associacions envers els governants?
- *Distributiva*. La remuneració de gerents és positiva per aconseguir el màxim de recursos provinents de les subvencions públiques? O bé provoca una major desigualtat entre entitats, en fomentar que aquelles que tenen assalariats puguin preparar millor les sol·licituds d'ajudes públiques i presentar-se a més convocatòries?

Les respostes a les dues preguntes que es formulen en cada dimensió en cap cas són incompatibles. He decidit formular-les en format de disjuntiva perquè considero que

una o altra decisió revela una visió sobre el model associatiu català que desitgem. Més remuneracions, més estructura, més tècnics, més activitats, més internacionalització a l'Administració; o bé més hedonisme, més autogestió, més cooperativisme, més llibertat política, més igualtat d'oportunitats per accedir als recursos públics.

En paral·lel, l'associacionisme necessita reflexionar a consciència sobre les oportunitats i amenaces de la professionalització: determinar si es considera positiva i, en cas afirmatiu, per a quina tipologia d'entitat (associacions, federacions, coordinadores territorials...).

ECONOMIA

Durant el procés de consulta de la Llei de foment de l'associacionisme, les formacions polítiques han fixat dos principals posicionaments sobre el finançament de les entitats, que es podrien resumir amb les premisses següents:

- a. *Les subvencions públiques són necessàries* per evitar que el moviment associatiu sigui un escenari regulat per la lògica del neoliberalisme, és a dir, un terreny de joc en el qual només es poden desenvolupar les activitats de les entitats amb més múscul econòmic. Sense ajudes públiques, els projectes de les entitats petites o fins i tot mitjanes són inviables.
- b. *Les subvencions públiques provoquen dependència política*; en conseqüència, és preferible explotar millor les vies d'autofinançament: major importància de les quotes dels associats i explotació del mecenatge.

Als defensors de l'opció a se'ls podria fer serioses observacions, com ara recordar-los el cas del País Valencià, on moltes entitats s'han quedat sense ajudes econòmiques per una decisió ideològica i arbitrària del Govern PP-VOX. L'ofegament premeditat a les entitats que no combreguen amb l'actual Consell de la Generalitat Valenciana és un avís a navegants del que pot passar amb entitats dependents del fons públic quan canvia el color polític dels governants. De fet, no cal recórrer a situacions tan extremes per trobar greus disfuncions. Al Principat de Catalunya s'ha normalitzat que el Departament de Cultura resolgui les subvencions el darrer trimestre de l'any, fet que genera grans maldecaps a les juntes directives, obligades a decidir si frenar iniciatives per manca de liquiditat, o bé a impulsar-les sense saber quan es podran afrontar els pagaments als proveïdors.

És incoherent reclamar que les administracions públiques destinin més diners a la cultura popular i al mateix temps defensar que les entitats millorin el percentatge d'ingressos propis que perceben?

Però alerta: als partidaris de l'opció b també se'ls poden donar contraarguments de pes. El més obvi és assenyalar que, en funció del seu volum social i impacte econòmic, l'associacionisme és l'àmbit pitjor finançat pel Departament de Cultura, amb diferència. En el pressupost del 2023, només va rebre un 2,6 % del total de recursos de la Conselleria (en comparació amb el 31,2 % que reben les indústries culturals o bé el 16,6 % destinat a les grans institucions culturals). A tall d'exemple, el MNAC (18,8 milions) o el TNC (15,5) han rebut més assignació pública que el conjunt de totes les despeses destinades a cultura popular i associacionisme —incloent-hi la mateixa estructura de la direcció general. En aquest context de clar infrafinançament, no poques veus consideren injust posar el focus econòmic de les entitats en el mecenatge. Sobretot en el context que indica l'Enquesta de Condicions de Vida de la Població (2022), que revela que el percentatge d'ingressos que la ciutadania destina a la Cultura va reduir-se del 0,7 % al 0,2% en el període 2015-2021.

És incoherent reclamar que les administracions públiques destinin més diners a la cultura popular i al mateix temps defensar que les entitats millorin el percentatge d'ingressos propis que perceben? No necessàriament. Al capdavant, les institucions tenen una capacitat enorme per dinamitzar indirectament l'economia associativa. La

mesura més evident és la cessió o donació d'equipaments municipals, amb el doble objectiu d'estalviar el cost d'un lloguer i proveir les entitats d'un espai on generar beneficis amb actuacions i espectacles. El Pla d'equipaments culturals de Catalunya, caducat des de 2020, necessita renovar-se per incrementar el percentatge d'entitats que tenen la seu social en règim de propietat.

RESUM DE 2023

Associacionisme. L'esmentat dossier «Mirades polítiques», publicat en el *Canemàs* 26, pregunta a les formacions parlamentàries quin és el seu posicionament sobre deu àmbits que afecten la cultura popular. El qüestionari posa en relleu consensos amplis en interculturalitat, finançament, benestar animal, prestigi social, animació sociocultural i polítiques d'igualtat, i divisió de criteris en els capítols sobre legislació, llengua catalana i drets culturals.

Ateneus. La Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC) ha celebrat el 40è aniversari. L'acte central de la commemoració va tenir lloc el 3 de juny al Centre de Lectura de Reus. En reconeixement d'aquestes quatre dècades d'activisme, l'Ajuntament de Barcelona va concedir a la FAC la Medalla d'Honor de Barcelona 2023.

Bestiari festiu. També el 3 de juny va presentar-se el projecte «Glossari bestial», impulsat per l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, que desitja traduir el lèxic de les cercaviles a la llengua de signes catalana. La federació s'ha continuat distingint per impulsar projectes educatius i innovadors, com ara «Una plaça bestial» o «Piribest: bèsties fantàstiques del Pirineu».

Castellers. El Museu Casteller de Catalunya, ubicat a la plaça del Blat de Valls, va inaugurar-se el dia de Santa Úrsula (22 d'octubre). El Centre d'Estudis i Prospectiva d'Anàlisi dels Castells ha presentat un estudi sobre els perfils socials de les colles castelleres i n'ha impulsat un altre per replantejar el Concurs de Castells de Tarragona, tant en l'organització com en el sistema de puntuació.

Catifaires. La Federació Catalana d'Entitats Catifaires ha liderat el projecte europeu «Flower Carpets Art», executat amb l'Associació CulturArte de Noto (Itàlia) i l'Ajuntament de Għarb (Malta). En aquest marc, Barcelona va acollir el Congrés Internacional d'Art Efímer (28-31 d'agost). El 14 de desembre, el Parlament de Catalunya va aprovar una declaració de suport perquè l'art de crear catifes de flors sigui inscrit a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Centres d'estudis. L'Institut Ramon Muntaner ha celebrat el vintè aniversari amb un extens programa. Entre el 10 i el 12 de febrer, va organitzar a Ceret el VI Simposi Internacional dels Focs Festius de la Mediterrània, dedicat a *Les músiques del foc*. Els Premis Recercat van premiar Joan Domènech Moner (persona) i el Centre d'Estudi Ignasi Iglésias (entitat). La Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana va organitzar la IV Jornada sobre Histografia Local, dedicada al Sexenni Democràtic (11 de novembre, Lleida).

Corals. Els Premis Josep Anselm Clavé 2022 van tornar a evidenciar la renovació i el compromís social de les corals catalanes. Girona va acollir la Convenció del Cant Coral (29-30 setembre), organitzada pel Moviment Coral Català. El Teatre Auditori de Granollers va ser l'escenari escollit per celebrar el 30è aniversari de la Federació Catalana de Pueri Cantores (4 de novembre).

Esbarts. L'Agrupament d'Esbarts Dansaires i l'Obra del Ballet Popular de Catalunya han impulsat els Premis Nacionals de Dansa. D'altra banda, continuen avançant les gestions per fer realitat el Grau Mitjà en Animació en Dansa Tradicional.

Gegants. Santa Coloma de Gramenet va acollir la Ciutat Geganteria (5-7 maig). A finals d'estiu (15-17 setembre) 26 colles van participar a la XV Fira del Món Gegan-

ter, celebrada a la Ràpita. En l'àmbit acadèmic, destaca la publicació de les actes del congrés internacional *Món gegant* i del llibre *Barcelona Gegantera. Història d'un moviment popular contemporani*, de Nico Alonso, preludi de la commemoració de la celebració dels 600 anys de gegants a la ciutat.

Jocs Tradicionals. Constituïda el 2017, la Federació Catalana de Jocs, Esports i esports Tradicionals de Catalunya està tenint un paper cabdal en la normalització de les expressions lúdiques com a manifestació cultural. Un pas més en aquesta direcció va ser l'organització de la 1a Gala del Joc Tradicional, celebrada el 18 de març a la Ràpita. Al setembre, dues parelles del municipi ebrenç van disputar la final del Campionat Mundial de Morra.

Passions. La Federació Catalana de Passions (FCP) és un altre exemple de federació petita que ha sabut créixer de manera sostenible i incorporar pràctiques innovadores entre les entitats de base. En la presentació de la temporada 2023 al monestir de Poblet, l'FCP va exposar els projectes que tenia en marxa per incorporar la mirada de gènere en les representacions, facilitar la participació de persones amb problemes d'accessibilitat (tant sobre l'escenari com a la platea) i treballar en programes de reinserció social.

Pastorets. Més de 63.000 espectadors han assistit a representacions d'*Els Pastorets* a la temporada 2023-24. La Coordinadora de Pastorets de Catalunya va presentar l'obra *Els Pastorets de casa nostra*, de Roc Esquius, una proposta dramàtica contemporània. D'altra banda, s'ha publicat l'estudi de Lenke Kovács *Les arrels medievals dels Pastorets. Edició i anàlisi dels primers textos del teatre nadalenc català*.

Penyes taurines. L'Agrupació de Penyes i Comissions Taurines de les Terres de l'Ebre ha mostrat la seva oposició frontal a la proposició de llei presentada per la CUP i En Comú Podem per prohibir tres modalitats de correbous. La federació exposa que les lesions greus en espectacles taurins són residuals i denuncia que els dos partits tenen una representació marginal a les Terres de l'Ebre.

Pessebrisme. El pessebrisme ha celebrat els 800 anys de la representació del pessebre vivent de sant Francesc d'Assís a Greccio, la nit de Nadal de 1223, considerat oficiosament com el primer pessebre vivent. La Federació de Pessebres Vivents de Catalunya (FPVC) va organitzar un gran pessebre vivent al monestir, amb la participació de gairebé 900 persones (19 de novembre). Les escenificacions de les entitats associades a l'FPVC han estat visitades per més de 100.000 catalans.

Les entitats que conformen la Federació Catalana de Pessebristes (FCP) han organitzat més de 120 exposicions arreu de Catalunya. Alguns plats forts de la commemoració han estat la XIX Biennal del Pessebre a Barcelona i l'exposició *Greccio, Barcelona, patrimoni cultural internacional*, que han estat visitades per 38.047 i 14.609 persones respectivament.

Puntaires. Més de 600 puntaires van participar a la XXXVI Diada de la Puntaire, celebrada a Móra la Nova del 6 al 8 d'octubre —xifres ostensiblement superiors a les del 2022. En l'àmbit expositiu, ha estat un any important per a les puntaires catalanes. Per primera vegada, una peça del patrimoni puntaire català s'ha exposat internacionalment: es tracta de l'obra *Ensueño*, de Gabriele Grohmann, que es va poder veure al Museu de la Punta d'Abenberg (Alemanya).

Sardanisme. El 2003 ha estat un any fantàstic per al sardanisme, que ha retornat amb força al primer pla mediàtic. Fa deu anys ningú s'hauria atrevit a pronosticar que la sardana seria ballada en el context de discoteques i festes majors. La cançó *Coti x Coti* ha aconseguit que els joves tornin a enganxar-se a la dansa nacional. Tant de bo el fenomen tingui com a impacte el sorgiment d'una nova forma compositiva. A Agramunt, el III Concurs de Composició de Sardanes va ser guanyat per dos joves de 16 i 24 anys. A finals d'any, la Confederació Sardanista de Catalunya va canviar la seva imatge gràfica i va rebatejar-se com a «Som Sardana».

Sopes històriques. La Federació d'Escudelles, Ranxos i Sopes Històriques de Catalunya (FERSHC) va celebrar la x trobada anual a Vidreres (18 i 19 de novembre), per primera vegada amb entitats de Catalunya del Nord i Itàlia. La FERSHC ha treballat per promoure la presència de dones a les juntes directives de les entitats de base.

Teatre. La 19a Mostra Nacional de Teatre Amateur de Pineda de Mar (28 d'abril – 1 de maig) ha estat l'edició més internacional. Els grups catalans van compartir programa amb elencs de França, Itàlia, Suïssa, Lituània, Madrid i Galícia. Els Premis Arlequí van reconèixer la Societat Cultural Esportiva i Recreativa de l'Ametlla de Mar (Entitat), Fèlix Puig (Persona) i Enric Majó (Professional). També en el capítol dels guardons, el 49è Premi Margarida Xirgu —coorganitzat per la Federació de Grups Amateurs de Catalunya i el digital *Núvol*— va fer justícia a la interpretació de Mont Plans a l'obra *Cadires*.

Trabucaires. El 2023 ha estat una temporada excepcional de la Coordinadora de Trabucaires de Catalunya per celebrar el 40è aniversari de la federació. Els actes més destacats de la celebració han estat la 41a Trobada Nacional (8 d'octubre, Figaró-Montmany), la multitudinària trobada a l'abadia de Montserrat (5 de novembre) i el Simposi Trabucaire (11 de novembre, Sant Boi de Llobregat).

Tres Tombs. Caldes de Montbui ha assumit la capitalitat de la temporada dels Tres Tombs, amb el Pregó (12 de gener) i la XXVI Trobada Nacional (26 de maig) com a dates destacades. A finals d'any va segellar-se el Reglament del Benestar Animal, firmat per la Federació dels Tres Tombs i el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, fruit de molts anys de preparació.

Altres temes que han succeït durant el 2023 i que cal tenir en compte:

Internacionalització. La delegació catalana al 35è Aplec Internacional —Villach (Àustria, 16-18 de juny)— va comptar amb un llarg desplegament d'expressions culturals: esbarts, sardanes, gitanes, diables, corals... En total, prop de 600 persones de 25 grups participants, coordinades per l'Associació per a la Difusió del Folklore.

De l'1 al 10 de setembre, les 51es Jornades Internacionals Folkloriques van permetre portar grups d'Argentina, Eslovàquia i Turquia a una vintena de municipis catalans. La jornada de cloenda va celebrar-se per primera vegada a Tordera.

L'Any Rector de Vallfogona ha estat un èxit rotund. Ha permès enfortir la figura del poeta en l'imaginari col·lectiu català.

Commemoracions. L'Any Rector de Vallfogona ha estat un èxit rotund. Ha permès enfortir la figura del poeta en l'imaginari col·lectiu català. De l'extens llegat que ha deixat la commemoració dels 400 anys de la seva mort (llibres, exposicions, obres teatrals, etc.), en destaca la publicació del primer volum de l'obra completa, a càrrec del Dr. Albert Rossich. L'acte central va celebrar-se a Vallfogona de Riucorb el 2 de setembre, dia de la mort del poeta.

Reconeixements. El Govern de la Generalitat va declarar el Corpus de Sitges com a Festa Patrimonial d'Interès Nacional. En l'àmbit internacional, el 18è Comitè Intergovernamental per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immateral va inscriure a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immateral la transhumància i el vidre bufat. El Festival Eufònic va ser guardonat amb el Premi Nacional de Cultura «per la reeixida combinació d'innovació i tradició, fonamentada en les propostes artístiques de tendències avançades».

Edició i creació literària

Els rastres d'una crisi i una productivitat abundant i variada

Pere Antoni Pons

Periodista i escriptor

En el sector editorial i literari, l'any 2023 encara arrossega les conseqüències de la greu crisi de distribució produïda per la maldestra fusió de les distribuïdores Àgora i Les Punxes. La crisi, que ha estat letal per al Grup Enciclopèdia, ara s'ha ramificat en demandes judicials i deutes pendents. A banda d'això, la literatura i el món editorial catalans han continuat immersos en una normalitat prou productiva i prou frenètica, plena de títols abundants en tot tipus de gèneres, plena de premis i plena de commemoracions tan importants com la del quart centenari de la mort del Rector de Vallfogona. El 2023 també ha estat un any en què les escriptores han consolidat el seu creixent protagonisme.

Tot i que ja han passat tres anys des de l'esclat de la pandèmia del coronavirus, que ho va paraitzar tot gairebé a tot arreu, aquest 2023 pot ser llegit com el de la plena i ja definitiva recuperació de la normalitat postpandèmica, en el sentit que, enguany i a diferència del que va passar durant tot el 2022, l'impacte de la covid-19 ja no ha entrat en els plans de ningú, ni tan sols com a hipòtesi remota, a l'hora de programar esdeveniments, de muntar celebracions i de preparar actes.

Tanmateix, i sempre tenint en compte que el 2023 literari i editorial català ha tingut el que d'una manera o d'una altra tenen tots els anys literaris i editorials —aparició de noves veus, polèmiques gremials de més o menys volada, desaparició d'autors, premis a balquena, redescobriments i perpetuacions d'oblits, fracassos notoris i èxits inesperats i títols que per sorpresa s'han fet un forat tant a les llistes de vendes com al cor dels lectors—, un dels fets més destacables d'aquest 2023 és que encara s'hi han patit les conseqüències de la gravíssima crisi de distribució que va esclatar el setembre de l'any 2022, quan les dues distribuïdores cabdals del país, Àgora i Les Punxes, es fusionaren.

LES RAMIFICACIONS D'UN TERRABASTALL IMPERDONABLE

El que havia de ser una bona notícia i un moviment empresarial ambiciós i de llarg abast que repercutís beneficiosament en tots els agents del sector —distribuïdors, editors, autors, llibreters, lectors— a la fi va acabar sent, per una mescla de previsions errònies i de mala planificació i de nul·la capacitat de reacció, un autèntic desastre, que va fer que els estocs de llibres nous no arribessin amb normalitat i en les quantitats requerides a les llibreries. Aquesta qüestió ara ja està resolta, entre altres raons perquè la majoria d'editorials, en especial les de Xarxa de Llibres, han marxat de la nova gran distribuïdora sorgida de la fusió entre Les Punxes i Àgora, Entredós, i s'han buscat la vida com han pogut. Això ha donat peu a una paradoxa sagnant en termes de país: molts llibres en català són distribuïts per distribuïdores d'altres

indrets de l'Estat. Els segells del Grup 62, per exemple, ara són distribuïts per la distribuïdora de Planeta, Logista, que té la seu a Guadalajara. Un fracàs de país en tota regla, una altra prova que Catalunya és, ara mateix, un país en procés de desmantellament, sense que gairebé ningú faci res per evitar-ho.

El que havia de ser una bona notícia i un moviment empresarial ambiciós i de llarg abast que repercutís beneficiosament en tots els agents del sector —distribuïdors, editors, autors, llibrers, lectors— a la fi va acabar sent, per una mescla de previsions errònies i de mala planificació i de nul·la capacitat de reacció, un autèntic desastre, que va fer que els estocs de llibres nous no arribessin amb normalitat i en les quantitats requerides a les llibreries.

A més, les editorials de Xarxa de Llibres no només han marxat d'Entredós, sinó que també han interposat una demanda per danys i perjudicis. El Grup Enciclopèdia Catalana ha rebut, amb la crisi de distribució (Àgora era propietat d'Enciclopèdia), el cop de gràcia que l'ha duta a la fallida i ara està buscant comprador. Per afegir dramatisme i esperpent a la situació, el Grup Enciclopèdia Catalana ha acumulat deutes i impagaments amb autors de la casa i també amb nombrosos col·laboradors (editors externs, correctors, traductors, il·lustradors: la immensa majoria d'ells autònoms que han quedat amb el calaix ple de factures impagades). Tots aquests assumptes estan pendents de ser solucionats. Des de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, s'ha ofert assessorament jurídic a tots els escriptors socis que ho hagin sol·licitat. S'ha de dir, en tot cas, que cal distingir la situació de Les Punxes, que va regularitzar tot plegat molt abans i que no ha tingut ni problemes de liquiditat ni problemes de liquidacions amb els seus clients, de la situació d'Àgora, d'on han vingut la majoria de problemes, molts dels quals encara s'arrossegueuen.

LES TRAVES DEL REACCIONARISME CASTELLANISTA INSTITUCIONAL

Durant l'any 2023, es varen celebrar eleccions municipals i autonòmiques tant a les Illes Balears com al País Valencià. En ambdós casos, guanyaren i formaren govern els partits de la dreta espanyolista. Els efectes d'aquests nou governs no tardaren gens ni mica a fer-se notar. A les Balears, per exemple, el govern del PP, amb el suport de VOX, va prometre restaurar els Premis Ciutat de Palma en castellà, cosa que aquest 2024 ja ha complert. El mateix ha passat amb els Premis Mallorca. Ha estat al País Valencià, però, on el PP i VOX governen en coalició, on els estralls estan sent més demolidors. Un exemple flagrant del menyspreu i la voluntat minoritzadora del valencià i de la cultura valenciana va ser quan el nou consistori de la ciutat de València, a mans de PP i VOX, ni tan sols va respondre a la petició de la Fundació FULL per poder continuar celebrant la Plaça del Llibre, la gran festa del llibre en valencià, a la plaça de l'Ajuntament. Finalment, es va fer al Jardí Botànic, que depèn de la Universitat de València. També a l'illa de Menorca s'ha viscut un cas semblant de boicot institucional amb motivacions espanyolistes i castellanitzadores: el govern del Consell de Menorca va pretendre transformar la Fira del Llibre en Català en la Fira del Llibre de Menorca per tal d'incloure-hi autors castellans. Finalment, la reacció d'alguns llibrers i d'alguns partits polítics va fer possible la continuïtat de la Fira en català.

Un altre cop al sistema editorial, cultural i literari del País Valencià, en aquest cas amb una ona expansiva que també ha afectat Catalunya, ha estat la cancel·lació de subscripcions institucionals —per a biblioteques i institucions diverses— de revistes en català, tant per a tots els públics com només per a infants, tant valencianes (*El Temps*, *Mètode*, *Camacuc*) com principatines (*Enderrock*, *Cavall Fort*). Els tan venerables com prestigiosos Premis Octubre, que celebraven la 52a edició, aquest 2023 ja no han rebut cap mena d'ajut per part de les institucions valencianes.

ESDEVENIMENTS, FIRES, SETMANES

Malgrat les dificultats creixents que posa l'espanyolisme reaccionari i castellanista, no sols a l'intent de normalització ni a l'assoliment de la plenitud, sinó a la simple existència de la llengua i la cultura catalanes al País Valencià i a les Balears —i, d'una manera més subtil i més cínica, també a Catalunya—, i malgrat també que a Catalunya l'ambient postprocés encara ho amara tot d'una sensació general de desgast, desconcert i desànim, la vida no s'atura, el panorama literari i editorial funciona, algunes vegades a ple rendiment i altres vegades a empentes i rodolons. Hi ha esdeveniments que se succeeixen any rere any, cada vegada més dirigits i consolidats, amb més ressò i, encara que no sempre, amb més vendes.

També hi ha vida lluny de Barcelona, òbviament, tal com ho demostra la Fira Indilletres a la Bisbal de l'Empordà, que el 2023 ha celebrat la sisena edició, durant la qual es va concedir el 5è premi Llucieta Canyà de crítica literària a la jove Gemma Medina.

El 2023, per exemple, es van celebrar la 41a edició de la Setmana del Llibre en Català de Barcelona al Moll de la Fusta i la 33a edició de la Setmana del Llibre en Català de Palma al Pati de la Misericòrdia. També es van celebrar noves edicions de la Fira Litoral (la 10a, de nou al voltant del concepte de «llibres i idees radicals») i del Festival 42 (la 3a, sobre gèneres fantàstics), en ambdós casos amb un èxit considerable de convocatòria. Una altra cita ineludible de cada any, que enguany tampoc no ha fallat, ha estat la Barcelona Negra, el festival consagrat al policíac i derivats, que aquest 2023 ha complert la majoria d'edat. També hi ha vida lluny de Barcelona, òbviament, tal com ho demostra la Fira Indilletres a la Bisbal de l'Empordà, que el 2023 ha celebrat la sisena edició, durant la qual es va concedir el 5è premi Llucieta Canyà de crítica literària a la jove Gemma Medina. Com que no tot són o haurien de ser novetats en el camp de la literatura, és important remarcar que també s'ha celebrat a Barcelona una nova edició, en aquest cas ja la 72a, de la Fira del Llibre d'Ocasíó Antic i Modern.

LA CONTINUÏTAT, A PESAR DE TOT

Un aspecte clau del sentit de continuïtat d'una llengua, d'una literatura i d'una cultura és la reivindicació i el recordatori d'aquells que van ser autors rellevants i que ara ja només són pel llegat que varen deixar, per la memòria que se'n conserva, per la vigència de l'obra que deixaren. Les commemoracions i efemèrides d'aquest 2023 han tingut com a principal estrella Francesc Vicent Garcia, el Rector de Vallfogona, el primer poeta en llengua catalana que escrigué a la manera dels barrocs, de qui s'ha celebrat durant tot el 2023, amb tota mena d'actes i edicions i espectacles, el quart centenari de la seva mort. El comissari de l'Any Rector de Vallfogona ha estat el poeta Josep Pedrals, i l'efemèride ha tingut com a fita la publicació del primer volum de la seva *Poesia Completa. Sonets i dècimes* (Barcino).

Una altra commemoració sonada, aquesta amb el protagonista encara afortunadament viu, ha estat el centenari del naixement del narrador, poeta, dramaturg, lingüista, traductor i assagista Josep Vallverdú, un autor prolífic i exitós que des de fa dècades compta amb un nombre considerable de lectors fidels i entusiastes, sobretot en el camp de la literatura infantil i juvenil. De tota la vasta obra de Vallverdú, potser destaca la novel·la *Rovelló* (1968), popularíssima, que narra la vida d'un gos.

Dues altres efemèrides importants han estat les celebracions dels centenaris del naixement del poeta i prosista de Reus Xavier Amorós i del polifacètic i sovint vivament controvertit Jaume Vidal Alcover, poeta, novel·lista i assagista, de qui l'editorial mallorquina Adia ha publicat en un sol volum tota la seva poesia reunida.

Sense deixar de banda la noció crucial de continuïtat, de diàleg entre actualitat i tradició, de conversa permanent entre el nostre present sobreabundant i frenètic i el nostre passat que ens dona base i pòsit, cal consignar que l'editorial Barcino

continua amb la seva tasca memorable de recuperar, en edicions pulcríssimes i amb pròlegs amens i instructius, una bona partida de títols clàssics de la literatura catalana. La col·lecció Imprescindibles ha publicat aquest 2023, entre altres, el *Teatre complet. Lucrècia. Arminda. Rosaura*, de Joan Ramis, a cura de Maria Paredes Baulida, i *La febre d'or*, de Narcís Oller, a cura de Gemma Bartolí.

Una altra fita valuosíssima dins el camp de les recuperacions és la recopilació exhaustiva en un sol volum de tots els *Papers sobre literatura*, de Gabriel Ferrater, que ha estat editat per Edicions 62 a cura del màxim especialista en l'obra ferrateriana, Jordi Cornudella. També molt destacable és la recuperació d'un clàssic català poc conegut o mig oblidat, *Aquest serà el principi* (Lleonard Muntaner), d'Anna Murià, que originàriament es va publicar incompleta i que ara ha estat reeditada íntegra en una edició a cura de D. Sam Abrams. Així mateix, és imprescindible l'edició, per part en tots dos casos de l'editorial valenciana Tres i Quatre, dels volums 10 i 11 de l'*Obra completa* revisada de Vicent Andrés Estellés, un luxe editorial idoni per encarar en plenitud la celebració del centenari del naixement del poeta de Burjassot que es fa aquest 2024, i la publicació dels *Contes i narracions* de Sant Vicent Ferrer, en aquest cas editats en col·laboració amb la Institució Alfons el Magnànim.

Ha estat el centenari del naixement del narrador, poeta, dramaturg, lingüista, traductor i assagista Josep Vallverdú, un autor prolífic i exitós que des de fa dècades compta amb un nombre considerable de lectors fidels i entusiastes, sobretot en el camp de la literatura infantil i juvenil.

Una altra celebració literària important, en aquest cas d'un clàssic viu, ha estat la publicació del volum d'homenatge a Guillem Frontera titulat *Guillem Frontera. Un escriptor, un món*, que ha estat editat per Ensiola, ha estat coordinat per Damià Pons i ha comptat amb la col·laboració de més de trenta especialistes i admiradors de l'obra fronteriana, entre ells Xavier Pla, Climent Picornell, Àlex Broch, Jordi Coca i Nanda Ramon. Un altre clàssic viu de les nostres lletres que ha rebut el millor homenatge possible —és a dir, ser llegit amb rigor i atenció per bons lectors— ha estat Julià de Jòdar, a qui la revista digital *La Lectora* ha dedicat tot un cicle d'articles, coordinat per la crítica i investigadora Júlia Ojeda Caba. Entre els que han escrit sobre l'obra i la trajectòria de l'autor de la trilogia de *L'atzar i les ombres* hi ha Manel Ollé i Julià Guillamon.

En la mort no hi ha res a celebrar, però sí que la mort dels homes i dones de cultura que han deixat una empremta nutritiva i un llegat de bona feina s'ha de consignar dins el camp de les efemèrides, i cal agrair-los el llegat que ens deixaren, perquè seran recordats i tard o d'hora seran commemorats com mereixen. Entre les defuncions destacades del 2023, cal comptar la del prolífic i totèmic Josep Maria Espinàs; la de l'historiador, articulista i professor Joan B. Culla; la de la lingüista i professora Carme Junyent, i la de la traductora eivissenca Nora Albert, pseudònim d'Helena Alvarado.

HETEROGENEÏTAT, RIQUESA, VITALITAT

Amb tots els matisos que vulguem, i reconeixent mancances i errors, que sempre n'hi ha, el cert és que no és falsament triomfalista dir que la literatura catalana — que inclou totes les obres de tots els gèneres escrits originàriament en català, però també totes les obres en idiomes estrangers traduïdes al català— viu un període, si no dolç, sí prou heterogeni i ric. És una riquesa alimentada per autors de totes les edats, de tots els gèneres, de totes les ideologies, de totes les estètiques, i d'arreu del territori dels Països Catalans.

En el camp de la ficció, al llarg d'aquest 2023 s'ha abordat amb mirada distòpica la qüestió de l'emergència climàtica, com ha estat el cas de Raül Garrigasait amb *Profecia* (Edicions de 1984) i d'Ada Castells amb *Solastàlgia* (L'Altra editorial). També hi

ha hagut una revifalla de la temàtica de l'antiga Roma, en un cas amb tons i recursos del fantàstic i del terror (*Pregària a Prosèrpina*, d'Albert Sánchez Piñol, La Campana) i en un altre cas amb maneres més èpiques i polítiques (*Tiberi Cèsar*, de Núria Cadenes, a Proa). Així mateix, hi ha hagut novel·les d'iniciació, però molt diferents entre elles: *Triomfador* (Males Herbes), de Joan Jordi Miralles, conta amb fredor i cruesa les misèries i les ombres de La Masia blaugrana dels anys noranta del segle passat, mentre que Melcior Comes a *El dia de la balena* (Univers) ofereix un relat lluminós i melancòlic del trànsit entre l'adolescència i l'edat adulta també durant l'última dècada del segle xx.

La literatura catalana —que inclou totes les obres de tots els gèneres escrits originàriament en català, però també totes les obres en idiomes estrangers traduïdes al català— viu un període, si no dolç, sí prou heterogeni i ric.

El 2023 també ha estat l'any de l'esperat retorn d'Irene Solà després de l'èxit descomunal de *Canto jo i la muntanya balla*. Solà ha publicat, de nou a Anagrama, *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres*, més fosca, més escatològica, també polifònica i poètica. Un debut potent, sobretot per com retrata l'experiència de les dones en l'Espanya dels 70 i 80, ha estat *Casada i callada*, d'Emma Zafón (Empúries). Dues altres novel·les en què l'experiència i l'exploració de la feminitat ocupen un lloc central són *Una vegada va ser estiu la nit sencera* (Males Herbes), d'Elisabet Riera, i *A casa teníem un himne* (L'Altra Editorial), de Maria Climent. Màrius Serra, un dels noms més sòlids d'ara mateix, ha ampliat el seu espectre de narrador imaginatiu i versàtil fent una novel·la, *La dona més pintada* (Proa), que és una ficcionalització documentada de la vida i la trajectòria del pintor Maties Palau-Ferré. Una altra veterana consagrada que ha tret novel·la i ha estat ben rebuda ha estat Imma Monsó, amb *La mestra i la Bèstia* (Anagrama).

Entre les novel·les més declaradament comercials, d'autors mediàtics, cal assenyalar *32 de març*, de Xavier Bosch (Univers), i *Estimada Gris*, de Sílvia Soler (Columna), així com també *París érem nosaltres*, d'Andreu Claret (Columna). En una altra lliga, hi ha l'historiador de l'art Francesc Fontbona, una eminència en el seu camp, que ha redirigit el seu vast coneixement en art cap al camp de la novel·la i ha publicat *Jo pinto i prou* (Editorial Base), sobre la tropa d'artistes catalans que treballaren i feren vida a París als últims anys del segle XIX i els primers del XX.

Un dels fenòmens de crítica i públic de l'any ha estat, com sempre, el nou recull de contes de Sergi Pàmies, *A les dues seran les tres* (a Quaderns Crema, com sempre). Una altra obra destacable és l'arriscat i meritori cicle «Temps Obert», de Comanegra, que reprèn la proposta de Manuel de Pedrolo amb tot un seguit de novel·les dobles escrites per autors catalans d'ara. Enguany s'ha publicat el doble volum pedrolià de Borja Bagunyà, *Sessió de control / Una casa fosca i un flagell*. Una altra novel·la celebrada i elogiada ha estat *Una història és una pedra llançada al riu* (Angle), de Mònica Batet. També hi ha els contes de *Només se salvaran els llamps* (Tres i Quatre), d'Antoni Mas Busquets; la novel·la *La pensió d'alemanys* (Afers), de Montserrat Corretger, i *Xacona* (Males Herbes), de Jordi Masó, un exercici de virtuosisme tècnic i narratiu en què l'escriptor i també músic juga sobre un mateix motiu argumental fent-ne múltiples variacions. També cal destacar *Biografia del foc*, el segon recull de contes de Carlota Gurt, a Proa.

Deixant enrere la ficció, el cert és que el 2023 ha estat un any fecund en literatura del jo, en història personal, en narrativa íntima. Destaquen *Matar el nervi*, d'Anna Pazos (La Segona Perifèria); *La terra dura*, d'Anna Punsoda (Pòrtic); *La perplexitat*, de Jordi Graupera (Destino); *Un dietari sentimental*, de Júlia Bacardit (Medusa), i *Fucking New York. Història dels meus límits*, de Laura Calçada Barres (Destino). En el camp de l'assaig, del reporterisme, de la història, de la biografia i del pensament, la llista podria ser molt llarga: *Del natural. Una història de la natura en la pintura*, de Martí Domínguez; *Vaticangate* (Pòrtic), de Vicenç Lozano; *La veritat literària de Teresa Pàmies*,

de Montserrat Bacardí (Eumo), una biografia de l'autora de *Testament a Praga*; *A la recerca de l'obra perduda. Històries sobre el patrimoni artístic*, d'Albert Velasco, entre l'erudició i l'aventura indianajonesca tranquil·la; *Els jueus als Països Catalans al segle XX*, un llibre col·lectiu interessantíssim coordinat per Joan Pérez Ventayol (Lleonard Muntaner); *El somni unitari del regne*, de Josep Gifreu i Joan M. Corbella (Tres i Quatre); *Profeta de la raó. Sobre Joan Fuster (Afers)*, de Gustau Muñoz, un dels assagistes més prolífics i afinats del País Valencià...

Dins aquest apartat, cal destacar també la posada en marxa de dues noves col·leccions de l'editorial Fragmenta, un dels segells catalans que més treballa l'assagisme. Una es titula «Els deu manaments» i, a través de deu autors (Jordi Graupera, Bernat Dedéu, Blanca Llum Vidal, Maria Garganté, Leticia Asenjo, Maria Sevilla, etc.), proposa deu reflexions contemporànies sobre les deu lleis que segons la tradició bíblica Déu va donar a Moisès. L'altra col·lecció és «Assaltar la Bíblia», en la qual diversos autors escullen un passatge o un tema de la Bíblia i en fan també una lectura i una reinterpretació no teològica i alhora estrictament moderna i atemporal.

Igualment, cal assenyalar com a fites importants del 2023 la continuïtat de la publicació de les obres completes de Gabriel Alomar, que ja van pel desè volum, sota la direcció del professor Pere Rosselló Bover, així com l'aparició del vuitè volum de les obres completes de Francesc de Borja Moll i el desè de les obres completes d'Antoni Maria Alcover, en ambdós casos a cura de l'estudiosa Maria Pilar Perea. Totes aquestes obres, amb poca sortida comercial però imprescindibles per a la solidesa estructural de la literatura catalana, han aparegut a la Nova Editorial Moll. La mateixa editorial ha tret també el darrer volum de l'edició crítica de *L'aplec de rondaies mallorquines d'En Jordi des Recó*, d'Antoni Maria Alcover.

TRADUCCIONS

En el cas de les traduccions, s'ha continuat en la progressió ascendent del reconeixement de la feina dels traductors. En aquest sentit, cal remarcar que un dels Premis Nacionals de Cultura del 2023 va distingir Dolors Udina Abelló, una de les traductores més feineres i brillants de les últimes dècades.

Cal remarcar que un dels Premis Nacionals de Cultura del 2023 va distingir Dolors Udina Abelló, una de les traductores més feineres i brillants de les últimes dècades.

La llista de les traduccions destacades del 2023, tant de novetats estrictes com de clàssics, és molt llarga, i per força hauria d'incloure el volumet *Prim i gruixut*, de Michael Walzer (Edicions Sidillà, traducció d'Helena Lamuela i pròleg de Graupera); *Un jardí de delícies terrenals*, de Joyce Carol Oates, el primer títol de la magna tetralogia que porta per títol *Wonderland*, en traducció de Núria Busquet Molist, i *Teorema*, el clàssic de Pier Paolo Pasolini, que ell mateix va traslladar al cinema, ara transvasat al català per Jaume Creus (totes dues obres, a Lleonard Muntaner). Una fita colossal és la primera traducció completa de *Guerra i pau*, de Tolstoi (feina de Judit Díaz Barneda), i també la nova traducció de *La cartoixa de Parma*, a càrrec de Ferran Toutain (a La Casa dels Clàssics), i una tria de poemes de l'italià Sandro Penna (*Si la vida sabés l'amor meu*, a 1984, a càrrec d'Eloi Creus). Un dels títols de l'any global, que ha acaparat premis i mencions, *Fortuna*, d'Hernán Díaz, ha brillat en català a Periscopi gràcies a Josefina Caball. Altres traduccions importants han estat el volum amb *Tres novel·les breus (Mort d'Ivan Ilitx, La sonata Kreutzer i Hadji Murat)*, de Tolstoi (en traducció d'Arnau Barrios a Club Editor); *La paret*, de Marlen Haushofer, un clàssic del feminisme dels 60 (en traducció de Carlota Gurt Daví, a Angle), i *L'home que seu al passadís*, un text brevíssim i salvatge de Marguerite Duras traduït i extensament i meticulosament epilogat per Arnau Pons (Editorial Afers).

ÈXITS INTERNACIONALS

Per sort, des de fa anys aquesta mena d'informes panoràmics sobre l'any literari i editorial català ha de dedicar un apartat a la internacionalització. En aquest sentit, enguany cal destacar la recepció sovint entusiasta de la literatura de Miquel de Palol tant en cercles especialitzats com en importants mitjans de la premsa nord-americana i francesa, sobretot per la traducció a l'anglès d'*El jardí dels set crepuscles*. Igualment destacat ha estat el fet que *Boulder* (Club Editor), d'Eva Baltasar, fos finalista del Premi Booker Internacional, un dels guardons més prestigiosos del panorama mundial.

Enguany cal destacar la recepció sovint entusiasta de la literatura de Miquel de Palol tant en cercles especialitzats com en importants mitjans de la premsa nord-americana i francesa, sobretot per la traducció a l'anglès d'*El jardí dels set crepuscles*.

Una altra fita indubtable, que pot comptar tant en el camp de la reivindicació i l'estudi autocentrats i nacionals com en el de la internacionalització, ha estat la celebració del I Congrés de Literatura Catalana Postmoderna, organitzat per Jordi Marrugat i celebrat a la Universitat de Barcelona. El Congrés va durar quatre dies i va aplegar, a més d'escriptors i editors del sistema literari català, acadèmics i especialistes en literatura catalana d'universitats tant d'arreu dels Països Catalans com d'arreu del món.

ELS PREMIS, I UN FET DESTACABLE

Entre els múltiples premis que s'han repartit enguany en el panorama literari català, hi ha el Premi Sant Jordi 2023, que va guanyar Jordi Puntí amb *Confeti* (Proa), i el Carles Riba 2023, que va correspondre a Mireia Calafell amb *Si una emergència* (Proa), que han sortit aquest 2024. El primer Premi Santa Eulàlia de novel·la de Barcelona va ser per a Lluís-Anton Baulenas amb *Seré el teu mirall* (Comanegra). El guanyador dels Jocs Florals de Poesia fou Joan Tomàs Martínez Grimalt amb el recull *Fosca negra* (Labreu Edicions).

Els Premis Octubre de València foren per a Paula Llorens (Pere Capellà de teatre per *La nòria*), i per a Joan Duran i Ferran Garcia-Oliver, que van guanyar *ex aequo* l'Andròmina de narrativa amb les obres titulades *Tornaràs a mirar-me* i *Entrànsit* respectivament. La poeta Irene Tarrés va guanyar el Vicent Andrés Estellés amb *La crossa de l'aorta* i, finalment, el Joan Fuster d'assaig va guardonar la professora i assagista Neus Penalba, autora de *Fam als ulls, ciment a la boca. Una lectura de 'La mort i la primavera' de Mercè Rodoreda*. Totes les obres van ser publicades per l'editorial degana del País Valencià, Tres i Quatre.

El 55è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, en reconeixement a tota una trajectòria, va ser per al poeta, traductor, memorialista i dietarista valencià Josep Piera (Beniopa, la Safor, 1947). El 52è Premi Crexells, que atorga l'Ateneu Barcelonès, va distingir la novel·la *L'edat dels vius* (Univers), de Mar Bosch Oliveras. El Premi Òmnium a la millor novel·la de l'any 2022 va ser per a *Ràbia* (Proa), de Sebastià Alzamora. El Premi BBVA Sant Joan de literatura catalana va ser per a Marta Marín-Dòmine amb *Diré que m'ho he inventat* (Edicions 62). El Lletra d'Or 2023 va ser per a la poeta valenciana Teresa Pascual pel llibre *Tot passa per baix* (Labreu). El Premi Carles Rahola d'assaig 2023 va ser per a Josep Muñoz Redón pel llibre *El jardí d'Epicur* (Pòrtic). El Premi Finestres de narrativa en català va ser per a *Aioua* (Males Herbes), de Roser Cabré-Verdiell.

Més enllà de premis i de palmaresos, en qualsevol cas, un dels fets més indiscutiblement significatius de l'any literari, i que no tan sols no és casual, sinó que marca una tendència de present i de futur, és que molts dels llibres més venuts en català durant el 2023 van ser d'autores: Marta Orriols amb *La possibilitat de dir-ne casa*

(Proa), Gemma Ruiz (premi Sant Jordi 2022) amb *Les nostres mares* (Proa), Gemma Ventura amb *La llei de l'hivern* (premi Josep Pla, a Destino), Sílvia Soler amb *Estimada Gris* (Columna), la ja esmentada Irene Solà, el fenomen de *Les calces al sol* de Regina Rodríguez Sirvent (La Campana), que venia del 2022 però que va arrasar per Sant Jordi... Hi insistim: no és casual, sinó estructural, i cada cop es farà més evident.

El 55è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, en reconeixement a tota una trajectòria, va ser per al poeta, traductor, memorialista i dietarista valencià Josep Piera.

Finalment, el 2023 també ha estat l'any que s'ha presentat el nou Pla Nacional del Llibre i la Lectura de Catalunya, una proposta que per anar bé hauria de tenir una llarga i intensiva continuïtat.

Museus, patrimoni i arxius

Noves infraestructures i llavors per al futur patrimonial

Montse Frisach

Periodista i crítica d'art

El 2023 ha estat un any fructífer en l'àmbit de museus i patrimoni amb el desenvolupament d'infraestructures que estaven en marxa i que ja s'han inaugurat o que ho han fet durant els primers mesos del 2024, com el Museu del Barroc de Catalunya, el Museu del Renaixement, el Museu Món Casteller, la Casa Natal Salvador Dalí, el Museu de l'Art Prohibit o la reobertura del Museu Morera a Lleida. També hi ha d'altres bones notícies, com el notable increment de dotació econòmica per a la Col·lecció Nacional i l'obertura d'una nova línia dedicada a l'art de postguerra i l'adquisició de fons tan importants com el del fotògraf Francesc Català-Roca. De cara al futur, s'ha engegat l'avantprojecte de la nova llei del patrimoni cultural a Catalunya. I mentrestant, els públics es van recuperant, però en general sense assolir encara les xifres prepanidèmiques.

POLÍTICA MUSEÍSTICA I PATRIMONIAL

Pel que fa a la política a gran escala en matèria de patrimoni, una de les notícies més destacades de l'any va ser l'aprovació de la memòria preliminar de l'avantprojecte de la nova llei del patrimoni cultural a Catalunya, que ha d'actualitzar l'actual llei del 1993. Aquesta revisió de la llei pretén garantir la protecció, la conservació i la difusió de l'herència cultural del país d'acord amb l'evolució i les necessitats de la societat actual. El document s'ha posat a disposició d'entitats representatives del sector a principis del 2024. El Govern també està elaborant l'avantprojecte de llei del patrimoni cultural immaterial català i de l'associacionisme cultural.

Una de les notícies més destacades de l'any va ser l'aprovació de la memòria preliminar de l'avantprojecte de la nova llei del patrimoni cultural a Catalunya, que ha d'actualitzar l'actual llei del 1993.

D'altra banda, s'han continuat desplegant actuacions en el marc del Pla de Museus de Catalunya destinades a desenvolupar el concepte de museu social. El programa inclou fins al 2025 quatre noves línies d'actuació: sostenibilitat ambiental, salut, perspectiva de gènere i transformació digital. També posa èmfasi en el desplegament i la consolidació de les xarxes de museus; l'impuls als museus de suport territorial; el reforç del lideratge dels museus nacionals; la millora en la gestió de les col·leccions, sustentada en la documentació i l'inventari, l'estat de la conservació preventiva i el projecte d'unes reserves nacionals mancomunades, i per acabar, la visibilització del valor públic dels museus a través del Baròmetre Social dels Museus.

Així mateix, dins del suport territorial que preveu el Pla de Museus, el Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles ha passat a ser el nou museu de suport territorial a la comarca del Pla de l'Estany i als municipis de Besalú i Maià de Montcal.

El Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles ha passat a ser el nou museu de suport territorial a la comarca del Pla de l'Estany i als municipis de Besalú i Maià de Montcal.

NOVES INFRAESTRUCTURES, REFORMES I PROJECTES EN EQUIPAMENTS MUSEÍSTICS

Al llarg de l'any 2023, s'han inaugurat i reobert al públic nous equipaments museístics i patrimonials, que estaven planejats des de fa temps. Una de les obertures més destacades ha estat la de la Casa Natal Salvador Dalí a Figueres, que ofereix un recorregut sensorial per la vida i obra de l'artista. L'equipament està gestionat pel Museu de l'Empordà, centre que precisament el 2023 ha tancat les seves sales de col·lecció permanent en la seva segona fase de rehabilitació, beneficiada pels fons Next Generation.

Una altra inauguració destacada, en aquest cas de l'àmbit privat, ha estat l'obertura del Museu d'Art Prohibit a l'edifici de la Casa Garriga Nogués, al carrer Diputació de Barcelona, que acull la col·lecció de 200 obres d'art contemporani formada pel periodista i empresari Tatxo Benet. Són peces que tenen en comú haver estat censurades, atacades, acusades de blasfemes o políticament incòmodes. Més enllà de l'art, una altra obertura que es preparava des de fa temps ha estat el Bulli1846, un espai museístic dedicat a explicar la història de l'emblemàtic restaurant de Ferran Adrià, i que compta amb 69 instal·lacions artístiques, conceptuals i audiovisuals, a la mateixa cala Montjoi on hi havia el restaurant, a l'Alt Empordà. A Valls, en canvi, es va inaugurar el Món Casteller-Museu Casteller de Catalunya, un centre dedicat a la difusió del fet casteller, amb una museografia immersiva i sensorial. Una infraestructura que han finançat conjuntament l'Ajuntament de Valls, la Diputació de Tarragona i el Departament de Cultura.

Una altra inauguració destacada, en aquest cas de l'àmbit privat, ha estat l'obertura del Museu d'Art Prohibit a l'edifici de la Casa Garriga Nogués, al carrer Diputació de Barcelona, que acull la col·lecció de 200 obres d'art contemporani formada pel periodista i empresari Tatxo Benet.

A finals d'any va obrir al públic el Centre Martorell d'Exposicions en un edifici municipal rehabilitat del Parc de la Ciutadella, que ha esdevingut una de les subseus del Museu de Ciències Naturals de Barcelona. L'edifici, del 1878, que va acollir el Museu de Geologia fins al 2010, any en què es va tancar, va ser el primer a construir-se com a museu públic de Barcelona i Catalunya. Es va començar a rehabilitar el 2021 i ara acollirà exposicions científiques.

Es va inaugurar el Món Casteller-Museu Casteller de Catalunya, un centre dedicat a la difusió del fet casteller, amb una museografia immersiva i sensorial.

Un altre museu nou de trinca del 2023, en aquest cas d'iniciativa privada, és el Mater, fundat per l'arquitecta Valentina Asinari di San Marzano i la seva filla Taifa a la Casa de la Plaça de l'Oli, un palau del segle XIII. El nou museu va obrir amb una exposició d'artistes vinculats al barri del Born, com Sergi Aguilar, Rosa Amorós, Francesc Artigau, Miquel Barceló, Francesca Llopis, Mireya Masó, Antoni Miralda, Antoni Muntadas, Ocaña o Robert Llimós.

A principis d'any, el Museu d'Història de Barcelona (Muhba) enllestia definitivament la seva reforma interna, després d'anys obrint i tancant espais per anar avançant en la seva renovació. El final de la reforma, que va coincidir amb el 80è aniversari del museu, ha arribat al nucli històric del Muhba, amb una exposició de síntesi permanent i l'espai obert a la planta baixa.

A la comarca del Pallars Jussà, el Museu de la Conca Dellà d'Isona, després d'estar gairebé dos anys i mig tancat, va reobrir al mes de març un cop enllestides les obres de remodelació i ampliació del centre de difusió del patrimoni arqueològic i paleontològic que conserva. Així mateix, hi ha hagut equipaments que han reformat l'experiència de visita del públic per fer-la més immersiva, com és el cas de la Casa Amatller, que va inaugurar l'anomenat Museu Digital, un espai interactiu dedicat al Modernisme i als orígens de la Barcelona actual.

A finals del 2023, la construcció de la nova seu del Museu d'Art Jaume Morera de Lleida va arribar a la recta final, amb la previsió d'obrir l'abril del 2024 a l'hora de redactar aquest informe. De la mateixa manera, ha arribat a la darrera fase la rehabilitació de la primera planta de l'antic Col·legi Sant Ignasi de Manresa, on a principis del 2024 s'ha obert al públic el nou Museu del Barroc de Catalunya, un projecte que està en marxa des del 2016, no sense dificultats, i que suposa la transformació del Museu de Manresa amb fons seus i de divuit museus més del país.

També ha anat a bon ritme la reforma del Palau de Requesens de Molins de Rei per ser la seu del nou Museu del Renaixement, que està previst inaugurar a principis del 2024. Al llarg de l'any ha continuat tancada per millores en el sistema de climatització de l'edifici la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, unes obres que van començar a la primavera del 2022 i que s'acabaran en el primer semestre del 2024.

En canvi, a l'hora de redactar aquest text encara no s'ha desencallat el darrer obstacle en l'ampliació del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA). A principis del 2023 es va paritzar el projecte per reajustar el calendari i el pressupost d'execució a causa de la manca de finançament per culpa de l'encariment de les obres des de l'esclat de la guerra d'Ucraïna.

De cara al futur, també s'ha concretat la creació d'un espai de memòria del president Francesc Macià a la Casa Vallmanya a Alcarràs, que passarà a formar part de la Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya. Fa tres anys es va fer la petició de salvar la casa pairal del segle XVII on estiujava la família Macià Lamarca, i al mes de desembre finalment el Govern i la Diputació de Lleida van signar un acord per finançar-ne la compra i la restauració.

CANVIS EN LA DIRECCIÓ D'EQUIPAMENTS I MUSEUS

El 2023 ha estat un any amb alguns canvis importants en la direcció i coordinació de les infraestructures museístiques. Una de les notícies més comentades va ser el retorn de Manuel Borja-Villel a Catalunya, contractat per la Generalitat, després de dirigir el Museu Nacional Reina Sofia de Madrid del 2008 al 2023. El que també va ser director del MACBA i de la Fundació Tàpies es va incorporar a l'octubre com a director del nou programa temporal del Departament de Cultura per assessorar en el camp patrimonial. Un dels àmbits en el qual treballarà Borja-Villel és l'ampliació del MNAC i la coordinació entre els museus catalans.

Una de les notícies més comentades va ser el retorn de Manuel Borja-Villel a Catalunya, contractat per la Generalitat.

Un dels nomenaments més esperats va ser el d'Imma Prieto com a directora de la Fundació Tàpies, càrrec que estava vacant des de principis del 2020. D'entrada, la principal tasca que ha hagut d'assumir Prieto és la coordinació de les activitats de

l'Any Tàpies, que tindran lloc al llarg del 2024. Una altra direcció museística que estava vacant de manera oficial des de fa set anys era la del Museu d'Història de Catalunya i finalment ha estat assumida per Jordi Principal en substitució de Margarida Sales, que era directora en funcions des del 2016. D'altra banda, Clara Arbués va ser nomenada directora del Museu de Lleida a finals d'any en substitució de Josep Giralt, que s'ha jubilat. En l'àmbit privat, Bernat Puigdollers va substituir Àlex Susanna en la direcció artística de la Fundació Vila Casas.

Han començat les obres de restauració al claustre del Reial Monestir de Santes Creus, en el marc del programa «Temps de Gòtic».

Una de les decisions més polèmiques de l'any en l'àmbit de la direcció dels equipaments patrimonials va ser el cessament de Marta Marín-Dòmine com a directora d'El Born Centre de Cultura i Memòria per part de l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta decisió no només ha suposat el cessament d'un càrrec guanyat per concurs públic el 2021, sinó que s'emmarca en la integració del Born dins de l'estructura del Museu d'Història de Barcelona. El més controvertit d'aquesta decisió és que el Born ha passat a ser un mer jaciment arqueològic i deixa de banda la vessant de l'equipament com a centre de memòria.

ACTUACIONS PATRIMONIALS

Coincidint amb la celebració dels 900 anys de la consagració de les esglésies de Sant Climent de Taüll i de Santa Maria de Taüll, el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) va «completar» el conjunt de pintures murals de Sant Climent amb la incorporació de la figura de Caïn en el lloc que li correspon dins de l'absis original, que fins avui s'exposava a part a la sala, així com d'alguns fragments pictòrics que eren als magatzems del museu. És una intervenció que s'emmarca dins del programa «Més Romànic», que també ha intervingut en els absis de Sant Pere del Burgal i Sant Joan de Boí. Deu anys després de tancar-se per ser restaurada, a Barcelona el públic es va retrobar a principis d'any amb una altra joia de la pintura medieval catalana: la capella de Sant Miquel del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes, pintada per Ferrer Bassa al segle XI.

El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) va «completar» el conjunt de pintures murals de Sant Climent amb la incorporació de la figura de Caïn en el lloc que li correspon dins de l'absis original.

El públic pot tornar a visitar l'Hivernacle del Parc de la Ciutadella de Barcelona, un edifici emblemàtic de l'arquitectura del ferro que va formar part de l'Exposició Universal del 1888, el qual ha estat rehabilitat. Entre altres restauracions de monuments enllestides, cal destacar la de l'església de Sant Llorenç de Lleida i la del camí cobert del castell de Cardona. També han començat les obres de restauració al claustre del Reial Monestir de Santes Creus, en el marc del programa «Temps de Gòtic». Gràcies al mateix programa, s'ha enllestit la rehabilitació de la muralla del Rastre de Tortosa.

I com cada any, s'han d'assenyalar els avenços en les obres de la Sagrada Família, que el 2023 han estat marcats per la culminació de les quatre torres dels evangelistes, amb la col·locació de les dues darreres escultures al capdamunt, obra de Xavier Medina-Campeny.

S'han d'assenyalar els avenços en les obres de la Sagrada Família, que el 2023 han estat marcats per la culminació de les quatre torres dels evangelistes, amb la col·locació de les dues darreres escultures al capdamunt, obra de Xavier Medina-Campeny.

ARQUEOLOGIA

Un dels descobriments arqueològics més importants de l'any va ser el del mural sobre la roca amb cent gravats d'abans del neolític que es trobaven ocults en una cova soterrània de les muntanyes de Prades, als afores del municipi de la Febró. Està considerat un dels conjunts d'art postpaleolític més importants de l'arc mediterrani. Representa figures geomètriques, animals i línies que imiten sols i estrelles, una sèrie de representacions que informen sobre la cosmovisió dels agricultors i pastors d'Europa de fa 5.000-3.000 anys.

Un dels descobriments arqueològics més importants de l'any va ser el del mural sobre la roca amb cent gravats d'abans del neolític que es trobaven ocults en una cova soterrània de les muntanyes de Prades.

Han continuat també els descobriments relacionats amb els neandertals. El més rellevant va ser la troballa de 54 restes al jaciment de cova Simanya, situada al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i de l'Obac, a Sant Llorenç Savall. El conjunt correspon, com a mínim, a tres individus, fet que el converteix en el més important de Catalunya i un dels més rellevants de la península Ibèrica.

També en relació amb els neandertals, al juny es va fer pública la descoberta de restes humanes de més de 52.000 anys al jaciment de la cova de les Teixoneres, en el terme municipal de Moià. Les marques de tall en la superfície d'alguns d'aquests ossos s'ha interpretat com el resultat d'activitats relacionades amb el canibalisme.

D'altra banda, al jaciment de la ciutat ibera d'Ullastret els investigadors del Museu d'Arqueologia de Catalunya van trobar les restes de l'única porta d'entrada a la ciutat i al jaciment grec d'Empúries va aparèixer un altar per al sacrifici d'animals.

Les obres a la Via Laietana de Barcelona han continuat donant sorpreses arqueològiques. Al voltant de la plaça d'Antoni Maura, es va trobar l'esquelet d'un home adult del segle V, d'època romana, en molt bon estat de conservació, així com restes òssies corresponents a set tombes d'època romana i dues d'època tardoantiga. També a Barcelona, en aquest cas a la segona fase de la intervenció arqueològica al carrer Girona, amb motiu de les obres de l'eix verd de Consell de Cent, es van descobrir restes del convent dels Caputxins de Montcalvari, del segle XVI, amb fragments d'una pica beneitera i una làpida, entre d'altres elements.

AUGMENTS PATRIMONIALS, DONACIONS, ADQUISICIONS I COL·LECCIÓ NACIONAL

En l'àmbit del patrimoni fotogràfic, l'actuació més destacada del 2023 va ser l'adquisició del fons del fotògraf Francesc Català-Roca per part de la Generalitat pel preu de dos milions d'euros. Aquest valuós arxiu d'una de les figures cabdals de la fotografia catalana està format per 167.701 negatius en blanc i negre i en color, 3.109 diapositives, prop de 14.000 fulls de contacte, 2.000 còpies d'època, còpies d'exposició i 16 documentals cinematogràfics. El fons s'ha dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (la part principal) i el Museu Nacional d'Art de Catalunya (les còpies d'època d'autor).

Una extraordinària notícia pel que fa a les adquisicions fetes per la Generalitat és que la convocatòria per al 2024 de la Col·lecció Nacional va augmentar la seva dotació econòmica de manera molt significativa, superant els cinc milions.

Una extraordinària notícia pel que fa a les adquisicions fetes per la Generalitat és que la convocatòria per al 2024 de la Col·lecció Nacional va augmentar la seva dotació econòmica de manera molt significativa —5.112.586 euros, respecte dels 2.392.385 euros del 2022—, cosa que ha beneficiat totes les línies habituals del programa: Art

Contemporani, Fotografia i Còmic i Il·lustració, a part de les compres puntuals de Béns Mobles. S'han adquirit 506 obres i hi ha hagut 151 donacions. Però, a més, s'ha resolt una vella demanda del sector de l'art: la creació d'una nova línia de la Col·lecció dedicada a l'art de postguerra i segones avantguardes per a la compra d'obres realitzades entre la dècada de 1940 i de 1980. És evident que existeix un buit pel que fa a aquest període a les col·leccions dels museus catalans, raó per la qual l'obertura d'aquesta nova línia ajudarà a construir amb més definició el relat d'aquest període de l'art català del segle xx als museus i també a incloure les dones artistes que havien estat desatenses fins ara, així com a continuar descentralitzant la Col·lecció i repartir-la als museus del territori.

ARXIUS

Pel que fa a la política en l'àmbit dels arxius, el Govern de la Generalitat va aprovar al juliol el document *Arxius 2030. Pla d'arxius i gestió documental de Catalunya*, una eina que farà possible que els arxius i els seus professionals puguin adaptar-se al canvi de paradigma a causa dels avenços tecnològics. El Pla, que es desplegarà fins al 2030, també pretén conèixer l'estat actual dels arxius a Catalunya i les seves necessitats a llarg termini. S'han destinat 73,5 milions d'euros per a la implementació del Pla.

Pel que fa a la política en l'àmbit dels arxius, el Govern de la Generalitat va aprovar al juliol el document *Arxius 2030. Pla d'arxius i gestió documental de Catalunya*, una eina que farà possible que els arxius i els seus professionals puguin adaptar-se al canvi de paradigma a causa dels avenços tecnològics.

En aquest àmbit s'ha d'assenyalar la inauguració d'un nou equipament, l'Arxiu Comarcal de l'Alta Ribagorça, ubicat a l'antic Palau Abacial del Pont de Suert, gràcies a l'actuació conjunta entre el Departament de Cultura i l'Ajuntament del Pont de Suert.

En l'àmbit del patrimoni documental, una adquisició important va ser la dels 61 volums originals del *Calaix de sastre* de Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà, que recorre 50 anys de la història barcelonina, escrits entre 1769 i 1819. El Departament de Cultura va pagar 400.000 euros pel dietari del baró, que ha anat a parar a la Biblioteca de Catalunya.

L'Arxiu Nacional va rebre la donació del fons familiar de l'economista Pere-A. Fàbregas i Vidal, expert destacat en la recerca, el coneixement i la difusió del patrimoni històric del sector energètic i, en particular, del gas a Catalunya. Al mateix Arxiu, va ingressar el fons documental de la cartoixa de Montalegre, així com un document d'Alfons el Cast, el primer comte rei del Casal de Barcelona. Es va comprar també un pergami del monestir de Sant Benet de Bages del 1101, dipositat a l'Arxiu Comarcal del Bages.

DECLARACIONS, COMMEMORACIONS I DISTINCIONS

Al llarg del 2023 es va commemorar l'Any Domènech i Montaner amb motiu del centenari de la mort de l'arquitecte modernista. Es van organitzar 250 activitats entre rutes, visites guiades, congressos, cicles de conferències, concerts, recitals poètics, exposicions, accions pedagògiques i novetats editorials, entre d'altres, i va tenir lloc principalment a Barcelona, Reus i Canet de Mar, amb esdeveniments a Manresa, Tarragona, Palma, Comillas o Nova York, entre altres localitats.

A finals d'any es va donar el tret de sortida a l'Any Taüll amb motiu del 900 aniversari de la consagració de Sant Climent i Santa Maria i del centenari del trasllat de les pintures murals al MNAC.

A finals d'any es va donar el tret de sortida a l'Any Taüll amb motiu del 900 aniversari de la consagració de Sant Climent i Santa Maria i del centenari del trasllat de les pintures murals al MNAC. La commemoració preveu un ampli programa d'actuacions de preservació i divulgació d'aquestes esglésies del romànic català i un programa d'activitats culturals per al 2024.

Entre les declaracions de monuments per part del Govern com a Bé Cultural d'Interès Nacional, destaquen les de la colònia industrial del poblat Hifrensa al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant en la categoria de Conjunt Històric, les de trenta elements singulars del patrimoni ferroviari català, així com la del Museu Molí Paperer de Capellades en la categoria de Monument Històric.

D'altra banda, entre els guardonats amb la Creu de Sant Jordi que atorga la Generalitat, cal destacar la distinció concedida a Xavier Nieto, per la seva tasca en la preservació del patrimoni arqueològic subaquàtic de Catalunya i pel fet d'haver tingut un paper destacat en la introducció de l'estudi científic d'aquesta matèria a Catalunya. Nieto ha dirigit el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya i el Museo Nacional de Arqueología Subacuática de Cartagena i ha estat vicepresident de la comissió científicotècnica per la protecció del patrimoni cultural subaquàtic de la UNESCO.

INICIATIVES DESTACADES EN LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONI

El Departament de Cultura va engegar el programa «Els ulls de la història. Una mirada immersiva sobre el patrimoni català», que té com a objectiu apropar la ciutadania als monuments de Catalunya amb nous relats per a la ciutadania. El projecte s'articula al voltant de tres eixos: un programa pedagògic, noves museografies als monuments i un espai de promoció territorial al Palau Moja. La primera fase del projecte, de llarga durada, intervé en cinc monuments històrics: el conjunt rupestre de la Roca dels Moros (el Cogul), la cartoixa d'Escaladei, el conjunt monumental de la Vall de Boí, el castell de Miravet i Sant Pere de Rodes. D'altra banda, el programa Giravolt del Departament de Cultura, que promou l'ús de l'escaneig 3D en els monuments i museus catalans, va ser nominat als Premis Museums + Heritage, que s'atorguen al Regne Unit, en la categoria internacional de Millor ús del digital.

El Departament de Cultura va engegar el programa «Els ulls de la història. Una mirada immersiva sobre el patrimoni català», que té com a objectiu apropar la ciutadania als monuments de Catalunya amb nous relats per a la ciutadania.

PÚBLICS

Malgrat el progressiu augment de visitants als museus i monuments catalans, en general encara no s'han assolit les xifres de públic d'abans de la pandèmia. La tendència, però, és una ferma recuperació de públics a un ritme que és un símptoma del gran sotrac que va suposar per als museus la crisi de la covid. Entre els museus que més s'acosten a les xifres del 2019 hi ha el Museu Picasso, que ha tornat a superar el milió de visitants (1.032.400), per primer cop des de fa quatre anys. Així mateix, s'acosta molt a la xifra del 2019 la de la Sagrada Família, amb 4.707.641 visitants. Alguna cosa semblant succeeix amb la Pedrera, que recupera molt públic respecte del 2022 (684.882) i supera també el milió de visitants amb 1.186.152 visites. El MACBA ha assolit la xifra de visitants més alta dels darrers quatre anys amb 257.991 visitants, una mica més que l'any passat, però 100.000 per sota del 2019. El MNAC també està lluny de les xifres del 2019, però augmenta públic respecte del 2022, amb 597.916 visitants.

Música

Prioritats en un canvi de paradigma

Esteve Molero

Compositor i comunicador

El món de la música viu un canvi de paradigma, conseqüència dels nous models de programació, de consum cultural i d'expressió. Les mirades crítiques al passat i al futur han d'ajudar a definir un present volàtil, fràgil, que cal protegir de la voracitat del mercat. Quines són les prioritats del moment actual? Què és prioritari? Aquest article no té les respostes, però apunta algunes preguntes a partir de l'anàlisi forçosament general d'una realitat postpandèmica que ja no és, ni tornarà a ser, la mateixa d'abans.

L'elaboració d'aquest article al voltant de la música a Catalunya durant l'any 2023 es basa en dades publicades a la premsa, les xarxes socials i també en informes de diverses organitzacions (l'*Anuari de la Música* que publica el grup Enderrock en col·laboració amb l'Associació Professional de Representants, Promotors i Mànagers de Catalunya; les Dades de Consum Cultural que proveeix l'*Anuari SGAE de les arts escèniques, musicals i audiovisuals*, i l'informe que l'Associació Catalana d'Intèrprets de Música Clàssica encarrega a la Universitat de Barcelona a través del seu centre de Recerca en Estudis Culturals i Estadístics). Són visions parcials, complementàries i a vegades contradictòries, a les quals cal sumar la mirada personal de qui firma l'article.

DADES DEL 2022 PER ENTENDRE EL 2023

Les dades i estadístiques que es publiquen a principis de 2024 o finals de 2023 fan referència a l'any anterior, però serveixen per entendre una situació de plena recuperació postpandèmica i poder-ne parlar. A Catalunya, «la recaptació va augmentar un 83,8 %, l'assistència va pujar un 76 % i l'oferta un 23,8 % en comparació amb l'any 2021», recull l'SGAE. L'Enquesta sobre participació ciutadana de la Generalitat destaca que pràcticament s'ha duplicat l'assistència a concerts (del 24,4 % al 42,5 %), xifra que representa un increment del 77 % respecte al 2021 i s'ha situat gairebé al mateix nivell de 2019 (-3 %). El públic s'inclina pels festivals (més de quatre-cents!) que es programen a Catalunya, amb especial predilecció pels macrofestivals (Primavera Sound, Sónar, Cruïlla) i amb un interès també manifest pels anomenats «espais alternatius» (museus, llocs patrimonials, etc.). Pel que fa als territoris (i en referència als festivals), les comarques gironines encapçalen els nivells d'assistència (52,5 %), seguides de la Catalunya central, l'Alt Pirineu i l'Aran i l'àrea metropolitana de Barcelona. La menor participació, segons l'*Anuari d'Enderrock*, es produeix a les Terres de Ponent, el Penedès, les Terres de l'Ebre i el Camp de Tarragona. Les sales tradicionals de concert que segueixen atraient més públic són el Palau de la Música Catalana, el Gran Teatre del Liceu i l'Auditori de Barcelona, que, junts, representen un terç del total.

Jordi Planagumà, coordinador de les Cases de la Música i, per tant, molt proper al sector de públic més jove, alerta: «El 2022 ha estat l'any de recuperació de l'activitat a nivells anteriors a la pandèmia, però no amb els mateixos resultats. (...) Si bé en formació, creació i participació ciutadana la interrupció temporal ha estat menor, els concerts han estat aturats molt de temps i això ha provocat un canvi de paradigma». Per això titula el seu article «Joves desconnectats i sobreprogramació». Són refle-

xions a tenir en compte, perquè determinaran en gran mesura el futur del consum cultural i la seva forma d'expressió.

El públic s'inclina pels festivals (més de quatre-cents!) que es programen a Catalunya, amb especial predilecció pels macrofestivals (Primavera Sound, Sónar, Cruïlla) i amb un interès també manifest pels anomenats «espais alternatius» (museus, llocs patrimonials, etc.).

La votació popular dels Premis Enderrock 2023 ha reconegut les propostes d'Oques Grasses, Mariona Escoda, Els Catarres i JazzWoman, entre d'altres. Per la seva banda, la crítica ha premiat Rosalía, Marala, Antònia Font, Xarim Aresté, Flashy Ice Cream, Anna Andreu, Arnau Obiols, Julieta i De Paper. Pel que fa al jazz, destaca el treball *Despertar* de Manel Fortià (apunto aquí el tancament definitiu de la sala Milano Jazz Club de Barcelona) i, pel que fa a clàssica, *Lectures différentes*, del quartet de saxòfons Kebyart. El Dr. Lluís Rodríguez Salvà també fa un crit d'alerta a través de l'informe *La situació de la música clàssica a Catalunya*, on conclou: «Es detecta una manca de circuits que precaritzen el sector, amb gairebé un 60 % d'espais que només han programat un concert, un 60 % de compositors dels quals només s'ha tocat una obra i un 60 % d'intèrprets que només han tingut una actuació. El repertori d'autoria catalana suposa el 16,4 % del total i s'evidencia una aposta per la contemporània, que gaudeix d'una presència del 35,4 % en detriment del patrimoni anterior al segle XIX, que només arriba al 5,9 %. També es fa palès el desigual repartiment del pressupost de clàssica. D'una banda, hi ha línies que puguen més del 30 %, com la de promoció de la música i la d'orquestrades prioritàries, mentre que d'altres es mantenen com estaven, com les de festivals, formacions estables i música en viu. D'altra banda, sis entitats (Orquestra Simfònica del Vallès, Fundació Castell de Peralada, Ibercamera, Camera Musicae, NovAria Artists i Joventuts Musicals de Torroella de Montgrí) reben el 49,2 % del total, mentre que un 70 % es reparteix només el 17,2 %». La denominació «orquestrades prioritàries» és, realment, un misteri en definició i concepte.

L'ORDRE DELS FACTORS ALTERA EL PRODUCTE

A principis del mes de febrer es va presentar el pressupost del Departament de Cultura per al 2023, que va augmentar en més de cent milions respecte al de l'any anterior. La xifra representa l'1,5 % del pressupost de la Generalitat de Catalunya, que, com explica la consellera Natàlia Garriga, «ens encamina a arribar al 2 % al final d'aquesta legislatura». En un article titulat «Ballar a un ritme més sostenible» (publicat a l'*Anuari* d'Enderrock), la consellera reflexiona sobre un element clau, l'aplicació dels Objectius de Desenvolupament Sostenible en relació amb la cultura, i ho fa al voltant d'aquest concepte que ha revolucionat en els darrers anys el consum cultural: la festivalització i les seves conseqüències. Escriu: «Els festivals comporten la concentració de moltes persones en un indret i un moment determinats. L'impacte sobre l'entorn és mesurable i immediat, i tant els organitzadors com el públic en són cada cop més conscients. (...) Celebro que l'*Anuari* posi el focus en la qüestió, perquè la sostenibilitat mediambiental i social i el bon govern són avenços cap a un futur més verd, més equitatiu i que no comprometin les generacions futures (...). Els promotors de festivals i actes musicals tenen l'acompanyament del Govern, amb accions com la posada en marxa el 2022 del Pla C* Cultura pel Clima de sostenibilitat ambiental per a les empreses culturals, que concreta el compromís establert en el pla de govern actual». Efectivament, l'*Anuari* dedica un article de fons al tema, titulat «Responsabilitat social per a una cultura musical més sostenible», però abans en publica un altre de més extens, un «Decàleg de bones praxis per als contractes públics», del qual paga la pena destacar alguns punts: «Regir tots els contractes públics pel dret privat, no per l'administratiu; vetllar pels drets del conjunt de treballadors del sector artístic i evitar la precarització; no abusar de la posició de força en les negociacions; tenir sensibilitat per les particularitats del sector; reconèixer les tasques prèvies a l'exhibició dels espectacles; assegurar la signatura i el compliment dels contractes; vetllar per programacions transversals, inclusives i plurals». Per increïble que sembli, aquests mínims

no se solen complir. Per això la frase «sense públic no hi ha cultura» (que es repeteix tan sovint i que mostra la preocupació institucional per «la creació de públics») seria convenient formular-la també a l'inrevés: «sense cultura no hi ha públic».

A principis del mes de febrer es va presentar el pressupost del Departament de Cultura per al 2023, que va augmentar en més de cent milions respecte al de l'any anterior.

COMMEMORACIONS, UN MIRALL AL PASSAT

L'any 2023 es van produir les commemoracions oficials del centenari de naixement de dues artistes catalanes de projecció internacional: la soprano Victòria dels Àngels i la pianista Alícia de Larrocha. El Palau Robert va acollir l'exposició «Aquella eterna admiració», comissariada per Pep Gorgori, amb la voluntat de narrar «la brillant trajectòria de dues artistes, músiques excelses (...), un relat d'estimació i de respecte, el retrat d'una fructífera amistat al llarg d'un segle de vida ple de trobades i de projectes compartits». A més d'aquesta exposició conjunta, les entitats que porten el nom de sengles artistes van organitzar altres activitats. Els moments culminants de l'any dedicat a la pianista van ser el 15 d'octubre (amb un concert de l'orquestra del Gran Teatre de Liceu dirigida per Josep Pons, amb el pianista Javier Perianes) i el 26 de novembre (amb una maratí de cinc hores d'interpretacions pianístiques a càrrec d'una trentena de solistes, que va incloure estrenes de Concepció Ramió, Marco Mezquida i Josep Colom). Un cop acabat l'any de celebracions, la filla de Larrocha va expressar el seu desig «que Barcelona tingués un cicle pianístic o un festival amb el nom d'Alícia de Larrocha, perquè el seu nom perdurés en el temps».

Pel que fa al centenari de la soprano catalana, cal destacar la fita que representa la voluntat de cessió de la Casa Hurtado per part de l'Ajuntament de Barcelona perquè es converteixi en el Centre de Difusió Victoria de los Ángeles. Aquest és un pas fonamental per a la consolidació d'un projecte que va començar fa més d'una dècada la fundació que porta el seu nom i que té diverses línies d'actuació, com el festival LIFE Victoria o el màster en interpretació de lied que s'imparteix a l'Escola Superior de Música de Catalunya. Una vegada més, es demostra que les commemoracions que es duen a terme amb la complicitat d'entitats dinàmiques i ben estructurades aconsegueixen una difusió més àmplia i un impacte més efectiu en les seves accions.

L'encàrrec de noves partitures és un termòmetre per mesurar l'interès en les tendències i la confiança en els creadors. En aquest sentit, la Banda Municipal de Barcelona es mostra com una formació dinàmica i posada al dia.

Una altra commemoració, no oficial però oficiosa, va ser la del cinquantenari de la mort de Pau Casals, el gran músic i humanista català. Al voltant de l'efemèride es van programar diverses interpretacions de la seva obra més important, l'oratori *El Pessebre*: d'una banda, una versió per a gran cor, solistes i orgue sota la direcció de Daniel Mestre, organitzada per la Federació Catalana d'Entitats Corals i l'Abadia de Montserrat, que va acollir el concert; d'altra banda, l'actuació de l'Orquestra Franz Schubert Filharmonia i la Coral Càrmina al Palau de la Música Catalana, sota la batuta d'Antoni Ros-Marbà (que en va estrenar una versió reduïda, a l'efecte de facilitar-ne la programació), i finalment, una proposta conjunta entre diverses agrupacions corals i orquestres per portar *El Pessebre* de Casals a Vic, Igualada, Manresa i Ripoll.

ESTRENES, UNA FINESTRA AL FUTUR

L'encàrrec de noves partitures és un termòmetre per mesurar l'interès en les tendències i la confiança en els creadors. En aquest sentit, la Banda Municipal de Barcelona es mostra com una formació dinàmica i posada al dia. El 12 de febrer va interpretar dues estrenes: *Mar d'amunt*, de Salvador Brotons (principal director convidat de la formació), i la versió per a banda de la *Simfonia núm. 3 «Epidèmia silenciosa»*,

d'Andrés Valero-Castells. I el 2 d'abril, dues més: *The Black Windows*, d'Agustí Charles, i *Tanzbilder*, d'Enric Palomar. Aquesta darrera és un encàrrec fet per Barcelona Clarinet Players, un quartet de clarinets estretament vinculat a la banda (tres dels seus membres en formen part) i que s'ha convertit en un referent dins el panorama cambrístic contemporani.

D'ençà de la seva residència a L'Auditori (des de 2007), la Banda Municipal de Barcelona compta amb un cicle estable de concerts a la seva seu. Aquesta circumstància, a més de la labor propulsiva del seu actual director (José R. Pascual-Vilaplana), n'asseguren el funcionament i sentit. Però quina és la posició d'un altre conjunt instrumental d'origen festiu i popular, però amb un important vessant concertístic, com és la cobla? En tot el 2023, a L'Auditori només hi ha hagut un concert de cobla, el que van protagonitzar les formacions Marinada, Sant Jordi – Ciutat de Barcelona i la d'estudiants de l'ESMUC el 6 de maig, que va incloure l'estrena d'una obra de Joan Magrané. Segons l'informe *La situació actual de la música a Catalunya (2022)*, els concerts de cobla representen l'1 % del total de concerts a Catalunya. És una dada optimista, ja que el mateix informe donava la xifra del 0,3 % l'any anterior; això vol dir 3 de cada 1.000! És una dada intolerable si es té en compte que la cobla és una formació musical autòctona del nostre país. No hi ha cap cobla que estigui considerada «orquestra prioritària». Si no és prioritària a Catalunya, on ho ha de ser? Les polítiques culturals emmarquen la cobla i la sardana dins de l'àmbit festiu, fet que en condemna la supervivència com a conjunt de cambra. Afortunadament, amb més voluntat que recursos, algunes entitats vetllen per la difusió del repertori i encarreguen obra nova. És el cas del Foment de la Sardana de Banyoles, que entre altres activitats organitza un concert anual, que el 2023 va estrenar *Complanta per un home músic* (per a cobla, mezzosoprano i percussió, amb lletra de Jordi Lara i música de Josep Maria Serracant) i la sardana per a tres cobles *Allibera'm* (del jove Cesc Corominas, deixeble de Francesc Cassú a l'Escola de Cobla del Conservatori Isaac Albéniz de Girona).

Per cloure aquest apartat, cal destacar l'estrena de l'òpera *Alexina B*, de Raquel García-Tomás, el 18 de maig al Gran Teatre del Liceu. L'obra, beneficiària d'una beca Leonardo de la Fundació BBVA, va ser un èxit de crítica i públic. És la segona vegada que el teatre barceloní estrena una òpera d'una dona compositora. La primera, *Vinatea*, de Matilde Salvador, va ser el 1974. Un percentatge, altra vegada, molt desequilibrat.

D'ençà de la seva residència a L'Auditori (des de 2007), la Banda Municipal de Barcelona compta amb un cicle estable de concerts a la seva seu.

RESSONÀNCIES LAIETANES

Per a la cloenda de la seva 20a edició, el festival estiuenc Mas i Mas va programar un homenatge a l'antiga sala Zeleste del barri barceloní de la Ribera. El projecte que van inaugurar Víctor Jou i Rafael Moll el 1973 (ambdós desapareguts el 2023, amb 84 i 72 anys respectivament) va representar el naixement de l'anomenada Ona Laietana, però també va significar una proposta integral i visionària que incloïa una sala de concerts, una escola de música, una oficina de *management* i fins i tot un segell discogràfic. Tot això, cal recordar-ho, des de la iniciativa privada. El Tribut 50 Anys Zeleste va comptar amb artistes estretament vinculats al moviment, així com una revisió musical a càrrec de la Barcelona Art Orchestra, una formació d'avantguarda que ens recorda l'extinta i enyorada Orquestra de Cambra del Teatre Lliure. Tot plegat ens transporta a una època en què Barcelona era un centre de referència cultural. Un dels músics menys coneguts però més influents de l'època (a través de la seva tasca pedagògica) és Lluís Vergés, que el 2023 va arribar a l'edat de jubilació amb la publicació d'un tractat de referència, *Composición y orquestación para bandas sonoras*, del qual existeix una versió en català. El llibre, com el seu predecessor *El lenguaje de la armonía* (2007), és una aposta de l'Editorial de Música Boileau per situar-se com a referent en la pedagogia musical moderna als països de parla hispànica, des de Catalunya.

Un grup contemporani i influït per l'Ona Laietana, la Companyia Elèctrica Dharma, també va celebrar els cinquanta anys d'aniversari (en aquest cas, de trajectòria ininterrompuda). I ho va fer amb una gira de concerts, el punt àlgid dels quals va ser el 22 d'abril al Palau Sant Jordi, amb més de quaranta artistes convidats i la participació de diverses agrupacions de cultura popular dalt de l'escenari; l'edició de dos llibres, *Companyia Elèctrica Dharma: 50 anys* i *Roc Guitar 1: Dharma*, «un còmic per a joves en què assistim al naixement d'una nova estrella i d'una nova sèrie, insòlita al nostre país, que combina aventura gràfica i divulgació cultural», i l'estrena del documental audiovisual *Sempre Dharma*, guanyador del Premi del Públic de la setena edició del festival In-Edit Barcelona.

Per a la cloenda de la seva 20a edició, el festival estiuenc Mas i Mas va programar un homenatge a l'antiga sala Zeleste del barri barceloní de la Ribera.

25 ANYS DE L'AUDITORI I EL CAS MAGRIÑÀ

La funció dels equipaments culturals, en relació amb un fenomen tan abstracte i intangible com és la música, és de gran importància. El pensador José Teixeira Coelho, que va ser director honorífic de la càtedra Unesco de Polítiques Culturals de la Universitat de Girona, escrivia: «Des de la perspectiva de la macrodinàmica cultural, per equipament cultural s'entén tant les edificacions destinades a pràctiques culturals (teatres, cinemes, biblioteques, centres culturals, filmoteques, museus) com els grups de productors culturals resguardats o no, físicament, en una edificació o institució (orquestrades simfòniques, agrupacions corals, grups de ball, companyies estables, etc.)». A Catalunya, aquest resguard l'ofereixen equipaments diversos, plenament consolidats. L'Auditori de Barcelona, com a representant de tots ells, celebra els seus 25 anys d'existència i influència. «Una de les accions importants programades amb motiu de la celebració d'aquest 25è aniversari és la difusió convençuda i sense pal·liatius del patrimoni musical català. D'aquesta manera, en una aposta sense precedents, el director titular de l'OBC, el mestre Ludovic Morlot, incorpora a cadascun dels seus programes (sense excepció) obres d'autors de referència al nostre país». A més, s'han encarregat obres d'estrena als compositors catalans actuals més importants. Però què passa amb els artistes que no són considerats, pel motiu que sigui, ni de referència ni importants? És el cas Magriñà. A principis de 2023 van tancar les portes del mític estudi de dansa creat pel coreògraf Joan Magriñà el 1936, al carrer Petritxol, centre de formació de diverses generacions de ballarins d'elit. La masia que el mestre va cedir a l'ajuntament de la seva vila natal fa vint-i-cinc anys s'enruna a l'espera de convertir-se en un museu (que mai no arriba) dedicat a la dansa. Joan Magriñà (Vilanova i la Geltrú, 1903 - 1995) no va ser músic, sinó ballarí. Però és que si la música és un fenomen abstracte i intangible, la dansa encara ho és més. El patrimoni del mestre Magriñà es perd irremeiablement, sobretot ara que els seus deixebles més joves arriben a l'edat de jubilació.

La vida professional dels nostres músics, tant la dels antics com la dels actuals, és molt fràgil. I aquesta circumstància, que recullen algunes estadístiques i que amplifiquen algunes queixes, l'artista la pateix en solitud.

En l'apartat de la cura del nostre patrimoni musical, hem de destacar la tasca voluntària que Josep Loredó porta a terme a través del lloc web «Fotos formacions musicals de Catalunya», que durant el 2023 va superar les mil entrades. Això vol dir que en el seu espai a internet hi ha la catalogació de més de mil formacions musicals (orquestrades de ball, orquestrines, cobles i conjunts musicals) de caràcter popular, amb la relació dels seus intèrprets; una informació, a més de musical, social i antropològica a través de 15.000 imatges. Loredó explica que la fotografia més antiga de la col·lecció és de 1876, corresponent a l'Orquestra Vella d'Amer. I afegeix: «Entrar a dins de la foto, formar part, per uns moments, d'aquell lloc i d'aquell instant que transmeten els rostres dels retratats, imaginar com sonaria aquella cobla de 1902,

aquella orquestrina de 1934..., recordar el context social en què vivien, veure l'evolució de les vestimentes i els calçats, els barrets, les gorres, els pentinats, els bigotis, les barbes, els instruments, els paisatges o escenaris que emmarquen els músics». Una de les accions que proposa l'informe *La situació actual de la música clàssica a Catalunya (2022)* és precisament «crear un Institut de Patrimoni Musical que generi un projecte musicològic de país».

CODA EN TO MENOR

La vida professional dels nostres músics, tant la dels antics com la dels actuals, és molt fràgil. I aquesta circumstància, que recullen algunes estadístiques i que amplifiquen algunes queixes, l'artista la pateix en solitud. Amb sort, en parella. El 28 de desembre de 2023 la Itziar Espinar i l'Héctor Valls em van dir que marxaven, que se n'anaven a viure a Alemanya. D'entrada vaig pensar que era una innocentada, però no. S'han cansat de no poder dedicar-se a la música professionalment i viure-ho d'una manera plena i digna. És el mateix camí que va emprendre (i a la mateixa edat, al voltant dels quaranta anys) el compositor Enric Palomar quan es va instal·lar a Berlín. D'aleshores ençà s'ha pogut dedicar en cos i ànima a la composició musical, sense haver-la de compaginar obligatòriament amb la docència. Bona sort a la parella de Sant Pere de Ribes en la seva aventura musical a Hannover!

Llengua catalana

El català el 2023: encara més reptes en un context dinàmic

Teresa Tort Videllet

Filòloga, dinamitzadora lingüística i col·laboradora en diversos mitjans de comunicació

Fins que no es presenten turbulències no ens adonem que havíem estat immersos en una certa calma. Mirant retrospectivament l'any 2023, quan fa només unes setmanes que ha quedat enrere, ens adonem que el context polític a Catalunya en el marc del segon any complet de la XIV Legislatura ha estat estable en termes generals. Queda lluny l'excepcionalitat de la pandèmia i en la quotidianitat ja no queden rastres de novetat. S'ha reprès amb força el model econòmic molt basat en el sector serveis i continua creixent el sector turístic, que representa un dels puntals de l'economia catalana. Associat a aquest model, continuen creixent els fluxos migratoris cap enfora i, sobretot, cap endins. Al novembre, la població del país va arribar a l'emblemàtica xifra de 8 milions d'habitants. Per raons diverses, el català continua acumulant reptes en un context local i global advers a les llengües mitjanes i petites.

SENSE PERDRE DE VISTA TOTA LA COMUNITAT

En aquestes pàgines es relaten els fets principals que han marcat la vitalitat de la llengua catalana en l'àmbit territorial de Catalunya, però caldria no perdre de vista en quines dinàmiques es troba immersa la totalitat de la nostra comunitat lingüística. En aquest sentit, cal fer ressaltar els canvis en els governs de Mallorca i del País Valencià arran de les eleccions del 28 de maig. La formació dels respectius governs amb el Partit Popular al capdavant amb el suport del partit catalanòfob Vox han començat a tenir efectes en àmbits concrets de la política lingüística i de la promoció cultural. Aquestes aliances s'han traduït de seguida en la cancel·lació de concerts de cantautors en la llengua pròpia, en la suspensió de subscripcions a publicacions periòdiques en català o en algunes apostes per restringir la necessitat de coneixements de català en el sector sanitari, per posar-ne només alguns exemples.

El sostingut creixement demogràfic als territoris català, valencià i insular incrementa les necessitats d'ensenyament i d'impuls del català per tal que els ciutadans que s'hi han instal·lat a viure puguin incorporar aquesta llengua en la seva vida professional o en altres àmbits.

Davant de l'amenaça que representava el canvi de rumb amb relació als governs anteriors de caire més favorable a l'impuls social del català tant en territori insular com en territori valencià, al novembre diversos sindicats educatius de tot l'àmbit lingüístic van advertir en una roda de premsa conjunta sobre la situació de retrocés del català a les aules. Un altre dels efectes nocius del canvi de govern a les Illes i al País Valencià ha estat la paralització de les dinàmiques de cooperació en matèria de política lingüística entre els tres territoris, que s'estaven teixint des de feia un parell de legislatures i que havien servit per establir una agenda per fomentar conjuntament el català en àmbits tan estratègics com el sector tecnològic i digital o el doblatge i subtitulació de pel·lícules.

En paral·lel, el sostingut creixement demogràfic als territoris català, valencià i insular incrementa les necessitats d'ensenyament i d'impuls del català per tal que els ciutadans que s'hi han instal·lat a viure puguin incorporar aquesta llengua en la seva vida professional o en altres àmbits. Actualment, les Illes Balears, amb un 18,9 %, continua sent la comunitat autònoma amb major proporció de persones empadronades procedents d'altres països, set punts per damunt de la mitjana estatal; seguida de Catalunya, amb un 16,3 %.

CREIX EL CONEIXEMENT DEL CATALÀ A CATALUNYA?

Un dels fenòmens que ens dona més pistes sobre la vitalitat d'una llengua és l'extensió del seu coneixement entre la població de qualsevol origen i condició. A partir de setembre, l'Idescat i la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya van iniciar l'Enquesta d'usos lingüístics de la població (EULP) 2023, de periodicitat quinquennal, els resultats de la qual no estaran disponibles fins a la tardor de 2024.

En tot cas, mentre no tinguem dades de coneixement més recents, segons l'EULP 2018 els coneixements de català globals a Catalunya sobre entendre'l (94,4 %), parlar-lo (85,5 %), llegir-lo (81,2 %) i escriure'l (65,3 %) ens permetrien esperar uns usos estesos de la llengua catalana en qualsevol àmbit. Veurem si realment és així més endavant.

D'altra banda, si el que ens interessa conèixer és si cada vegada hi ha més població que aprèn català, ens podem fixar en les dades de l'Enquesta de característiques essencials de la població i habitatges (ECEPH) elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) el 2021, que es van difondre justament el 2023. Segons aquesta font, 13 milions de persones entenen el català a l'Estat espanyol. D'aquestes, 11,5 milions declaraven que el sabien parlar. Aquest estudi assenyala que, en concret a Catalunya, 6.687.912 persones el sabien parlar bé o amb dificultat. En conjunt, amb relació a l'enquesta anterior de l'INE del 2011, en una dècada han augmentat les persones que saben parlar català. Tenint en compte això, podríem confiar que el procés de revitalització lingüística de la nostra llengua mostra resultats esperançadors.

Ara bé, malgrat la dinàmica sostinguda d'extensió del coneixement del català que ens mostren les dades que acabem de veure, si ens fixem en xifres circumscrites al 2023, ens adonem que no s'està acollint lingüísticament en la llengua pròpia tot el contingent de població nova que va arribant al país. Així doncs, si comparem els 57.870 alumnes nats a l'estranger que han estat fent cursos de català per a adults al Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) amb els 149.665 nous residents que van arribar a Catalunya procedents d'un altre lloc del món el 2021 (xifra disponible més recent), sospitem que la capacitat d'acolliment lingüístic en català és lluny del que convindria. En tot cas, el 2023 s'han augmentat un 7,7 % les places als cursos del CPNL respecte al 2022: de 92.933 (2022) a 100.133 (2023). Una dada rellevant és que el 67,9 % dels alumnes estrangers dels cursos de català per a adults procedeixen de l'Amèrica central i del sud.

Si ens fixem en xifres circumscrites al 2023, ens adonem que no s'està acollint lingüísticament en la llengua pròpia tot el contingent de població nova que va arribant al país.

Pel que fa a l'àmbit universitari, el Departament de Recerca i Universitats ha promogut aquest 2023 una dotzena de mesures per fomentar el coneixement del català, en el marc del primer any del desplegament efectiu del Pla d'enfortiment de la llengua catalana en el sistema universitari i de recerca de Catalunya. Les mesures previstes han suposat una inversió de més de dos milions d'euros i una de les actuacions fonamentals ha estat l'oferta de cursos de català de nivell inicial gratuïts per als estudiants de fora del domini lingüístic català. A tall d'exemple, la Universitat Rovira i Virgili va aprovar el seu Pla d'acollida cultural i lingüística al mes de juny i al setembre va

posar en marxa la campanya «Viu la URV en català», que tenia com a objectiu informar i sensibilitzar els estudiants universitaris sobre els drets lingüístics que tenen a l'hora de fer servir el català a la Universitat.

A més a més, el sistema educatiu català atén alumnat de primària, de secundària i de batxillerat que s'han incorporat recentment al país. A l'inici del curs 2023-2024 el Departament d'Educació sostenia 840 dotacions d'aules d'acollida lingüística als centres educatius i un total de 800 centres educatius posaven en marxa accions concretes per potenciar l'ús del català, a través del desplegament dels tallers dels usos lingüístics en l'àmbit educatiu (ULAE), que apliquen metodologies d'immersió lingüística o que organitzen activitats per millorar el coneixement i l'ús del català de les famílies.

El 2023 ha estat, doncs, un moment en què ha aflorat clarament la necessitat d'apostar per sistemes eficaços de transmissió del català en els espais educatius.

A pesar dels esforços descrits per estendre el coneixement del català a la població de diferents franges d'edat i d'origens diversos, al mes de desembre va causar commoció en l'opinió pública la difusió dels resultats de les proves PISA 2022, que avaluen la competència en matemàtiques, ciències i comprensió lectora de més de 700.000 alumnes de quinze anys de 81 països d'arreu del món. Pel que fa a la comprensió lectora, l'alumnat català hi assoleix 462 punts, 22 menys que en les proves del 2018. Aquesta puntuació situa Catalunya 12 punts per sota de la mitjana de l'Estat espanyol (474) i 14 punts per sota de la mitjana dels països de l'OCDE (476). En la justificació de les causes dels resultats, el Departament d'Educació va assenyalar que s'havia produït un relaxament en l'ensenyament de l'hàbit de lectura des de les etapes inicials de l'educació. Durant setmanes, hi va haver debats intensos en els mitjans de comunicació en què es van qüestionar algunes metodologies pedagògiques o que van assenyalar la segregació escolar —distribució desigual de l'alumnat vulnerable i el no vulnerable en els diferents centres de la xarxa educativa— com un dels fenòmens a revertir.

El 2023 ha estat, doncs, un moment en què ha aflorat clarament la necessitat d'apostar per sistemes eficaços de transmissió del català en els espais educatius. De fet, quan es facin públiques les dades de l'EULP 2023 tindrem ocasió de comprovar si el coneixement del català continua sent una competència generalitzada entre la població; sobretot entre els escolars, els adolescents i els estudiants universitaris. Ens ha quedat escrit que en el 2018, el 84 % dels joves sabien parlar català, enfront del 73 % de la resta de la població. Que se sostingui un domini més robust del català entre els joves que entre els adults seria el resultat més desitjable.

CAP A ON VA L'ÚS DEL CATALÀ A CATALUNYA?

Com acabem de veure, el català es continua aprenent i el català creix en nombre de persones que el saben parlar; però, al mateix temps, s'estén la percepció social que la llengua catalana es troba en un moment crític. La vitalitat de la llengua depèn en gran manera dels usos socials que en fan els parlants. Per això, a continuació farem un repàs dels recursos que s'han mobilitzat el 2023 per afavorir la presència del català en diferents sectors de la nostra societat.

Per poder contextualitzar millor algunes accions de política lingüística, ens cal tenir present que l'ús habitual del català en la vida comunitària dels vuit milions de ciutadans que viuen a Catalunya varia molt d'un àmbit territorial a un altre. Així doncs, el context sociolingüístic canvia significativament de les àrees amb més presència de català (llengua habitual del 72 % dels habitants de les Terres de l'Ebre, que justament és l'àrea menys poblada del país) a les zones amb menys interaccions en català (llengua habitual del 27,5 % dels habitants de l'àrea metropolitana, l'àrea més poblada del país), segons les dades de l'EULP 2018.

Posats a analitzar l'impuls institucional a la llengua, començarem dient que al novembre de 2022 el Govern va aprovar un paquet de 100 mesures per fomentar la revitalització del català, recollides sota el lema «El català, llengua de país». I a finals de 2023, l'executiu en fa balanç públic anunciant que més del 70 % de les mesures s'han complert o es troben en desenvolupament avançat. De les accions dutes a terme, cal destacar per rellevància el naixement de la plataforma 3Cat, de la qual forma part SX3. Aquest espai infantil, presentat l'octubre del 2022, s'ha consolidat durant el 2023 i ha aconseguit recuperar el públic infantil i ser líder d'audiència.

D'altra banda, el Govern ha triplicat la inversió en audiovisual en català davant de la creixent importància de l'àmbit audiovisual en el consum cultural de la població. Concretament, a través d'acords s'ha augmentat l'oferta de contingut en català a les plataformes de pagament i s'han subvencionat pel·lícules i sèries en català. També s'ha incrementat l'ajut per introduir el català als videojocs; la convocatòria de subvencions de 2023 ha estat destinada a 19 videojocs de diferents gèneres i formats.

Al novembre de 2022 el Govern va aprovar un paquet de 100 mesures per fomentar la revitalització del català, recollides sota el lema «El català, llengua de país». I a finals de 2023, l'executiu en fa balanç públic anunciant que més del 70 % de les mesures s'han complert o es troben en desenvolupament avançat.

Amb relació a sectors socials tan rellevants per a la ciutadania com ara el de la salut, el de l'educació o el de la justícia, els departaments corresponents de la Generalitat de Catalunya han impulsat plans de foment del català que tenen com a objectiu final garantir els drets lingüístics dels usuaris; tenint en compte, especialment, l'augment de les queixes lingüístiques en el sector de salut. En aquest sentit, en l'informe que va presentar al novembre de 2023 Plataforma per la Llengua sobre les queixes recollides durant l'any anterior destaca que els serveis sanitaris són els que en concentren més: el 44,8 % del total de protestes formals presentades.

Pel que fa al paquet d'accions destacables en matèria de política lingüística de l'Administració catalana, durant l'any ha tingut força presència en l'espai públic i en els mitjans de comunicació la campanya general «Provem-ho en català. Molt per parlar, molt per viure», que pretén fomentar l'ús interpersonal del català, tant entre els que ja el saben com entre els que l'estan aprenent.

En aquesta mateixa línia de sensibilització lingüística de la població, cal destacar també accions circumscrites a alguns territoris, com ara la campanya «21 dies. D'entrada, en català», que el CPNL ha impulsat a diverses localitats gironines. O bé diverses iniciatives incloses en els plans lingüístics a les universitats o als centres sanitaris que pretenen, d'una banda, fer conscients els usuaris dels seus drets lingüístics i, de l'altra, interpellar els professionals sobre la seva responsabilitat en matèria de llengua.

Finalment, davant de la conjuntura favorable pels pactes polítics a la Moncloa, a l'agost el Govern espanyol —a instàncies dels partits polítics catalans— va presentar la petició de l'oficialitat del català a la Unió Europea. Davant la manca d'unanimitat dels 27, necessària per aprovar-ho, la votació va quedar ajornada. En aquest context, però, Plataforma per la Llengua va fer una campanya amb personalitats com Pep Guardiola, l'actor Sergi López o el president del Barça, Joan Laporta, que reclamaven als estats que votessin favorablement per l'oficialitat de «la llengua de deu milions d'europes».

No és fàcil tenir la perspectiva suficient sobre l'impacte de la política lingüística que s'ha desplegat en el transcurs d'un any concret a tot el territori tant per part de les administracions com de diferents entitats centrades en l'activisme a favor del català. Ara bé, una evidència que tenim és que, malgrat els reptes persistents a poder usar el català en condicions de normalitat en qualsevol moment del dia i amb qualsevol

persona del nostre entorn, continua vigent l'aposta per fer que la llengua pròpia del país es posicioni en un lloc rellevant i més favorable que el que té ara mateix.

QUINS REPTES PRINCIPALS PERSISTEIXEN EL 2023?

Un repte es defineix com el fet de provocar algú a un combat. El nostre combat —que ve de tan lluny— es va actualitzant pel que fa a les circumstàncies de cada moment, però la motivació de fons es manté intacta: retornar al català el paper central que li correspon com a patrimoni específic de la comunitat catalanòfona.

Si hem de fer una anàlisi dels reptes que motiven les polítiques lingüístiques i que expliquen la participació dels ciutadans en accions concretes per revitalitzar el català, necessitem inexorablement tenir dades que ens mostrin on som. Per això, hem extret algunes dades rellevants de l'estudi *Les dinàmiques del català entre els joves: reptes, principis i arguments per a l'acció*, publicat per la Secretaria de Política Lingüística al novembre de 2023. Aquest estudi explora les dades de l'EULP 2018 per determinar amb més precisió quines dinàmiques s'estan produint quant a l'ús del català.

EL CATALÀ I ELS JOVES

En el gràfic 12 d'aquest estudi se'ns mostra el percentatge de parlants segons la seva llengua habitual, per franges d'edat. En conjunt, un 36,3 % de la població té el català com a llengua habitual i el 48,9 %, el castellà. Pel que fa específicament als joves de 15 a 29 anys, usen habitualment el català un 35,4 % del total; un punt per sota de la mitjana global. De fet, una especificitat dels usos lingüístics dels joves queda recollida en aquesta constatació: «si amb la generació jove el català ha guanyat en nombre de parlants, és a dir, en extensió, és bàsicament perquè hi ha més parlants nadius; en canvi, sembla que els seus usuaris el fan servir una mica menys, és a dir, que ha perdut en intensitat d'ús».

En conjunt, un 36,3 % de la població té el català com a llengua habitual i el 48,9 %, el castellà. Pel que fa específicament als joves de 15 a 29 anys, usen habitualment el català un 35,4 % del total.

En resum, els joves tenen unes competències lingüístiques més fortes que els adults, però els usos que fan del català no es corresponen en absolut a la capacitat de poder-lo usar, ja que un 84 % del total de joves saben parlar-lo.

FIDELITAT LINGÜÍSTICA DELS CATALANOPARLANTS

En el gràfic 10 del mateix document, podem veure que la tria de llengua que fan els parlants quan algú a qui s'han adreçat en català els respon en castellà és en general molt perjudicial per a la presència pública del català. Malgrat que un 95 % de la població entén el català, només hi ha un 9,9 % de mantenidors del català en converses en què l'interlocutor contesta en castellà.

Aquestes dades tradueixen en xifres la vigència de la norma social de convergència al castellà que opera des de fa dècades de manera automatitzada i inconscient en la immensa majoria de converses en què entren en joc el català i el castellà.

En paral·lel, es constata que en les interaccions socials hi ha un 25,3 % de ciutadans que diuen que no s'adrecen mai a ningú en català.

ADOPCIÓ DEL CATALÀ PER PART DELS NOUINGUTS

Per tenir una imatge de la relació que mantenen amb el català les persones nascudes a l'estranger que tenen el castellà com a llengua inicial, ens fixarem només en la franja de la població jove (de 15 a 29 anys), que és la que ha tingut més accés a l'aprenentatge del català a través del sistema educatiu.

D'una banda, el gràfic 22 de l'estudi anterior ens informa que, dels castellanoparlants inicials joves, parlen el català el 90 % dels que han nascut en territoris de parla catalana; el saben parlar el 65 % dels nascuts a la resta de l'Estat; el 62 % dels nascuts a Hispanoamèrica i, finalment, el 69 % dels nascuts a la resta del món.

Pel que fa als usos, el 27 % dels joves castellanoparlants inicials nascuts en territori de parla catalana usen el català, el 13,8 % dels joves nascuts a la resta de l'Estat, el 18,1 % dels joves nascuts a Hispanoamèrica i el 12,1 % dels joves nascuts a la resta del món.

En conjunt, els coneixedors limitats del català constituïen el 2018 més del 25 % de la població jove de Catalunya. Segons aquest estudi, aquesta realitat «està reforçant la vigència de la norma de convergència automàtica al castellà», la qual cosa impedeix que els joves amb competències més baixes de català puguin aprendre'l en les seves interaccions quotidianes amb altres joves.

ÀMBIT POLITICOJURÍDIC

Com hem vist, la petició de l'oficialitat del català a la Unió Europea no va donar un resultat positiu. I moltes normatives que es despleguen en l'àmbit europeu només contempnen l'obligatorietat d'oferir productes i serveis en les llengües oficials reconegudes pel Consell Europeu.

En canvi, al setembre de 2023 el ple del Congrés de Diputats espanyol va començar a tramitar i va aprovar la reforma del reglament per permetre-hi parlar català, euskera i gallec, en comissions i en escrits parlamentaris.

A més, al febrer de 2023 es publica al Blog de la *Revista de Llengua i Dret* l'anàlisi de la Sentència TC 117/2022, que resol el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel president del Govern espanyol contra determinades disposicions de la Llei 18/2017, del Parlament de Catalunya, d'1 d'agost, de comerç, serveis i fires. Segons aquesta sentència, l'únic dret exigible és el de ser atès, prescindint de la llengua emprada pel consumidor. És a dir, el TC no admet que els consumidors tinguin el dret de ser atesos en català en les seves relacions de consum.

En canvi, al setembre de 2023 el ple del Congrés de Diputats espanyol va començar a tramitar i va aprovar la reforma del reglament per permetre-hi parlar català, euskera i gallec, en comissions i en escrits parlamentaris. Fins aleshores, només hi estava permès l'ús del castellà. Al Senat, en canvi, ja s'hi podien usar les llengües oficials.

INTERNET I L'ÀMBIT DIGITAL

Al març de 2023 es va presentar l'Aliança per la presència digital del català, integrada per Acció Cultural del País Valencià, Amical Wikimedia, Fundació.cat, Institut d'Estudis Catalans, Institut Ramon Llull, Òmnium Cultural, Obra Cultural Balear, Plataforma per la Llengua, Softcatalà i WICCAC, i que compta amb el suport de la Generalitat de Catalunya.

Les entitats promotores han identificat vuit àmbits del món digital on la presència del català no és satisfactòria o bé reclama una atenció especial: el contingut web, les aplicacions mòbils, les xarxes socials, les plataformes audiovisuals, l'automoció, els electrodomèstics, els assistents de veu i la intel·ligència artificial. Convé destacar que l'Aliança per la presència digital del català va col·laborar activament amb el cercador Google per recuperar la visibilitat dels webs en català en els resultats de cerca, després d'un llarg període en què els resultats de cerca perjudicaven sistemàticament la visibilitat del contingut web en català.

En paral·lel, una de les 100 mesures aplicades pel Govern durant el 2023 ha estat el

finançament del projecte AINA, que té com a objectiu que els nous entorns digitals i tecnològics puguin incloure el català entre les seves llengües de funcionament. Concretament, a través del projecte AINA, la Generalitat de Catalunya impulsa una campanya per animar la ciutadania a col·laborar en el projecte Common Voice per al català, que ha arribat a ser una de les primeres llengües en aquesta plataforma, per sobre de l'anglès.

D'altra banda, el gran dinamisme de Softcatalà i els serveis que ofereix a la comunitat constitueixen una fortalesa per a l'ús del català en l'àmbit digital. Durant el 2023, aquesta organització sense ànim de lucre ha ofert un corrector en línia que ha tingut 44,3 milions de visites, un 12 % més que durant el 2022, i també un traductor automàtic, que ha rebut 21,8 milions de visites, un 8 % més que el període anterior. Entre altres recursos, durant aquest any han presentat el servei de transcripció d'àudio i vídeo a text.

Les entitats promotores han identificat vuit àmbits del món digital on la presència del català no és satisfactòria o bé reclama una atenció especial: el contingut web, les aplicacions mòbils, les xarxes socials, les plataformes audiovisuals, l'automoció, els electrodomèstics, els assistents de veu i la intel·ligència artificial.

Finalment, la gran revolució tecnològica de 2023 ha estat la popularització de les intel·ligències artificials generatives com ChatGPT (OpenAI), Bard (Google) o Copilot (Microsoft). Totes elles operen en català, encara que, paradoxalment, cap d'elles no hi té la interfície. En el cas de Copilot fins i tot hi ha una comprensió directa de veu en català. A més, Google Maps ha incorporat el català al sistema de guiatge dels mòbils.

QUI IMPULSA ACCIONS DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA AL PAÍS?

En el repàs de l'estat del català durant l'any 2023 ens hem referit a estudis que ens en descriuen la situació sociolingüística; hem posat de manifest que la llengua catalana s'estén en nombre de parlants mentre que persisteix la necessitat d'ampliar-ne l'ensenyament perquè la població continua creixent a un ritme important amb persones procedents de fora de Catalunya. També hem recapitulat les accions de política lingüística del Govern i hem assenyalat alguns dels reptes principals perquè el català sigui una llengua rellevant en l'espai públic i practicable en qualsevol entorn.

Ens queda deixar constància que, de les accions que es despleguen a tot el territori per afavorir el coneixement del català i per fer-lo accessible a la ciutadania, n'hi ha una bona part que estan impulsades per la societat civil. L'àmbit associatiu fa un paper molt important de promoció del català en els barris, en les activitats de lleure, en l'oferta cultural i en tantes activitats concretes que representen un espai segur per a l'ús del català.

Una de les mostres d'aquest dinamisme seria el creixement de les entitats que formen part del Cens d'entitats de foment de la llengua, creat per la Secretaria de Política Lingüística l'any 2002. Des d'aleshores i fins al 2023, el nombre d'associacions i fundacions censades ha passat de 22 a 321.

Algunes de les entitats més dinàmiques en la promoció del català ja han estat esmentades anteriorment, com ara Plataforma per la Llengua, Òmnium Cultural o Softcatalà. Igualment, es continuen organitzant accions diverses per conscienciar sobre els perjudicis d'aplicar la norma automàtica de convergència al castellà o a favor de la diversitat lingüística. Alguns dels promotors més dinàmics que les duen a terme són Llenguaferrits, els Tallers per la Llengua o la CAL, que dona suport material i formació als voluntaris d'una llarga llista de grups de conversa Xerrem Junts, en funcionament a més de trenta municipis del país.

Afegirem que una de les contribucions a difondre la terminologia catalana és la cam-

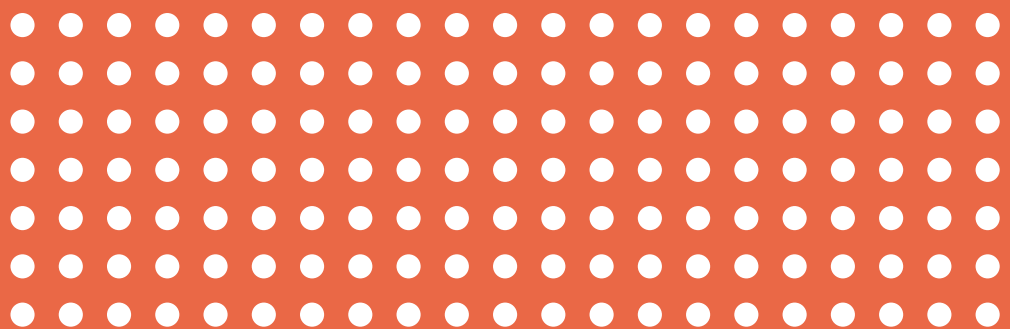
panya «El neologisme de l'any». Aquesta iniciativa està organitzada conjuntament per l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra i la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), però en la darrera edició s'hi han sumat també el Termcat i 3Cat. Els mots *viralitzar* i *tiet* i *tieta* han estat escollits com els neologismes de l'any 2023, en la categoria de paraula nova i paraula corrent, respectivament. Arran d'aquesta votació popular —en què hi han participat 14.035 persones—, aquests termes s'incorporaran al *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC. Un aspecte controvertit abordat a l'octubre per l'IEC va ser el del llenguatge inclusiu. En un comunicat, la institució acadèmica s'oposa a l'ús del femení genèric com a fórmula per referir-se a dones i a homes i assenyala que crear formes amb terminació *-i* queda fora del marc normatiu i gramatical. També recorda els recursos propis per fer un ús inclusiu de la llengua.

PUNT FINAL

A l'últim, els parlants habituals de català i les persones que estan en procés d'aprendre'l fan uns usos de la llengua molt condicionats per l'entorn on es mouen. Durant el 2023, la comunitat catalanoparlant ha continuat creixent en nombre de parlants, però ha hagut d'afrontar reptes persistents i alguns de nous que encara enterboleixen un horitzó esperançador, malgrat el dinamisme de totes les organitzacions involucrades en la revitalització de la llengua pròpia.

2. Articles exploratoris

Biblioteques 2040: coneixement, vincle i ciutadania

Carme Fenoll

Bibliotecària. Directora de l'Àrea de Cultura i Comunitat de la UPC

Les biblioteques catalanes del 2040 tenen el repte de transformar-se en pilars de les polítiques culturals i socials del país. Per aconseguir-ho, caldrà que incloguin les tecnologies emergents per promoure la participació ciutadana i la diversitat. En aquesta estratègia, caldrà potenciar el paper de les biblioteques escolars, per incidir en una formació integral i universal; el rol de la Biblioteca de Catalunya, com a motor de desplegament de polítiques d'impacte social; i la Gran Biblioteca de Barcelona, com a símbol i referent internacional.

A mesura que la societat avança, amb canvis accelerats, les biblioteques catalanes es configuren a futur com a punts d'innovació, coneixement i cohesió social. Instaurades en l'imaginari públic com a serveis molt ben valorats, tenen el repte de posicionar-se socialment d'una forma més rellevant i atrevir-se a trencar les seves pròpies barreres. Aquests espais seran encara més crucials com a centres de vincle, on la comunitat es teixeix amb la riquesa del saber, i esdevindran lloc d'empoderament ciutadà. En aquesta proposta, plantejarem com les biblioteques catalanes es podrien adaptar i evolucionar per convertir-se en els motors de la transformació social de la Catalunya del 2040.

Aquests espais seran encara més crucials com a centres de vincle, on la comunitat es teixeix amb la riquesa del saber, i esdevindran lloc d'empoderament ciutadà.

Aquesta reflexió se centra en l'acció de les biblioteques públiques, amb una oferta de serveis àmplia i universal, que compta amb un total de 428 biblioteques i 12 bibliobusos. Tot i les bones xifres, és crucial assenyalar la imperiosa necessitat d'actualitzar la Llei 4/1993, de biblioteques, que hauria de redefinir les funcions i els models per a cadascuna de les diferents tipologies de biblioteques existents.

És essencial impulsar campanyes de difusió d'alt impacte que acompanyin els avenços en gestió.

A més, és essencial comptar amb un llibre blanc de les biblioteques de Catalunya elaborat amb la participació de tota la ciutadania. Aquest constituïria una eina fonamental per avaluar l'estat del sistema bibliotecari, identificar àrees de millora i proposar accions per afrontar els reptes emergents. El llibre blanc permetria una visió panoràmica de la situació bibliotecària a Catalunya i seria un marc de referència per al desenvolupament de polítiques i iniciatives futures en el sector bibliotecari. En totes aquestes polítiques bàsiques, caldria una tasca de comunicació i participació

intensa. Una passa administrativa tan important com l'acord d'unificació del catàleg de les biblioteques públiques (Generalitat i Diputació de Barcelona) ha passat molt desapercebuda i es continuen observant dinàmiques que no promouen la idea de xarxa única. L'ús d'Atena, el catàleg únic —que no ho acaba de ser—, és reduït i presenta mancances tècniques que el personal de les biblioteques s'ha habituat a solucionar amb bona voluntat. És essencial impulsar campanyes de difusió d'alt impacte que acompanyin els avenços en gestió.

LA MILLOR BIBLIOTECA, LA QUE EM CREA VINCLE

La concessió del Premi a la Millor Biblioteca de l'Any 2023 a la Biblioteca Gabriel García Márquez de Barcelona ha estat, sens dubte, la notícia actual més rellevant a Catalunya en matèria de biblioteques. Rius de tinta i peregrinacions culturals han certificat l'emoció i l'interès que desperta aquest nou equipament. S'ha parlat de la importància de l'arquitectura sostenible, de planificar les biblioteques amb la col·laboració estreta dels seus usuaris finals i de l'èxit que representen aquests equipaments socials.

La Biblioteca García Márquez no només destaca pel seu disseny innovador i sostenible, sinó també per la seva capacitat d'establir lligams significatius amb la comunitat. Aquesta biblioteca exemplifica la idea que la millor biblioteca no és només aquella amb una extensa col·lecció de llibres, sinó la que crea vincles emocionals i culturals amb la seva comunitat.

La proximitat geogràfica segueix sent un factor crucial, ja que fa que la biblioteca sigui accessible per als residents locals. Aquesta accessibilitat fomenta hàbits saludables de lectura i facilita l'ús de la biblioteca com a espai d'aprenentatge i entreteniment.

La Biblioteca García Márquez no només destaca pel seu disseny innovador i sostenible, sinó també per la seva capacitat d'establir lligams significatius amb la comunitat.

Aquest enfocament posa de manifest la importància de construir comunitat i la funció vital que les biblioteques tenen en aquest procés. En última instància, la millor biblioteca pot ser aquella que no només ofereix recursos i serveis, sinó que també es converteix en un espai que enriqueix la vida de la ciutadania, i contribueix a la cohesió comunitària i al creixement personal.

En el desplegament de la xarxa de biblioteques públiques de la propera dècada, caldria esbossar una estratègia amb diverses dimensions. En l'àmbit territorial, prioritzaríem una planificació detallada per identificar zones emergents i garantir una cobertura equitativa. L'actualització del Mapa de Lectura Pública de Catalunya és un pas essencial per garantir les línies de subvencions que permetin actualitzar, ampliar i reformar aquests equipaments.

Caldrà apostar per col·laboracions estratègiques amb altres institucions. En aquest sentit, caldrà fer els deures internament: les diferents tipologies de biblioteques —nacionals, universitàries, públiques, especialitzades i escolars— hauran de fer un esforç per situar la ciutadania en el focus i trencar totes aquelles barreres que siguin necessàries per ser més eficients.

Caldrà desplegar el pla de bibliobusos a tot el territori, especialment a les demarcacions fora de l'àmbit de la província de Barcelona.

La cooperació interinstitucional ha de ser un pilar definitori. El concepte de «xarxa de biblioteques» —adoptat amb escreix per la ciutadania— ha de fer-se notori en la flexibilitat i descentralització que permetin una col·laboració focalitzada en l'usuari final.

És important promoure la inclusió i la diversitat en l'accés als serveis bibliotecaris, i assegurar que totes les comunitats, independentment de la seva ubicació geogràfica o del seu nivell socioeconòmic, tinguin un accés equitatiu als recursos i serveis bibliotecaris. Per tant, caldrà desplegar el pla de bibliobusos a tot el territori, especialment a les demarcacions fora de l'àmbit de la província de Barcelona.

Es potenciarà la programació cultural adaptada a les comunitats locals i es prioritzarà la inclusió i l'accessibilitat universal. A través d'avaluacions contínues —donant recorregut a la figura de la inspecció bibliotecària—, l'auditoria i ajustaments flexibles, aquesta xarxa de biblioteques ha d'aspirar a ser una entitat dinàmica i integral que respongui a les necessitats diverses de la societat en un horitzó del 2040.

ABANDERADES DEL CONEIXEMENT

En els actes de celebració del centenari de les biblioteques públiques de la Mancomunitat de Catalunya, es va posar en relleu l'aposta per les biblioteques com a pilars i emblemes d'un nou país. Tornar a tenir un sistema bibliotecari pioner i líder a Europa passaria, com fa cent anys, per revisar i reactivar els perfils dels professionals que hi treballen. De la mateixa manera que tenim assumit que els professionals de l'educació han de ser altament valorats per la societat i excel·lir en formació i competència, els bibliotecaris també haurien de poder entrar en aquests paràmetres. El mes de gener passat la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona presentava un catàleg de 374 recursos per desplegar en el trienni 2024-2027. Un desplegament de contingut impecable que ha d'estar liderat per equips de professionals competents i motivats: els abanderats del coneixement.

Cada ciutadà hauria de reconèixer el seu bibliotecari de referència i aspirar a una atenció molt més personalitzada.

El principal actiu de les biblioteques resideix en el seu personal. És imprescindible actualitzar, diversificar i ampliar els equips de treball. Dotar-los dels recursos humans adequats és un pas essencial per garantir que els horaris d'obertura de les biblioteques s'ampliïn i es corresponguin amb les necessitats i els costums de lleure actuals. La manca de recursos i polítiques socials exclou milers de persones de la cultura pública. Les biblioteques en funcionament serveixen com a indicadors del compromís social dels governs, i així ho demostren les dades i indicadors dels darrers anys respecte a l'ús i valoració de les biblioteques per la ciutadania.

No obstant, la gestió bibliotecària futura ha de centrar-se en l'atracció de nous públics, amb una atenció especial en aquells que no estan familiaritzats amb la gamma completa de serveis disponibles i aquells que representen els col·lectius més vulnerables de la població. És crucial abandonar la noció de les biblioteques simplement com a serveis complementaris i reivindicar-les com a recursos universals i indispensables, com la sanitat i l'educació pública. Cada ciutadà hauria de reconèixer el seu bibliotecari de referència i aspirar a una atenció molt més personalitzada. En l'àmbit universitari, el concepte de bibliotecari «incrustat» ha estat àmpliament adoptat i hauria de ser reforçat en altres àmbits de servei bibliotecari.

LES BIBLIOTEQUES CREEN LES XARXES MÉS SOCIALS

Davant de l'allau i l'hiperconsum de xarxes socials virtuals, les biblioteques han de posar en valor les veritables xarxes humanes de proximitat que formen. Cal desplegar programes amb finançament adequat per tal que les biblioteques siguin àgores i espais de debat dels temes que ocupen i preocupen la ciutadania. En aquest sentit, el recent programa WelcomeBIB pot ser una bona mostra de la fusió inclusiva i integradora d'aquests equipaments, desplegant-se a totes les demarcacions catalanes. Es tracta d'un projecte d'inclusió i integració social impulsat pel Departament de Cultura, en col·laboració amb la Diputació de Barcelona, la Diputació de Girona i Biblioteques de Barcelona, que té per objectiu que les biblioteques esdevinguin espais

de benvinguda a la comunitat local i disposin d'un marc d'actuació i de recursos per oferir serveis i facilitar la integració a través de la biblioteca pública.

Si l'aspiració d'una societat democràtica és formar una ciutadania crítica i compromesa, necessitem més que mai aquests espais. Cal, però, valentia per utilitzar-los en contextos també polítics i de debat: evitar el conflicte només promourà espais asèptics i irrelevants. En aquest sentit, programes com les «Biblioteques humanes», nascudes a les biblioteques nòrdiques, són capaços de posar en contacte persones amb realitats poc favorables o minoritàries, un fet clau per esdevenir biblioteques diverses.

Cal desplegar programes amb finançament adequat per tal que les biblioteques siguin àgores i espais de debat dels temes que ocupen i preocupen la ciutadania.

Si les biblioteques es limiten a una programació que passa de puntetes per temes polèmics, renunciaran a activar el pensament crític i al compromís social.

PER A TOTA LA CIUTADAN-IA

En ple esclat de la intel·ligència artificial en tots els àmbits de les nostres vides, el paper de les biblioteques ha de ser clau. Des d'un punt de vista tècnic i de serveis, cal conèixer i apostar per les millores que suposa la IA en els processos de les biblioteques. Per exemple, les biblioteques poden utilitzar algorismes d'intel·ligència artificial per analitzar els patrons de préstec i recomanar als usuaris altres títols que podrien interessar-los i connectar-los amb l'agenda cultural. Però, sobretot, les biblioteques han de considerar els efectes i resultats que provocaran en la societat pel que fa a les noves formes d'educació i d'accés a la informació. Fins ara, les biblioteques han estat, juntament amb l'educació, el canal establert i consolidat perquè la població pugui estar ben informada. Amb la futura IA, correm el risc que siguin les grans empreses tecnològiques les que dirigeixin els nous canals d'accés a la informació, amb els possibles perills que tothom comença a entreveure, com és la manipulació de la informació i l'afectació en la formació de les persones. L'era de les *fake news* ja ha començat; una era en què es consumeixen més falsedats que veritats rellevants i contrastables.

Es fa necessari un pla d'acció que impliqui els principals mitjans de comunicació del país i que es posi en marxa com a prioritat governamental.

En un entorn d'ús cada cop més generalitzat d'aquestes tecnologies emergents, les biblioteques han de ser formadores crítiques. Cal que la formació continuada dels nostres municipis i barris contemplin plans tecnològics punters en diferents nivells, tant en alfabetització digital com a potenciar la IA amb projectes de ciència ciutadana. Un exemple de bon programa d'apropament de la tecnologia l'hem pogut veure en el BiblioSTEAM a comarques gironines, amb la col·laboració de l'Associació Catalana per a la Divulgació Científica (ACDIC). Les biblioteques hauran de ser la garantia de la participació dels ciutadans per tal que la IA no sigui dirigida per interessos privats.

Prèviament, les biblioteques han de treballar activament en la lluita contra la post-veritat, la qual està alterant el panorama informatiu i democràtic de la societat. Es fa necessari un pla d'acció que impliqui els principals mitjans de comunicació del país i que es posi en marxa com a prioritat governamental.

Amb la mateixa energia, és urgent treballar un espai d'observatori de la censura a la cultura i educació a Catalunya. Les biblioteques han de posicionar-se i lluitar contra la censura de forma fèrria i valenta. Les tendències de cancel·lació que estem

observant en l'àmbit internacional són molt preocupants. Espais amb la història i la solvència de les biblioteques poden contribuir a aturar i denunciar les males praxis. Una de les propostes seria emular la Banned Books Week que fa anys que es celebra a moltes biblioteques dels Estats Units. Que equipaments de primer ordre com la Biblioteca de Catalunya encapçalin programes i accions en aquest sentit, també seria una gran aposta.

Només amb una població educada i informada es podrà fer front a aquest tsunami de falsedats, polarització i ignorància.

Més enllà de la IA, cal atendre totes les preocupacions de la ciutadania. Una de les principals és la responsabilitat mediambiental: la planificació bibliotecària del futur haurà de tenir com a eix l'enfocament de la sostenibilitat, i serà imprescindible que els nous espais siguin referents en eficiència energètica. Evidentment, els plans de formació i difusió hauran de fomentar la millora dels hàbits ciutadans en aquests aspectes.

PER UNA CATALUNYA LLIBRE

En el moment de redactar aquest article, estem presenciant el desplegament del nou Pla Nacional del Llibre i la Lectura de Catalunya, una iniciativa que es caracteritza per la seva pluralitat i que compta amb el suport dels departaments de Cultura i Educació. És imprescindible reconèixer que una de les prioritats més urgents del nostre país és la renovació de les biblioteques escolars. Aquests espais, que tradicionalment han estat punts de trobada universals amb el llibre durant la infància, es troben en un estat de crisi cada vegada més preocupant. No podem progressar com a societat si les àrees de pediatria dels hospitals romanen tancades o en condicions precàries. El mateix principi s'aplica al sistema educatiu; si no reforcem aquest primer nivell, estem posant en perill tot el sistema. Reforçar-lo també implica comunicar la seva importància i generar consciència: la ciutadania ha de defensar amb vehemència un sistema de salut i educació públic de qualitat.

És imprescindible reconèixer que una de les prioritats més urgents del nostre país és la renovació de les biblioteques escolars.

Explorar i evidenciar el paper crucial que les biblioteques fan en la formació dels ciutadans és el primer pas que hem de fer en aquest camí. En els capítols 1 i 2 del pla actual, dedicats al «Foment de l'hàbit lector» i al «Dret a la lectura i atenció a la diversitat», trobem un ampli ventall d'accions vinculades al paper motriu del llibre i la lectura a les biblioteques. Cal esperar que s'entengui el paper de lideratge que cal que assumeixin les biblioteques de totes les tipologies, tant en el naixement com en el desplegament d'aquests plans. Les institucions nascudes amb la finalitat de promoure la lectura no poden ser un agent més, sinó les garants i locomotores d'aquests propòsits de país.

La Catalunya Llibre ha de ser un model de democràcia i les seves biblioteques han de ser els principals símbols d'aquesta llibertat. La qualitat democràtica d'un país es pot mesurar pel seu compromís amb polítiques com les bibliotecàries. Aconseguir l'excel·lència en aquest àmbit és una inversió en una ciutadania madura i un reflex del país que aspirem a ser. Les polítiques han de desenvolupar-se de manera col·laborativa, en estreta aliança amb les necessitats dels sectors editorial, cultural i educatiu. Les polítiques d'adquisició bibliogràfica del país haurien de ser d'especial atenció i estar a l'alçada de la ciutadania que hi farà confiança.

Les institucions nascudes amb la finalitat de promoure la lectura no poden ser un agent més, sinó les garants i locomotores d'aquests propòsits de país.

QUATRE OBJECTIUS ESTRATÈGICS DE LES BIBLIOTEQUES PER AL 2040

1. Estructures d'Estat: esdevenir les millors biblioteques d'Europa. S'ha dit que les biblioteques són més que un club, no només per nombre de socis, sinó també per la voluntat de vincle i associació. Si parlem del model de sistema bibliotecari que volem tenir a quinze anys vista, hem de ser audaçs: tenim els precedents, el camí i l'oportunitat de fer un salt qualitatiu únic. Si les biblioteques continuen sent els equipaments públics més ben valorats, per què no impulsar un Pla de govern que les situï en la seva prioritat i les determini com a nucli i símbol veritable de país?

En el camí, cal incentivar la internacionalització de les biblioteques catalanes. Calen més aliances estratègiques amb les biblioteques europees i de la resta del món. Aquest retrobament també ha d'impactar en l'enfortiment de la idea d'Europa en la ciutadania.

La biblioteca del futur ha d'abordar de manera proactiva els reptes socials més urgents.

2. Equiparables: sistema educatiu, sistema bibliotecari. Els dramàtics resultats de les darreres proves PISA del 2022 han generat una mobilització en l'opinió pública i despertat una genuïna preocupació pel sistema educatiu en moments difícils.

Si les polítiques educatives aspiren a ser transversals, amb una perspectiva de futur i intel·ligents, han de considerar el sistema bibliotecari com una peça clau. Les biblioteques acompanyen la vida dels ciutadans: dotar les biblioteques escolars assegura un primer accés bàsic per a tots els infants; ampliar la xarxa de biblioteques públiques del país implica apostar per la formació continuada; renovar i actualitzar les biblioteques universitàries és una forma d'influir en una acadèmia de qualitat; configurar una biblioteca nacional adaptada i dimensionada als requeriments actuals és una necessitat imprescindible.

El Departament d'Educació i el de Cultura han de mantenir una interacció constant, preveient organismes de seguiment i garantint una comunicació regular.

3. Apostar per uns professionals excel·lents. La clau d'un servei de qualitat resideix en la presència de professionals competents, i a formar un cos bibliotecari nacional que incrementi l'eficàcia i permeti la mobilitat interadministrativa. És necessari fomentar la creació d'equips laborals que reuneixin perfils altament qualificats en la promoció cultural i literària, en l'àmbit tecnològic i en la responsabilitat social. Aquests professionals han de donar suport tant a les biblioteques escolars com a les públiques arreu del país. Les estructures tecnològiques i d'informació de les diferents tipologies de biblioteques han de tendir a unificar-se i a fer-se el més amigables possible amb el seu públic potencial.

La cultura catalana ha de comptar amb interlocutors de primer nivell dins les biblioteques per poder desenvolupar polítiques culturals en col·laboració amb autors, artistes i mitjans de comunicació.

4. Visualitzar la gran biblioteca de demà. Analitzar el model actual de xarxes bibliotecàries ens revela mancances que han afectat l'eficiència històricament. És imperatiu desenvolupar un nou model que unifiqui els serveis bibliotecaris públics de tot el país, oferint al ciutadà una sola xarxa, un únic carnet bibliotecari digital, un catàleg unificat, una plataforma digital única i un servei personalitzat.

La biblioteca del futur ha d'abordar de manera proactiva els reptes socials més urgents. Això inclou iniciatives com ara biblioteques contra la solitud, la promoció del benestar emocional, la defensa dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i la lluita contra el canvi climàtic.

La nova biblioteca provincial pot situar de nou Barcelona com la ciutat amb les millors biblioteques del món. Hem d'assumir col·lectivament la visió de la Gran Biblioteca de Barcelona, la qual no només serà un referent mundial, sinó també un símbol del gran futur que aspirem a construir com a país. La seva creació requereix un compromís compartit per part de la societat i les institucions, representant un punt d'inflexió en la promoció de la cultura, la cohesió social i la innovació tecnològica. La nova Ciutadella del Coneixement ha d'incorporar aquesta icona i projectar una ciutat moderna i inclusiva, capaç d'inspirar altres ciutats arreu del món.

La nova biblioteca provincial pot situar de nou Barcelona com la ciutat amb les millors biblioteques del món.

En conclusió, les biblioteques dels propers anys han de vehicular-se com a veritables xarxes, conduïdes per professionals compromesos i gestors que creguin fermament en el seu potencial transformador. Aquests serveis seran els miralls de la nostra evolució, els refugis de la nostra ment i la font d'inspiració cap a una societat millor.

La imparabile feminització de la cultura catalana. Panoràmica 2023

Júlia Ojeda Caba

Doctora en literatura catalana i professora del Departament d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya

Després de 19 anys sense que cap dona guanyés el premi Sant Jordi de novel·la, Gemma Ruiz va restituir i desilenciar la veu de centenars de dones que han quedat al marge dels grans honors de la literatura a casa nostra. Les nostres mares va ser el llibre més venut de la Diada de Sant Jordi del 2023. Al seu guardó l'ha seguit un reguitzell enorme de dones que han aconseguit els principals premis literaris d'aquest any, una dinàmica que hem vist repetida en el món del cinema català, dins del panorama musical actual i també al capdavant de les direccions d'algunes de les principals institucions culturals del país. A més, tot això ho hem pogut conèixer i seguir gràcies al salt que ha fet a la graella diària el programa de Catalunya Ràdio Les dones i els dies, dirigit per Montse Virgili.

LES DONES DE LA LITERATURA CATALANA

Podríem dir que el tret de sortida que va inaugurar culturalment l'any 2023 va tenir lloc la nit del 13 de desembre de 2022, durant la tradicional entrega de premis literaris de Santa Llúcia, organitzada per Òmnium Cultural. Proposo situar l'inici del balanç cultural en aquest punt per dos motius. En primer lloc, per la importància acaparadora del sector editorial i llibresc dins del panorama cultural català; la societat catalana és una societat altament literaturitzada i històricament lletraferida. És per això que tot allò que es produeix dins del segment específic del sector del llibre irradia amb força cap a d'altres bandes. En segon lloc, en part com a conseqüència del que s'ha esmentat primerament, per la centralitat, a voltes fins i tot excessiva, que ocupen els premis literaris a casa nostra.

L'inici d'un any literari marcadament femení, Gemma Ruiz Palà s'enfilava dalt de l'escenari del Teatre Nacional de Catalunya amb la seguretat, l'enteresa i el xic de nerviosisme indissimulable de qui sap que està a punt de fer avançar una mica més la història.

Amb tot, aquella nit destinada a ser l'inici d'un any literari marcadament femení, Gemma Ruiz Palà s'enfilava dalt de l'escenari del Teatre Nacional de Catalunya amb la seguretat, l'enteresa i el xic de nerviosisme indissimulable de qui sap que està a punt de fer avançar una mica més la història. Davant d'un hemicicle ple a vessar on

es podien reconèixer algunes de les patums del sector i diverses autoritats polítiques del país, i després que Maria Arnal li donés pas amb una poderosa interpretació d'*El cant de la Sibila*, Gemma Ruiz Palà recollia el 63è premi Sant Jordi amb la novel·la *Les nostres mares*.

Aquest fet ja seria prou destacable en si mateix, especialment tenint en compte que Ruiz és una de les autores més populars de la literatura catalana actual, però encara ho va ser més per com l'escriptora va decidir entomar la recollida del guardó. Ruiz va aprofitar l'altaveu, també televisat, de la gala dels Santa Llúcia per marcar amb contundència un abans i un després en la història del premi més important i més ben dotat econòmicament a obra inèdita de la literatura catalana, primerament perquè va agrair al jurat que hagués decidit premiar una novel·la feminista, «feliçment feminista». A banda de la reivindicació orgullosa i desacomplexada de Ruiz, discurs, premi i temàtica van ser importants perquè seria el llibre de ficció en català més venut la Diada de Sant Jordi del 2023.

Les nostres mares es converteix, doncs, en un dels fenòmens lectors de l'any a partir de la narració de deu històries de vida de deu dones de la generació de la mare de l'escriptora (1975). Tornant a les paraules de l'autora la nit de Santa Llúcia, Ruiz va començar fent èmfasi en la voluntat del llibre de recollir les experiències de vida de les generacions de la seva mare, entenent-les i celebrant-les com a extraordinàries i universals. L'escriptora apel·lava així a la premissa per excel·lència de la historiografia feminista. Va recordar, amb un punt d'incrèdula vergonyant, que, en plena segona dècada del segle XXI i ben immersos en la quarta onada feminista, malauradament cap dona no havia guanyat el premi Sant Jordi de novel·la des del 2003, any en què el va guanyar Carme Riera. Han hagut de passar dinou anys perquè això canviés. Ruiz remarcava aquests llargs dinou anys entre ella i Carme Riera fent un gest acusador a tots aquells que han viscut «de cul a la realitat, a la realitat clara com la llum del dia que es veu a les llibreries, als clubs de lectura de biblioteques, a les llistes dels més venuts, a les traduccions que porta la literatura catalana al món; una realitat plena, pleníssima d'escriptores».

A pesar de l'aberrant negligència viscuda amb el premi Sant Jordi durant gairebé dues dècades, podem confirmar que la tendència dels jurats i dels circuits de valorització i de canonització de la literatura catalana en el conjunt del sistema literari, Principat enllà, ha estat la d'una feminització restitutiva i imparabile. Això ha estat així mitjançant la recomposició dels membres dels equips deliberatius tenint en compte la paritat de gènere, o gràcies a la presència creixent de dones autores, d'editors i editores que decideixen publicar-les, i de centenars de milers de lectores i lectors que decideixen llegir-les. El cert és que en els darrers vint anys la presència de la dona en el món del llibre s'ha acabat imposant com una realitat indefugible.

La tendència dels jurats i dels circuits de valorització i de canonització de la literatura catalana en el conjunt del sistema literari, Principat enllà, ha estat la d'una feminització restitutiva i imparabile.

Tan indefugible com que, si fem un repàs dels principals premis literaris dels Països Catalans, aquest 2023 hi trobem una aclaparadora presència femenina, tant dins dels textos literaris (temes, protagonistes, referents, genealogies, etc.) com fora de la literatura (escriptores, poetes, editores, traductores, etc.). Gemma Ventura encapçala la llista en haver obtingut el Premi Josep Pla a principis d'any amb la novel·la *La llei de l'hivern*. Uns mesos més tard, Marta Marín-Dòmine guanyava el Premi BBVA Sant Joan de literatura catalana per l'obra *Diré que m'ho he inventat*. Entremig, les joves i encara inèdites Maria Arimany i Andrea Genovart eren guardonades amb el Premi Documenta de narrativa amb el títol *Al bosc s'hi ha d'arribar quan encara és fosc*, i amb el Premi Llibres Anagrama de novel·la per *Consum preferent*, respectivament. Com a guardons literaris importants a manuscrits inèdits també cal destacar els Premis Ciutat de Palma, el Llorenç Villalonga de novel·la en català i el Premi Joan Alcover de poesia, que enguany han estat atorgats a Maria Escalas per l'obra *A la seva*

ombra i a Marina de Cabo pel poemari *Deixar de fer peu*. No són menys importants el Premi Joanot Martorell de narrativa (Premi Ciutat de Gandia), que ha obtingut Laia Fàbregues amb la novel·la *El silenci dels astronautes*, o els dos altres grans guardons de poesia, el Premi Vicent Andrés Estellés (Premis Octubre) i el Premi Carles Riba (Santa Llúcia), obtinguts per Irene Tarrés amb *La crossa de l'aorta* i Mireia Calafell amb *Si una emergència*. Per acabar, voldria destacar que en el moment de redacció d'aquest informe ja han estat també concedits tres dels premis a obra publicada més importants del país: el Premi Òmnium Cultural a la millor novel·la de l'any ha estat per a *La mestra i la Bèstia*, d'Imma Monsó, seleccionada d'entre les tres finalistes, que per primera vegada en la història del guardó totes eren dones; el Premi Finestres de narrativa en català, que ha guanyat Irene Solà amb l'obra *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres*, i finalment, el Ciutat de Barcelona, que ha obtingut Roser Vernet amb *Lo mig del món*.

En paral·lel a la consolidació de la dinàmica de feminització del sector literari dins dels circuits de producció i de canonització crítica, es segueix desplegant el Pla Nacional pel Llibre i la Lectura comandat per noms destacats del sector, com Izaskun Arretxe (directora de la Institució de les Lletres Catalanes) o Montse Ayats (responsable del Departament de Cultura del Pla). A més, els clubs de lectura de biblioteques segueixen sent un model d'èxit de socialització i participació lectora —generalment compostos per dones d'entre 45 a 65 anys— i s'experimenta un creixement de la seva modalitat virtual.

En aquest sentit, és evident que el sector del llibre en català porta nom de dona. L'octubre del 2023 Simona Škrabec entomava la direcció de la històrica revista *Avenç*, un cop aquesta ha estat recuperada gràcies a diverses aportacions econòmiques que han evitat que s'extingís definitivament després de 46 anys i 500 números publicats. Sí que existeix, però, una mostra claríssima de fins a quin punt el sector literari català es declina en femení: la publicació del llibre *Les nostres editores* (Editorial Fonoll), de la politòloga i periodista Magda Gregori, ara també directora de la revista *La Mira*, on recull a mode d'entrevistes-perfil el testimoni de 26 dones que es dediquen al món editorial català.

La part positiva de tot plegat, més enllà de la restauració en termes de justícia històrica i de gènere que suposa el fet que Gemma Ruiz hagi guanyat el Premi Sant Jordi, és que les dones de la cultura catalana són ja reconegudes amb les màximes distincions del país amb total normalitat. Un parell d'exemples: Maria Zoraida Burgos Matheu, escriptora i bibliotecària tortosina, va rebre la Creu de Sant Jordi per la seva remarcable obra literària com a autora important de la generació de la postguerra, i la professora, investigadora i traductora Dolors Udina ha estat guardonada amb el Premi Nacional de Cultura per la seva magistral tasca com a traductora literària, especialment de l'anglès al català; Udina ha traduït a la nostra llengua autors tan importants com Jane Austen, Edgar Allan Poe, Virginia Woolf o Alice Munro.

LES DONES DEL SECTOR AUDIOVISUAL CATALÀ

Des de la pandèmia, la digitalització del sector cultural i les noves formes de promoció i de circulació de l'entreteniment també han propiciat la implosió de nous formats, com ara els pòdcasts culturals i literaris. D'entre els més exitosos en català del 2023 hi seguim trobant dos programes dirigits i conduïts exclusivament per dones, com són *Gent de Merda*, amb Ofèlia Carbonell, Clàudia Rius, Paula Carreres i Rita Roig, i el ja icònic *Oye Polo*, amb Maria Rovira i Anna Polo, ambdós iniciatives de Ràdio Primavera Sound. En el terreny de l'autoproducció, voldria també destacar la proposta *Les Tres Gràcies*, de Txell Blay, Pineda Vaquer i Alba Camarasa, que combina temes divulgatius amb perspectiva de gènere sobre mitologia grega amb referents de la cultura catalana de tots els temps.

Si hi ha, però, un aspecte destacable en termes de gènere dins del panorama audiovisual català, aquest és, sense cap mena de dubte, el salt a la graella diària del

programa de Catalunya Ràdio *Les dones i els dies*, comandat per la periodista Montse Virgili i compost per un equip realitzador, guionista i tècnic plenament femení. Malgrat que la proposta de programa va ser presentada l'any 2016 per la mateixa Virgili, després d'haver dirigit durant deu anys el *Cabaret elèctric*, l'històric programa radiofònic cultural, aquest va quedar en un calaix. No obstant això, l'empenta del moviment feminista dins i fora de les institucions i els mitjans del país, la presència imparabile de dones en espais de decisió i direcció, i el creixent interès sobre temes, perspectives i qüestions plantejades amb mirada de gènere, van propiciar que l'any 2019 la proposta pogués començar-se a concretar, primer com a programa radiofònic estable els dissabtes de 00 a 1.00 h de la matinada, i finalment aquest 2023 com a programació diària de 23 h a 00 h de la nit de dilluns a divendres.

En el terreny de l'autoproducció, voldria també destacar la proposta *Les Tres Gràcies*, de Txell Blay, Pineda Vaquer i Alba Camarasa.

Quan es pregunta a Montse Virgili per la mena de programa que fa, sempre respon el mateix: «M'agradaria que no calgués, però està clar que les dones no han tingut prou espai en els mitjans de comunicació». L'objectiu de *Les dones i els dies* és múltiple: d'entrada, oferir un espai que doni veu a les dones. En un segon terme, es vol que serveixi per reformular l'agenda de contactes de Catalunya Ràdio. Aquest punt és important perquè una de les problemàtiques que assenyalava l'avantprojecte del programa era el fet que els mitjans de comunicació catalans encara estaven molt copats per homes, que sempre parlaven els mateixos i que sempre es trucava a homes perquè fessin o expliquessin coses. A més, tant diversos estudis feministes com, sense anar més lluny, l'experiència de la mateixa Virgili apunten que en general els homes tendeixen a tenir sempre més disponibilitat que les dones i que aquestes, o bé sovint han d'ocupar-se de feines reproductives i de cures que els impedeixen acceptar col·laboracions puntuals fora de les seves feines estables, o bé manifesten una síndrome de la impostora més forta que els companys de les seves mateixes professions o especialitats, fet que les incita a rebutjar les propostes. En darrer terme —però no pas menys important—, encara avui els caps de departament de les universitats o les direccions dels centres de recerca són ocupats majoritàriament per homes; només el 24% estan dirigits per dones, fet que propicia que les recomanacions de professionals acabin presentant sempre un biaix de gènere important.

Tant és així que, quan el programa de *Les dones i els dies* va començar a dansar el 2019, el mateix director de Catalunya Ràdio va demanar a la direcció del programa que transferís contactes de dones potents de diversos àmbits d'expertesa (geòlogues, científiques, arquitectes, etc.) per incorporar-les a la cartera d'especialistes de la casa. Aquesta realitat s'afegia a la necessitat de reformular les taules de tertúlies dels mitjans públics catalans, on fins fa ben poc encara era normal veure-hi una majoria aclaparadora d'homes i on, en el millor dels casos, podíem trobar una dona ocupant la «quota» de gènere.

Un aspecte destacable és el salt a la graella diària del programa de Catalunya Ràdio *Les dones i els dies*, comandat per la periodista Montse Virgili i compost per un equip realitzador, guionista i tècnic plenament femení.

El programa de Montse Virgili pretén, doncs, no només canviar les condicions de visibilitat que tenen les dones en els mitjans de comunicació del país, sinó també —i aquest és segurament l'objectiu més interessant i més ambiciós— explicar la història del món, de la cultura, de la literatura, de la recerca..., des de la perspectiva i la mirada de les dones. Donar veu a qui no en té. Refer i repensar el discurs fins ara hegemònic i al mateix temps fer visibles nous referents femenins i recuperar-ne d'antics. És a dir, revertir els processos de criptogínia històrica a la qual hem estat condemnades les dones durant segles, tot tenint en compte, també, altres aspectes com la classe social o l'edat. Així doncs, la vocació del programa és reprogramar tòpics i clics masculistes i desfer part de les estructures sexistes des d'on hem construït el discurs

públic, i fer-ho des d'una perspectiva antiletista i amb clara vocació social i de divulgació, on pugui cabre tothom. Des de la poeta Dolors Miquel fins a l'arquitecta Anna Bofill, passant per les cantants d'èxit mundial Bad Gyal o Rosalía.

Segons Virgili, els resultats han estat immediats. El programa, que compta amb una audiència mitjana estable d'uns 55.000 oients, no només ha contribuït a la inclusió de noves veus femenines a la ràdio pública catalana, sinó que també hi ha inclòs les seves problemàtiques i ha propiciat un desplaçament del focus, del tot desenfocat, «universal-masculí»; és a dir, ha fet possible un canvi de mirada i ha generat nous paradigmes socials, culturals, literaris, històrics... Cada dia, Montse Virgili (directora i realitzadora), Carla Verdés (productora), Judit Pastor, Anna Escura i Anna Closa (guionistes) fan possible que les nostres escriptores, les nostres cineastes, les nostres científiques i les nostres dones en general tinguin més veu, més presència i més espai dins l'esfera pública catalana. I, a més a més, no ho fan soles, sinó que es deixen acompanyar per més d'una vintena de col·laboradores que a través de seccions fetes amb perspectiva de gènere proporcionen a l'audiència de Catalunya Ràdio informació, curiositats, anècdotes i saviesa sobre temàtiques tan diverses com la història sobre la sexualitat femenina (Clara Ardèvol), la fisiologia del sòl pelvià (Mireia Grossmann), el món del còmic i la il·lustració (Nadia Hafid), o la història de la música (Marta Pallarès) i de l'art (Silvia Rosés), tant a escala nacional com global, entre moltes altres qüestions d'actualitat.

L'èxit ha estat tan aclaparador que el programa ara ja serveix com a altaveu, com a espai de recomanacions d'on han sortit noves iniciatives, com ara traduccions d'autores desconegudes en català. A partir del 27 de febrer d'aquest 2024 en podrem veure la versió televisada, guionitzada i radiada per la mateixa Montse Virgili, gràcies a la productora Carmel, que emetrà vuit capítols a través de la nova plataforma del 3CAT i també pel dial de TV3.

Per últim, no podem acabar aquest punt dedicat al sector audiovisual català sense fer menció d'una de les grans efemèrides de la història cultural i cinematogràfica del país: el premi a millor pel·lícula, millor direcció, millor guió original, i premi especial del públic que Carla Simón va obtenir a la gala dels XV Premis Gaudí 2023, amb *Alcarràs*. No cal dir que el cinema català i en català i les seves cineastes està passant per un moment especialment dolç, i que a Simón l'estan seguint noms que han estat un èxit de crítica i públic aquest 2023, com ara Elena Martín amb *Creatura*, Elena Trapé amb *Els encants* o Laura Farrés amb *La imatge permanent*.

Aquest èxit és comparable al que han obtingut artistes en el terreny musical com la lleidatana Clara Viñals (Renaldo&Clara), que ha estat reconeguda amb el III Premi Els Temps de les Arts en la categoria de música popular i amb el Premi Enderrock al millor disc 2023, pel seu àlbum *La boca aigua*; la valldemossina Júlia Colom, que va ser una de les grans triomfadores dels Premis Enderrock de la música balear amb el seu projecte *Miramar*, o joves cantants revelació 2023 com Maria Hein (Felanitx, 2003), Julieta (Barcelona, 2001) o La Maria (Oliva, 1998).

LES DONES I LES DIRECCIONS DE LES INSTITUCIONS CULTURALS CATALANES

No voldria cloure aquest informe sense dedicar una darrera part a fer una breu radiografia sobre els relleus femenins que s'han produït entre l'any 2023 i l'inici del 2024 en la direcció de les principals institucions culturals del país. Segons recollia Laura Serra en un reportatge dedicat a la qüestió per al diari *Ara*, en línies generals, els concursos públics i oberts s'han institucionalitzat com a mètode per seleccionar les direccions.

Així doncs, destaca l'entrada de Georgina Oliva, exdirectora adjunta de la direcció del Teatre Lliure, en la direcció de l'àrea d'arts en viu del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa, al costat de Maria Canelles (arts visuals i textuais) i Sheila Eroles (producció i gestió), que ja formaven part de la direcció. Al capdavant d'altres institucions capitals de la Ciutat Comtal també hi trobem la primera directora del

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), Judit Carrera, que acabarà el seu mandat aquest any 2024, tot i que preveu tornar a presentar-se a concurs i aspirar a poder renovar la direcció amb un segon mandat. Així mateix, és destacable la incorporació d'Imma Prieto, abans directora del museu Es Baluard de Palma, a la direcció de la Fundació Tàpies, que assumeix el càrrec amb el repte important d'encarar l'Any Tàpies. També és remarcable la continuïtat d'Anna Ramos dirigint la Fundació Mies van der Rohe.

S'han donat relleus femenins en les direccions d'institucions culturals del país: Georgina Oliva és nomenada directora de l'àrea d'arts en viu del Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa, Imma Prieto s'incorpora a la direcció de la Fundació Tàpies, es renova la direcció d'Anna Ramos davant de la Fundació Mies van der Rohe, Clara Arbués assumeix la direcció del Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, Anna Giribet és renovada per cinc anys com a directora de la Fira de Tàrraga, i Alba Sarraute i Cristina Cazorla dirigiran les properes tres edicions de la Fira Trapezi de Reus.

Si escapem ara dels circuits institucionals de la capital, veiem que la museòloga Clara Arbués, fins ara delegada diocesana de patrimoni del Bisbat d'Urgell, ha assumit la direcció del Museu de Lleida. Mercè Munné segueix essent la directora en funcions del Museu de Sitges d'ençà que Vinyet Panyella en va deixar la direcció l'any 2019. Per últim, Anna Giribet ha renovat per cinc anys més la direcció de la Fira de Tàrraga, càrrec que ocupa des de 2018, i la pallassa Alba Sarraute, que a més ha estat Premi Nacional de Cultura 2023, i l'actriu i gestora Cristina Cazorla dirigiran les tres properes edicions de la Fira del Trapezi de Reus, després d'haver guanyat el concurs l'any 2023.

La cultura visitada. La nova lògica del turisme cultural

José Antonio Donaire Benito

Director de l'INSETUR (UdG)

El turisme cultural és l'espai de confluència entre turisme i cultura, en un moment en el qual els dos conceptes han de fer front a una crisi d'identitat, especialment sobre els límits de la cultura i els límits del turisme. El turisme cultural a Catalunya discorre per dos camins diferenciats: la visita ritual de les grans icones del país (amb una lògica de fast look) i la creació de rutes alternatives que envaeixen el back residencial. La irrupció del discurs de descolonització i de les mirades diverses, així com les noves formes de representació, creen un nou escenari que pot alterar el turisme cultural tradicional.

El turisme cultural és el punt d'intersecció entre el turisme i la cultura i, com tots els espais d'aiguabarreig, és un territori de límits imprecisos. Podem situar-nos a la riba del turisme i veure en el turisme cultural la recuperació del sentit original del turisme, la curiositat per l'altre, el viatge que cerca l'extraordinari; o podem situar-nos en els límits de la cultura i contemplar el formigueig dels turistes pel Barri Vell de Girona o per l'itinerari de les esglésies de la Vall de Boí amb una sensació de buidor, amb el prejudici que el turisme deforma la pràctica cultural. També podríem ubicar-nos en l'espai de trobada entre els dos conceptes i considerar que el turisme cultural és turisme i cultura al mateix temps. En l'essència del turisme cultural podem trobar evidències de l'experiència cultural, com la transcendència, la mística, l'interrogant o la veu del temps, i també de l'experiència turística, com la curiositat, la transgressió, l'efímer o la seducció per l'altre.

El turisme cultural és el punt d'intersecció entre el turisme i la cultura i, com tots els espais d'aiguabarreig, és un territori de límits imprecisos.

El turisme cultural és un espai líquid també perquè els seus dos ingredients, la cultura i el turisme, viuen una crisi d'identitat. Què vol dir la cultura d'un lloc, allò que ha de ser visitat per entendre la seva identitat, és quelcom que pot tenir respostes diferents. La barreja i la hibridació, la connexió entre alta i baixa cultura, la bretxa generacional, i la influència exterior tensionen la concepció clàssica de la cultura. Per la seva banda, els límits entre el turisme i el no turisme s'han desdibuixat per l'emergència de noves formes de mobilitat i per la consolidació de noves classes nòmades (expats, estudiants internacionals, migrants d'estil de vida, nòmades digitals...). Si el turisme cultural es basa en una idea herderiana de la cultura, l'extrema mobilitat de les formes culturals contemporànies no permet distingir fàcilment entre allò que és essencial i allò que és epidèrmic (Urry i Rojek, 1997).

Fem un breu itinerari pels dos models.

EL «FAST LOOK»

En un estudi sobre el valor turístic de 2.912 recursos patrimonials a Catalunya (Vidal *et al.*, 2020), a partir de les guies turístiques, els catàlegs, els webs i les xarxes socials, es va identificar una extrema concentració de l'oferta turística cultural del país en uns pocs elements. L'oferta de turisme cultural es concentra sobretot en el primer clúster, que està integrat per 57 elements, ubicats bàsicament a la ciutat de Barcelona, més Montserrat, Girona, el triangle dalinià, Empúries, el Cister i Tarragona. Els elements secundaris, que actuen com a complementaris de l'oferta principal, són 90 i reproduïxen una geografia molt concentrada a Barcelona i les àrees d'influència de Girona i Tarragona. Aquesta és una constant de tots els estudis sobre les pràctiques del turisme cultural: l'estructura jeràrquica de l'oferta de turisme cultural en uns pocs elements s'ha constatat en l'anàlisi sobre el turisme a la Vall de Boí, Girona, Barcelona (Donaire i Galí, 2015) o Empúries (Donaire *et al.*, 2020).

La relació entre visitants i espais culturals podria sintetitzar-se amb el concepte de *fast look*. De la mateixa manera que el menjar ràpid, les visites turístiques a espais monumentals semblen seguir un patró que podríem denominar «vista ràpida» o *fast look*. Donaire i Galí (2021) han caracteritzat aquest model de relació en el cas de Girona, a partir de tres elements: un nombre reduït d'elements visitats, una coincidència en els elements per part de tots els visitants i un temps de visita molt breu, que no permet una connexió amb el contingut dels elements. Els turistes que visiten el Barri Vell de Girona poden accedir com a mínim a 28 atraccions turístiques relacionades amb el patrimoni cultural, però en realitat la mitjana d'elements visitats és de només 5. Aquest resultat coincideix amb el baix nombre d'elements visitats a la Vall de Boí (3 esglésies de mitjana) o a Barcelona. La segona característica és l'extrema coincidència en els elements visitats, que reben una molt forta pressió, mentre que els elements secundaris o complementaris passen molt desapercibuts. Els turistes semblen escollir sempre els mateixos *sights* seguint un ritual que es reproduïx malgrat les diferències sociodemogràfiques o culturals dels turistes (McCannell, 2013). La tercera característica és que el temps mitjà de visita és molt curt, cosa que no permet una relació intensa, efectiva, entre objecte i subjecte. En el cas de Girona, el temps mitjà de visita per cada element és de només 10 minuts, que coincideix amb el comportament.

Aquesta tensió es manifesta en un model de turisme cultural que, de forma simplista, podríem identificar amb dos mecanismes contraposats. D'una banda, en el turisme cultural a Catalunya persisteix un model clàssic que es caracteritza per un sistema jeràrquic, unes pautes universals i un comportament que es podria definir com a *fast look*. D'altra banda, han aparegut noves manifestacions de turisme cultural, que es basen en la negació del model clàssic i en la introducció d'espais, narratives i elements al marge dels grans circuits.

McCannell (2013) ja havia detectat aquesta tendència en la pràctica de *sightseeing*, que segueix una lògica universal, de manera que tots els visitants tendeixen a reproduir un ritual de forma mimètica (els mateixos llocs, amb la mateixa actitud i el mateix temps de visita). Molt poques pràctiques socials mostren un comportament tan universal, que no estigui afectat per les diferències de gènere, d'edat, de nivell econòmic o formatiu. El comportament del turisme cultural a Catalunya (a Barcelona, Girona, Empúries o la Vall de Boí) sembla lligat també a aquesta pràctica de *fast look*, amb uns paràmetres similars: pocs elements visitats, unanimitat en la selecció d'elements organitzats de forma molt jeràrquica i temps de visita molt reduït. Entre altres problemes, aquest model genera una forta pressió en els *sights* més visitats i una escassa incidència turística en la resta d'elements que no aconsegueixen entrar en els circuits turístics.

TURISTES EN ELS ESPAIS NO TURÍSTICS

Una part creixent dels turistes manifesta la seva disconformitat per la pressió turística dels principals *sights*. El ritual crea una saturació en les àrees de major capacitat d'atracció, que tensiona la visita. Per això, una part dels turistes tendeix a cercar ofertes alternatives, espais allunyats dels circuits turístics. McCannell ha teoritzat (2013) sobre la lògica espacial del turisme, en una proposta que distingeix entre el davant (*front*), on té lloc l'experiència turística en un espai adaptat per als fluxos de visitants, i el darrere (*back*), on té lloc la vida quotidiana lluny dels turistes. Així, els turistes visitarien un espai domesticat on té lloc una experiència teatralitzada en què conviuen turistes i residents, que manté lliure de la mirada *voyeurista* dels visitants l'espai de darrere, on té lloc l'experiència quotidiana dels residents. Si la tesi de McCannell és certa, els circuits turístics se centrarien en uns corredors principals on té lloc el *fast look* que hem caracteritzat prèviament.

Una part dels turistes cerca una alternativa als principals corredors turístics. En els darrers anys, han proliferat les ofertes, els productes i els itineraris que prometen l'autenticitat per l'absència de rastre turístic: «Vingui on no van els turistes», proclamen. No saben que si els turistes van als llocs no turístics, deixaran de ser llocs no turístics perquè ja hi haurà turistes: ells mateixos. No és possible visitar els llocs no turístics. Seguint aquesta contradicció, els nous itineraris proposen rutes que surten dels camins més transitats pels turistes i sovint presenten el *back*, el darrere, on no arriben els circuits turístics. Això ha permès l'ampliació del catàleg dels espais turístics culturals, en espais industrials abandonats, monuments històrics poc coneguts, escenaris bèl·lics, àrees marginals o paisatges culturals. Hi ha una reconstrucció dels recursos turístics culturals del país (que conviuen amb la primacia dels grans *sights*) a mig camí entre una nova lectura de la identitat del país i una versió comercial de l'antiturisme.

Si els turistes es limiten a transitar pels circuits clàssics, creen un espai dual entre turistes i residents que segueix la proposta de McCannell; però quan els turistes transgredeixen els límits de l'espai turístic, a la recerca del darrere, de vegades creen tensions inèdites.

La irrupció de turistes en els espais no turístics pot crear tensions per la sobrefreqüentació d'elements que no estan preparats per assumir el nou flux. El Turó del Carmel de Barcelona va patir durant el 2023 una forta pressió turística, perquè l'espai del MUHBA que recorda la defensa de la ciutat a la Guerra Civil i la vida quotidiana d'un espai marginal de la postguerra és també un excel·lent mirador des del qual es pot admirar l'*skyline* de la ciutat. Aquest espai és un exemple de la celebració dels nous escenaris alternatius, amb un fort component simbòlic, que havien restat pràcticament invisibles en les guies turístiques precedents. L'allau turística alimentada a les xarxes socials va tensionar l'espai i va generar una forta reacció dels veïns, fins que l'Ajuntament va optar per tancar el recinte durant l'horari nocturn. Si els turistes es limiten a transitar pels circuits clàssics, creen un espai dual entre turistes i residents que segueix la proposta de McCannell; però quan els turistes transgredeixen els límits de l'espai turístic, a la recerca del darrere, de vegades creen tensions inèdites.

La gestió pública del turisme de Catalunya es basa en el Compromís Nacional per un Turisme Responsable, un quadern de ruta al qual s'han adherit 192 entitats ecologistes, empresarials, administratives o socials. El punt 50è explicita l'aposta pel patrimoni en la reformulació del model turístic del país: «El model turístic al qual aspirem és un sistema que prioritza la cultura, el paisatge, el patrimoni i els elements que configuren la identitat de Catalunya en l'articulació dels productes turístics. Aquesta estratègia afecta tots els ingredients de la cadena de valor turística (el viatge, l'allotjament, la gastronomia, etc.), però d'una manera explícita interpel·la els productes turístics i l'estratègia de posicionament del turisme català. Proposem una relació més intensa amb el patrimoni immoble, que doti de significat els elements,

que incorpori narratives locals i universals i que aprofiti les possibilitats de les tecnologies de la comunicació. Específicament, apostem per la diversificació de l'oferta (tant sectorial com espacial) i per la densitat de l'experiència». Aquesta aposta s'ha traduït en accions específiques que surten dels camins habituals del turisme cultural català, com l'estratègia de turisme enogastronòmic o la ruta del Grand Tour. La primera pretén posar en valor el patrimoni cultural vinculat a l'enogastronomia i al paisatge agroalimentari, a partir de les grans rutes. El Grand Tour és una ruta circular que connecta 350 punts d'interès del país, entre els quals es troben els elements més icònics, però també els més inèdits. És, per tant, un intent d'oferir un catàleg de recursos diversificat en un territori ampli, que superi els itineraris convencionals del *fast look*.

LES ALTRES MIRADES

El 2023 el president del Museu Britànic de Londres va admetre la possibilitat que els frisos del Partenó retornessin a Atenes, malgrat l'oposició del primer ministre del Regne Unit. Aquest any, el Vaticà havia retornat els tres fragments de marbre del Partenó que es conservaven des de feia segles als Museus Vaticans. La restitució de l'obra de Fídies és probablement el millor símbol d'un procés de descolonització que està qüestionant la lògica dels museus clàssics i, per extensió, de la cultura tradicional (Wali i Collins, 2023). La devolució de peces als seus espais originaris (els moais de Rapa Nui, els bronzes de Benín, la pedra de Rosetta, la col·lecció Maqdala...) ha generat un ampli debat sobre els orígens i el sentit de la cultura occidental, aquella que habitualment visiten els turistes. A Catalunya, el Museu de les Cultures del Món o el Museu d'Arqueologia de Catalunya han retirat de les seves col·leccions restes humanes, en el marc d'una visió descolonitzadora.

El desafiament més gran en la revisió del turisme cultural des d'una perspectiva postcolonial és superar l'exotització i la mercantilització (*commodification*) de la cultura. Això requereix una reflexió crítica sobre les pràctiques turístiques i el desenvolupament de models de turisme que promoguin un intercanvi cultural autèntic i respectuós, evitant reduir les cultures locals a meres atraccions turístiques.

La descolonització dels museus va més enllà de la recuperació dels elements i planteja una revisió de les pràctiques i sobretot de les narratives. Les noves pràctiques qüestionen les divisions entre subjecte i objecte, critiquen l'epistemologia del punt zero i les lectures essencialistes de la història i la cultura (Tlostanova, 2017). Lògicament, això implica una revisió dels continguts, que eviti els relats lineals i les lectures basades en una mirada eurocèntrica. Aquest procés que inicialment ha afectat els museus, segurament perquè són un instrument més del projecte colonial, s'ha ampliat a la forma com es presenten els elements culturals i, per tant, a l'estructura del turisme cultural. El turisme cultural en contextos postcolonials necessita reinterpretar el patrimoni cultural d'una manera que reflecteixi les múltiples perspectives i veus dins de les comunitats. Això implica treballar col·laborativament amb les comunitats locals per desenvolupar narratives turístiques que siguin inclusives i representatives de la diversitat cultural i històrica (Amoamo, 2007). El desafiament més gran en la revisió del turisme cultural des d'una perspectiva postcolonial és superar l'exotització i la mercantilització (*commodification*) de la cultura. Això requereix una reflexió crítica sobre les pràctiques turístiques i el desenvolupament de models de turisme que promoguin un intercanvi cultural autèntic i respectuós, evitant reduir les cultures locals a meres atraccions turístiques (Echtner i Prasad, 2003).

Per extensió, la incorporació de noves mirades planteja la necessitat de reconstruir els relats del turisme cultural amb una perspectiva més inclusiva, que tingui en compte la diversitat, i essencialment que redueixi la invisibilitat de les dones. En aquest sentit, el Compromís Nacional per un Turisme Responsable planteja en el seu punt 32è: «Una part del relat turístic del país és presoner d'una visió androcèntrica

i sexista. La promoció turística reproduïx a vegades estereotips sobre els rols de gènere. A banda, la presentació de determinats models de dona continuen sent comuns en l'estratègia de promoció de les empreses i les destinacions turístiques. En la informació sobre les destinacions, hi predomina una explicació que invisibilitza el paper de les dones en la construcció social, política i econòmica del país. Per això, les empreses i especialment les institucions turístiques es comprometen a integrar la memòria històrica de les dones i el seu paper en la història del país. Igualment, assumeixen el repte de promoure les iniciatives culturals que facin visibles les aportacions de les dones al patrimoni i la cultura de Catalunya, la seva diversitat i les discriminacions que han viscut històricament. En aquest sentit, estimularà l'autoria femenina de la informació turística, fomentarà la participació de les creadores catalanes i estimularà la dimensió de gènere i la perspectiva feminista en la informació turística. D'altra banda, el sector aposta per una promoció que combati els estereotips de gènere i de forma explícita la imatge cosificada i sexualitzada de les dones com a reclam turístic».

LA CULTURA VIRTUAL

L'assaig d'Umberto Eco sobre la hiperrealitat (en el seu viatge per Madonna Inn, el Castell Hearst o Disneyland) discuteix sobre el valor de l'autèntic en la societat moderna, perquè algunes de les rèpliques no només mostren, sinó que celebren la seva condició de còpia que supera l'original. Eco contraposa aquesta idea a la noció d'aura de Walter Benjamin, que seria la matèria primera del turisme cultural. Els turistes visiten la Sagrada Família, les mines de sal de Cardona o la Cartoixa d'Escaladei perquè són les mostres autèntiques d'un període històric i d'una obra cultural. Alguns dels elements més fotografiats pels turistes són en realitat rèpliques, com el Barri Gòtic de Barcelona (Cócola Gant, 2010), el Campanile de Venècia (Hernández, 2007) o les muralles i les cúpules de Carcassona projectades per Viollet-le-Duc. Però en tots aquests exemples, la còpia aspira a reemplaçar l'original, de manera que els turistes que capturen el Pont del Bisbe o la façana de la Catedral de Barcelona poques vegades són conscients de l'engany, del *trompe-l'oeil*. El que planteja Eco és que en la societat contemporània les rèpliques no només no oculten la seva condició, sinó que la fan explícita, perquè d'alguna manera els nous espais inautèntics han superat el model original.

Les tecnologies emergents han facilitat la recreació d'espais turístics per preservar llocs vulnerables. Des de la recreació de les coves d'Altamira fins al Museu Nacional, passant per rèpliques exactes com la tomba de Tutankamon a Luxor, la reproducció d'obres d'art danyades o destruïdes, com el patrimoni de Palmira, la tecnologia ha permès una fidelitat inaudita en la replicació. La digitalització ha esdevingut una eina generalitzada amb plataformes com Google Arts & Culture, que ofereixen accés a obres d'art amb detalls fins ara inaccessibles sense ajuda tecnològica, aproximant-nos a la noció d'hiperrealitat d'Eco. El màping de Sant Climent de Taüll és un bon exemple de la capacitat que té la tecnologia per crear rèpliques dels elements originals. Les pintures originals del Pantocràtor es conserven al Museu Nacional d'Art de Catalunya i a l'església de la Vall de Boí se n'hi havia situat una rèplica en guix, que estava molt malmenada; en treure la còpia i després d'un minuciós procés de restauració, es van posar al descobert les restes de pintura que s'havien conservat a les capes profundes, el «Pantocràtor profund». Sobre aquesta base, s'ha fet una restauració digital de les pintures en el seu lloc original. D'aquesta manera, els visitants poden recrear l'escena de l'església policromada tal com era l'any 1123. El màping permet descobrir els elements iconogràfics de l'escena i ampliar l'escenari més enllà del Pantocràtor que es conserva al MNAC. La capacitat que té la tecnologia per reproduir qualsevol element amb la digitalització precisa i la impressió 3D ha creat un nou marc en el debat sobre la descolonització dels museus occidentals i la necessitat de restituir aquestes peces en el seu lloc original (Coombes i Phillips, 2020).

La pandèmia de la covid-19 va accelerar la digitalització del turisme i el patrimoni cultural, amb alternatives digitals que permeten visitar museus i monuments des de

casa. A conseqüència de la prohibició de la mobilitat, les destinacions i els espais monumentals van oferir alternatives digitals, que permetien visitar els museus, admirar les obres, explorar els monuments i utilitzar els diversos materials per gaudir de la destinació «des de casa», com l'*street view* del Museu Dalí, el «MNAC a casa» o el Museu Picasso virtual. La digitalització, el màping i la impressió 3D han permès deslocalitzar alguns elements turístics i patrimonials. Culturespaces és una empresa que va néixer el 1990 per tal de crear una escenografia al Palau dels Papes d'Avinyó, amb la utilització dels avenços tecnològics, i que va desenvolupar projectes a Nimes, Mülhausen o Waterloo, que culminen el 2012 amb el projecte del Carrières des Lumières, en què planteja un entorn immersiu basat en projeccions digitals. El 2018 es crea l'icònic Atelier des Lumières de París, reproduït a Cheju (Corea del Sud), Bordeus, Seül, Nova York, Dortmund i Amsterdam. Aquest entorn immersiu permet la connexió amb artistes internacionals, a partir de projeccions que faciliten una nova relació entre subjectes i objectes, entre visitants i elements visitats. A Catalunya, el centre Ideal ha adaptat la lògica del projecte francès a la ciutat de Barcelona, que s'ha adaptat també a la Casa Amatller el 2024.

El turisme és el moviment de les persones cap als objectes turístics, que són per definició immòbils; per contra, aquest escenari tecnològic planteja que els objectes «es mouen» (en realitat, es mouen les seves rèpliques digitals) cap als visitants, que són immòbils.

A França, el projecte de *micro-folies* ha finançat una sèrie d'equips (projectors, tauletes, ulleres immersives, impressores 3D) que permeten la reproducció d'obres art dels principals museus del país en les localitats que s'adhereixin a la iniciativa, amb la possibilitat d'adaptar les projeccions a les demandes locals o la participació d'artistes de la regió. Aquest és un canvi conceptual molt rellevant: el turisme és el moviment de les persones cap als objectes turístics, que són per definició immòbils; per contra, aquest escenari tecnològic planteja que els objectes «es mouen» (en realitat, es mouen les seves rèpliques digitals) cap als visitants, que són immòbils.

La reformulació de la relació entre objecte i subjecte amb la introducció de la tecnologia, les noves narratives de la diversitat introduïdes pels discursos feminista i descolonitzador, i la tensió entre els circuits clàssics basats en un *fast look* i la cerca de nous itineraris que envaeixen l'espai del *back* són els tres principals processos que marcaran el turisme cultural a Catalunya durant la propera dècada.

Amoamo, M. (2007). «Māori tourism: Image and identity—a postcolonial perspective». *Annals of Leisure research*, 10(3-4), 454-474.

Benjamin, W. (2003). *La obra de arte en la época de su reproductibilidad técnica*. Itaca, Mèxic DF [l'original és de l'any 1936].

Cocola-Gant, A. (2010). *El Barrio Gótico de Barcelona. Planificación del pasado e imagen de marca*. Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.

Coombes, Annie E., i Phillips, R. B., eds. (2020). *Museum transformations: decolonization and democratization*. Wiley-Blackwell.

Donaire, J. A.; Galí, N., i Gulisova, B. (2020). «Tracking visitors in crowded spaces using zenith images: Drones and time-lapse». *Tourism Management Perspectives*, 35, 100680.

Donaire, J. A.; Galí, N., i Royo-Vela, M. (2015). «El uso de GPS para el análisis del comportamiento espacio-temporal de los turistas. Pre-test en el Valle de Boí». *Cuadernos de Turismo*, (35), 117-131.

- Eco, U. (2014). *Travels in Hyperreality*. Harvest, San Diego.
- Echtner, C., i Prasad, P. (2003). «The Context of Third World Tourism Marketing». *Annals of Tourism Research*, 30, 660-682.
- Galí, N., i Donaire, J. A. (2021). «Fast Look.: The sightseeing ritual in monumental cities». *RITUR: Revista Iberoamericana de Turismo*, 11(2), 112-125.
- Galí, N., i Donaire, J. A. (2015). «Tourists taking photographs: the long tail in tourists' perceived image of Barcelona». *Current Issues in Tourism*, 18(9), 893-902.
- Hernández, A. (2007). *La clonación arquitectónica*. Siruela.
- MacCannell, D. (2013). *The tourist: A new theory of the leisure class*. Univ. of California Press.
- Tlostanova, M. (2017). «Decolonizing the Museum». A: *Postcolonialism and Postsocialism in Fiction and Art*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Urry, J., i Rojek, C. (ed.) (1997). *Touring cultures*. Abingdon: Taylor & Francis.
- Vidal, D.; Majó, J., i Donaire, J. A. (2019). «Tourist assessment of the cultural resources in Catalonia». *Proceedings of the 6th UNESCO UNITWIN Conference 2019*.
- Wali, A., i Collins, R. K. (2023). «Decolonizing Museums: Toward a Paradigm Shift». *Annual Review of Anthropology*, 52, 329-345.

3. Revisió de les polítiques culturals del 2023

Revisió de les polítiques culturals del 2023

Per quarta vegada consecutiva, l'*Informe anual* del CoNCA s'ha posat com a objectiu recollir les principals polítiques que han dut a terme els diferents òrgans de la Generalitat de Catalunya amb responsabilitat sobre l'ordenament cultural del país: el Parlament, el Govern i el Departament de Cultura.

En l'àmbit polític, l'any 2023 va estar marcat per diverses convocatòries electorals. Les eleccions municipals del maig van portar canvis de govern en diferents municipis del país, mentre que les eleccions generals del juliol es van saldar amb un resultat incert, que va derivar en un llarg període d'interinitat del Govern espanyol fins a la constitució del nou govern a finals de novembre. Ambdues cites electorals van marcar l'agenda política de tot l'Estat.

En el terreny pressupostari, el 2023 es va mantenir el compromís del Govern català d'incrementar el pressupost del Departament de Cultura, de manera que la dotació destinada a aquest Departament va passar de l'1,3 % a l'1,5 % del pressupost total de la Generalitat. Aquest increment ha situat la disposició pressupostària per a cultura en un import rècord de 477 milions d'euros. En l'horitzó queda pendent l'arribada al 2 % del pressupost destinat a cultura, una llarga reivindicació del CoNCA i dels agents representatius dels sectors culturals.

Parlament

ACTIVITAT LEGISLATIVA

Al llarg del 2023 el Parlament va aprovar 12 lleis i va deixar en tràmit 70 iniciatives legislatives i una proposta de reforma del seu reglament. Des de l'inici de la XIV legislatura, al març del 2021, la cambra va aprovar un total de 25 lleis, gairebé la meitat durant el darrer any. De les 70 iniciatives legislatives en tràmit, hi ha 13 projectes de llei presentats pel Govern, 44 proposicions de llei, 8 iniciatives legislatives populars i 5 propostes de proposicions de llei per portar al Congrés dels Diputats.

La Llei 11/2023, del 27 de desembre, de foment de l'associacionisme, té com a objecte principal enfortir i fer créixer l'associacionisme i incentivar la conscienciació social envers els seus valors.

De les dotze lleis aprovades l'any 2023, només n'hi havia una vinculada amb el sector cultural: la Llei 11/2023, del 27 de desembre, de foment de l'associacionisme, el contingut de la qual, tot i que va ser presentat per la Conselleria de Drets Socials, afecta plenament tot l'extens teixit associatiu que inclou els sectors culturals. Aquesta llei té com a objecte principal el foment de l'associacionisme per mitjà de les mesures que han d'adoptar les administracions públiques amb la finalitat d'enfortir i fer créixer l'associacionisme i incentivar la conscienciació social envers els seus valors.

Iniciatives legislatives en tràmit

La cambra està tramitant el projecte de Llei de modificació de la Llei 22/2005, de la comunicació audiovisual de Catalunya, l'objecte principal de la qual és definir la governança i l'organització de la prestació del servei públic de comunicació audiovisual de la Generalitat i dels serveis públics de comunicació d'àmbit local. Al llarg del 2023 es van realitzar diferents tràmits parlamentaris que a finals d'any encara no estaven conclusos.

Durant el 2023 també es va iniciar el tràmit parlamentari del projecte de Llei de l'Institut de la Fílmoteca de Catalunya amb l'objectiu de dotar de personalitat jurídica pròpia aquest equipament cultural i desvincular-lo de la seva connexió orgànica amb l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC). En finalitzar l'any s'havia obert el termini parlamentari per proposar compareixences d'agents implicats.

Mocions aprovades

Pel que fa a les mocions aprovades pel ple del Parlament, en destaca la 259/XIV, en la qual es dona suport a les reclamacions dels professionals de la cultura que exigeixen que els governs de dreta i ultradreta aturin els actes de censura que atempten contra la llibertat d'expressió. El Parlament va aprofitar aquesta moció per manifestar el seu compromís de garantir els drets culturals i lingüístics dels ciutadans, així com de treballar conjuntament amb altres territoris de parla catalana per donar cobertura als deu milions de catalanoparlants que viuen en una situació de minoració de la llengua pròpia.

La Moció 278/XIV del Parlament va insistir en la defensa dels drets lingüístics instant el Govern a avançar en la signatura del Pacte Nacional per la Llengua i dotar-lo presupostàriament. Amb aquesta moció, el Parlament referma la seva preocupació per la situació del català com a llengua minorada subordinada a una llengua dominant i per aquest motiu reclama al Govern que endegui una àmplia llista d'actuacions que han d'incidir en la millora de la situació del català i, també, de l'aranès.

A més, al mes d'octubre el Parlament va sortir en defensa del model d'immersió lingüística amb la Moció 253/XIV, en la qual s'indica que el català ha de ser la llengua vehicular en tots els espais i totes les activitats dels àmbits escolar i extraescolar per garantir, generacionalment, l'ús social del català.

La Moció 243/XIV del Parlament de Catalunya declara la cultura com un dret de la ciutadania i insta al Govern a presentar una proposta de Llei de drets culturals.

En un altre àmbit d'actuacions, el Parlament va aprovar una moció sobre l'accés a la cultura en matèria de patrimoni i llengua (243/XIV) i una altra sobre l'impuls de la cultura digital (187/XIV).

A la Moció 243/XIV, el Parlament de Catalunya va declarar la cultura un dret de la ciutadania, configurat com a quart eix de l'estat del benestar, i en conseqüència instava el Govern a presentar la Llei de drets culturals amb la memòria econòmica corresponent per garantir-ne el desenvolupament. Així mateix, l'instava a seguir treballant per la presència del català en l'oferta cultural, primordialment en l'audiovisual; a fomentar l'accés al patrimoni cultural català d'una manera innovadora i inclusiva, des d'una perspectiva crítica que inclogui la mirada feminista, descolonitzadora i antiracista i en formats anticapacitistes, i a garantir la universalització dels ensenyaments artístics i culturals per assegurar la igualtat d'oportunitats en l'accés a la formació i als coneixements, entre altres coses. També s'hi inclou una petició al Govern de l'Estat espanyol per treballar conjuntament una llei estatal de plurilingüisme a l'Administració central i el sector públic que en depèn que desenvolupi els articles 3 i 20 de la Constitució espanyola i que garanteixi el compliment de les previsions de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries.

Pel que fa a la Moció 187/XIV, el Parlament instava el Govern a seguir treballant per consolidar Catalunya com a regió puntera i de referència del sud d'Europa en cultura digital, dins dels criteris d'equitat territorial, sostenibilitat, justícia social i difusió de valors i coneixement, a partir de l'elaboració del Pla de cultura digital i del suport del Govern. Entre les mesures concretes que figuren en aquesta moció, hi ha la de desenvolupar el projecte del centre digital Catalunya Media City, el qual ha d'aspirar a ser un pol de concentració i atracció de la indústria creativa digital i audiovisual.

Resolucions aprovades

El Parlament va aprovar un seguit de resolucions en matèria cultural promogudes per les diferents comissions en les quals es divideix el treball parlamentari. A part de les resolucions adoptades per la Comissió de Cultura —que es detallen a l'apartat corresponent—, cal destacar la Resolució 650/XIV, d'aprovació de l'*Informe de fiscalització 23/2022*, sobre el Pla de rescat del sector cultural, corresponent a l'exercici del 2020. En aquesta resolució s'instava el Govern a seguir les recomanacions de la Sindicatura de Comptes, les quals indicaven, entre altres coses, la necessitat d'incloure l'anàlisi de la situació, els objectius, la població objectiu, l'impacte esperat i la quantificació econòmica, i també el sistema de seguiment i avaluació, en les memòries justificatives i econòmiques de les subvencions i ajuts. Així mateix, assenyalaven la necessitat que l'*Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural* (OSIC) reforci les actuacions de verificació i control de la documentació presentada pels beneficiaris d'ajuts, i el requeriment de fer difusió activa entre les entitats culturals que reben ajuts públics de l'obligació de demanar tres ofertes per a les despeses que superin l'import fixat per al contracte menor en la Llei de contractes del sector públic.

Per la seva banda, la Comissió d'Educació va aprovar la Resolució 824/XIV, sobre un finançament just per als alumnes de les escoles de música, en què s'insta el Govern a treballar per fer arribar l'ensenyament de la música al màxim nombre de ciutadans amb independència del lloc de residència i la situació socioeconòmica, i a establir un sistema de finançament suficient, pluriennal, sostenible i equitatiu per a totes les escoles de música autoritzades del Departament d'Educació que tinguin en compte les circumstàncies familiars i socioeconòmiques dels alumnes i no la titularitat de l'escola on estudien.

La Comissió d'Educació del Parlament de Catalunya va aprovar la Resolució 824/XIV, sobre un finançament just per als alumnes de les escoles de música, en què s'insta el Govern a treballar per fer arribar l'ensenyament de la música al màxim nombre de ciutadans amb independència del lloc de residència i la situació socioeconòmica.

En el si de la Comissió de Salut es va adoptar la Resolució 874/XIV, sobre la humanització de l'experiència sanitària per mitjà de la música, en la qual es demana al Govern que elabori un esborrany de conveni de col·laboració amb la fundació Músics per la Salut per explorar formes de cooperació que permetin, d'una manera contínua, actuacions musicals als centres hospitalaris.

COMISSIÓ DE CULTURA

La Comissió de Cultura del Parlament de Catalunya té encomanat discutir i informar sobre els diferents aspectes competencials del Departament de Cultura. Aquí s'hi inclouen la promoció, la cooperació i la difusió cultural; el patrimoni cultural, els arxius i els museus; les indústries culturals; la cultura tradicional i popular catalana; els equipaments culturals, i la promoció i el foment de la llengua catalana.

Durant el 2023 la comissió va realitzar 10 sessions ordinàries i 2 sessions específiques, aquestes últimes sobre el Projecte de Llei de pressupostos de la Generalitat de Catalunya. A les primeres 9 sessions ordinàries es van tractar 100 punts, mentre que la darrera, relativa a la Proposició de Llei de modificació de la Llei 34/2010, de l'1 d'oc-

tubre, de regulació de les festes tradicionals amb bous, incloïa 421 punts, els quals eren majoritàriament peticions de compareixences. Els punts tractats en aquestes sessions es poden agrupar en 3 categories: compareixences (57 % del total), propostes de resolució (25 %) i compareixences que s'han materialitzat (18 %).

En la primera sessió de l'any, a petició del Grup Parlamentari de Junts per Catalunya, es va demanar una sessió informativa de la Comissió de Cultura amb la consellera per valorar les mesures d'impuls al coneixement i l'ús del català, un dels temes als quals la Comissió va dedicar més temps l'any anterior. A més, la directora general de Cultura Popular i Associacionisme Cultural i la directora general d'Innovació i Cultura Digital van comparèixer davant la Comissió de Cultura per informar sobre les accions i les prioritats de les seves direccions generals. Així mateix, va haver-hi la compareixença d'una representació del Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya per presentar l'informe *El sector cultural a Catalunya*. L'any 2023 el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts no va ser cridat a presentar el seu informe anual davant de la Comissió de Cultura, però va comparèixer davant la Comissió al mes de març per presentar la memòria d'activitats corresponent al 2021, el pla de treball del Consell per al 2023, el projecte Politarts i el projecte d'anàlisi transversal dels equipaments culturals.

Tornant a l'àmbit lingüístic, a petició del Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana, es va demanar la compareixença del director i del fundador de Ràdio Arrels i l'Associació Arrels per informar sobre la situació de la llengua catalana a la Catalunya Nord. El mateix grup va presentar una resolució per sol·licitar respecte per als topònims catalans i aranesos a l'aplicació Google Maps, així com a altres suports i aplicacions en què s'havia detectat que s'utilitzava una nomenclatura errònia. En l'àmbit lingüístic, també es va demanar la compareixença del senyor Josep Quer, representant de la secció filològica del Consell Social de la Llengua de Signes Catalana, perquè informés sobre les actuacions fetes i les línies d'acció de futur en aquest àmbit. A més, s'han adoptat dues propostes de resolucions sobre la llengua de signes catalana, per actualitzar-la tenint en compte el context econòmic, social, lingüístic i cultural actual, i també per prendre les mesures necessàries perquè el Govern de l'Estat doni a la llengua de signes catalana el reconeixement que li correspon, al costat de la llengua de signes espanyola.

En el marc del Pla nacional del llibre i de la lectura de Catalunya, es van produir les compareixences de Joan Abellà Barril, president d'Editors.cat; Izaskun Arretxe Irigoien, directora de la Institució de les Lletres Catalanes, i Montserrat Ayats Coromina, responsable de la coordinació i l'impuls del Pla nacional del llibre i la lectura, per informar sobre les activitats vinculades a aquest pla.

A petició del Grup Parlamentari Junts per Catalunya, es va instar el Govern a elaborar un pla d'acció de la Mancomunitat Cultural, sistematitzat, pressupostat i amb un calendari fixat, que inclogués tants àmbits culturals com fos possible. El mateix grup va demanar col·laborar i establir vincles regulars i plurianuals amb el Festival d'Arts Escèniques al Carrer d'Isona, i també amb altres festivals, pel seu l'interès cohesionador i de reequilibri territorial en l'àmbit de les arts escèniques, cultural i artístic.

La comissió de Cultura del Parlament de Catalunya va instar el Govern a elaborar un pla d'acció de la Mancomunitat Cultural, sistematitzat, pressupostat i amb un calendari fixat, que inclogués tants àmbits culturals com fos possible.

El Grup Parlamentari Socialistes i Units per Avançar va presentar la proposta de resolució sobre la rumba catalana i de suport per declarar-la patrimoni cultural i immaterial de la humanitat, a la qual es van afegir tots els grups polítics i que va ser aprovada per unanimitat després de la incorporació d'algunes esmenes. Entre altres accions, se sol·licita dur a terme les gestions necessàries per declarar el 24 de juliol Dia Internacional de la Rumba Catalana, una jornada amb concerts, actes de divul-

gació i tallers participatius a tot el territori. A més, la Comissió de Cultura també va tenir en consideració instar el Govern a planificar la recuperació de la sarsuela com a part del patrimoni cultural català.

Pel que fa a la protecció del patrimoni, el Grup Parlamentari Socialistes i Units per Avançar va introduir una proposta de resolució sobre el desplegament de polítiques d'intervenció i conservació del patrimoni arquitectònic, que s'haurà de concretar en un pla d'intervenció en el patrimoni cultural immoble per al període 2024-2034 amb diferents actuacions vinculades. La mateixa resolució indicava que s'havia de definir un programa concret i específic amb els recursos que genera l'1,5 % cultural, que inclogui també la recerca, l'arqueologia i la creació artística, tot establint, en el marc de l'Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural, un nou sistema de convocatòria pública, oberta i amb concurrència adreçada a l'Administració que permeti als titulars de béns immobles optar a les inversions derivades de l'1,5 % cultural. També es demanava optimitzar l'accés a l'Inventari del Patrimoni Cultural, a fi que els catàlegs dels béns protegits siguin accessibles d'una manera directa.

El Grup Parlamentari Socialistes i Units per Avançar va sol·licitar reconèixer i regular en el marc de la nova llei de patrimoni cultural català les competències professionals dels conservadors restauradors com a intervinents en el patrimoni cultural immoble, com a professionals imprescindibles per garantir la conservació i l'ús sostenible del patrimoni cultural, i com a figura estructural dels equipaments museístics.

La plataforma No a l'Ampliació del MACBA va comparèixer davant la Comissió de Cultura per exposar la seva posició contrària a l'ampliació del museu i l'Associació Alquimistes Teatre va presentar el seu posicionament sobre l'accés a la cultura a partir de l'experiència del teatre integratiu. Totes dues compareixences van tenir lloc a petició del Grup Parlamentari de la Candidatura d'Unitat Popular - Un Nou Cicle per Guanyar.

El Grup Parlamentari d'En Comú Podem va portar a la Comissió de Cultura la proposta sobre la construcció de la biblioteca central comarcal de Vilafranca del Penedès, en què finalment s'instava el Govern a construir l'equipament amb una partida pressupostària que ascendia a 1.350.000 euros. També en l'àmbit local, es va demanar constituir una taula de treball per establir nous usos de la Fàbrica de la Colònia Filatures Casals d'Alfarràs i es va instar a accelerar el procés per dotar el conjunt de la Colònia Sedó d'Esparraguera de la màxima protecció patrimonial a escala nacional. Així mateix, el Grup Parlamentari Socialista i Units per Avançar va proposar establir un estatus diferenciat per a la gestió del jaciment arqueològic de l'Abric Romaní de Capellades, atesa la gran rellevància científica i patrimonial d'aquest jaciment, i incrementar substancialment els recursos econòmics per garantir l'execució de l'activitat arqueològica i el manteniment de la infraestructura.

L'última sessió de l'any 2023 es va dedicar a tractar de forma exclusiva la Proposició de llei de modificació de la Llei 34/2010, de l'1 d'octubre, de regulació de les festes tradicionals amb bous. En aquest sentit, es van presentar 419 propostes de compareixença per part de tots els grups parlamentaris d'experts i persones vinculades amb les festes tradicionals amb bous per tal d'exposar el seu parer sobre la regulació o abolició d'aquests actes.

Govern

L'acció de govern en matèria de cultura va quedar reflectida en primera instància en el pressupost que es va destinar a aquest àmbit d'actuació. Des de fa temps, tant els representants dels sectors culturals com el mateix CoNCA reclamen reiteradament que el 2 % del total de la despesa que realitza anualment la Generalitat es destini al

foment i l'impuls de la cultura i de les arts. En l'àmbit parlamentari, aquesta petició es va formalitzar l'any 2020 mitjançant una resolució de la Comissió de Cultura en què s'establí que en quatre exercicis el pressupost d'aquest àmbit hauria d'arribar al 2 % del pressupost total de la Generalitat de Catalunya.

L'any 2023 el Departament titular de Cultura va disposar de 101 milions d'euros més que l'any 2022, arribant a l'1,5 % del pressupost total de la Generalitat.

Des de la seva constitució, el Govern liderat pel Molt Honorable President Pere Aragonès es va mostrar receptiu a aquesta petició i va expressar diverses vegades la voluntat de complir amb el mandat parlamentari. Per aconseguir-ho, l'any 2022 el Departament de Cultura va veure com el seu pressupost augmentava un 24 % respecte al darrer (el de 2020, a causa de la pròrroga de pressupost de l'any 2021), amb la qual cosa la partida destinada a Cultura es va situar en un 1,3 % del total de la despesa de la Generalitat de Catalunya, per sobre de l'1,1 %, que és on es trobava després dels darrers tres pressupostos aprovats (2017, 2019 i 2020). Amb aquest increment, l'any 2022 el Departament de Cultura va disposar de 357 milions per desenvolupar la seva política.

L'any 2023 el pressupost del Departament de Cultura va tornar a créixer respecte de l'any anterior. El Departament titular de Cultura va disposar de 101 milions d'euros més que l'any 2022, ja que va comptar amb un pressupost de 477 milions d'euros, la qual cosa va significar l'1,5 % del pressupost total de la Generalitat. En la presentació dels pressupostos, la consellera de Cultura va remarcar que aquest increment indicava el camí per arribar al 2 % al final de la legislatura vigent. Aquest import suposava el pressupost destinat a cultura més alt en valors absoluts de tota la història de la Generalitat.

L'increment del pressupost es va fer notar sobretot en política lingüística (un 35,2 % més que l'any anterior) i en els recursos destinats al patrimoni cultural (un 40,8 % més), així com en els destinats a la innovació i la cultura digital, que van augmentar un 47,2 %.

La voluntat del Govern expressada en el pressupost va ser incrementar els fons destinats als sectors culturals. El capítol IV del pressupost cultural, corresponent a subvencions a fons perdut, va augmentar la seva dotació en un 26 %, mentre que el capítol VII, referent a les transferències de capital, ho va fer en un 28,6 %. En total, els sectors culturals van disposar de 75,4 milions d'euros més que l'any anterior per desenvolupar les seves activitats i per invertir en les infraestructures culturals.

ACORDS DE GOVERN

Al llarg del 2023, el Govern va prendre diferents acords que van donar per finalitzats diversos projectes en els quals el Departament de Cultura portava treballant des de feia algun temps. En aquesta línia, el Govern va aprovar al mes de juliol sota el nom «Arxius 2030» el Pla d'arxius i gestió documental de Catalunya, que té com a principals objectius revisar, completar i actualitzar el Sistema d'Arxius de Catalunya; conèixer l'entorn, les tendències i les forces de canvi que afectaran els arxius en els propers anys, i revisar les polítiques del Govern, així com elaborar un conjunt de mesures estratègiques que marquin les actuacions i les inversions necessàries des de la seva aprovació fins al 2030. El mateix mes de juliol es va acordar l'aprovació del Pla nacional del llibre i la lectura de Catalunya 2023-2030, un document que també fixa la mirada en el 2030 i que a partir d'una diagnosi participativa i plural vol identificar i analitzar les necessitats principals per al desenvolupament del sector del llibre i la lectura, i el de l'educació en relació amb el llibre i la lectura a Catalunya. El document proposa accions específiques per contribuir a fer front a les necessitats detectades i estableix com es coordinen aquestes actuacions i se'n fa el seguiment.

Així mateix, es va aprovar la memòria preliminar de l'Avantprojecte de llei del patrimoni cultural català. Es tracta d'un pas necessari per iniciar la tramitació de la nova llei que té com a objectiu adequar la norma catalana de l'any 1993 als textos normatius i declaracions dels organismes internacionals apareguts des d'aquell moment, en què es constata que el concepte de patrimoni s'ha diversificat i enriquit, amb un desenvolupament notable del patrimoni immaterial i etnològic, i amb la incorporació d'altres formes de patrimoni, com el paisatgístic, l'industrial, el cinematogràfic, el subaquàtic o el memorial, entre d'altres, que no es contempen en la llei vigent actualment.

El Govern va aprovar al mes de juliol sota el nom «Arxius 2030» el Pla d'arxius i gestió documental de Catalunya, que té com a principals objectius revisar, completar i actualitzar el Sistema d'Arxius de Catalunya.

El Govern va aprovar mitjançant un acord de Govern diferents ajuts exclosos de concurrència pública: 950.000 euros per a RCR Bunka Fundació Privada per finançar el projecte «LA VILA. Centre de Recerca i d'Experiència de l'Espai», 800.000 euros per a l'Ajuntament de Valls per al finançament de l'activitat Món Casteller – Museu Casteller de Catalunya, 1.400.000,00 euros per a l'Abadia de Montserrat per al finançament de l'espai d'immersió museística, 357.000 euros per a l'Ajuntament de Manresa per al finançament de la redacció del projecte bàsic i executiu de la nova seu de l'Arxiu Comarcal del Bages, i l'ampliació en 300.000 euros de l'ajut per a l'Ajuntament de Lleida per contribuir al finançament del projecte d'adequació de l'antic Palau de Justícia com a nova seu del Museu d'Art de Lleida —l'import final de la subvenció, doncs, va ser d'1.300.000 euros.

Cal destacar també els acords que va prendre el Govern en referència a dos projectes insígnia en l'àmbit cultural del nostre país. El primer va ser autoritzar la signatura del conveni entre l'Administració general de l'Estat i l'Administració de la Generalitat de Catalunya per al finançament del projecte Catalunya Media City. El segon va ser l'aprovació del Programa temporal per al desenvolupament i encaix en el sistema museístic d'art del projecte d'ampliació i impuls del Museu Nacional d'Art de Catalunya.

En l'àmbit de patrimoni, el Govern va prendre diferents acords per declarar Bé Cultural d'Interès Nacional la Masia Freixa de Terrassa; el conjunt arqueològic de la Cinglera del Capelló i el Museu Molí Paperer, els dos de Capellades; la Casa Masó de Girona, i el Poblat Hifrensa, a Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. També es van declarar Bé Cultural d'Interès Nacional tot un seguit d'elements i maquinària vinculats amb la mobilitat, entre els quals hi ha la locomotora de vapor O31T PGB 7 i el cotxe de viatgers OGC-10, propietat de l'Ajuntament de Fornells de la Selva; la locomotora de vapor 220T FESA 1, propietat de l'Ajuntament de Tortosa, i diversos elements ferroviaris propietat de TMB o de l'Associació d'Amics del Ferrocarril de Barcelona (AAFGB).

En un altre àmbit d'actuació, es van prendre mesures per delimitar l'entorn de protecció del castell de Castellnou de la Plana de Moià i dels diferents conjunts amb pintures rupestres ubicats als municipis de Vandellòs i de l'Hospitalet de l'Infant. A més, el Govern va declarar el Corpus de Sitges Festa Patrimonial d'Interès Nacional, i el Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa, Museu d'Interès Nacional.

ACTUACIONS D'ALTRES DEPARTAMENTS

Complementàriament a l'acció del Departament de Cultura, amb l'objectiu de dinamitzar entorns rurals, el Govern de la Generalitat, a través de la col·laboració dels departaments d'Empresa i Treball, Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural i Cultura, va presentar una nova línia de subvenció per afavorir la programació d'espectacles d'arts en viu amb l'organització d'esdeveniments d'interès agroturístic, com ara fires, festivals o cicles d'activitats. Aquests actes han de tractar sobre un producte

agroalimentari associat a una Denominació d'Origen Protegida (DOP), una Indicació Geogràfica Protegida (IGP) o a una Denominació d'Origen (DO), i han d'estar relacionats amb espais d'explotació agroalimentària i que fomentin la promoció turística de la cultura d'un poble, una ciutat o un territori de Catalunya.

Departament de Cultura

Al llarg del 2023 el Departament de Cultura ha seguit treballant en la consecució dels quatre eixos programàtics anunciats per la legislatura: transformació, accés a la cultura, llengua i audiovisual. A continuació es fa un repàs de les accions concretes dutes a terme per materialitzar aquests objectius.

REESTRUCTURACIÓ I NOMENAMENTS

Al mes d'abril es va presentar Manuel Borja-Villel com a nou director del programa temporal del Departament de Cultura per assessorar en el camp patrimonial. La consellera va explicar que «la incorporació de Borja-Villel respon a la voluntat del Departament d'envoltar-se de grans professionals que ens permetin aprofundir en els temes que per a nosaltres són importants». I va remarcar que «amb la incorporació de Manuel Borja-Villel ens acompanyem d'una veu que ens ha d'ajudar a reflexionar i sumar la seva visió a la resta de veus que treballen al voltant dels grans temes de debat que marca el Pla de museus».

Al mes d'abril es va presentar Manuel Borja-Villel com a nou director del programa temporal del Departament de Cultura per assessorar en el camp patrimonial.

Jordi Principal, historiador i arqueòleg, va ser designat nou director del Museu d'Història de Catalunya. Fins a l'actualitat havia estat el responsable de les col·leccions clàssiques del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Al Museu de Lleida, la historiadora i museòloga Clara Arbués va ser nomenada nova directora i va agafar el relleu del museòleg Josep Giralt, que va ser al capdavant de la institució els darrers vuit anys. La fins ara delegada diocesana de patrimoni del Bisbat d'Urgell ha estat proposada per la seva experiència en la gestió i direcció de museus, així com pel seu profund coneixement del sistema museístic de les terres de Lleida. Per acabar els nomenaments en l'àmbit museogràfic, el procés de selecció de la plaça de direcció del Museu d'Arqueologia de Catalunya ha ratificat en el càrrec Jusèp Boya.

Marc López i Ribas va ser proposat per dirigir, coordinar i impulsar, sota les instruccions del Departament de Cultura, la conceptualització, la concreció, el desenvolupament, l'execució i l'avaluació del projecte per a la posada en marxa de la Catalunya Media City.

Finalment, cal afegir que el Departament de Cultura va culminar el desplegament dels seus serveis territorials amb el nomenament de Rosa Noray Vidal com a cap dels Serveis Territorials a l'Alt Pirineu i Aran i de Romà Cano Franco com a cap dels Serveis Territorials al Penedès.

ACCIÓ LEGISLATIVA

A inicis del 2023 es van aprovar dos decrets de modificació dels respectius decrets del Sistema Públic d'Equipaments Escènics i Musicals, d'una banda, i del Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals, de l'altra. Els nous decrets amplien les modalitats de vinculació ordinària dels equipaments locals amb la Generalitat, que fins

ara només eren els convenis de col·laboració, amb altres mecanismes de suport del Departament de Cultura, com ara el contracte programa o el suport genèric. També simplifiquen el sistema de nomenament de la presidència i de les vocalies de la Taula Tècnica del Sistema, ja que deixa de ser necessària la proposta de la Comissió Institucional. En el cas concret dels equipaments escènics i musicals, s'incideix en la necessitat d'adoptar mesures per impulsar la participació de les dones i fer més visible la seva aportació en l'activitat d'aquests equipaments.

Pel que fa als projectes en tràmit, el Projecte de decret per a la creació de la Xarxa de Biblioteques Especialitzades i Centres de Documentació de Catalunya continua la seva tramitació després que al mes de desembre va tancar la fase de consulta pública. També al desembre, l'Avantprojecte de Llei del patrimoni cultural català va entrar en la fase de consulta pública, després que se n'aprovés la memòria preliminar.

L'increment de pressupost de l'any 2023 es va fer notar en totes les àrees de treball del Departament, però en destaca l'augment dels recursos pressupostaris de la Secretaria de Política Lingüística en un 35,2% i el de la Direcció General de Patrimoni Cultural en un 40,8%.

Els textos legislatius que ja es troben al final del tràmit legislatiu són l'Avantprojecte de Llei de l'Institut de la Fílmoteca de Catalunya, en fase d'aprovació al Parlament de Catalunya, i el Projecte de decret sobre avaluació i certificació de coneixements de català, que després d'obtenir tots els informes i dictàmens preceptius va entrar en fase d'aprovació.

L'any 2022 va finalitzar la fase de consulta participativa ciutadana de l'Avantprojecte de Llei de drets culturals i des d'aquell moment no hi ha hagut avenços legislatius sobre aquesta esperada llei, tot i que, segons fonts del Departament de Cultura, s'està treballant en el text que es presentarà properament.

Finalment, es troben en fase d'audiència i informació pública el Projecte de decret pel qual es modifica el Decret 124/1999, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya i l'Avantprojecte de Llei del patrimoni cultural immaterial català.

PRESSUPOST

L'increment de pressupost de l'any 2023 es va fer notar en totes les àrees de treball del Departament, però en destaca l'augment dels recursos pressupostaris de la Secretaria de Política Lingüística en un 35,2 % i el de la Direcció General de Patrimoni Cultural en un 40,8 %. També crida l'atenció l'increment del 47,2 % de la Direcció General d'Innovació i Cultura Digital, tot i que, en tractar-se d'una direcció general de creació recent, en valors absoluts representa un import petit si es compara amb la resta d'àrees: els pressupostos de la resta d'àrees del Departament van augmentar entre un 23 % i un 25 %.

Pel que fa a la destinació dels recursos per capítols pressupostaris, els ajuts a fons perdut destinats als sectors culturals (capítol IV) van augmentar en 65,5 milions d'euros, un 26 % més que l'any anterior, i les subvencions per a infraestructures (capítol VII) es van incrementar un 28,6 %. El total de recursos a fons perdut destinats als agents culturals va representar el 75,4 % del pressupost total del Departament. D'altra banda, els recursos necessaris per al funcionament del Departament —destinats a personal (capítol I) i a la contractació de béns i serveis (capítol II)— també es van incrementar, però en els dos casos ho van fer en un 11 %.

Aquest increment pressupostari va tenir repercussió en alguns dels projectes destacats del Departament de Cultura, com s'explica tot seguit.

Pel que fa al primer eix de treball, l'impuls dels drets culturals, es pot destacar que es va mantenir la dotació d'1,6 milions de la línia d'ajuts per a projectes de cultura comunitària i transformació social creada l'any anterior, i es va posar en marxa una nova línia d'ajuts vinculats amb el Pla d'accessibilitat que, amb una dotació de 3 milions d'euros, ha d'ajudar els sectors culturals a implementar el Codi d'accessibilitat de Catalunya. A més, es va incrementar un 220 % l'aportació al programa Apropa Cultura i es va dotar el Pla C*_Cultura pel Clima amb 1,4 milions d'euros amb l'objectiu de promoure la sostenibilitat ambiental en els sectors culturals.

El pressupost de l'Institut Català de les Empreses Culturals també va augmentar en un 25 % fins a arribar als 103 milions d'euros, fet que ha permès incrementar les dotacions de les diferents línies de suport a les empreses culturals.

En referència al segon eix de treball, la construcció d'un sistema cultural fort, es va incrementar en un 30 % el pressupost de l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural per tal de millorar els museus i conjunts patrimonials del país i fer una redistribució territorial de les inversions. La dotació als equipaments escenicomusicals municipals (E3) va créixer un 20 % i es van destinar 6 milions d'euros a la construcció i millora de biblioteques. Pel que fa a les grans institucions, es van incrementar un 22,5 % de mitjana els pressupostos dels equipaments culturals d'àmbit nacional; el de la Filmoteca de Catalunya, un 27,6 %, i el de l'Arts Santa Mònica, un 25 %.

També es va concedir un major suport pressupostari a l'àmbit de la creació i de l'exhibició de les arts visuals i escenicomusicals per tal de fer-les més accessibles al conjunt de la població. El Programa.cat va augmentar un 9 % els seus recursos fins a arribar als 2,4 milions, i es van impulsar dues línies noves d'ajuts, cadascuna dotada amb 600.000 euros, per a la posada en marxa de nous centres de creació públics i per a l'assistència a fires i mercats de referència de programadors i responsables de biblioteques.

El pressupost de l'Institut Català d'Empreses Culturals també va augmentar en un 25 % fins a arribar als 103 milions d'euros, fet que ha permès incrementar les dotacions de les diferents línies de suport a les empreses culturals. Al programa d'internacionalització de la cultura s'hi van destinar 18 milions, un 26,4 % més que l'any anterior.

En l'àmbit de la cultura popular i l'associacionisme, l'increment pressupostari del 26,4 % va situar el pressupost de la Direcció general en 12,6 milions d'euros.

Per treballar en el tercer eix del Departament de Cultura, preservar la llengua catalana, l'aranesa i la llengua de signes catalana, es van incrementar els recursos de la Secretaria de Política Lingüística en un 35,2 %, de manera que es va passar dels 38,8 als 52,5 milions d'euros. Una part important d'aquest increment es va destinar al Consorci per a la Normalització Lingüística per impulsar el coneixement i l'ús de la llengua catalana arreu del territori. També es va reforçar l'acollida lingüística, l'ensenyament i l'acreditació de la llengua catalana entre persones adultes, l'espai virtual d'aprenentatge Parla.cat i el servei de resolució de consultes lingüístiques Optimot, així com el foment de la cohesió social i l'ús interpersonal de la llengua amb programes com el Voluntariat per la Llengua o el programa Ofercat.

A més, es van destinar 7,3 milions d'euros a incrementar l'oferta i la demanda d'audiovisuals en català amb línies d'ajut específiques i el treball continuat amb la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), les plataformes digitals i el conjunt del sector audiovisual.

L'impuls de l'audiovisual i la cultura digital és el quart eix de treball del Departament de Cultura, al qual es va destinar una dotació de 30,7 milions d'euros, un 19 % més respecte de l'any passat, dels quals 21 milions es van destinar a l'audiovisual en català. D'altra banda, amb l'objectiu d'impulsar el sector audiovisual català com a motor

de desenvolupament econòmic de Catalunya, es va avançar en el projecte Catalunya Media City dins el Hub Digital, Audiovisual i del Videojoc, situat a les Tres Xemeneies del Besòs. Aquest projecte ha de servir per atraure grans produccions internacionals, però també ha d'arrelar en el territori i potenciar la indústria pròpia. A més, es van destinar 5,3 milions d'euros a enfortir, consolidar i democratitzar la cultura digital arreu del país, una bona part dels quals s'han destinat a donar suport al sector del videojoc.

Per acabar aquest apartat, cal destacar que el Departament de Cultura va manifestar la necessitat de treballar per assolir una despesa cultural conjunta de totes les administracions públiques catalanes que suposi una inversió per habitant a l'alçada dels principals països europeus. Aquesta reclamació que el CoNCA ha inclòs en els darrers informes anuals es pot fer realitat gràcies a l'esforç de tots els membres de la Mancomunitat Cultural, que enguany s'ha ampliat per tal d'impulsar unes polítiques culturals properes a tota la ciutadania i ben coordinades entre totes les institucions públiques.

NOVETATS DESTACADES EN ELS AJUTS ALS SECTORS CULTURALS

Arribar a tots i cadascun dels pobles de Catalunya en matèria cultural va esdevenir un dels objectius estratègics del Departament de Cultura el 2023. En aquest sentit, es va crear una nova línia de subvencions per a la programació d'espectacles d'arts en viu de caràcter professional en municipis de fins a mil habitants amb una inversió prevista de 2,17 M€. Aquesta proposta, llargament reivindicada per l'Associació de Micropobles de Catalunya, va representar un pas endavant en l'equilibri cultural, per tal que la ciutadania no s'hagi de desplaçar a altres pobles i ciutats per gaudir de la cultura i es garanteixin alguns preceptes dels drets culturals.

Es va crear una nova línia de subvencions per a la programació d'espectacles d'arts en viu de caràcter professional en municipis de fins a mil habitants amb una inversió prevista de 2,17 M€.

A finals d'any es va convocar una nova línia d'ajut en forma d'aportació reintegrable, adreçada a projectes de producció teatral d'espectacles musicals de gran format en català o occità, per tal que les empreses culturals disposin de liquiditat per endegar projectes culturals. Els destinataris d'aquest ajut són les empreses que duguin a terme tota o part de la seva activitat en l'àmbit del teatre i l'objectiu és enfortir el teixit empresarial escènic català i, a la vegada, que el públic teatral trobi una oferta de grans musicals en català més àmplia i de qualitat.

La rehabilitació d'espais també es va situar en el punt de mira del Departament de Cultura. Es va impulsar una nova línia per a la concessió de subvencions triennals per a obres de construcció, rehabilitació i reforma d'equipaments culturals municipals, ajut al qual es poden acollir arxius, biblioteques, espais escenicomusicals, espais d'arts visuals, centres culturals polivalents i museus i col·leccions, així com equipaments de nova generació.

La importància estratègica del sector del videojoc a Catalunya va impulsar la creació d'una nova línia d'ajuts per a la incorporació del català a l'àmbit dels videojocs, amb una dotació de 625.000 euros. D'aquesta línia d'ajuts en queden exclosos videojocs d'apostes, videojocs amb continguts pornogràfics i els que facin apologia de la violència contra col·lectius vulnerables, del racisme o de violències masclistes i LGTBI-fòbiques.

També es va voler donar suport als responsables de la programació municipal d'arts escèniques i música a fires, festivals i mercats especialitzats. Aquests ajuts s'adrecen a entitats municipals integrades al Sistema Públic d'Equipaments Escènics i Musicals de Catalunya (SPEEM), però també a equipaments escènics i musicals locals i a aquells municipis de menys de 5.000 habitants que no disposin d'equipaments escè-

nics o musicals. La dotació pressupostària total prevista per a aquesta convocatòria és de 180.000 euros.

Respecte a l'accessibilitat en els equipaments culturals, es va convocar una nova línia d'ajuts per a l'impuls de l'accessibilitat a les biblioteques integrades en el Sistema de Lectura Pública de Catalunya. L'objectiu és ajudar a realitzar obres per a la millora de l'accessibilitat i l'adquisició i la instal·lació de material inventariable que tinguin com a finalitat la millora de l'accessibilitat.

MANCOMUNITAT CULTURAL

Només començar l'any es va produir la primera reunió de la Mancomunitat Cultural ampliada amb els representants de l'Ajuntament de Barcelona, el Consell de Governos Locals, la Federació de Municipis de Catalunya (FMC), l'Associació Catalana de Municipis i Comarques (ACMC) i l'Associació de Micropobles de Catalunya (MdC). Cal recordar que fins aquell moment la Mancomunitat Cultural estava formada pel Departament de Cultura i les quatre diputacions provincials.

La Mancomunitat Cultural és un espai de cooperació cultural entre les diferents administracions que té com a objectiu coordinar i posar en comú les diferents polítiques culturals que es duguin a terme arreu del territori, per tal de donar el millor servei possible a la ciutadania. Les noves incorporacions reforcen aquesta vessant de servei públic i permeten ampliar el camp d'actuació per tal que repercuteixi positivament en la cultura del país.

En aquesta reunió es va apostar per concertar les polítiques de subvencions al sector i treballar en el desenvolupament d'una plataforma tecnològica que uneixi i simplifiqui tota la informació d'interès que les administracions ofereixen al ciutadà. A més, es va acordar avançar en l'estudi per a la concertació de programació de les subvencions al món local, prioritzant l'àmbit patrimonial, de manera que els ajuts del Departament de Cultura i diputacions comparteixin bases i mecanismes de gestió, amb l'objectiu de simplificar el finançament dels projectes culturals dels ajuntaments, professionals i institucionals.

La Mancomunitat Cultural és un espai de cooperació cultural entre les diferents administracions que té com a objectiu coordinar i posar en comú les diferents polítiques culturals que es duguin a terme arreu del territori, per tal de donar el millor servei possible a la ciutadania.

També es va fer balanç dels avenços aconseguits als diferents grups de treball creats per la Mancomunitat Cultural, com ara l'inici dels treballs per a l'estructuració i la coordinació del Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya, la renovació i l'augment del suport a la programació escenicomusical a través del Programa cat, la implementació del nou carnet de biblioteques públiques amb marca i disseny comú i la previsió d'incorporació de les diputacions de Lleida i Tarragona al Consorci per a la Normalització Lingüística.

Per acabar, com s'ha dit anteriorment, al mes d'abril el Parlament de Catalunya va instar el Govern a presentar un pla d'acció de la Mancomunitat Cultural sistematitzat, pressupostat i coordinat amb el Departament de Cultura.

ALTRES ACTUACIONS DEL DEPARTAMENT

Commemoracions

El 2023 ha estat un any en què s'han commemorat diferents efemèrides culturals de gran rellevància. Es van programar diverses activitats d'homenatge a Francesc Vicent Garcia, més conegut com el Rector de Valfogona, en la commemoració del 400 aniversari de la mort del poeta i eclesiàstic. També es van celebrar diversos

centenaris de naixement: els primers a arrencar oficialment van ser el de la soprano Victòria dels Àngels i el de la pianista Alícia de Larrocha, i després el de l'escriptor lleidatà Josep Vallverdú, autor literari infantil i juvenil que també va conrear el gènere testimonial i la poesia. Així mateix, el 2023 es va cloure l'Any Domènech i Montaner amb unes 250 activitats celebrades arreu del país.

A finals del 2023 es va donar el tret de sortida a l'Any Tàpies, en commemoració del centenari del seu naixement, les activitats del qual s'allargaran durant tot l'any 2024. Pel que fa al patrimoni, es van celebrar els 900 anys de la consagració de les esglésies de Sant Climent de Taüll i de Santa Maria de Taüll.

Així mateix, cal recordar la commemoració dels 50 anys de la mort de Consol Pastor Martínez, que va ser directora de la primera biblioteca popular de la Mancomunitat de Catalunya.

Actuacions patrimonials

Durant l'any 2023 es van realitzar diverses actuacions patrimonials de rellevància. El Govern, a proposta del Departament de Cultura, va aprovar declarar el Corpus de Sitges com a Festa Patrimonial d'Interès Nacional i inscriure'l en el Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya, per tal de vetllar per la seva protecció i promoció, així com per la conservació dels seus elements essencials.

A l'abril es van iniciar les obres de la primera fase del projecte de restauració del claustre gòtic del Reial Monestir de Santes Creus amb l'objectiu d'assegurar la millor conservació del conjunt mitjançant la impermeabilització de les cobertes i la millora dels sistemes de drenatge de l'aigua. El finançament de l'actuació es reparteix entre el Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa" en el marc del programa «Temps de gòtic».

Durant el 2023, els grans equipaments van portar algunes de les seves produccions arreu del territori i també a l'estranger. A més de muntatges teatrals del TNC i del Teatre Lliure, van anar de gira les peces de dansa del Mercat de les Flors, així com les orquestres nacionals del Gran Teatre del Liceu i de l'Auditori.

Una altra decisió del Departament de Cultura va ser obrir les portes del Palau Moja al públic de manera estable, després d'un procés de conservació i restauració que ha dut a terme el Centre de Restauració de Béns Mobles. El Palau Moja és un dels pocs palaus barrocs visitables actualment a la ciutat de Barcelona i és la seu de la Direcció General i de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, així com del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA).

Arts escèniques

Un dels projectes més rellevants de l'any 2023 en relació amb les arts escèniques, la música i l'educació va ser el naixement de laCultivadora. La iniciativa, finançada pel Departament de Cultura i impulsada pels equipaments escènics nacionals E5 de l'SPEEM, vol bastir més ponts de connexió entre la comunitat educativa i les arts escèniques i musicals, així com facilitar els recursos i les formacions als docents.

Durant el 2023, els grans equipaments van portar algunes de les seves produccions arreu del territori i també a l'estranger. A més de muntatges teatrals del TNC i del Teatre Lliure, van anar de gira les peces de dansa del Mercat de les Flors, així com les orquestres nacionals del Gran Teatre del Liceu i de l'Auditori.

Per facilitar l'accés a les arts escèniques als menors de 25 anys, es va revisar el programa «Escena 25»: se'n va ampliar la franja d'edat fins als 30 anys i es va facilitar que els joves poguessin gaudir d'una gran quantitat de propostes culturals en condicions especials durant tot l'any. Aquesta campanya ha estat possible gràcies a l'aliança entre el Departament de Cultura, les sales, els teatres, els promotors culturals i els festivals de música i d'arts escèniques.

de Cultura, a través de la Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques i amb la complicitat del Servei de Desenvolupament Empresarial de l'ICEC, va organitzar dues sessions formatives virtuals sobre «Perspectiva de gènere en el món del teatre» amb l'objectiu de visibilitzar i sensibilitzar el sector teatral sobre les inèrcies masculistes del sistema patriarcal.

A finals d'any es va presentar «Cap butaca buida», que se celebra durant la Setmana Mundial del Teatre 2024. Aquesta iniciativa forma part de les 45 mesures establertes que s'han de desenvolupar entre el 2023 i el 2026 en el marc del Pla d'impuls de les arts escèniques i el seu objectiu és omplir totes les butaques de les sales adherides al projecte a través de la implicació de milers d'espectadors arreu del territori català. La iniciativa ha de servir com a tret de sortida del que esdevindrà la Diada Nacional del Teatre.

Biblioteques

La col·laboració entre el canal i plataforma SX3 i la Xarxa de Biblioteques Públiques de Catalunya va fer possible una acció participativa multitudinària que s'ha anomenat «Supernit a les biblioteques», en el marc de la qual més de dues-centes biblioteques de tot el país han fet cantar, ballar i participar infants i adults amb els personatges del nou SX3.

Al mes de setembre es va inaugurar la nova biblioteca municipal Mar de Llibres de l'Estartit, finançada amb aportacions del Departament de Cultura, la Diputació de Girona i l'Ajuntament de l'Estartit. El nou equipament disposa de 8.885 documents, 46 títols de publicacions periòdiques i 2 diaris.

Cinquanta-cinc biblioteques i els seus equips van participar a la 29a edició del Manga Barcelona amb el propòsit d'adquirir gènere *manga* i *anime* per a les seves respectives col·leccions. L'organització de l'esdeveniment i el Servei de Biblioteques van programar xerrades i presentacions professionals per tal d'ampliar els recursos i la informació, així com millorar-ne les tries.

Durant els mesos d'estiu les biblioteques públiques van apropar-se als usuaris amb punts habilitats en llocs de molta afluència de públic on es van oferir predominantment lectures sobre temes d'actualitat en format novel·la, còmics, contes, revistes i diaris. Les propostes més celebrades van ser les bibliopiscines i biblioplatges, però també hi va haver serveis de biblioplaces, bibliomercats, biblioestany, biblioparc i biblioterrasses.

Llengua

El Departament de Cultura va oferir 11.000 places per a l'obtenció de certificats oficials de català, per tal d'atendre la demanda més gran dels darrers onze anys, que està relacionada amb l'exigència del nivell superior de català per als docents, la qual va comportar un increment exponencial dels inscrits als exàmens de l'any 2022.

El Departament de Cultura va oferir 11.000 places per a l'obtenció de certificats oficials de català, per tal d'atendre la demanda més gran dels darrers onze anys, que està relacionada amb l'exigència del nivell superior de català per als docents, la qual va comportar un increment exponencial dels inscrits als exàmens de l'any 2022.

El Govern va apostar per un treball conjunt amb les entitats de la societat civil que treballen per promoure el català en l'entorn digital, i es va constituir l'Aliança per a la Presència Digital del Català amb una composició concreta i un full de ruta, en el marc de la qual s'inclouen projectes com Aina, línies de suport a la inclusió del català en projectes tecnològics i de videojocs i d'impuls a la presència de continguts en català en plataformes audiovisuals, així com eines per garantir el català en la contractació administrativa digital.

Literatura, llibre i lectura

La literatura catalana va tornar a estar present a fires i mostres europees importants, com la Fira del Llibre de Frankfurt o la London Book Fair 2023, en una aposta per la descentralització i l'intercanvi cultural entre editorials i autors.

Pel que fa al desplegament del Pla nacional del llibre i la lectura, en els primers cinc mesos es van aplicar 49 de les 73 mesures previstes. Entre les accions més destacades, hi ha la implantació dels programes «Nascuts per llegir», «Lletres a les aules» o el de mediació lectora en residències per a gent gran; la campanya «Fas 6 anys. Tria un llibre», o l'organització d'un cicle permanent d'activitats contra la censura a les biblioteques públiques.

El Departament de Cultura i la Institució de les Lletres Catalanes van homenatjar els sèniors literaris, escriptors i escriptores que durant el 2023 van celebrar el seu 80è, 85è o 90è aniversari: Joan Adell Álvarez, Josep M. Jaumà Musté, Jordi Pàmias Grau, Angelina Vilella Ros, Jaume Pérez Montaner, Assumpció Cantalozella Mas, Anton Carnera Busquets, Rosa Delor Muns, Joan Guasp i Jordi Vintró.

En el marc de la Setmana del Llibre en Català, es van posar en diàleg catorze parelles d'escriptors i il·lustradors en la inauguració de l'exposició «Ser de Lletres», organitzada per la Institució de les Lletres Catalanes. La fira va reunir segells editorials de tots els territoris de llengua catalana i es va aprofitar per presentar 125 novetats editorials.

A inicis del mes de setembre es va estrenar Món Casteller, un museu únic que mostra el fet casteller, Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO.

Cultura popular

El Departament de Cultura va engegar una campanya de promoció de la cultura popular i l'associacionisme cultural. Els objectius eren, principalment, el reconeixement a la tasca duta a terme per les persones i les entitats del sector, i una crida a la ciutadania a participar i implicar-se en la cultura popular. El missatge principal de la campanya era «Bravo! per vosaltres, que feu cultura popular, que coneixeu gent, que compartiu, que gaudiu, que creixeu, que us il·lusioneu. Perquè a la cultura popular tothom suma.». Aquesta campanya també va tenir un paper destacat en la commemoració del Dia de l'Associacionisme Cultural.

A inicis del mes de setembre es va estrenar Món Casteller, un museu únic que mostra el fet casteller, Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Situat a Valls, la museografia compta amb un ampli desplegament de més de dues hores de material audiovisual repartit al llarg de 22 projeccions, entre les quals destaca un espectacle immersiu únic, però també, entre d'altres, muntatges de gran format o una proposta singular de videodansa dedicada a la rivalitat casteller, a més de pantalles tàctils interactives que permeten al visitant ampliar coneixements sobre tot el que envolta el món dels castells. El material audiovisual és només una part d'una museografia que al llarg dels 2.800 m² inclou també una exposició sobre les camises castelleres o un espai educatiu i formatiu.

Arxius

El 2023 es va iniciar el desplegament del nou Pla estratègic d'arxius 2023-2026, un instrument transversal mitjançant el qual el Govern hauria de fer possible que els arxius i els seus professionals s'adaptin als canvis de paradigma de la societat actual amb l'avenç tecnològic, posant una mirada de futur, en el context de l'Agenda 2030. El pla consta de 8 eixos que inclouen 25 actuacions que es vehicularan a través de 80 accions que s'han de dur a terme abans del 2027 i han de permetre assolir la visió estratègica i la modernització i millora del Sistema d'Arxius de Catalunya, així com el ple desplegament de l'Administració digital. Durant la presentació al sector, es va posar en relleu el moment històric que està vivint la professió a Catalunya, ja

que coincideix amb la celebració del Congrés Internacional de l'Arxivística que es farà a Barcelona el 2025.

L'Arxiu Nacional de Catalunya va posar a l'abast de la ciutadania el fons de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Aquest fons, que es conserva a l'Arxiu Nacional, comprèn bona part de la documentació generada per l'activitat interna de la Protectora, com ara les actes de les juntes i les memòries anuals, que comprenen el període 1914-1933.

L'Arxiu Nacional de Catalunya va ingressar el fons documental de la Cartoixa de Montalegre, una documentació de gran importància per a la història de la Cartoixa i de Catalunya amb pergamins dels segles x al XVIII i documents de paper del segle XVI als nostres dies.

Música

Dins del camp musical, l'any 2023 es va continuar apostant per la temporada d'òpera arreu de Catalunya, a través de la Fundació Òpera a Catalunya i el Departament de Cultura. Durant tota la temporada 2023-2024 es va preveure portar un total de 47 representacions de 8 títols escenificats a 15 ciutats diferents, amb l'objectiu de fer accessible l'òpera i que arribi a tots els públics.

Arts visuals

Es va presentar la nova línia d'adquisicions d'art de la postguerra i segones avantguardes per a la Col·lecció Nacional, una línia que comprèn l'adquisició d'obres realitzades entre els anys 1940 i 1980 i que inclou artistes de gran repercussió internacional i també dones artistes.

Museus

El 2023 es va presentar el Pla d'actuacions per als anys 2022-2025 del Pla de Museus de Catalunya, que ja s'havia començat a implementar a la tardor del 2022.

Partint de l'avaluació del primer pla d'actuacions quadriennal (2018-2021), es va elaborar aquest nou Pla d'actuacions 2022-2025, que, com a fet destacat, incorpora quatre noves línies d'actuació o programes que prenen rellevància en el context actual: sostenibilitat ambiental, salut, perspectiva de gènere i transformació digital.

El Govern va anunciar, juntament amb l'Ajuntament de Girona, l'impuls i l'adequació de la Casa Pastors com a Museu d'Art Modern i Contemporani de la ciutat de Girona. La Generalitat de Catalunya va aportar un fons per a la rehabilitació de l'edifici i la dotació de les instal·lacions i els serveis museogràfics corresponents, així com la posada en funcionament del museu.

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals va presentar la nova plataforma de continguts en català al món digital, que es va traduir en les eines 3CAT per al públic general, SX3 per a joves i adolescents, i S3 per als més petits.

Audiovisual i cultura digital

El Govern i la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals van anunciar la incorporació de centenars de títols en català a les plataformes audiovisuals HBO Max, Netflix, Movistar Plus+, Amazon Prime i Filmin. Prèviament, els governs de les Illes Balears, el País Valencià, el País Basc, Navarra i Galícia, a més del Govern català, van reclamar a les plataformes audiovisuals una major oferta en les llengües pròpies oficials i també van demanar que l'ens públic RTVE adoptés mesures per oferir els seus continguts en les llengües oficials diferents del castellà, en compliment de la Llei general de comunicació audiovisual, especialment en el canal Clan, dirigit al públic infantil.

Atès que la gestió audiovisual en plataformes obre la porta a tot un camp professional i tècnic, el TERMCAT va publicar la *Terminologia de les plataformes a la carta*, que es va erigir com una eina instrumental de primera mà per al sector.

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals va presentar la nova plataforma de continguts en català al món digital, que es va traduir en les eines 3CAT per al públic general, SX3 per a joves i adolescents, i S3 per als més petits.

El videojoc català va augmentar la seva presència en diferents àmbits i espais. Només durant l'últim trimestre de l'any, Barcelona va acollir per primera vegada el Global Esportainment Summit 2023, el congrés de l'ecosistema de l'entreteniment dels e-sports; DeviCAT i GameGi van convocar la primera trobada de desenvolupadors de videojocs de les comarques gironines, i l'associació ArsGames va celebrar les 7es Jornades en Defensa dels Drets Digitals en els Videojocs. A Terrassa es va celebrar l'Indie Games TRS, el primer congrés de la indústria del videojoc *indie*; la Fira Montjuïc va rebre una nova edició del Ubeat Live, el gran festival dels e-sports i el *gaming* per a tots els públics, i El Modern de Girona va programar una *game jam*. Així mateix, es va arribar a la segona edició de SAGA a la Farga de l'Hospitalet i la BCN Game Creators va seguir programant trobades mensuals. Tota una fita per al món del videojoc català.

Administració local

En aquesta edició de l'*Informe anual* s'ha volgut ampliar la mirada sobre les polítiques culturals a Catalunya i s'han incorporat les principals fites de l'Administració local. Per aquest motiu, s'ha convidat les quatre diputacions provincials i les tres associacions municipalistes a aportar un relat de les accions destacades de l'any. En l'edició actual es recull només el resum dels textos que han fet arribar alguns dels agents implicats en la política local del país i s'adquireix el compromís de completar la mirada de les polítiques locals en el proper informe.

ÀREA DE CULTURA DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

L'Àrea de Cultura treballa per enfortir el compromís de la Diputació de Barcelona envers els ajuntaments i la ciutadania en els diferents àmbits de la cultura. Per dur a terme el desplegament de les seves accions, l'Àrea de Cultura s'estructura en la Gerència de Serveis de Cultura i la Gerència de Serveis de Biblioteques.

Gerència de Serveis de Biblioteques.

A finals de 2023 la Xarxa de Biblioteques Municipals comptava amb 245 equipaments bibliotecaris. La Diputació de Barcelona té conveni amb 148 municipis per a la gestió de 233 biblioteques i amb 138 municipis per al servei de bibliobús. En els darrers anys s'ha consolidat la tendència a un menor creixement quantitatiu dels equipaments i a una major intervenció en la millora i adequació dels espais bibliotecaris.

A finals de 2023 la Xarxa de Biblioteques Municipals comptava amb 245 equipaments bibliotecaris. La Diputació de Barcelona té conveni amb 148 municipis per a la gestió de 233 biblioteques i amb 138 municipis per al servei de bibliobús.

Les principals línies desenvolupades durant l'any 2023 per part de la Gerència de Serveis de Biblioteques han estat les següents:

- Amb l'objectiu d'avançar en un model bibliotecari que adapti els seus serveis a les necessitats de la societat actual, s'han impulsat els processos de reflexió de model

XBM de biblioteca, els programes Cultura Transformadora i BiblioLab, i la contribució activa de les biblioteques a l'assoliment de l'Agenda 2023. També s'ha avançat en l'autonomia de l'usuari amb el desplegament de la tecnologia RFID per automatitzar la gestió del préstec i el control de seguretat, una tecnologia que a finals de 2023 estava a disposició de la meitat de biblioteques de la XBM.

- La flota de 10 bibliobusos que ofereixen servei a municipis de menys de 3.000 habitants s'ha ampliat amb la posada en funcionament de dos nous bibliobusos lleugers que presten servei a municipis menors de 300 habitants.
- Amb l'objectiu de donar suport als plans de promoció cultural de les biblioteques, s'han impulsat el programa «Connecta't», de capacitació digital de la ciutadania; el cicle «Altres Veus», de conferències presencials i virtuals, i el cicle «De paraula», de trobades virtuals amb autors. A més, s'ha iniciat un procés d'acompanyament als municipis per a l'elaboració dels plans de lectura municipals.
- Els serveis especials estan pensats per atendre aquells usuaris que tenen necessitats especials, ja sigui a causa de les seves capacitats diverses o perquè temporalment estan privats de fer ús de la biblioteca. Un exemple és el suport al programa «Justícia juvenil» de la Generalitat de Catalunya, el qual disposa d'una xarxa de cinc centres educatius per a joves a la demarcació de Barcelona amb els quals s'ha establert un marc de treball compartit tenint en compte les particularitats de cada centre.

Gerència de Serveis de Cultura.

La Gerència de Serveis de Cultura dona suport a la planificació estratègica dels ajuntaments en els diversos àmbits de la seva actuació en cultura.

- Pel que fa a l'anàlisi de polítiques i planificació estratègica als municipis, cal destacar les accions següents:
  - a. S'ha treballat en 18 processos de desenvolupament cultural local entre plans i projectes estratègics, plans d'úsos d'equipaments culturals, informes d'avaluació i impacte i processos en col·laboració amb altres àrees de la Diputació de Barcelona.
  - b. S'han realitzat 17 actuacions de planificació estratègica dels equipaments escènics i musicals amb l'objectiu de promoure la millora de serveis, la gestió, la funcionalitat i el confort d'auditoris i d'espais escènics municipals adherits al Circuit de la Xarxa d'Espais Escènics Municipals.
  - c. S'han atès 23 sol·licituds d'assessorament i suport tècnic en matèria de patrimoni cultural d'entitats situades en municipis de fins a 50.000 habitants. L'objectiu és la revisió i la millora de la museïtzació, així com la promoció d'actuacions envers la documentació, l'inventari, l'accés i difusió de les col·leccions locals.
  - d. S'ha continuat amb el programa Mapes de Patrimoni Cultural, destinat a facilitar als ajuntaments un instrument de coneixement del patrimoni cultural i natural del seu municipi. Fins ara se n'han realitzat 218, de manera que el 70 % dels municipis de la província de Barcelona compten amb un Mapa de Patrimoni Cultural.
  - e. S'han mantingut i actualitzat els Cercles de Comparació Intermunicipal, un instrument de suport a l'avaluació i millora de la qualitat dels serveis municipals que basa el seu funcionament en l'anàlisi d'indicadors, la comparació dels resultats entre els municipis i l'intercanvi d'experiències entre iguals. Aquesta anàlisi es fa en quatre àmbits: espais escènics, museus locals, arxius municipals i serveis culturals.

- f. L'any 2020 el Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC) va presentar un nou model d'enquesta d'hàbits culturals que va introduir el concepte de participació cultural com a exercici dels drets culturals. L'any 2023 es va tancar una prova pilot d'aquesta enquesta que ha de servir per obtenir dades a escala de tota la demarcació de Barcelona.
- Els projectes de promoció i millora de l'accés a la cultura han estat els següents:
    - a. Cinquanta municipis han participat en la tercera edició de CulturaMENT, un projecte que s'adreça a la gent gran amb malalties mentals, els cuidadors i els familiars. De cara al 2024, el projecte s'obre a totes les persones que pateixen malalties mentals (no únicament les persones grans).
    - b. Amb el programa La Mirada Tàctil s'ha intervingut en onze museus locals per explorar els potencials comunicatius de les diferents col·leccions i fomentar les accions multisensorials idònies per fer-les accessibles als col·lectius amb dificultats visuals i ceguesa i al col·lectiu sord oralista i signant, així com a persones amb dificultat lectora.
    - c. L'exposició «Història de les mans», que s'ha mostrat en cinc municipis, ha estat acompanyada d'un servei educatiu adaptat a diferents segments de públics que permet als visitants aprofundir en els plantejaments de l'exposició. A més, s'ha disposat de serveis d'accessibilitat, com ara textos en braille i interpretació en llengua de signes.
  - En l'àmbit de les xarxes d'actuació territorial, s'han dut a terme les accions següents:
    - a. 114 municipis s'han adreçat a l'Oficina de Difusió Artística, que gestiona el Circuit de la Xarxa d'Espais Escènics Municipals, i té com a finalitat impulsar les programacions artístiques estables municipals, proposar serveis de suport tècnic i econòmic i assessorar els ens locals amb el propòsit de promoure els espais escènics com a equipaments de servei públic i impulsar estratègies per garantir-ne l'accessibilitat.
    - b. S'ha finalitzat el Pla estratègic de la Xarxa de Museus Locals, en el qual s'han definit noves estratègies i accions que s'adaptin millor al context i les necessitats actuals dels 64 equipaments de 52 municipis que en formen part.
    - c. S'ha desenvolupat el projecte «Imagina», de gestió d'imatges dels arxius, així com la publicació de documentació de deu arxius de la Xarxa d'Arxius Municipals al portal de dades obertes de la Diputació. També s'ha seguit treballant en el desenvolupament del projecte SeTDIBA, l'objectiu del qual és la implantació de l'Administració digital en els ajuntaments de fins a 5.000 habitants.
  - Finalment, quant als programes adreçats a la ciutadania, cal destacar les tres actuacions següents:
    - a. S'ha coproduït la sisena edició del Festival Dansa Metropolitana, que ha acollit més de 330 activitats a 100 espais diferents de 12 municipis de la província de Barcelona.
    - b. S'ha donat suport econòmic a entitats culturals a través de diverses convocatòries de subvencions en règim de concurrència competitiva: entitats i federacions de cultura popular, ateneus, entitats representatives dels sectors culturals, cicles i festivals organitzats per entitats privades, fires, mostres, mercats i/o festivals de referència.
    - c. A l'octubre de 2023 va tenir lloc la 18a edició d'Interacció sota el títol «Cultura amb veu jove», a la qual es van inscriure més de 300 persones.

CULTURA DIPUTACIÓ DE TARRAGONA

Línies d'actuació i accions destacades dutes a terme l'any 2023

L'Àrea de Promoció Social i Cultural de la Diputació de Tarragona té dos grans àmbits d'acció que es complementen entre si i permeten actuar en forma de xarxa territorial: cultura i educació. Durant el 2023, d'acord amb el Pla de mandat de la institució, l'Àrea va encaminar els seus projectes i activitats cap al propòsit de posicionar la demarcació de Tarragona com a regió culturalment activa, creativa, innovadora i amb qualitat de vida per a la ciutadania, i garantir, alhora, una formació especialitzada i d'alt nivell en música, art i educació especial. I així és com es va sumar al propòsit de fer de la Catalunya Sud un bon lloc per viure-hi.

L'Àrea de Promoció Social i Cultural de la Diputació de Tarragona va encaminar els seus projectes i activitats cap al propòsit de posicionar la demarcació de Tarragona com a regió culturalment activa, creativa, innovadora i amb qualitat de vida per a la ciutadania, i garantir, alhora, una formació especialitzada i d'alt nivell en música, art i educació especial.

- Durant el 2023, la Diputació va incrementar l'aportació econòmica per oferir més suport a ens locals, entitats sense ànim de lucre, empreses, treballadors i treballadores autònoms, col·lectius i creadors i creadores del seu territori. Es van convocar dotze línies de subvencions per al foment de la cultura, dues de les quals es van adreçar a potenciar els esdeveniments estratègics de la demarcació impulsats per ens locals i entitats que, per la seva trajectòria, la seva gestió excel·lent i el seu volum de recursos, projecten les comarques de Tarragona i les posicionen en el mapa català, espanyol i europeu.
- Es va potenciar l'activitat de l'Auditori Diputació, renovat recentment, amb una programació que inclou cicles audiovisuals de cinema en versió original i documentals i acull tot tipus de jornades professionals i formacions, així com activitats públiques de les escoles i dels conservatoris de la Diputació.
- La unitat de Conservació i Restauració de Béns Culturals va dur a terme projectes tan destacats com la conservació i restauració de tres llibres del Castell Monestir d'Escornalbou: *Consilia antiqua et nova. Tabula prima e secunda partis antiquorum consiliorum domini Pauli de Castro* (1483); *Farmacopea Regia* (1675), i els capbreus de Vilagrassa, Cambrils i Montbrió (1685). A més, es va organitzar l'exposició «Temps de colors i emblemes a la Corona d'Aragó». Així mateix, aquesta unitat ha treballat en dos pavesos (escuts funeraris nobiliaris amb representació heràldica) medievals inèdits recuperats del Museu del Reial Monestir de Poblet.
- El Museu d'Art Modern de la Diputació va recuperar la figura de Josep Royo, l'artista tèxtil que va fabricar una sèrie d'obres monumentals per a Joan Miró i que, com a creador amb nom propi, és l'autor d'una obra que reviu la tradició del tapís i el situa en l'esfera de l'art contemporani.
- L'Escola d'Art i Cultura (amb seus a Tortosa i Valls) va celebrar setanta anys estenent l'acció del projecte «Escola nòmada» a tot el territori, de manera que es va consolidar un programa que irradia formació artística a municipis de les comarques de les Terres de l'Ebre, el Camp de Tarragona i el Baix Penedès.
- El projecte «Redibuixem la història. Dones que fan canviar el món» és una proposta transversal que va desembocar en una mostra de vint elements expositius corresponents a vint autores i les seves respectives il·lustracions homenatge, realitzades per l'alumnat de l'Escola d'Art i Disseny de la Diputació a Tarragona.

Convocatòries de subvencions per a ens locals, entitats i empreses i professionals

El 2023 va augmentar la dotació de moltes de les convocatòries de subvencions concedides pel Departament de Cultura i es va assolir un import global de 14,9 M€, repartits en les 12 línies que es van convocar. Les convocatòries s'agrupen en els apartats següents:

- Convocatòries per a ajuntaments i altres ens locals: (a) la dotació per a la contractació d'activitats incloses a l'E-catàleg va augmentar fins als 2.000.000 d'euros; (b) la realització d'activitats culturals i d'interès ciutadà de caràcter singular va rebre un finançament total de 2.500.000 euros; (c) les escoles de música, les escoles de dansa i les escoles d'art i disseny de la demarcació de Tarragona de titularitat municipal es van repartir 950.000 euros; i (d) a les activitats i actuacions estratègiques d'interès cultural o ciutadà d'especial impacte i rellevància territorial realitzades a la demarcació de Tarragona es van destinar 1.200.000 euros.
- Convocatòries per a entitats sense ànim de lucre: (a) la dotació per a la realització d'activitats culturals i d'interès ciutadà va augmentar fins a 2.000.000 d'euros, (b) entre les entitats i fundacions de caràcter social que treballen de manera desinteressada per als sectors de la societat més vulnerables es va repartir 1.000.000 d'euros, (c) la dotació destinada a les entitats esportives per a la realització d'activitats singulars va augmentar fins a 1.000.000 d'euros, (d) els centres privats d'educació especial van rebre 130.000 euros, (e) als equipaments culturals es va destinar 1.000.000 d'euros per a la inversió en béns inventariables i en elements patrimonials, (f) es van destinar 800.000 euros a activitats i actuacions estratègiques d'interès cultural o ciutadà d'especial impacte i rellevància territorial, i (g) es van augmentar fins a 300.000 euros els ajuts a publicacions locals i comarcals editades per entitats sense ànim de lucre i empreses del sector.
- Convocatòria per a empreses i treballadors i treballadores autònoms i entitats dotada amb 1.670.000 euros destinats a l'organització d'activitats d'interès públic, la realització de produccions artístiques i culturals i la realització de circuits o gires d'esdeveniments en viu.

FEDERACIÓ DE MUNICIPIS DE CATALUNYA

Les principals accions que la Comissió de Cultura de la Federació de Municipis de Catalunya (FMC) va portar a terme al llarg de l'any 2023 són les que s'esmenten tot seguit.

Assistència a reunions i actes

L'FMC assisteix i participa en les reunions que es convoquen dels organismes següents:

- Consell de la Mancomunitat Cultural
- Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Girona
- Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Barcelona
- Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Tarragona
- Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de la Catalunya Central
- Consorci per a la Normalització Lingüística
- Comissió de la Toponímia de Catalunya
- Consell Nacional d'Arxius i Gestió Documental
- Consell Nacional de la Lectura

A més, l'FMC participa en el Consell d'Administració del Consorci per a la Normalització Lingüística i en el de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, així com en el Consell General de l'Institut Català de les Empreses Culturals.

Durant el 2023, l'FMC ha presentat esmenes a l'Avantprojecte de Llei de memòria democràtica de Catalunya. Arran de les al·legacions presentades, es va aconseguir introduir importants modificacions de caire municipalista. Aquestes al·legacions van suposar la compareixença per escrit per part de la Federació davant la Comissió de Justícia del Parlament de Catalunya.

La Federació de Municipis de Catalunya ha participat en les reunions del Grup de Treball d'Ens Locals sobre la Carta de les Arts a l'Educació impulsada pel CoNCA. Al mes de maig es va presentar un document signat per la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis sobre la governança de les escoles locals de les arts en el marc de la Carta de les Arts a l'Educació.

L'FMC també ha participat en les reunions del Grup de Treball d'Ens Locals sobre la Carta de les Arts a l'Educació impulsada pel CoNCA. Al mes de maig es va presentar un document signat per la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis sobre la governança de les escoles locals de les arts en el marc de la Carta de les Arts a l'Educació. En aquest document s'expressa la necessitat d'una interdependència entre el Govern de la Generalitat i els ens municipals, així com una estructura de governança per crear plans d'educació i cultura que desenvolupin polítiques per articular un sistema efectiu i a l'abast de tota la població.

Informes d'al·legacions de normatives culturals

- ALL comunicació audiovisual de Catalunya, tràmit preceptiu de la Comissió de Govern Local de Catalunya.
- Modificació del Decret 124/1999, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública.
- Informe sobre el Pla d'arxius en el marc del període formal d'audiència pública. Informe tramès per l'FMC que genera una reunió amb la Direcció General de Patrimoni Cultural.

Informacions enviades en l'àmbit de la Comissió de Cultura als ens locals

L'FMC s'encarrega d'informar els ens locals de les diferents modificacions legislatives que es produeixen i que poden ser d'utilitat per als municipis, així com de les convocatòries de subvencions, ajuts i premis als quals es poden presentar.

Altres fets destacats

Llei de mecenatge

Després que l'aprovació de la reforma de l'anomenada Llei de mecenatge hagués quedat truncada per la convocatòria d'eleccions només dos dies abans de rebre la conformitat del Senat, al mes de desembre del 2023 el Consell de Ministres va aprovar el Reial decret Llei mitjançant el qual es modifica la Llei 49/2002, de règim fiscal de les entitats sense finalitat de lucre i dels incentius fiscals al mecenatge. Aquest reial decret Llei va entrar en vigor l'1 de gener de 2024, i el Congrés el va convalidar el 10 de gener i va aprovar tramitar-lo com a projecte de Llei pel procediment d'urgència.

Les principals novetats que introdueix la reforma de la Llei del mecenatge a la norma 49/2002 són les següents:

1. S'estimula el micromecenatge i s'incrementen els percentatges de deducció: en el cas de persones físiques, s'eleva de 150 a 250 la base sobre la qual es pot deduir el 80 % de la donació de l'IRPF, i per a la resta hi ha un 40 % de deducció (en lloc del 35 % vigent).

2. En el cas de persones jurídiques, les deduccions a l'impost sobre societats també passen del 35 al 40 %. En tots dos casos, per premiar el mecenatge sostingut, la deducció augmenta al 45 % en el cas de persones físiques i al 50 % per a les persones jurídiques (tots dos ara al 40 %) si en els dos anys anteriors s'ha fet la donació a la mateixa entitat almenys pel mateix import.
3. S'inclou en el concepte de donació deduïble fiscalment la cessió d'ús de tot tipus de mobles i immobles dins del concepte més genèric de donació de drets.
4. S'amplia el concepte de conveni de col·laboració: s'hi comprenen de forma expressa les aportacions en espècie, inclosa la prestació gratuïta de serveis. El col·laborador, a més, pot difondre aquesta col·laboració.
5. S'hi inclou l'anomenat mecenatge de reconeixement o recompensa, que permet que el donant obtingui retorns simbòlics en forma de contraprestació de béns o serveis, sempre que no representin més del 15 % del valor de la donació, amb un límit màxim de 25.000 euros.
6. S'amplien les modalitats d'explotacions econòmiques exemptes, quan siguin desenvolupades per entitats sense ànim de lucre, en les activitats següents: desenvolupament i innovació, prestacions de serveis d'inserció sociolaboral de persones en risc d'exclusió social i d'ensenyament i formació professional vinculades a estudiants d'altres capacitats.
7. Es reforça l'automatisme per aplicar exempcions de tributs de competència local als béns d'entitats sense ànim de lucre.

Aquesta reforma normativa és un pas important en el reconeixement de la tasca imprescindible que les entitats no lucratives duen a terme per complir els fins d'interès general que s'han marcat. Segons fonts de l'Associació Espanyola de Fundacions, el total del sector fundacional a Espanya va generar més de 27.000 milions d'euros de valor afegit el 2020 (2,4 % PIB) i més de 550.000 llocs de treball, el 3,4 % del total de llocs de treball de jornada completa de l'economia espanyola.

A més, es calcula que el 2022 el 39 % de la població major de 18 anys va col·laborar amb alguna entitat no lucrativa.

Estatut de l'Artista

Durant el 2023 es va seguir avançant en l'aplicació d'algunes de les peticions incloses a l'Estatut de l'Artista. A inicis d'any es van aprovar dues mesures importants: la creació d'una prestació especial per desocupació per al sector cultural i artístic, i la reducció de l'IRPF per a treballadors per als artistes subjectes a la relació laboral especial i per als que tributen com a autònoms amb rendiments inferiors a 15.000 euros.

Pel que fa a la prestació especial de desocupació, cal destacar la possibilitat que els treballadors del sector cultural i artístic puguin accedir a una prestació del 100 % de l'IPREM per a les cotitzacions que superin el llindar de 61 euros i del 80 % per a les cotitzacions per sota d'aquest nivell. La prestació es dona durant quatre mesos a les persones que puguin acreditar estar en situació legal de desocupació i 60 dies cotitzats per prestació real de serveis en l'activitat artística en els darrers 18 mesos. Aquesta prestació és compatible amb la percepció de drets de la propietat intel·lectual i imatge.

A més, s'activen diferents mesures perquè la protecció social dels artistes s'adeqüi a les característiques de les seves professions, singularment a la intermitència de la seva activitat, reforçant especialment el suport als autònoms que tenen baixos ingressos. També s'estén la compatibilitat del 100 % de la pensió de jubilació a activitats connexes de l'activitat artística que generen drets de propietat intel·lectual

(per exemple, a una conferència associada a la presentació d'un llibre i no només als drets de propietat de l'obra). Els beneficiaris d'una pensió no contributiva també poden compatibilitzar-la amb rendiments de la seva activitat artística, sempre que no superin el llindar del salari mínim interprofessional.

Es regula la cotització dels pensionistes quan facin activitats artístiques, que serà únicament per contingències professionals, amb una cotització especial de solidaritat del 9 % de contingències comunes.

Per als artistes autònoms de baixos ingressos (iguals o inferiors a 3.000 euros anuals), la norma incorpora una cotització reduïda: el 2023 es fixa per a ells una base de cotització de 526,14 euros, que suposa una quota mensual de 161 euros.

Pel que fa a la reducció de l'IRPF, es redueix del 15 % al 2 % el tipus mínim de retenció als artistes subjectes a la relació laboral especial i es rebaixa del 15 % al 7 % la retenció als artistes que tributin com a autònoms amb rendiments inferiors a 15.000 euros. Ambdues mesures s'han consensuat a la Comissió Interministerial per al Desenvolupament de l'Estatut de l'Artista amb l'objectiu de dotar de més liquiditat les rendes més baixes d'aquest col·lectiu.

Les eleccions al Govern de l'Estat van aturar les reunions interministerials per al desenvolupament de l'Estatut de l'Artista, però recentment el nou ministre de Cultura ha expressat en una reunió mantinguda amb els representants del sector de la cultura la voluntat de reimpulsar, en la nova legislatura, el desenvolupament de l'Estatut de l'Artista.

Per tercer any consecutiu, el Govern espanyol va autoritzar una subvenció nominativa de 20 milions d'euros a l'Ajuntament de Barcelona per la capitalitat cultural de Barcelona.

Capitalitat cultural de Barcelona

Per tercer any consecutiu, el Govern espanyol va autoritzar una subvenció nominativa de 20 milions d'euros a l'Ajuntament de Barcelona per la capitalitat cultural de Barcelona. Es va signar un conveni mitjançant el qual es dona suport al finançament d'activitats i projectes culturals de Barcelona, que contribueixen als objectius de la capitalitat cultural de la ciutat, com ara: impulsar institucions i projectes de la ciutat de Barcelona amb una àmplia projecció i rellevància internacional; posar en valor l'activitat cultural de Barcelona i el seu impacte positiu a tot el territori espanyol; fomentar la col·laboració d'institucions culturals de rellevància de Barcelona amb altres de similars d'àmbit estatal, així com el treball en xarxa.

Les actuacions acollides al conveni són 42 en total, amb un període d'execució material dels projectes que s'estén des de l'1 de gener del 2023 fins al 31 de desembre del 2025.

Transhumància, Patrimoni Cultural Immaterial de la UNESCO

Al mes de desembre, la UNESCO va inscriure la «Transhumància, el moviment estacional del bestiar» a la llista representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat. Albània, Andorra, Àustria, Croàcia, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg, Romania i Espanya van participar en la candidatura internacional. Catalunya també hi va prendre part activament, tant des d'un punt de vista tècnic com amb el foment de la participació en la candidatura dels diferents actors i agents socials, econòmics i culturals vinculats actualment amb la pràctica de la transhumància i el manteniment dels seus valors culturals i ambientals.

La transhumància fa referència al moviment estacional de persones amb el seu bestiar entre regions geogràfiques o climàtiques. Històricament, la transhumància ha estat una activitat de gran valor social i econòmic a Catalunya. Ha vertebrat el territori a partir del gran nombre de vies i camins ramaders encara existents (cabaneres,

carrerades o lligallos). Aquestes vies i camins connecten tot el territori català tant de nord a sud com d'est a oest. El 2009 a Catalunya es va crear el Grup de Treball sobre la Transhumància i els Camins Ramaders, que aplega un conjunt d'administracions, entitats i organitzacions —públiques i privades— amb l'objectiu d'establir una xarxa centrada en l'estudi, el foment i la promoció de la transhumància i els camins ramaders catalans.

La recent declaració de la transhumància com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO ha de comportar un nou impuls per a l'enfortiment de les iniciatives en curs i també l'establiment de noves línies de treball adreçades al foment i la promoció de la cultura transhumant i els camins ramaders.

La recent declaració de la transhumància com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO ha de comportar un nou impuls per a l'enfortiment de les iniciatives en curs i també l'establiment de noves línies de treball adreçades al foment i la promoció de la cultura transhumant i els camins ramaders.

Comparativa sobre la qualitat i la innovació de l'oferta cultural catalana respecte a la resta de l'Estat

Des del 2009 l'Observatorio de la Cultura de la Fundación Contemporánea publica l'informe *Lo mejor de la cultura*, en què apareixen diferents rànquings de posicionament de les comunitats autònomes i ciutats espanyoles respecte a aspectes rellevants del sistema cultural.

Al rànquing sobre qualitat i innovació de l'oferta cultural, Catalunya manté la segona posició, darrere de la Comunitat de Madrid i per davant del País Basc. Aquestes tres comunitats tradicionalment encapçalen aquest rànquing, tot i que cal destacar que Madrid ha millorat notablement la seva posició, mentre que Catalunya ha perdut posicions any rere any i, fins i tot, en el període 2017-2021 va perdre la segona posició a favor del País Basc.

Pel que fa a les ciutats, Barcelona ocupa la segona posició en el rànquing després de Madrid i Girona es situa en la posició número 20. A la llista de 38 ciutats amb major qualitat i innovació de l'oferta cultural no apareix cap altra ciutat catalana.

Al rànquing dels 100 equipaments i esdeveniments més destacats n'apareixen 14 de catalans, encapçalats pel Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, que se situa en el lloc 11, i el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, en el lloc 18. Pel que fa a les novetats culturals del 2023, de les 15 que s'esmenten, n'apareixen 2 de catalanes: la Sala Heartbreak Hotel i el Museu de l'Art Prohibit.

4. Anàlisi de l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya. Perspectiva dels agents culturals

Anàlisi de l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya. Perspectiva dels agents culturals

Amb l'objectiu de captar la percepció que els professionals de la cultura tenen sobre l'estat de la cultura i de les polítiques culturals catalanes, s'ha recuperat l'enquesta que el CoNCA va realitzar i publicar al seu *Informe anual* el 2016. El qüestionari utilitzat enguany ha estat modificat per actualitzar-ne els continguts i millorar-ne els resultats, però ha mantingut la seva estructura principal i la formulació de les preguntes per realitzar comparacions entre els dos anys en què s'ha realitzat. La principal diferència que presenta el qüestionari d'enguany és la incorporació d'una mirada explícita sobre les polítiques locals, la qual mancava en l'anàlisi de l'any 2016.

El qüestionari es divideix en tres blocs. En el primer es pregunta sobre els objectius prioritaris per a la política cultural, en el segon s'analitza l'acció de la política cultural més recent a partir de set àmbits diferents d'intervenció i en el tercer es planteja la prioritat d'alguns projectes culturals que s'han enunciat recentment o que estan en procés de realització.

El qüestionari es va enviar a 634 persones que ostenten càrrecs de responsabilitat en equipaments, fires, festivals o esdeveniments culturals, així com a investigadors de les polítiques culturals i a periodistes i gestors destacats del sector de la cultura. S'ha procurat comptar amb professionals dels diferents sectors artístics i culturals per tal de tenir una mirada representativa de cada àmbit sectorial. Es van rebre 371 respostes, de les quals es van considerar vàlides només 298, les que complien amb els requisits especificats per respondre l'enquesta i que havien completat com a mínim el 60 % del qüestionari. D'aquesta manera, el percentatge de resposta se situa en el 47 % de la mostra que va rebre el qüestionari.

Les dades que s'obtinguin de l'anàlisi de les respostes han de servir per conèixer millor la situació dels sectors culturals del nostre país i ajudar en el disseny de polítiques públiques més eficients en l'àmbit cultural. És d'esperar que vuit anys després s'hauran produït modificacions importants en la perspectiva que tenen els agents culturals sobre l'estat de la cultura i de les polítiques culturals del país i que aquestes quedaran reflectides en les respostes rebudes.

Principals resultats

La puntuació atorgada pels agents culturals a la política realitzada pel Departament de Cultura durant el 2023 és d'un 4,7 sobre un valor màxim de 10. S'ha millorat respecte a la puntuació obtinguda el 2016 —que va ser un 4,1—, però sense arribar a l'aprovat.

Els sectors que han aprovat les polítiques desenvolupades pel Departament de Cultura han estat el de l'audiovisual, multimèdia i digital, amb un 5,6, i el d'arxius, museus i patrimoni, amb un 5,0. La resta de sectors li han donat una puntuació per sota

de l'aprovat. El sector que li atorga una nota més baixa és el de les arts visuals, amb un 4,4, seguit del de la música, amb un 4,5.

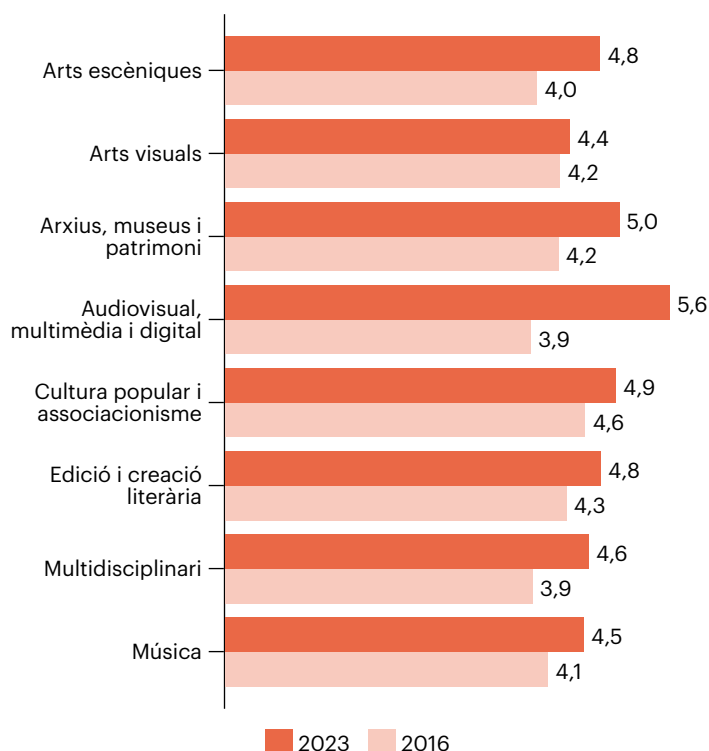
Respecte a l'any 2016, tots els sectors donen una nota més alta al Departament de Cultura. Els que incrementen més la seva puntuació són el de l'audiovisual, multimèdia i digital, amb un augment d'1,7 punts, i el de les arts escèniques i el dels arxius, museus i patrimoni, amb un augment de 8 dècimes de punt.

Pel que fa als diferents apartats temàtics que inclou el bloc central de l'enquesta, cal destacar que tots els àmbits d'actuació han obtingut una puntuació més alta respecte a la de l'any 2016 i que quatre han obtingut una puntuació lleugerament per sobre de l'aprovat.

Els agents culturals són molt crítics amb el finançament de la cultura i amb el suport que el Departament de Cultura dona a la creació i difusió artística i cultural. Segons les respostes rebudes, l'increment pressupostari que ha experimentat el Departament de Cultura no és suficient per considerar que s'ha produït una millora en aquest àmbit d'actuació. El 2,8 atorgat a aquest àmbit reflecteix que l'esforç que està fent la Generalitat de Catalunya per millorar la dotació pressupostària del Departament de Cultura encara no s'ajusta a la realitat econòmica del país i, majoritàriament, no es percep que aquest increment reverteixi en els sectors culturals en la proporció que aquests intervenen en el conjunt de la cultura. Malgrat aquesta contundent manifestació de descontent, cal indicar que la puntuació obtinguda per l'apartat de finançament ha millorat en 6 dècimes respecte de l'obtinguda l'any 2016.

Puntuació obtinguda per les polítiques del Departament de Cultura per sector

Escala de 0 a 10. 2016 i 2023

Nota: 255 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

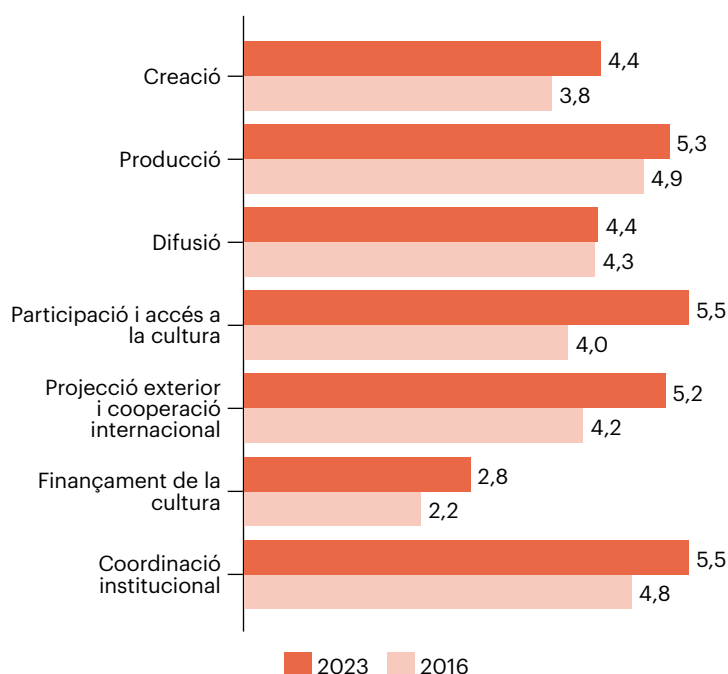

Els apartats sobre suport a la creació i sobre difusió artística i cultural han obtingut una puntuació de 4,4. Mentre que la puntuació que ha obtingut el suport a la difusió és gairebé la mateixa que la de l'any 2016, en el cas del suport a la creació s'ha incrementat en 6 dècimes de punt respecte a aquell any.

La millor puntuació —un 5,5— l'han obtingut l'àmbit de la participació i accés a la cultura (un punt i mig més que el 2016) i el de la coordinació institucional (set dècimes de punt més que l'any 2016). Molt possiblement tot el que s'ha fet per promoure una llei sobre drets culturals i l'acció del Consell de la Mancomunitat Cultural han influït en aquest resultat. El suport a la producció cultural també ha aprovat —5,3 punts—, tot i que la millora respecte al 2016 no és tan gran com en els casos anteriors. Finalment, la projecció exterior i la coordinació internacional també han aprovat —un 5,2—, de manera que el valor obtingut ha augmentat en un punt respecte de 2016.

Puntuació obtinguda per les polítiques del Departament de Cultura per àmbits d'activitat

Escala de 0 a 10. 2016 i 2023

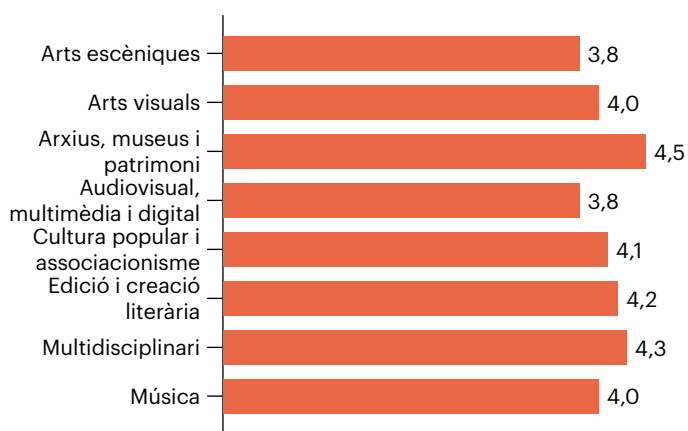
Nota: 255 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

La puntuació atorgada pels agents culturals a la política cultural de les administracions locals durant el 2023 és d'un 4 sobre un valor màxim de 10. En aquest cas no es pot fer cap comparació amb el 2016, ja que es tracta d'una proposta d'anàlisi nova. La puntuació és inferior a l'obtinguda pel Departament de Cultura, i el sector de les arts escèniques i el de l'audiovisual, multimèdia i digital són els més crítics amb l'activitat d'aquestes administracions. Qui millor puntuava l'acció de l'Administració local és el sector d'arxius, museus i patrimoni, tot i que els agents d'aquest sector tampoc no acaben donant l'aprovat a les polítiques culturals dels ens locals, ja que li posen un 4,5 de nota.

Puntuació obtinguda per les polítiques culturals de les administracions locals per sector

Escala de 0 a 10. 2023

Nota: 235 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

La puntuació atorgada pels agents a l'acció de les administracions locals és inferior perquè la contractació artística i l'aplicació del marc laboral en aquestes contractacions és valorada només amb un 2,5. El suport econòmic que aquestes administracions donen als sectors culturals obté un 2,7 i l'esforç pressupostari respecte a la cultura és puntuat amb un 3.

L'àmbit d'actuació que millor puntuació rep és l'esforç per facilitar l'accés de la ciutadania a la cultura, l'únic que aprova amb un 5,5. En un altre sentit, els agents consideren que les administracions locals han de millorar en els programes d'ajuda als creadors locals, han de facilitar la presència de cultures foranes en el seu territori i han de fomentar la mediació entre creació i ciutadania —tots aquests àmbits d'actuació han estat puntuats amb un 4,3.

Bloc 1 - Objectius de la política cultural

El primer bloc de l'informe planteja els objectius que han de marcar la política cultural, concretament la política cultural de les administracions catalanes. Per dur-ho a terme, es va proposar als agents culturals una llista tancada de tretze objectius en referència al Departament de Cultura i se'ls va demanar que indiquessin: a) els tres objectius que considerin prioritaris i b) els tres que creguin que han estat prioritaris per al Departament de Cultura al llarg del darrer any.

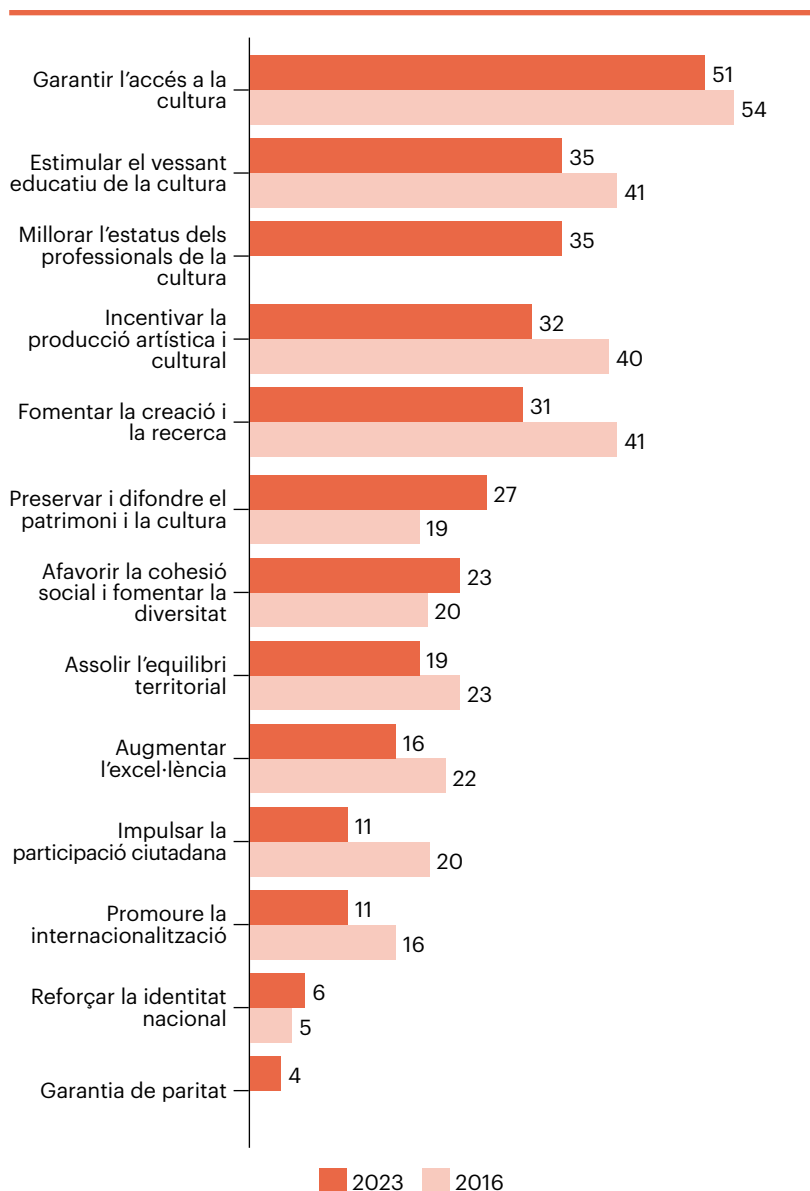
En el cas de les administracions locals, el nombre d'objectius es redueix a deu i només es demana als agents culturals que indiquin els tres que considerin prioritaris en el disseny d'una política cultural local.

OBJECTIUS PRIORITARIS DE LA POLÍTICA CULTURAL DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Els resultats de l'enquesta actual ratifiquen els resultats de l'any 2016 respecte a les prioritats sobre els objectius de la política cultural. L'objectiu «garantir l'accés a la cultura» continua sent el més triat pels agents culturals: un 51 % dels enquestats l'han assenyalat com a prioritari. El segueixen els objectius «estimular el vessant educatiu de la cultura», elegit per un 35 % dels agents, i «fomentar la creació i la recerca» i «incentivar la producció artística i cultural», que han estat escollits per un 32 i un 31% de les respostes rebudes, respectivament. Tot i mantenir-se al capdavant de la llista, cal assenyalat que el percentatge d'agents que han triat aquests quatre objectius ha disminuït en tots els casos respecte als resultats del 2016, des de tres punts percentuals el que menys fins a deu punts percentuals el que més.

Objectius prioritaris de la política cultural del Departament de Cultura segons els agents culturals

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 298 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

La «millora de l'estatus dels professionals de la cultura», que no era a la llista d'objectius seleccionats l'any 2016, també s'ha situat al capdavant de la llista d'objectius que els agents creuen que haurien de ser prioritaris: un 35 % dels que han respost l'enquesta així ho consideren.

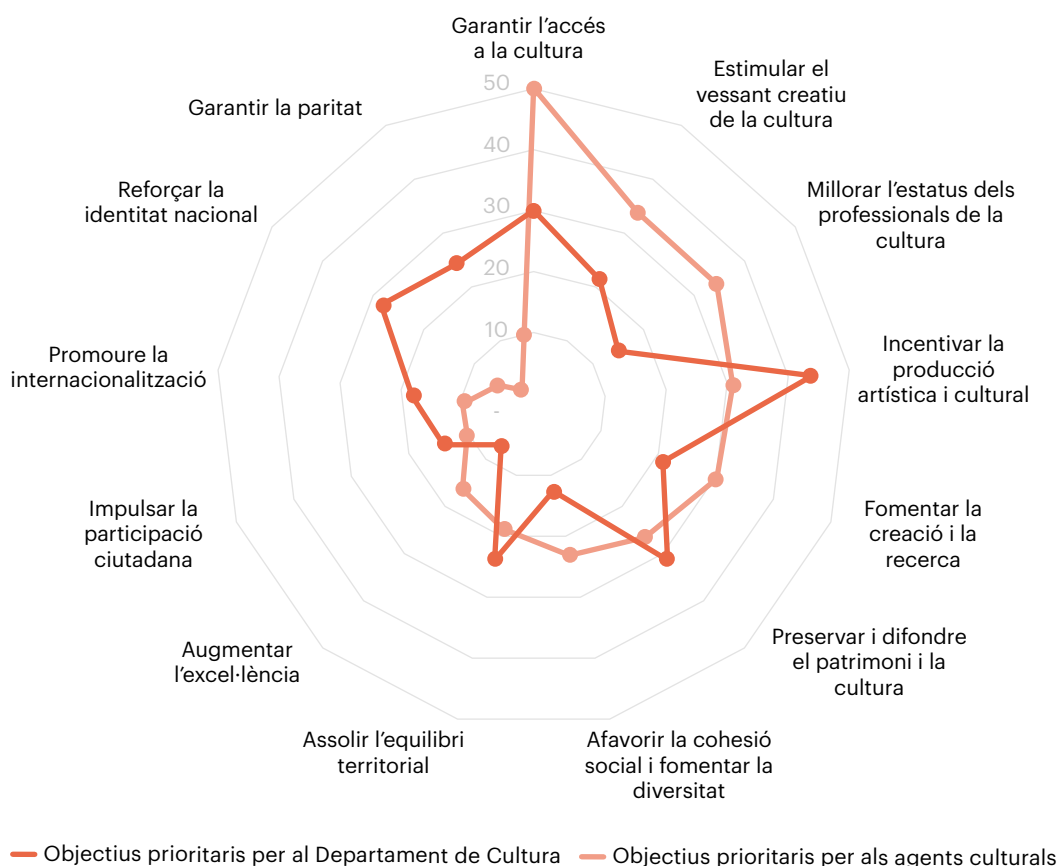
Hi ha dos objectius que han guanyat protagonisme respecte a l'enquesta del 2016: «preservar i difondre el patrimoni i la cultura», seleccionat pel 27 % de les respostes, i «afavorir la cohesió social i fomentar la diversitat», escollit pel 23 %. Així doncs, ha augmentat el nombre d'agents que opten per donar prioritats a aquests objectius: el primer, vuit punts percentuals, i el segon, tres.

Queden per darrere «assolir l'equilibri territorial», «augmentar l'excel·lència» i «promoure la internacionalització». Aquests objectius també se situaven al final de la llista a l'enquesta del 2016, però en aquesta edició encara ha disminuït més el percentatge d'agents que els han escollit com a prioritaris. Una curiositat és la caiguda de l'objectiu «impuls de la participació ciutadana», directament vinculat amb els drets culturals, que ha passat de ser una opció per al 20 % dels agents que van respondre l'enquesta l'any 2016 a ser triat només per l'11 % dels que han respost l'enquesta d'enguany.

En darrer lloc es situen els objectius «reforçar la identitat nacional», que també va quedar en darrer lloc l'any 2016, i «garantir la paritat», que ha estat introduït per primera vegada en aquesta edició de l'enquesta, sense que hagi rebut gaires adhesions.

Objectius de la política cultural del Departament de Cultura. Comparativa entre quins són prioritaris i quins haurien de ser-ho segons els agents culturals

En percentatge. 2023

Nota: 298 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

L'estructura de l'enquesta permet analitzar la distància entre les prioritats assenyalades pels agents culturals i la percepció que aquests tenen sobre les preferències del Departament de Cultura. Tot i que els resultats indiquen que aquesta distància és molt gran, cal remarcar que s'ha produït una aproximació entre els dos posicionaments respecte als resultats del 2016, any en què fins a 53 punts percentuals separaven la percepció de prioritats del Departament de Cultura i la prioritats manifestada pels agents culturals. En l'enquesta actual la distància més gran ha estat de 22 punts percentuals.

La distància més gran entre els dos posicionaments es dona en els objectius «reforç de la identitat nacional» i «garantir la paritat». La percepció que aquests dos objectius són prioritaris per al Departament de Cultura —segons el 29 i el 26 % dels agents— contrasta amb el fet que són pocs els que opinen que realment ho siguin —només el 6 i el 4 % respectivament.

Es dona una situació similar amb «incentivar la producció artística i cultural» i «promoure la internacionalització», tot i que en aquests objectius la distància es redueix significativament: 12 i 8 punts percentuals respectivament.

En sentit contrari, els objectius «garantir l'accés a la cultura» i «millorar l'estatus dels professionals de la cultura» són prioritaris per als agents —el 51 i el 35 %, respectivament—, però aquests no tenen la percepció que ho siguin tant per al Departament de Cultura —el 31 i el 16 %, respectivament. Passa una cosa semblant amb «estimular el vessant educatiu de la cultura», «afavorir la cohesió social i fomentar la diversitat», «fomentar la creació i la recerca» i «augmentar l'excel·lència», tot i que en aquests objectius la distància entre els valors de les percepcions és menor.

Hi ha una certa coincidència entre els posicionaments indicats a «preservar i difondre el patrimoni i la cultura», «assolir l'equilibri territorial» i «impulsar la participació ciutadana». En aquests tres objectius la diferència entre la percepció del que fa el Departament de Cultura i la prioritats dels agents no supera els 5 punts percentuals.

Els enquestats han tingut l'oportunitat d'assenyalar altres objectius que no figuraven a la llista i que per a ells podrien ser importants per tal de tenir-los en compte. Tot i la gran quantitat d'aportacions —fins a 195—, la majoria expressen amb paraules diferents alguns dels objectius especificats anteriorment, però hi ha algunes contribucions que pel seu interès es recullen a continuació.

- Un bon nombre de persones demanen una major acció pel foment de la llengua catalana. Preocupen l'ús social del català i la creació en aquesta llengua i, en conseqüència, es demana que es dissenyin accions específiques per revertir una situació clarament negativa. Algunes de les aportacions proposen actuar en l'àmbit de l'associacionisme cultural com a palanca per promoure l'ús del català aprofitant l'arrelament que aquest moviment té en gran part de la societat. També es demana ampliar i enfortir la cooperació cultural entre les institucions i organitzacions de tot el domini lingüístic català, tenint una especial cura i respecte per l'àmplia diversitat lingüística que hi ha en aquests territoris.
- Tot i l'esforç pressupostari que la Generalitat de Catalunya ha fet en els darrers anys en matèria de cultura, es continua reclamant d'avançar en aquest camp. Les demandes són diverses i van molt més enllà del reiterat increment de recursos públics per al sector cultural.

Pel que fa a les peticions sobre finançament, se situen al capdavant les que aposten per la redacció d'una llei de mecenatge catalana que ajudi a complementar els recursos públics existents amb aportacions privades. També es demana una millor coordinació entre els diversos recursos públics destinats a la cultura generant un marc d'actuació estratègic de les institucions superiors a les polítiques municipals. Pel que fa a les ajudes del Departament de Cultura, es demana ampliar la fórmula dels convenis pluriennal amb l'objectiu de donar major estabilitat financera a les entitats culturals que tinguin projectes més consolidats, però també es reclama una

especial sensibilitat per als nous projectes i creadors que inicien la seva carrera professional i tenen més dificultats a l'hora de donar visibilitat a la seva activitat.

Es proposa complementar el sistema de justificació amb una avaluació que premii els projectes que millor han gestionat els recursos i que s'hagin acostat més als objectius que es proposaven assolir. Aquesta avaluació hauria de servir per situar aquests projectes en una situació millor en futures convocatòries de subvencions.

Finalment, també es reclama l'accés gratuït a les activitats culturals finançades amb diner públic.

- Es troba a faltar una major acció legislativa que porti a una millora de la regulació existent en el sector cultural. En aquest apartat torna a plantejar-se la necessitat d'una llei sobre mecenatge, juntament amb peticions de millora de la protecció de la propietat intel·lectual o d'altres com la reclamació d'una legislació específica per a cadascun dels sectors que conformen la cultura —des dels més tradicionals, com les arts escèniques, la música o les arts visuals, fins als més nous, com ara les diferents manifestacions en l'àmbit digital.

Els comentaris sobre la Llei de drets culturals constitueixen un capítol a part: hi ha qui la reclama com a fonamental, però també hi ha qui es pregunta fins on el legislador tindrà capacitat per desenvolupar aquest aspecte tan polièdric. En relació amb aquesta llei, es demana que inclogui un catàleg dels serveis i les prestacions mínimes als quals les administracions han d'assegurar l'accés a tots els ciutadans.

- Moltes aportacions fan referència a la necessitat d'incloure criteris de sostenibilitat en els sectors culturals. Es demana que s'afavoreixin els projectes que incloguin pràctiques sostenibles i compleixin amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de les Nacions Unides. No es tracta únicament de promoure activitats que redueixin l'impacte climàtic; és necessari incloure la cultura de la sostenibilitat a llarg termini en tots els projectes culturals per aconseguir un sector més proper a les necessitats actuals de la societat.
- Es demana que s'avaluïn les polítiques i els programes culturals que desenvolupen les administracions públiques per determinar-ne l'adequació i l'impacte social. Per aconseguir-ho, s'estima necessària la creació d'un observatori de la cultura.
- Finalment, la millora de la coordinació institucional i la reducció de la burocràcia, tot i no tractar-se d'uns objectius en si mateixes, són considerades com a qüestions importants per un bon nombre de les respostes rebudes.

OBJECTIUS DE LA POLÍTICA CULTURAL DE LES ADMINISTRACIONS LOCALS

L'edició anterior de l'enquesta no incloïa la mirada sobre les administracions locals; per tant, no es disposa d'informació per saber si entre aquests anys ha canviat la percepció dels agents culturals. Tanmateix, sí que es pot fer la comparació entre els objectius prioritaris del Departament de Cultura i els de les administracions locals segons els agents culturals.

En aquest sentit, es considera que «garantir l'accés a la cultura» és l'objectiu prioritari en els dos casos; encara en major grau per a les administracions locals. El segueix «estimular el vessant educatiu de la cultura», que comparteix protagonisme amb els objectius prioritaris del Departament de Cultura. A més, els agents culturals situen «afavorir la cohesió social» i «impulsar la participació ciutadana» com a objectius prioritaris per a les administracions locals, mentre que en el cas del Departament de Cultura els situaven cap al final de la llista.

Hi ha certa coincidència pel que fa a la prioritat que han de donar les dues administracions als objectius «incentivar la producció artística i cultural» i «augmentar l'excel·lència», mentre que en el cas d'objectius com «preservar i difondre el patrimoni», «fomentar la creació i la recerca» i «fomentar la diversitat», es considera que és el Departament de Cultura qui ha de tenir-ne més cura. Finalment, es creu que per a les administracions locals «garantir la paritat» tampoc no és un objectiu prioritari.

Objectius prioritaris en la política cultural de les administracions locals segons els agents culturals

En percentatge. 2023

Nota: 298 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

En referència a les polítiques locals, els enquestats també han tingut l'oportunitat d'assenyalar altres objectius que creuen importants i que no figuren a la llista. En aquest cas, es repeteixen les peticions d'introduir criteris de sostenibilitat en el disseny de polítiques i de reduir el nivell de burocràcia existent. Així mateix, hi ha moltes propostes referents a la singularitat de cada territori i a la necessitat de dissenyar una política cultural pensada per a la realitat del lloc on s'executa i amb les dimensions que s'hi adequin.

CONCLUSIONS DEL BLOC 1

- Segons l'opinió dels agents enquestats, garantir l'accés dels ciutadans a la cultura hauria de ser la prioritat de les polítiques culturals de qualsevol administració pública. El vessant educatiu de la cultura també se situa en una posició destacada sobre altres objectius de tipus instrumental, com seria el cas d'utilitzar la cultura com a eina de cohesió social, atorgar-li una funció en la reducció dels desequilibris territorials o garantir una societat més paritària. Cal destacar la coincidència que garantir l'accés dels ciutadans a la cultura i desenvolupar el vessant educatiu de la cultura encapçalen la llista d'objectius prioritaris tant per a l'Administració autonòmica com per a la local.
- En el cas del Departament de Cultura, apareix amb força l'objectiu «millorar l'estatus dels professionals de la cultura», mentre que objectius com «fomentar la creació i la recerca» i «incentivar la producció artística i cultural» encapçalen la llista d'objectius prioritaris, però amb menys força que l'any 2016.
- També en el cas del Departament de Cultura, s'ha de remarcar l'existència d'un distanciament entre els objectius que aquesta administració prioritza i els que els agents pensen que haurien de ser prioritaris en la seva acció política. Cal assenyalar que aquest distanciament ha disminuït respecte a l'opinió que els agents van expressar l'any 2016.
- Continua havent-hi una gran diferència entre la importància que el Departament de Cultura dona a «reforçar la identitat nacional» i la que els agents creuen que hi hauria de donar, tot i que s'ha reduït en més de 30 punts percentuals. Per contra, els agents creuen que el Departament de Cultura hauria de donar més importància a «garantir l'accés a la cultura», «millorar l'estatus dels professionals de la cultura», «estimular el vessant educatiu de la cultura» i «afavorir la cohesió social i fomentar la diversitat».

Bloc 2 – Perspectiva dels agents culturals sobre l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya

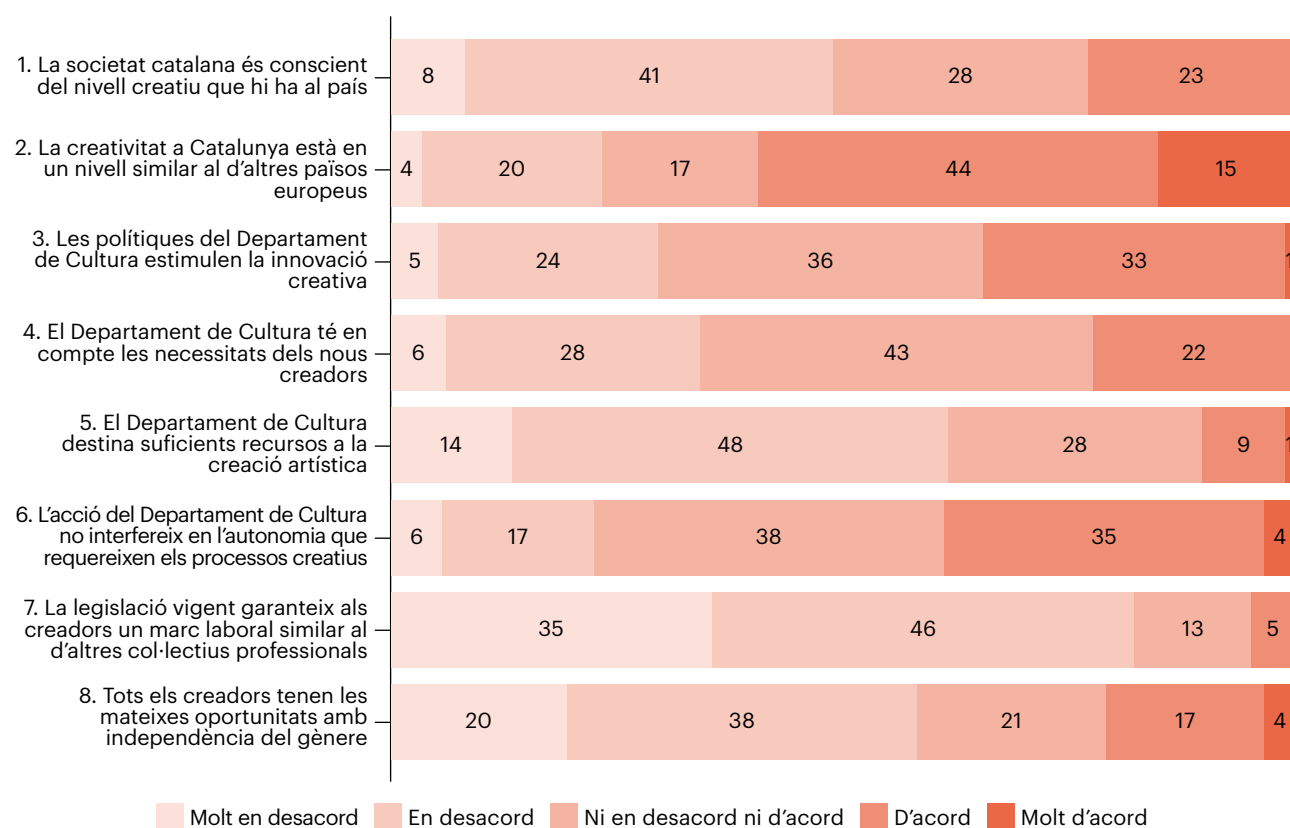
En aquest bloc es plantegen seixanta afirmacions relacionades amb el disseny i l'execució de les polítiques culturals, agrupades en apartats diferenciats: creació, producció, difusió, participació i accés a la cultura, projecció exterior i cooperació internacional, finançament, equipaments culturals i la coordinació institucional. En l'enquesta actual s'ha afegit un apartat específic sobre política local i un darrer en què s'inclouen quatre afirmacions que tenen a veure amb temes d'actualitat per al sector cultural. A continuació s'exposen els resultats de cadascun d'aquests apartats.

CREACIÓ

En aquest apartat s'indaga sobre el nivell creatiu actual del sector cultural i artístic a Catalunya i el paper que fa la política cultural del Departament de Cultura en el suport i l'impuls de la creativitat. A les vuit qüestions plantejades en aquest apartat s'hi han integrat aspectes com la innovació, el pluralisme creatiu o la remuneració justa dels autors, i es planteja el tractament que s'hi dona des de la política cultural.

Resultats afirmacions sobre polítiques de creació

En percentatge. 2023

Nota: 281 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Els enquestats opinen de forma majoritària que la creació a Catalunya se situa a nivells similars a altres països europeus. Un 59 % estan d'acord o molt d'acord amb aquesta afirmació, però un 49 % alerten del baix coneixement que la ciutadania catalana té de la creació pròpia.

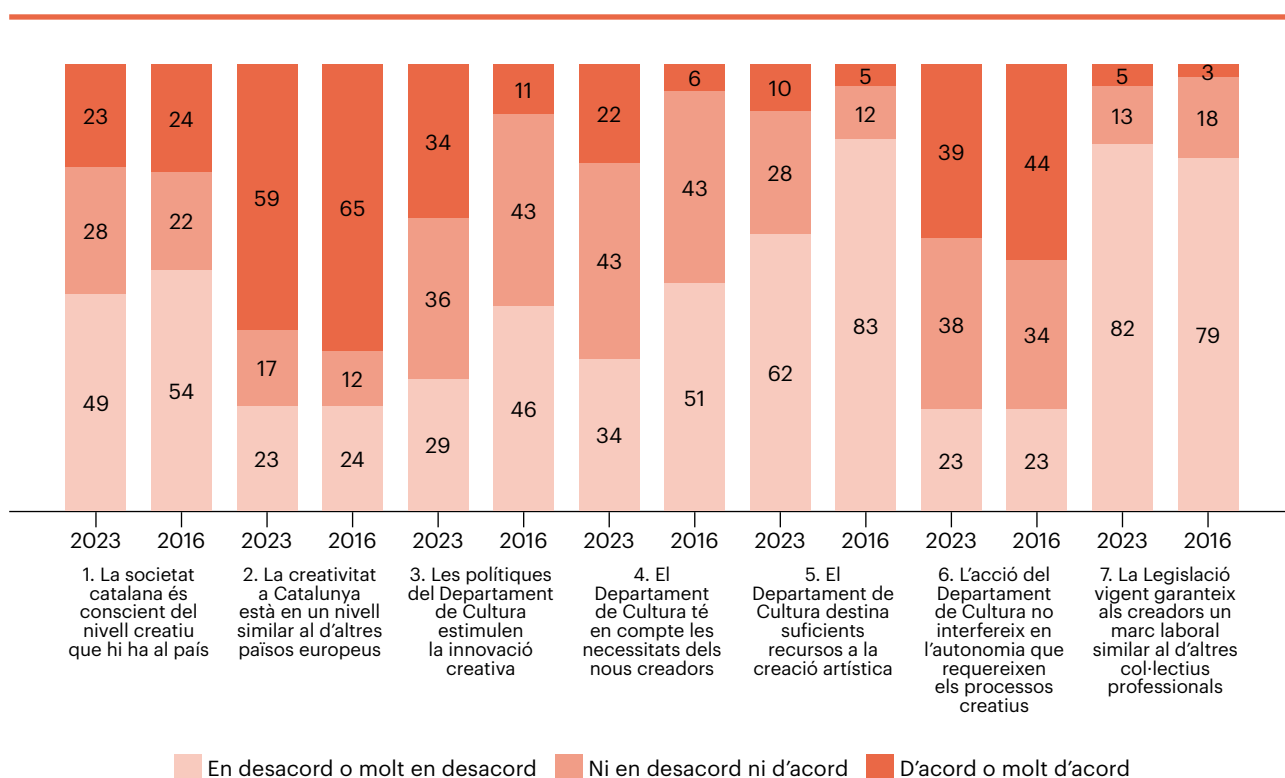
Pel que fa a l'acció del Departament de Cultura respecte a la creació, només un 10 % de les respostes indiquen que els recursos destinats a la creació són insuficients, davant d'un 49 % que opinen el contrari. Un 22 % assenyalen que el Departament de Cultura té en compte les necessitats dels nous creadors i un 34 % que és suficient l'estímul que aquest organisme promou respecte a la innovació en l'àmbit creatiu. Un 39 % opinen que l'acció del Departament de Cultura no interfereix en l'autonomia que requereixen els processos creatius, en contraposició a un 23 % que creuen que sí ho fa.

On hi ha una tendència majoritària clara és a manifestar que la legislació vigent no garanteix als creadors un marc laboral similar al d'altres col·lectius professionals: el 81 % dels enquestats així ho pensen.

També s'ha preguntat sobre les oportunitats professionals depenent del gènere. Segons els agents consultats, encara hi ha una forta discriminació en aquest camp, com indiquen el 58 % de les respostes, que es contraposen al 21 % d'enquestats que consideren que avui en dia tots els creadors tenen les mateixes oportunitats independentment del gènere.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques de creació

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 281 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

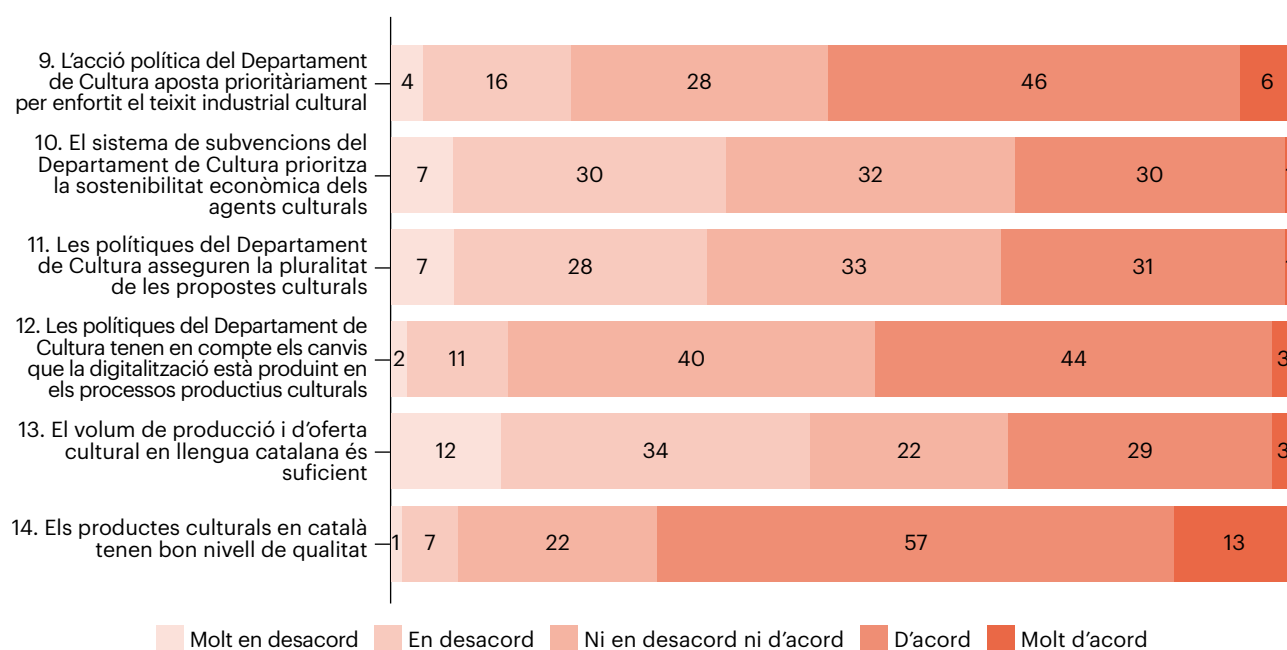
Si es comparen els resultats obtinguts el 2016 amb els actuals, només s'observen diferències significatives en tres afirmacions, i en totes tres ha millorat la percepció que els agents culturals tenen sobre l'acció política del Departament de Cultura. En concret, s'ha incrementat en 23 punts el percentatge dels que estan d'acord o molt d'acord amb l'afirmació «les polítiques del Departament de Cultura estimulen la innovació creativa» i en 16 punts el dels que consideren que el Departament de Cultura té en compte les necessitats dels nous creadors. Finalment, encara que els que pensen que el Departament de Cultura destina suficients recursos a la creació artística segueixen sent minoria —només un 10 %—, s'ha de remarcar que aquest valor s'ha doblat respecte a l'enquesta anterior.

PRODUCCIÓ

En aquest apartat es posa el focus en la fase de producció cultural i en el suport públic que rep. Així mateix, s'indaga en la manera com impacta la digitalització en els processos productius, la diversitat d'oferta i la qualitat dels projectes culturals que es desenvolupen a Catalunya.

Resultats afirmacions sobre polítiques de producció

En percentatge. 2023

Nota: 279 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

El 52 % dels enquestats s'han mostrat d'acord o molt d'acord amb l'afirmació «l'acció política del Departament de Cultura aposta prioritàriament per enfortir el teixit industrial cultural», però no hi ha gaire consens quan es planteja aquest suport. En concret, pel que fa a les qüestions sobre prioritzar la sostenibilitat dels projectes culturals o de treballar per la pluralitat en les propostes culturals, són majoria els que opinen que no estan contemplades pel Departament de Cultura, però amb uns valors propers als que opinen que sí que estan contemplades.

Més clar és el posicionament sobre l'atenció als canvis que està produint la digitalització, ja que un 47 % opinen que el Departament de Cultura té en compte aquest aspecte i només un 13 % consideren que no ho fa.

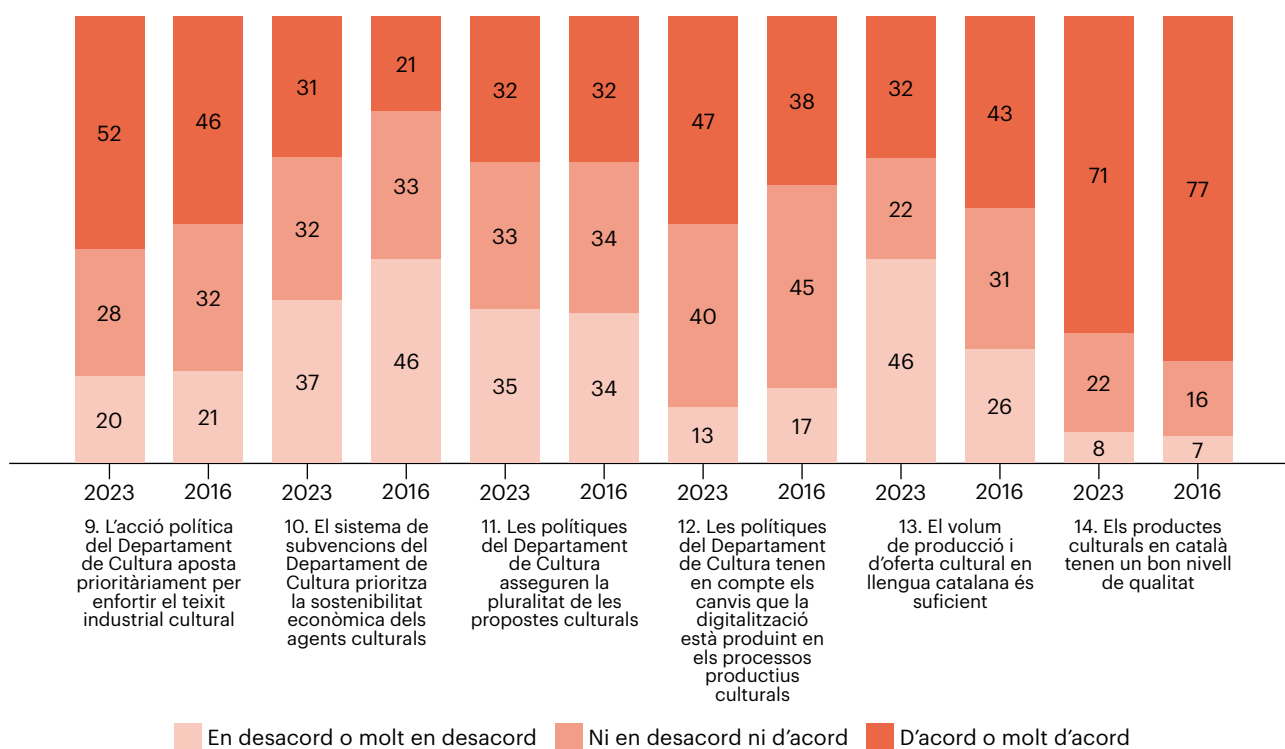
Pel que fa a l'oferta de productes culturals en català, la majoria opina que falten continguts en aquesta llengua —un 46 %, enfront dels que opinen que ja n'hi ha suficients, que constitueixen un 32 %. Un 70 % consideren que aquests productes són de qualitat, mentre que el percentatge dels que pensen que no ho són es limita al 8 %. En les dues qüestions sobre els productes en català s'han mostrat indiferents un 22 % dels consultats.

Respecte a les respostes del 2016, s'han donat diferències que cal comentar en cinc de les sis afirmacions plantejades. L'única afirmació que no ha experimentat canvis substancials és la que indica que les polítiques del Departament de Cultura asseguren la pluralitat de les propostes culturals.

Les diferències més significatives es donen en l'afirmació sobre l'aposta prioritària del Departament de Cultura per enfortir el teixit industrial i la que planteja l'atenció que aquesta administració dona als efectes de la digitalització en els processos productius culturals. En les dues afirmacions el nombre d'entrevistats que hi estan d'acord o molt d'acord s'ha incrementat: 6 punts percentuals en el cas de la prioritat per enfortir el teixit industrial i 9 punts percentuals en l'atenció als canvis que produeix la digitalització.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques de creació

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 279 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

També s'ha incrementat el percentatge dels que creuen que els ajuts del Departament de Cultura prioritzen la sostenibilitat econòmica dels agents culturals —10 punts percentuals; ha passat del 21 al 31 %.

Resulta interessant la variació que s'ha donat en les dues afirmacions plantejades sobre la producció en català. Així doncs, s'ha produït un fort increment del nombre d'enquestats que no estan d'acord amb l'afirmació que l'oferta de productes en català és suficient —del 26 % al 46 %—, mentre que s'ha reduït el nombre dels que opinen

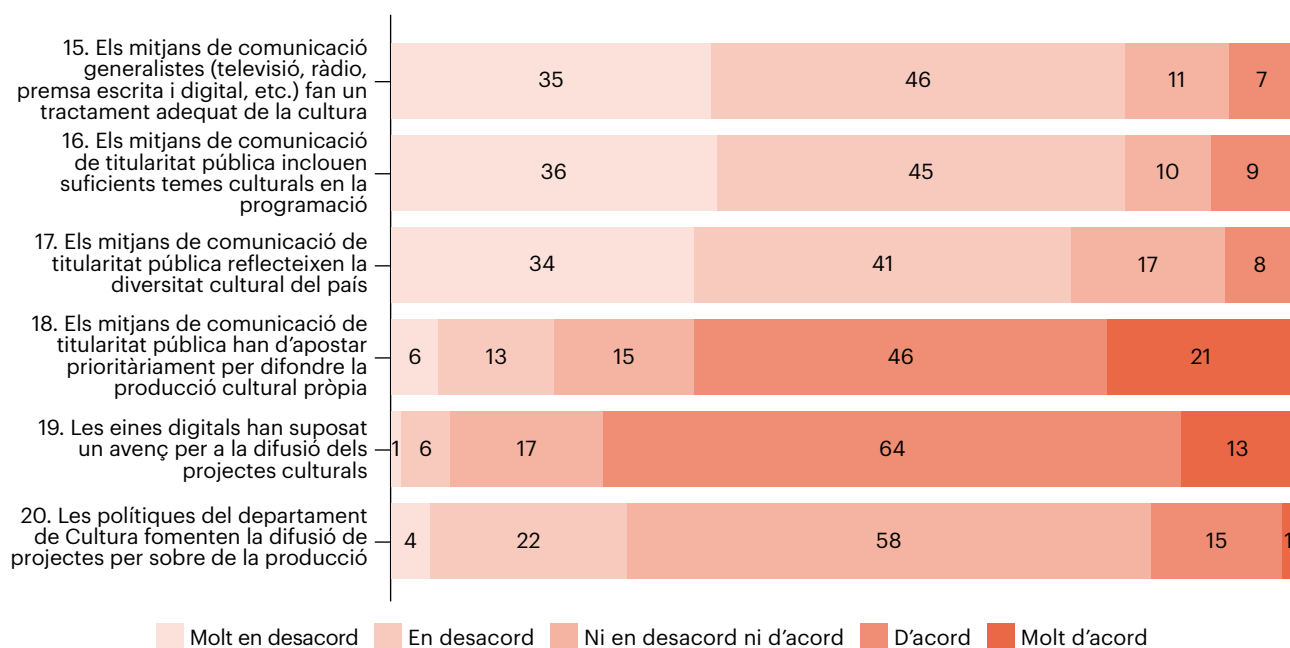
que hi ha suficients productes en català —del 43 % al 32 %. Els que consideren que els productes culturals catalans tenen un bon nivell de qualitat són majoria, però aquesta afirmació ha caigut sis punts percentuals respecte del 2016.

DIFUSIÓ

Aquest apartat se centra en la divulgació i la comunicació específica del sector cultural, així com en el paper que els mitjans de comunicació, principalment els públics, fan en la difusió de les arts i la cultura.

Resultats afirmacions sobre polítiques de difusió

En percentatge. 2023

Nota: 279 respostes l'any 2023.

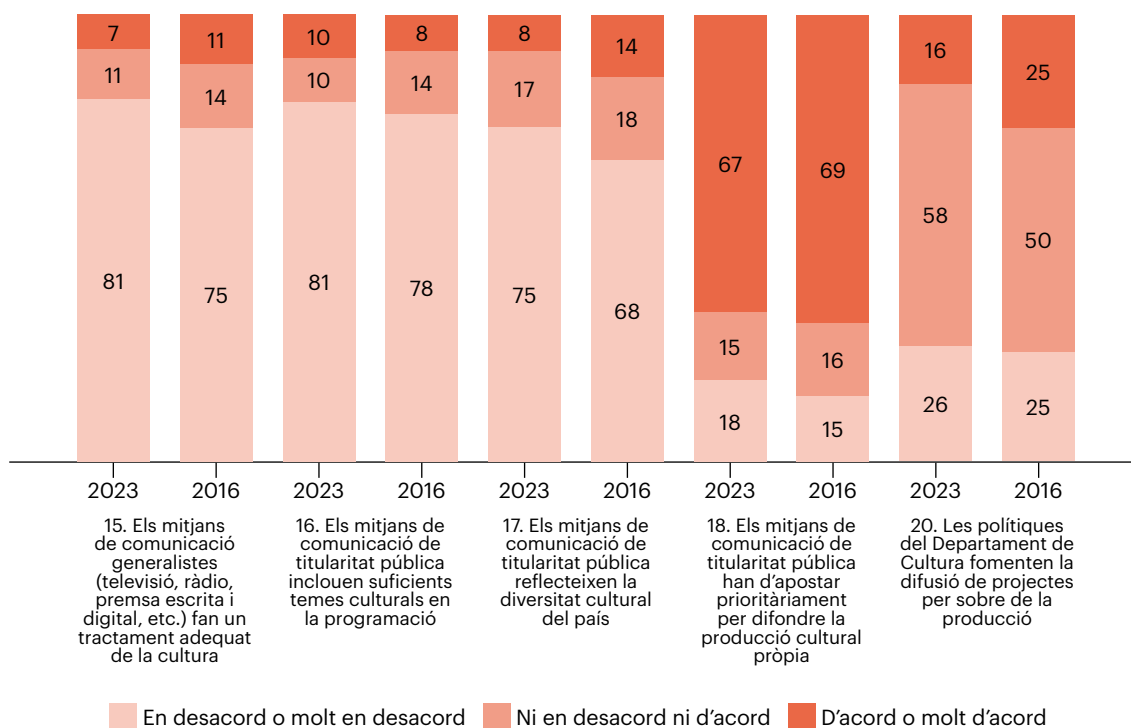
Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Un 81 % dels agents indiquen que els mitjans de comunicació, públics i privats, no realitzen un tractament adequat de la cultura en la seva programació, un 75 % valoren que no s'hi reflecteix la diversitat cultural del país i el 67 % opinen que els mitjans públics han d'apostar per la producció cultural pròpia del país.

Existeix un cert consens que les eines digitals han suposat un avenç per a la difusió dels projectes culturals, ja que un 77 % indiquen que estan d'acord o molt d'acord amb aquesta afirmació, però no queda gaire clara quina és la posició del sector sobre si la política cultural prioritza aspectes de producció o de difusió: el 58 % es mostren indiferents davant l'afirmació, un 26 % pensen que es prioritzen més els aspectes de producció i el 16 % opinen que té prioritat la difusió.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques de difusió

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 279 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

En comparació amb les respostes del 2016, es pot destacar que s'ha incrementat el pessimisme pel que fa a la implicació dels mitjans de comunicació amb el sector cultural. Els resultats del 2016 van mostrar una situació ben crítica sobre la participació dels mitjans, públics i privats, en la difusió de les arts i la cultura, però el 2023 el percentatge dels que no estan d'acord amb l'afirmació que diu que els mitjans fan un tractament adequat de la cultura i la diversitat cultural del país s'ha incrementat fins a 7 punts percentuals.

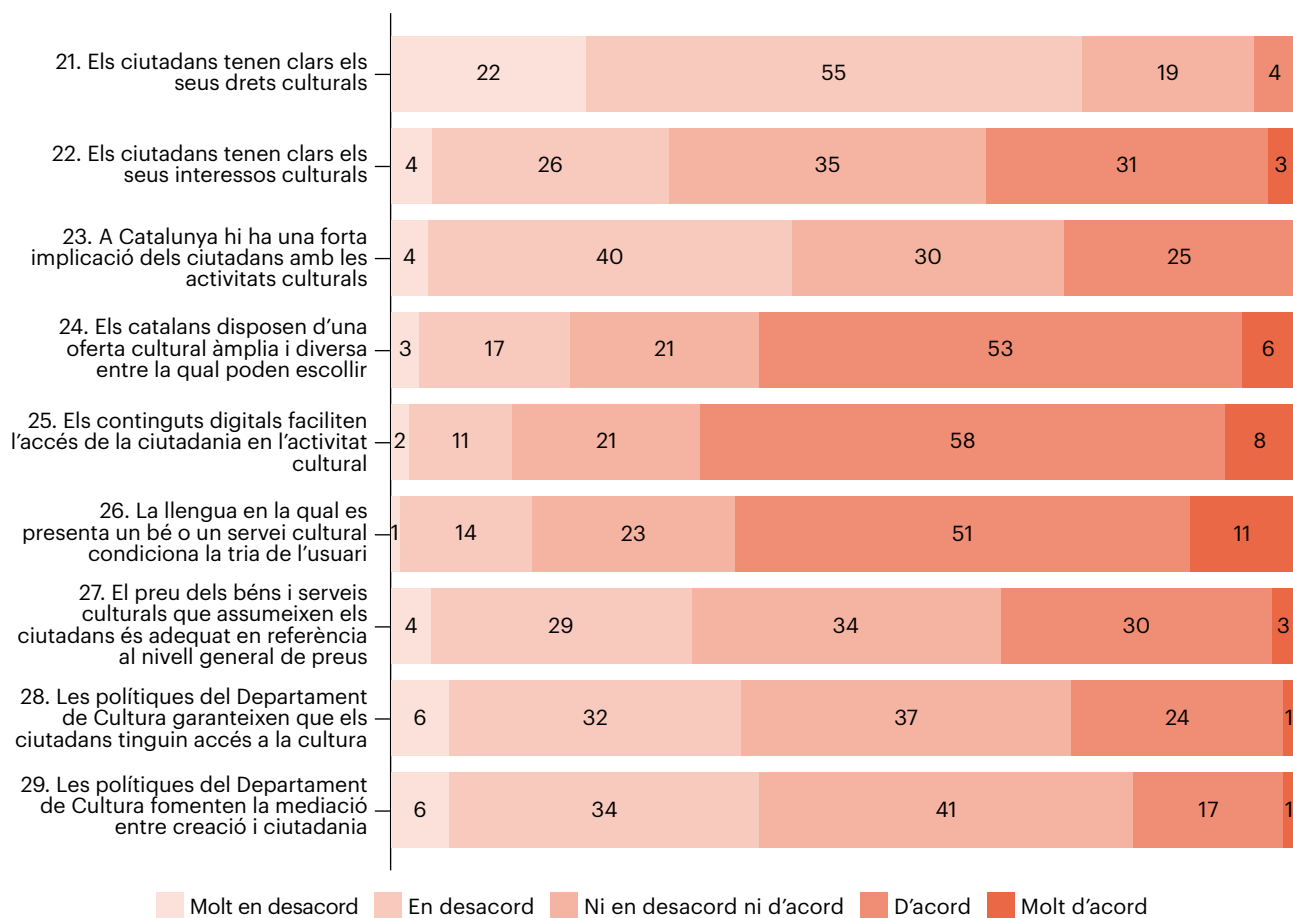
Els resultats del 2023 han estat molt similars als del 2016 quant a la necessitat que els mitjans públics apostin prioritàriament per difondre la producció cultural pròpia, però s'ha reduït el percentatge d'agents que pensen que les polítiques del Departament de Cultura fomenten la difusió dels projectes culturals per sobre de la producció: només ho diuen el 16 %, nou punts percentuals menys que el 2016.

PARTICIPACIÓ I ACCÉS A LA CULTURA

En aquest apartat s'indaga en qüestions relatives a la diversitat cultural i els beneficis que pot comportar el consum de béns i serveis culturals. També es plantegen les possibles barreres d'accés a les activitats culturals i si les noves tecnologies condicionen l'accés a la cultura. Finalment, es pregunta si les polítiques culturals es preocupen de garantir l'accés de tots els ciutadans a la cultura amb independència de l'estatus econòmic.

Resultats de les afirmacions sobre polítiques de participació i accés a la cultura

En percentatge. 2023

Nota: 273 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

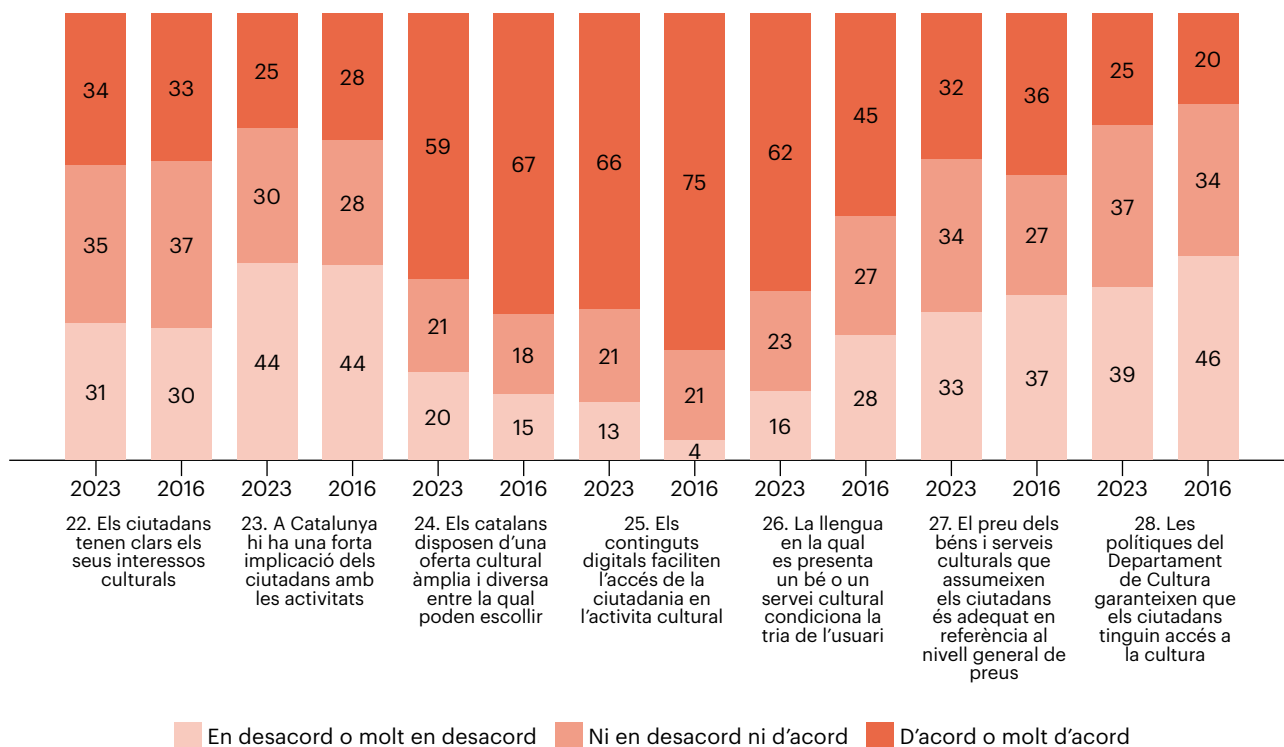
Els resultats de l'enquesta indiquen que els ciutadans no tenen clars els seus drets culturals, ja que només un 4 % dels enquestats creuen que els coneixen, mentre que el 77 % pensen que no. Pel que fa a l'afirmació «els ciutadans tenen clars els seus interessos culturals», les respostes es reparteixen de forma similar entre els que hi estan d'acord, els que no ho estan i els indiferents.

Molt més clars són els resultats rebuts per les afirmacions referents a l'àmplia i diversa oferta cultural, a la millora d'accés als continguts gràcies a les eines digitals i al fet que la llengua del bé o servei cultural condiona la tria de l'usuari. En els tres casos, les persones que hi estan d'acord o molt d'acord arriben al 60 % o el superen. Les xifres referents a l'afirmació que diu que el preu dels béns i serveis culturals és adequat a la situació econòmica del país, no són tan contundents, ja que novament l'opinió dels enquestats es reparteix a parts iguals entre els que hi estan d'acord, el que no ho estan i els indiferents.

Pel que fa a les afirmacions sobre l'acció del Departament de Cultura per facilitar l'accés a la cultura o fomentar la mediació entre creació i ciutadania, hi ha més enquestats que hi estan en desacord —el 38 i el 40 % respectivament— que no pas que hi estan d'acord —el 25 i el 18 % respectivament.

Comparativa resultats afirmacions polítiques de participació i accés a la cultura

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 273 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

De les 7 preguntes que es repeteixen en les enquestes del 2016 i el 2023, n'hi ha cinc que presenten canvis significatius. El més evident és l'increment en 17 punts percentuals del nombre d'enquestats que estan d'acord o molt d'acord amb l'afirmació que la llengua en la qual es presenta un bé o servei cultural condiona la tria de l'usuari. Per contra, el percentatge dels que estan d'acord o molt d'acord amb l'afirmació que els continguts digitals faciliten l'accés de la ciutadania a l'activitat cultural s'ha reduït en 9 punts.

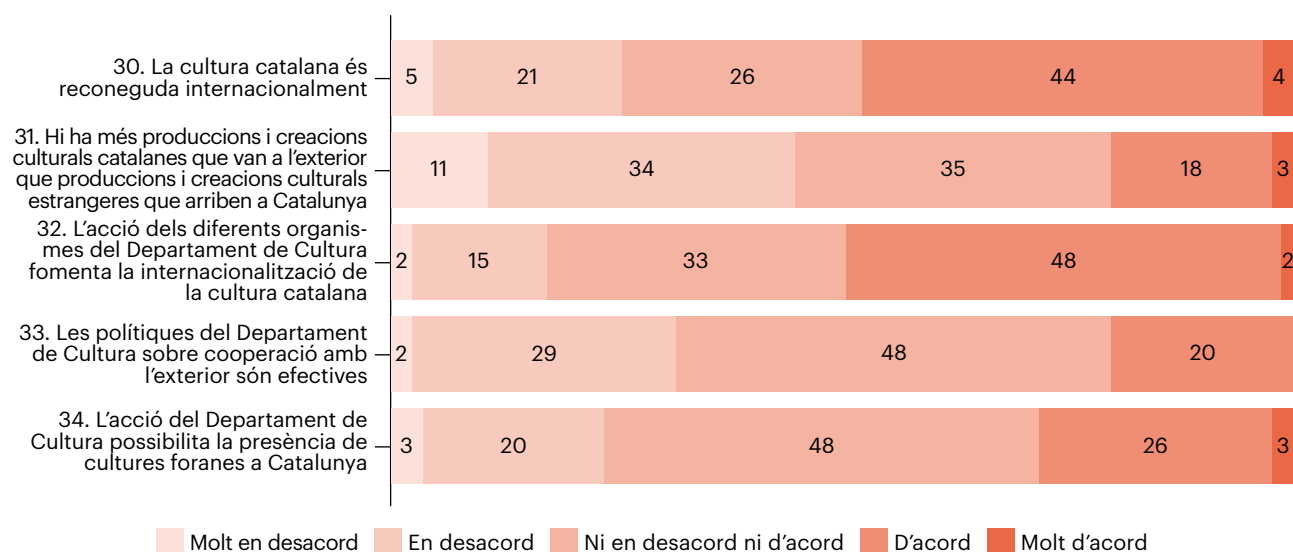
Pel que fa a l'afirmació «els catalans disposen d'una oferta cultural àmplia i diversa entre la qual poden escollir», el percentatge dels enquestats que hi estan d'acord o molt d'acord s'ha reduït en 8 punts. Així mateix, s'ha reduït, en aquest cas només en 4 punts percentuals, el nombre dels enquestats que estan d'acord amb l'afirmació que el preu dels béns i serveis culturals és adequat en referència al nivell de vida. Per contra, el nombre dels que opinen que les polítiques del Departament de Cultura garanteixen que els ciutadans tinguin accés a la cultura s'ha incrementat en 5 punts percentuals.

PROJECCIÓ EXTERIOR I COOPERACIÓ INTERNACIONAL

Aquest apartat se centra a explorar el reconeixement de la cultura catalana a l'exterior i l'acció del Departament de Cultura en la seva difusió a escala internacional, així com en la presència de la pluralitat i la riquesa cultural forana a Catalunya. A més, es pregunta sobre els intercanvis comercials de béns i serveis culturals i si les polítiques culturals de cooperació són efectives.

Resultats afirmacions sobre polítiques de projecció exterior i cooperació internacional

En percentatge. 2023

Nota: 262 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

El 48 % dels enquestats estan d'acord o molt d'acord que la cultura catalana és reconeguda internacionalment, però només un 21 % està d'acord o molt d'acord que les produccions culturals catalanes tenen més presència a l'exterior que les produccions estrangeres a Catalunya.

Un 50 % de les respostes coincideixen a afirmar que l'acció del Departament de Cultura a l'exterior ajuda a fomentar internacionalment la cultura catalana. En canvi, les respostes no són tan clares amb les polítiques de cooperació amb l'exterior, ja que només un 20 % indiquen que estan d'acord que són efectives.

Pel que fa a les polítiques del Departament de Cultura per possibilitar la presència de cultures foranes a Catalunya, no hi ha un posicionament clar. La major part dels enquestats es mostren indiferents a la qüestió, mentre que un 29 % pensen que es dona visibilitat a la diversitat d'altres cultures al nostre territori i un 23 % creuen que no.

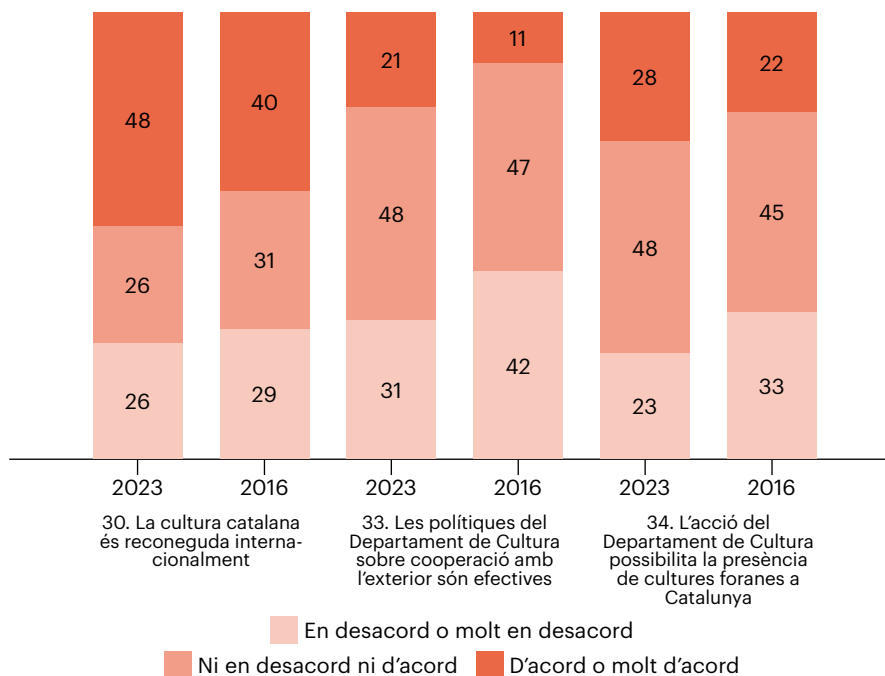
Es poden comparar les respostes a tres preguntes d'aquest apartat amb les que es van obtenir l'any 2016. En totes tres s'han produït canvis significatius en les dades recollides: el nombre d'agents que estan d'acord o molt d'acord amb les afirmacions proposades s'ha incrementat.

L'afirmació «les polítiques del Departament de Cultura sobre cooperació amb l'exterior són efectives» és la que ha experimentat un increment més alt de nombre de persones que hi estan d'acord o molt d'acord —10 punts percentuals—; tanmateix, continua sent l'afirmació amb la qual els enquestats estan menys d'acord. També s'ha incrementat en 6 punts percentuals el nombre dels enquestats que pensen que l'acció del Departament de Cultura possibilita la presència de cultures foranes a Catalunya.

Comparativa de resultats d'afirmacions sobre polítiques de projecció exterior i cooperació internacional

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 262 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

El nombre dels que estan d'acord o molt d'acord amb l'afirmació que la cultura catalana és reconeguda internacionalment s'ha incrementat en 8 punts percentuals. Per contra, s'ha reduït el nombre d'indiferents i el dels que estan en desacord respecte a les respostes rebudes l'any 2016.

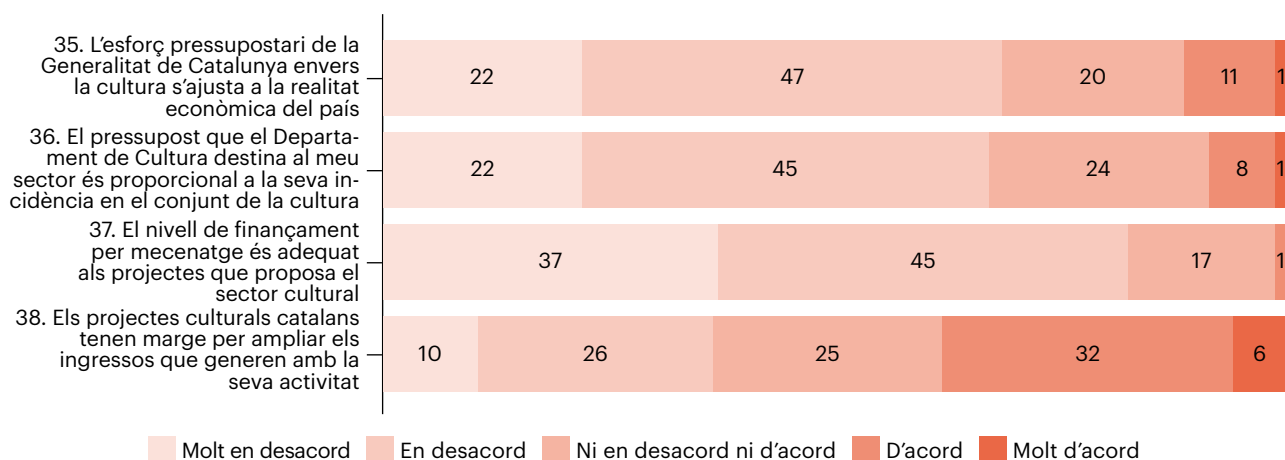
FINANÇAMENT DE LA CULTURA

En aquest apartat es pregunta sobre l'esforç econòmic que realitza el Govern català en matèria de polítiques culturals en comparació amb la resta de polítiques públiques. Així mateix, es demana la percepció dels sectors culturals envers els recursos econòmics que el Departament de Cultura destina al seu àmbit d'actuació. També es planteja l'efecte que tindria en la cultura l'impuls públic del mecenatge i la possibilitat que tenen els agents culturals de generar més recursos propis amb les seves produccions.

La major part de les respostes mostren desacord amb els recursos econòmics que la Generalitat destina a la cultura: un 69 % dels enquestats creuen que aquest esforç pressupostari no s'ajusta a la realitat econòmica del país i només un 12 % creuen que sí. També hi ha unanimitat a manifestar el desacord amb els recursos que el Departament de Cultura destina a l'àmbit d'actuació del seu sector cultural: un 67 % indica que els recursos assignats al seu sector no són proporcionals a la incidència que aquest té en el conjunt de la cultura.

Resultats afirmacions sobre polítiques de finançament de la cultura

En percentatge. 2023

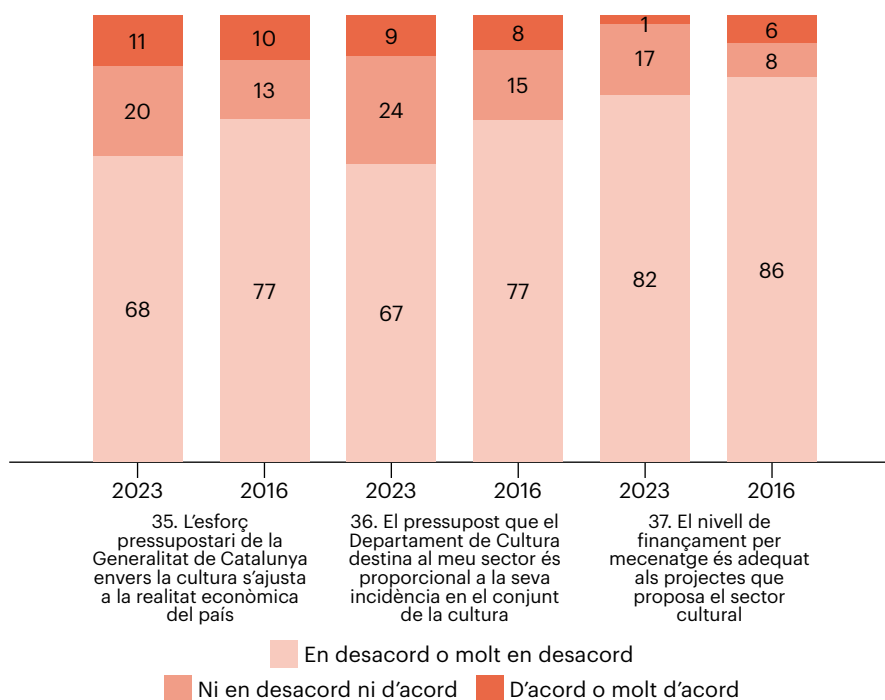
Nota: 262 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Més contundents són els resultats obtinguts per l'afirmació sobre l'adequació del volum de mecenatge que reben les propostes del sector cultural: un 82 % dels enquetats pensen que el mecenatge rebut per la cultura no s'adequa al nivell de propostes que fa el sector.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques de finançament de la cultura

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 262 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Pel que fa a l’afirmació «Els projectes culturals catalans tenen marge per ampliar els ingressos que generen amb la seva activitat», el 38 % pensen que existeix aquest marge, mentre que un 36 % no hi estan d’acord.

Els resultats del 2023 donen uns valors molt similars als del 2016. S’ha reduït en 9 punts percentuals el nombre dels enquestats que pensen que la Generalitat de Catalunya no fa un esforç pressupostari suficient pel sector de la cultura, però només s’ha incrementat un punt percentual el dels que pensen que el Govern destina suficients recursos econòmics a la cultura. Es repeteix el mateix patró amb l’afirmació sobre els recursos econòmics destinats al sector cultural al qual pertany l’enquestat: cau 10 punts percentuals el nombre dels que pensen que el que es destina al seu sector no és proporcional a la incidència del seu sector en el conjunt de la cultura i puja un 1 punt percentual el dels que sí ho creuen.

COORDINACIÓ INSTITUCIONAL

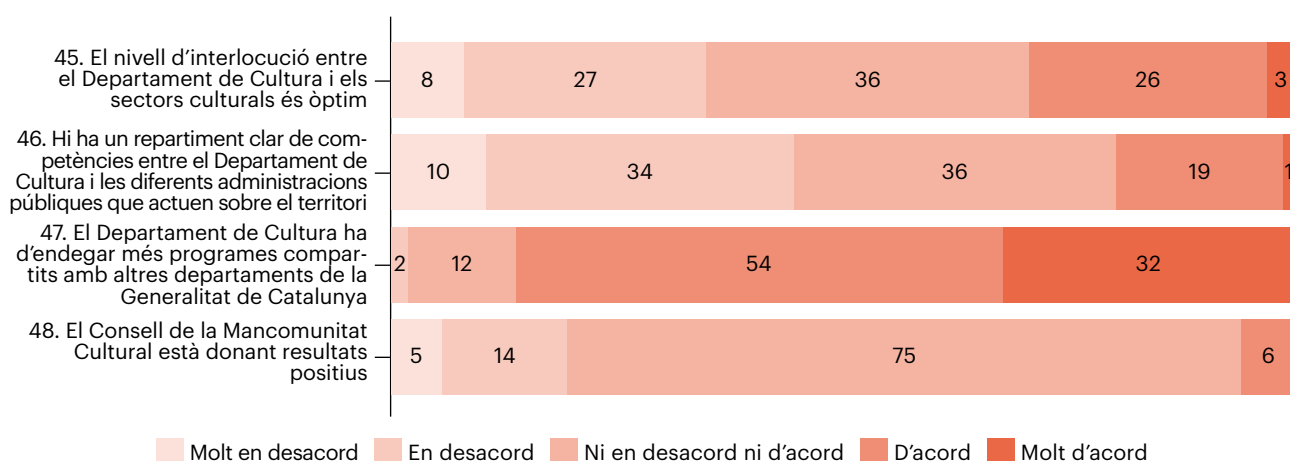
En aquest apartat es fa referència a la interlocució entre el Departament de Cultura i els sectors culturals i a la relació que s’estableix entre les diferents administracions públiques, el repartiment de competències, la cooperació entre departaments de la Generalitat i l’efectivitat del Consell de la Mancomunitat Cultural.

No hi ha un consens clar entre els enquestats sobre si existeix un bon nivell d’interlocució entre el Departament de Cultura i els sectors culturals: el 29 % manifesten estar d’acord o molt d’acord amb aquesta afirmació, mentre que un 35 % es pronuncien en sentit contrari. Pel que fa al repartiment de competències entre administracions, sembla que la majoria d’enquestats considera que és poc clar —concretament, un 44 %— i només un 20 % estarien d’acord o molt d’acord a afirmar que el repartiment de competències entre administracions és clar.

La majoria dels enquestats assenyalen la necessitat d’una major cooperació entre administracions: un 86 % creu que el Departament de Cultura hauria d’endegar més programes compartits amb la resta de departaments de la Generalitat i només un 2 % opinen el contrari.

Resultats afirmacions sobre polítiques de coordinació institucional

En percentatge. 2023

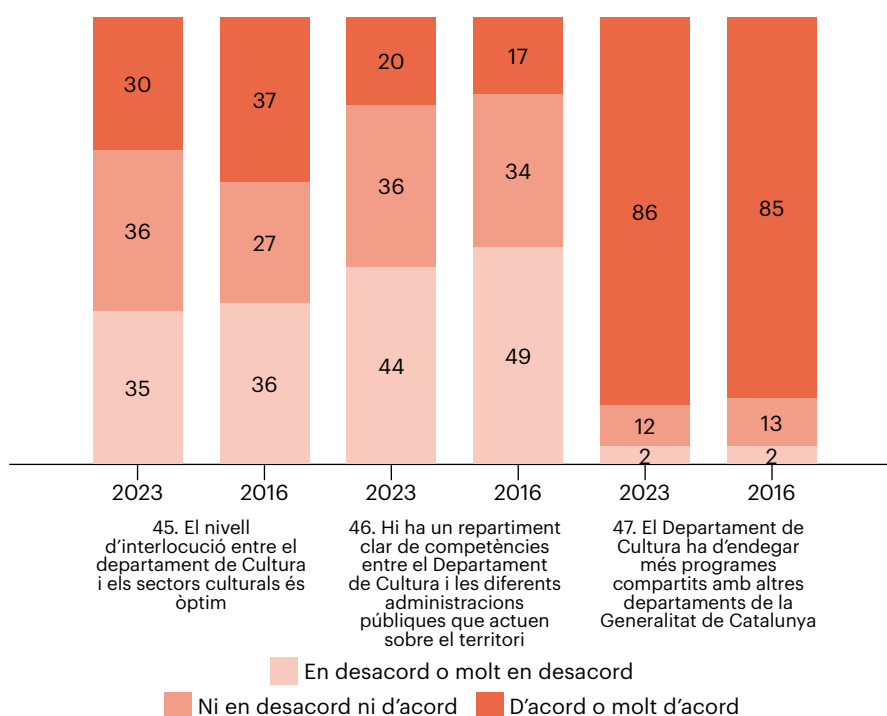
Nota: 257 respostes l’any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l’enquesta.

La qüestió referent al funcionament del Consell de la Mancomunitat Catalana, proposta del Departament de Cultura per coordinar polítiques conjuntes entre Generalitat de Catalunya i administracions locals, reflecteix un total desinterès per part dels enquestats: el 75 % són indiferents a la proposta i només un 6 % estan d'acord que aquest consell està donant resultats positius.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques de coordinació institucional

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 257 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

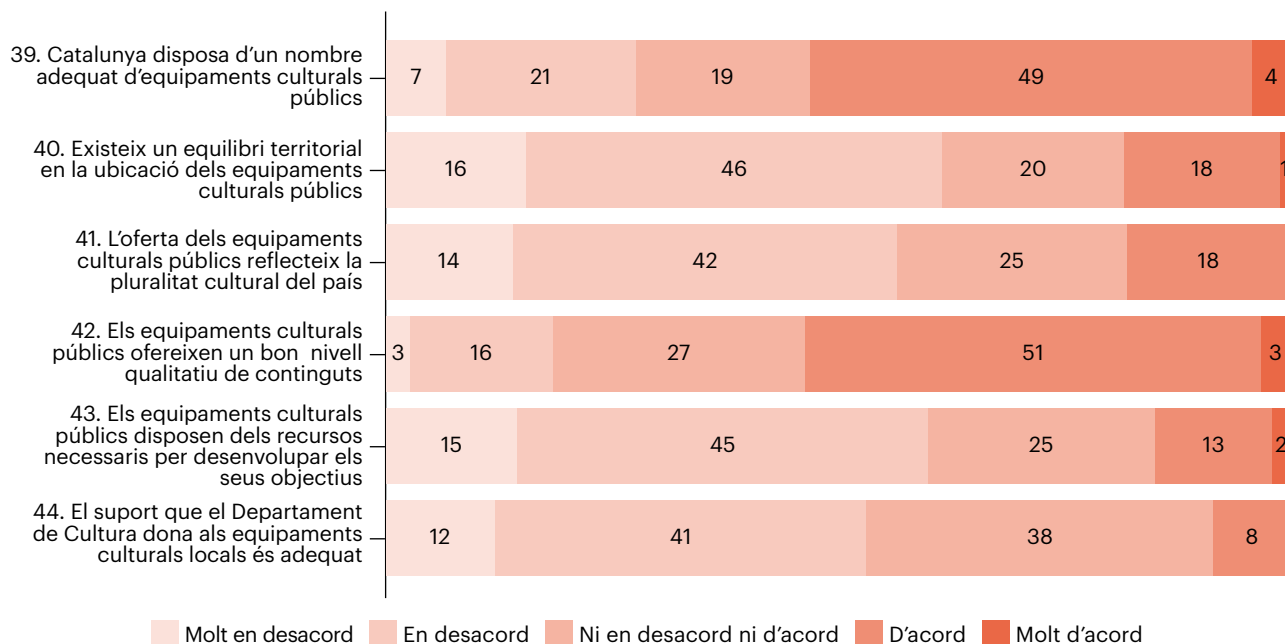
Comparant les respostes del qüestionari d'enguany amb les del 2016, no es detecten canvis substancials, però cal destacar que s'ha reduït en set punts percentuals el nombre dels que pensen que hi ha un nivell òptim d'interlocució entre el Departament de Cultura i els sectors.

EQUIPAMENTS CULTURALS PÚBLICS

Un dels instruments més importants per al desenvolupament de l'activitat cultural són els equipaments públics. És per això que en aquest apartat s'ha volgut indagar sobre la situació d'aquests equipaments en nombre i distribució en el territori català, però també la qualitat dels continguts que ofereixen i els recursos dels quals disposen per dur a terme els seus objectius.

Resultats afirmacions sobre polítiques d'equipaments culturals públics

En percentatge. 2023

Nota: 257 respostes l'any 2023.

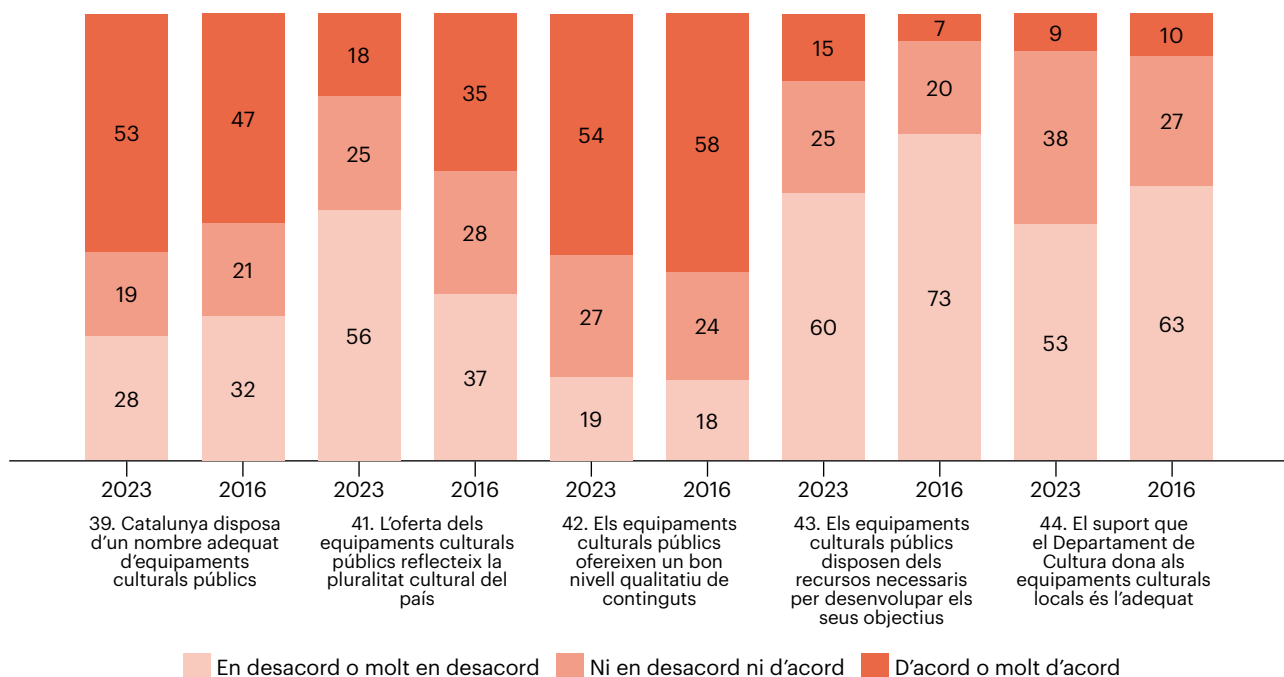
Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

El 53 % dels enquestats opinen que Catalunya té un nombre adequat d'equipaments culturals públics, enfront del 28 % que no estan d'acord amb aquesta afirmació. Tanmateix, en aquest resultat s'ha de fer esment que els agents situats en territoris més allunyats de Barcelona —l'Alt Pirineu i Aran, Ponent, el Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre— són més crítics amb aquesta informació: només un 33 % hi estan d'acord o molt d'acord, mentre que el 40 % no hi estan d'acord. Aquest posicionament es reforça amb el resultat de l'afirmació següent: només un 19 % dels enquestats creuen que hi ha un equilibri territorial en la ubicació dels equipaments culturals públics; per contra, el 62 % pensen que aquest equilibri no existeix. Un resultat similar obté l'afirmació referent a la pluralitat cultural que reflecteixen els equipaments culturals: només el 18 % indiquen estar-hi d'acord i un 56 % hi estan en desacord o molt en desacord. Per contra, cal destacar que el 54 % dels enquestats opinen que els continguts dels equipaments culturals són de qualitat i només un 19 % no estan d'acord amb aquesta afirmació.

Pel que fa als recursos disponibles per als equipaments i al suport que reben del Departament de Cultura, són pocs els enquestats que creuen que són els adequats per complir amb els objectius que tenen assignats: només el 15 % estan d'acord i un 8 % que reben suficient suport per part del Departament de Cultura, mentre que un 60 % i un 53 %, respectivament, pensen que no és així.

Comparativa resultats afirmacions sobre polítiques d'equipaments culturals públics

En percentatge. 2016 i 2023

Nota: 257 respostes l'any 2023 i 203 respostes l'any 2016.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

La major part de les cinc afirmacions d'aquest apartat que estaven incloses a l'enquesta del 2016 han experimentat canvis significatius. El nombre dels enquestats que estan d'acord amb l'afirmació «Catalunya disposa d'un nombre adequat d'equipaments culturals públics» s'ha incrementat en 6 punts percentuals i el nombre dels que consideren que és certa l'afirmació «els equipaments culturals públics disposen dels recursos necessaris per desenvolupar els seus objectius» també s'ha incrementat en 8 punts percentuals.

Per contra, ha caigut en 4 punts percentuals el nombre de respostes que estan d'acord o molt d'acord que els equipaments culturals ofereixen un bon nivell qualitatiu de continguts, i en 17 punts percentuals el dels que estan d'acord que els equipaments culturals reflecteixen la pluralitat cultural del país.

QÜESTIONS RELATIVES A LES POLÍTIQUES CULTURALS DE LES ADMINISTRACIONS LOCALS

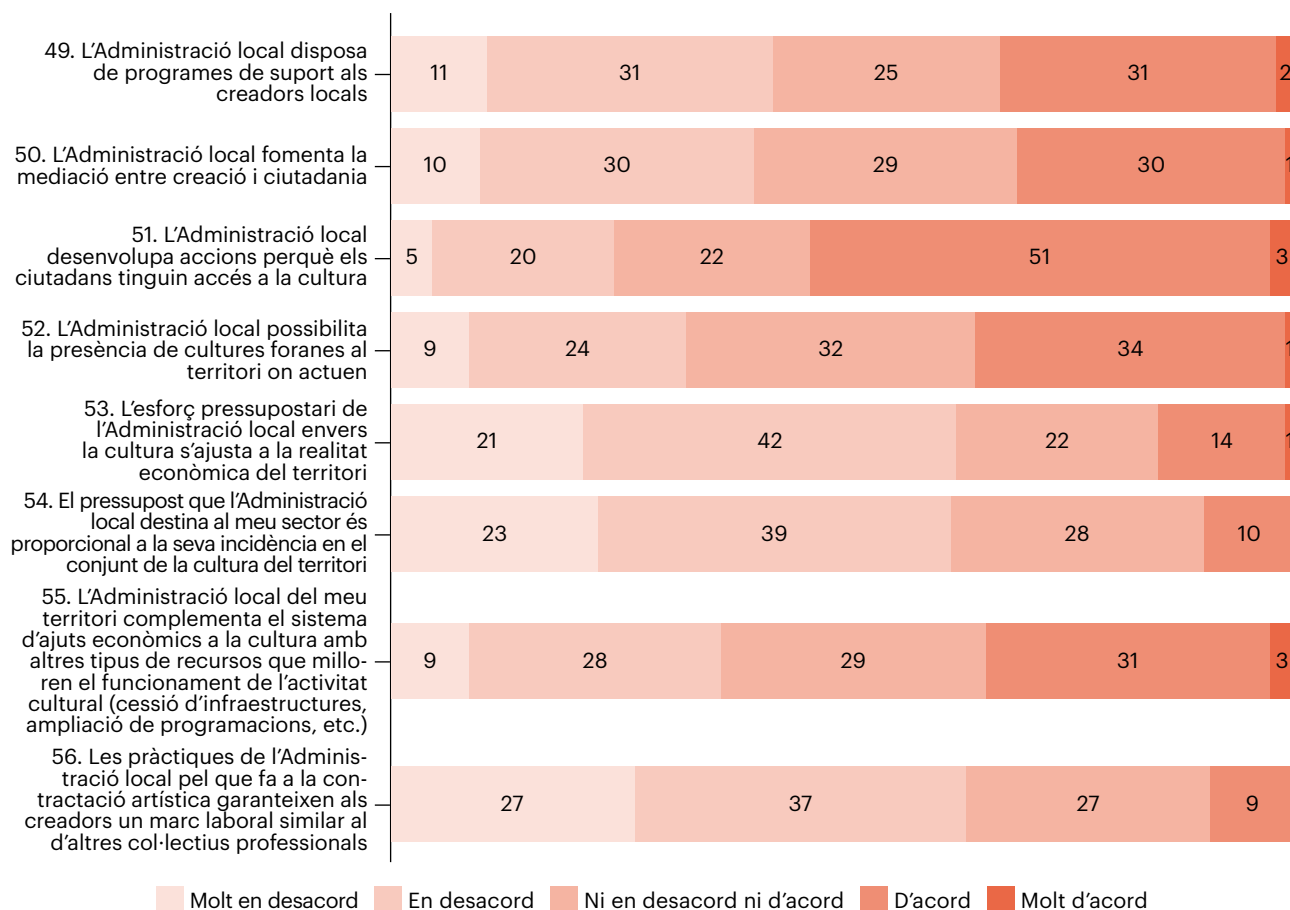
L'enquesta del 2023 inclou una mirada cap a les polítiques locals mitjançant un apartat que planteja vuit afirmacions que tenen per objectiu indagar sobre la percepció dels agents de l'acció cultural duta a terme per les administracions en l'àmbit local.

El 33 % dels enquestats creuen que les administracions locals disposen de programes de suport als creadors locals. Curiosament, es tracta d'un percentatge molt similar a l'obtingut pel mateix àmbit d'actuació del Departament de Cultura, tot i que hi ha més agents que no estan d'acord amb aquesta afirmació en el cas de les administracions locals —un 43 %— que en el cas del Departament de Cultura —un 29 %.

Un resultat molt similar obté l'afirmació sobre el foment per part de l'Administració local a la mediació entre creació i cultura: un 31 % creuen que es fa aquesta tasca de mediació des dels ajuntaments i diputacions, mentre que un 40 % pensa que no es fa.

Resultats afirmacions sobre les polítiques culturals de les administracions locals

En percentatge. 2023

Nota: 251 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Més clar és el resultat sobre el treball que fan les administracions locals per afavorir l'accés de la ciutadania a la cultura: el 54 % indiquen que s'està realitzant aquesta funció i només un 25 % opina que no es fa. Aquest resultat difereix molt de l'obtingut per al mateix assumpte pel Departament de Cultura, ja que només un 20 % dels enquestats opinen que les polítiques d'aquesta administració treballen per l'accés a la cultura de la ciutadania i un 46 % consideren que no ho fan.

Les administracions locals són les que destinen més part del seu pressupost a la cultura, però la percepció majoritària dels agents culturals consultats és que encara haurien d'incrementar més aquesta partida. El 63 % indiquen que la despesa en cultura d'ajuntaments i diputacions no s'ajusta a la realitat econòmica del territori on estan ubicades i el 62 % opinen que la despesa destinada al seu sector no és proporcional a la seva incidència en el conjunt dels sectors culturals. Per contra, el 34 % dels enquestats estan d'acord o molt d'acord amb l'afirmació que les administracions locals complementen el suport econòmic als sectors culturals amb altres tipus de recursos que faciliten l'activitat cultural.

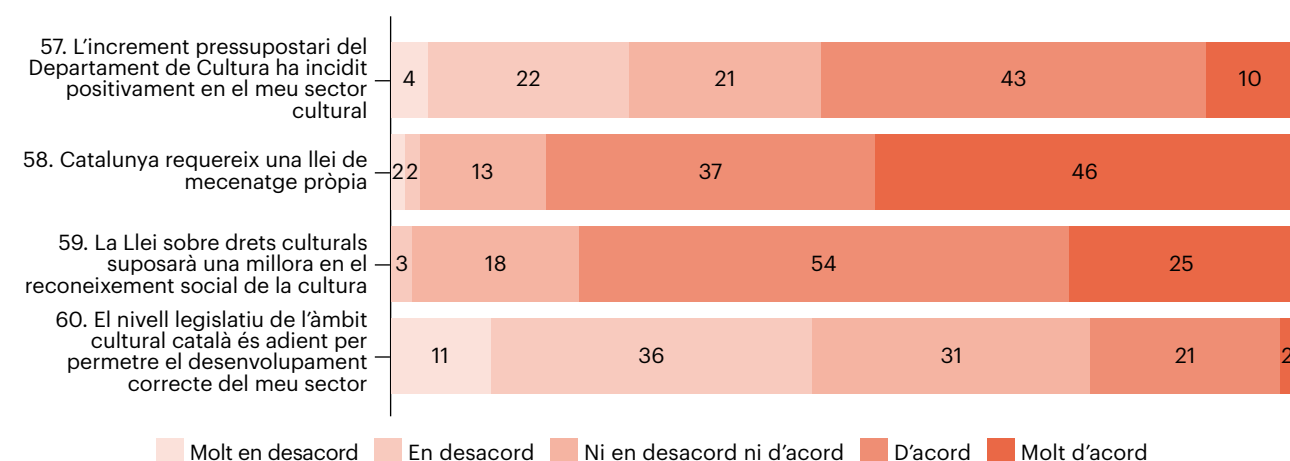
Finalment, cal remarcar que un 64 % dels agents indiquen que les pràctiques de contractació administrativa no garanteixen als professionals culturals un marc laboral assimilable al d'altres col·lectius professionals; només un 9 % creu que aquest marc assimilable a altres col·lectius sí que està garantit.

QÜESTIONS ACTUALS

En el darrer apartat d'aquest bloc s'han introduït quatre qüestions relatives a l'actualitat més recent en el sector cultural.

Resultats afirmacions sobre les polítiques culturals de les administracions locals

En percentatge. 2023

Nota: 251 respostes l'any 2023.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

La primera qüestió fa referència a l'increment pressupostari que el Departament de Cultura ha realitzat els darrers tres anys. El 53 % dels agents creuen que ha incidit positivament en el seu sector, davant d'un 26 % que creuen que no ha estat així. Cal recordar que en l'apartat en què es preguntava pel finançament un 69 % dels agents indicaven que l'esforç pressupostari envers la cultura de la Generalitat de Catalunya no s'ajustava a la realitat econòmica del país, però els resultats obtinguts per l'afirmació actual mostren que els agents són conscients de l'esforç que s'ha fet i el valoren positivament.

El posicionament envers la pregunta sobre la necessitat d'una llei de mecenatge catalana és ben clar: un 83 % dels enquestats diuen que és necessària i només un 4 % pensen que no cal aquesta norma legislativa. El 79 % també consideren que cal una llei sobre drets culturals, enfront del 3 % que creuen que no és necessària. L'afirmació sobre la idoneïtat del nivell legislatiu català en l'àmbit de cultura ha tingut menys adhesions, ja que només un 23 % creu que aquest nivell és adient i un 47 % que s'hauria de treballar i ampliar la legislació en cultura.

CONCLUSIONS DEL BLOC 2

- **Creació:** Els resultats d'aquest apartat indiquen que la cultura catalana té una bona valoració en l'àmbit creatiu i és situada pels professionals a un nivell similar al d'altres països europeus. Malgrat la bona percepció de l'estat de la creativitat, els enquestats consideren que manquen recursos públics a la creació en general, especialment pel que fa a l'estímul a la innovació creativa i al suport dels nous creadors. Cal destacar que els resultats obtinguts mostren una lleugera millora de l'acció del Departament

de Cultura en aquest àmbit. D'altra banda, preocupen la situació professional dels treballadors del sector de la cultura i la manca d'equiparació amb altres sectors professionals.

- **Producció:** En línies generals, els agents assenyalen que l'acció del Departament de Cultura es troba orientada a enfortir el teixit industrial de la producció cultural catalana per sobre de la creació i la difusió de l'activitat artística i cultural. Es valora positivament l'acció del Departament de Cultura cap als canvis que comporta la digitalització i, pel que fa als productes culturals en català, els resultats indiquen que la qualitat és òptima, però que fa falta més producció cultural en aquesta llengua.
- **Difusió:** Els agents culturals consideren que els mitjans de comunicació públics han de fer una aposta més decidida per la producció cultural catalana i que tots els mitjans de comunicació, públics i privats, han millorat el tractament que es fa de la cultura i les arts, i han de tenir més cura de difondre la diversitat cultural del país. Tot i les noves tecnologies, avui en dia els mitjans de comunicació tradicionals encara són fonamentals per donar visibilitat a les propostes culturals, però els agents del sector no perceben que la cultura figure entre les seves prioritats.
- **Participació i accés a la cultura:** Es percep molta confusió amb el tema dels drets culturals; són pocs els agents que creuen que la ciutadania té coneixement de quins drets pot exercir en l'àmbit cultural. Es planteja la baixa predisposició de la ciutadania a participar del fet cultural, tot i que es disposa d'una oferta àmplia i diversa i que amb el format digital s'han ampliat les possibilitats d'accés a la cultura. Quant a la participació i l'accés a la cultura, es reclama una actuació més decidida per part del Departament de Cultura.
- **Projecció exterior i cooperació internacional:** Tot i reconèixer la presència de la cultura catalana a l'exterior, s'assenyala que hi ha marge de millora en aquest àmbit d'actuació i es percep un desequilibri entre la presència de béns i serveis culturals exteriors presents al nostre mercat i els catalans que s'exporten a altres mercats, amb una clara preponderància dels exteriors presents a Catalunya. S'apunta la manca d'una política clara d'internacionalització de la cultura catalana i la importància de desenvolupar una estratègia de cooperació amb l'exterior que possibiliti els intercanvis amb altres cultures.
- **Finançament de la cultura:** Tot i l'increment pressupostari aplicat al Departament de Cultura els darrers tres anys, continua sent majoritària la sensació que els recursos que el Govern de Catalunya destina a la cultura són insuficients. També es percep que és necessari avançar amb nous sistemes de finançament, com ara el mecenatge. S'estima que són molt reduïdes les aportacions que actualment rep el sector cultural d'aquest model de finançament. En menor mesura, algunes persones consideren que hi ha marge per aconseguir un increment dels recursos generats a partir de l'activitat del mateix sector.
- **Coordinació institucional:** Hi ha una sensació generalitzada que no existeix un repartiment clar de competències entre les diferents administracions. El Consell de la Mancomunitat Cultural pot ser una eina per millorar aquesta circumstància, però no sembla que els sectors ho vegin així. S'observa un retrocés en el nivell d'interlocució entre el Departament de Cultura i els sectors culturals.
- **Equipaments culturals públics:** Es percep que Catalunya disposa d'un bon nivell d'equipaments culturals amb una programació variada i de qualitat, però amb una distribució que beneficia alguns territoris en detriment d'altres. S'assenyala que els recursos a disposició d'aquests equipaments són limitats respecte als objectius que tenen assignats i es reclama un major suport del Departament de Cultura.
- **Administracions locals:** Les administracions locals són les que estan més a prop de la ciutadania i les que més recursos econòmics destinen a la cultura i les arts, però els resultats obtinguts indiquen que se'ls reclama major implicació, tant en l'àmbit econòmic com amb programes de suport i foment de la creació. Es valora positivament la feina que fan per assegurar l'accés de la ciutadania a la cultura i per difondre cultures foranes al seu territori, però s'assenyala que hi ha mancances en les pràctiques contractuals que generen uns tractes desiguals dels professionals culturals enfront d'altres col·lectius professionals.
- **Qüestions actuals:** L'increment pressupostari que ha fet la Generalitat de Catalunya en els darrers tres anys ha tingut una bona acollida i ha deixat la sensació que ha es-

tat beneficiós per als diferents sectors culturals. Pel que fa a l'àmbit legislatiu, es reclama avançar amb noves lleis que regulin els sectors culturals i, molt concretament, impulsar una Llei de mecenatge cultural i prosseguir amb els tràmits legislatius de la Llei de drets culturals.

D'aquestes conclusions se'n desprenen uns factors comuns. El primer té a veure amb els recursos econòmics del sector i que el suport de les administracions públiques és insuficient, tot i la bona acollida de la millora pressupostària del Departament de Cultura. Preocupen especialment els recursos econòmics disponibles per als creadors i intèrprets, fet que es vincula amb la situació precària dels professionals del món de la cultura. Es reclama més espai per a la cultura en els mitjans de comunicació, sobretot els públics, i es proposa realitzar avenços de tipus legislatiu en l'àmbit cultural, principalment en la regulació dels drets culturals.

Bloc 3 – Prioritat dels nous projectes culturals

En el tercer bloc de l'enquesta es pregunta per la prioritat que es donaria a un total d'onze projectes culturals que durant el darrer any han estat en algun moment en l'agenda política. El nivell de desenvolupament de les propostes incloses en aquest apartat és molt diferent: en alguns casos són projectes endegats recentment, però que encara no han assolit un desenvolupament òptim; en d'altres són propostes de les quals es parla fa temps, però que estan pendents de materialització, i també hi ha alguna idea anunciada públicament que encara no té una formulació concreta. Analitzar aquests projectes per separat ens aporta una perspectiva de la importància que tenen per als agents culturals, la qual cosa pot ser decisòria per a les administracions públiques a l'hora de marcar prioritats sobre els recursos disponibles.

Abans de començar amb l'anàlisi de les respostes obtingudes, cal recordar quins van ser els projectes inclosos en l'enquesta del 2016 i què se n'ha fet. El desplegament del Pla nacional de fotografia va ser el projecte amb el nivell de prioritat més alt, ja que un 73 % dels enquestats consideraven que era força o molt prioritari. Aquest Pla, aprovat al gener del 2015, s'ha concretat amb la creació d'una Col·lecció Nacional de Fotografia que, anualment, obre una convocatòria pública per a la recepció de propostes d'adquisició d'obra fotogràfica susceptibles de formar-ne part. L'any 2023 es van adquirir 456 obres de 36 autors i autores per un valor de 347.505,57 euros. Com estableix el Pla, aquestes obres es dipositen en diferents museus públics depenent de les característiques de l'obra.

El projecte de crear una companyia nacional de dansa, que no ha vist mai la llum, va ser puntuat com a proposta força o molt prioritària pel 72 % dels enquestats. Així mateix, van quedar en projecte el Museu de l'Arquitectura i el Museu del Còmic i de la Il·lustració, que aquell any van ser considerats com a força o molt prioritàris pel 59 % dels enquestats. La Casa de l'Escriptor és una iniciativa que tampoc s'ha fet realitat i que va ser considerada com a força o molt prioritària pel 56 % dels agents culturals; tanmateix, l'any 2023 el Departament de Cultura va recuperar aquest projecte.

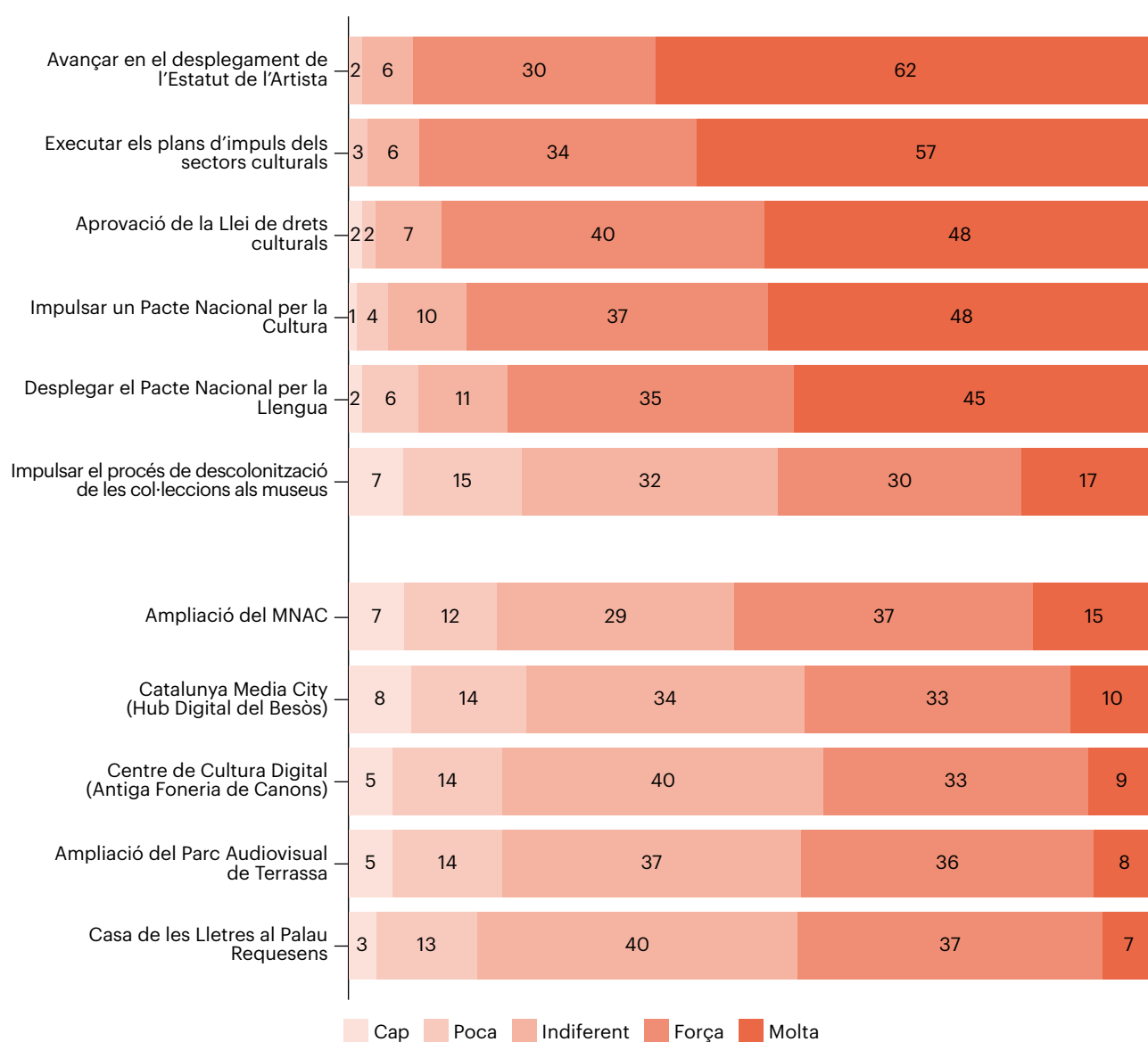
El que sí ha vist la llum és el Museu Casteller de Valls, tot i que només el 40 % dels agents culturals consultats el van considerar com a força o molt prioritari. En darrer lloc es va situar un projecte que ja ha desaparegut de l'agenda cultural, la seu de l'Hermitage a Barcelona; només el consideraven força o molt prioritari el 38 % dels que van respondre l'enquesta.

A l'enquesta del 2023 s'ha volgut ampliar la llista de projectes d'inversió en equips amb altres propostes que tenen a veure amb l'acció legislativa i la creació de pactes o acords generals per a la millora dels sectors culturals. La primera consideració a fer és que els projectes d'aquesta segona categoria, la de lleis i pactes pendents, han estat considerats molt més prioritaris que els projectes referits a inversions en grans equipaments.

Continuar treballant en l'Estatut de l'Artista i executar els plans d'impuls redactats per als diferents sectors culturals ha estat considerat com a força o molt prioritari pel 92 i el 91 % dels enquestats. Aquesta decisió unànime ha estat seguida de prop per la necessitat d'aprovar una llei de drets culturals i d'impulsar un pacte nacional per la cultura: un 88 i un 86 % d'enquestats opinen que són força o molt prioritaris.

Projectes culturals segons el nivell de prioritat

En percentatge. 2023

Nota: 256 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

També rep molt suport el desenvolupament del Pacte Nacional per la Llengua —una de les apostes prioritàries de l'actual Departament de Cultura—, ja que el 80 % dels enquestats opinen que és força o molt prioritari. La necessitat de generar processos de descolonització de les col·leccions als museus catalans és indicada com a prioritària pel 47 % dels enquestats i hi ha un 32 % que s'hi mostren indiferents.

Les inversions en equipaments presenten un panorama totalment diferent de les propostes indicades anteriorment. Només l'ampliació del MNAC rep el suport majoritari dels enquestats —el 52 %—, mentre que en la resta de propostes els agents culturals majoritàriament s'hi mostren indiferents.

El Centre de Cultura Digital (Antiga Foneria de Canons) i la Casa de les Lletres al Palau Requesens reben tants vots indiferents com vots que consideren prioritari el projecte. Així mateix, molts agents mostren indiferència davant el projecte Catalunya Media City (Hub Digital del Besòs) i l'ampliació del Parc Audiovisual de Terrassa. Cap d'aquests projectes obtenen més del 45 % de puntuació com a força o molt prioritari.

Tot seguit analitzem els diferents projectes i indiquem la posició dels agents culturals respecte a cadascun.

El projecte **Catalunya Media City (Hub Digital del Besòs)**, anunciat a inicis del 2022, té la voluntat de consolidar-se com un espai de referència en la cultura i la producció digital i audiovisual europea. Un 43 % dels enquestats consideren que es tracta d'un projecte prioritari, però hi ha un 34 % que no s'hi decanten i expressen indiferència davant la proposta i un 22 % que indiquen que no és prioritari. Per sectors, com era previsible, són els agents del sector audiovisual, multimèdia i digital els que majoritàriament donen prioritat al projecte (el 89 %), mentre que aquesta proposta desperta poc interès entre els agents de cultura popular i associacionisme (només el 27 % el consideren prioritari). És similar la puntuació rebuda per l'**ampliació del Parc Audiovisual de Terrassa**, un equipament creat l'any 2005 que ofereix serveis a la indústria audiovisual, el qual actualment compta amb quatre platós que es troben a ple rendiment. El Govern ha encarregat un estudi per plantejar l'ampliació del nombre de platós disponibles: un 44 % dels enquestats creuen que és prioritari, mentre que un 37 % són indiferents al projecte i un 19 % pensen que no és prioritari. Per sectors, novament és el sector audiovisual, multimèdia i digital el que dona la màxima prioritat al projecte, però en aquest cas només un 61 % el consideren prioritari.

Una altra ampliació, en aquest cas d'un equipament patrimonial, és considerada més prioritària que els projectes que hem comentat anteriorment: un 52 % dels enquestats opinen que l'**ampliació del MNAC** hauria de fer-se de forma prioritària. Tot i ser un projecte llargament anunciat, hi ha un 29 % que s'hi declaren indiferents i un 19 % pensen que no és prioritari per a les polítiques del país. En aquest cas, tots els sectors mostren interès que es doni preferència a aquest projecte, i els que s'hi mostren més a favor són els arxius, museus i patrimoni, i les arts visuals.

L'any 2023 es va anunciar el projecte de **Centre de Cultura Digital a l'Antiga Foneria de Canons**, del qual només s'han presentat les línies mestres sense entrar en detalls, però que ha suposat l'impuls de les obres de reforma de l'edifici situat a la Rambla de Barcelona. El projecte ha estat considerat com a prioritari per un 42 % dels que han respost l'enquesta, mentre que un nombre similar, el 40 %, s'hi mostren indiferents i un 18 % es declaren en contra de donar-hi prioritat. En aquest cas, són el sector audiovisual, multimèdia i digital, i el de les arts visuals els que donen més prioritat a la seva creació. És molt similar el percentatge de vots que atorguen prioritat a la **Casa de les Lletres al Palau Requesens**, un altre projecte que es va enunciar durant el 2023 sense explicacions prèvies. Així doncs, el 44 % dels enquestats el consideren prioritari, el 40 % s'hi mostren indiferents i el 16 % no creuen que sigui prioritari. Com és d'esperar, el sector que hi dona més suport és el de l'edició i creació literària, però també el de les arts visuals i el dels professionals d'arxius, museus i patrimoni. Cal recordar que l'any 2016 hi havia el projecte de «La casa de l'escriptor», que, a petició

de les associacions d'escriptors, volia solucionar la falta de visibilitat dels professionals de les lletres. Malgrat que aquest projecte mai no va formar part de l'agenda política, el 2016 el 57 % dels enquestats el van considerar força o molt prioritari; per tant, en els set anys que han passat s'ha reduït bastant la sensació de prioritari.

Fins aquí el repàs dels projectes que suposen una inversió en capital, és a dir, que comporten la creació, reforma o ampliació d'un espai físic per dotar-los d'activitat cultural. La resta de projectes dels quals s'ha demanat la prioritari formen part d'un grup de propostes o demandes referents a la construcció d'un marc en què els sectors culturals es puguin desenvolupar. S'hi poden trobar des de propostes legislatives fins a pactes necessaris per al millor funcionament del sector cultural.

D'entrada, s'ha de dir que el nivell de prioritari que mostren els agents culturals per aquestes propostes és molt més elevat que el que donen a les propostes anteriors, fins al punt que en més d'un cas es pot parlar de consens general, com ara el **desplegament de l'Estatut de l'Artista**, l'**execució dels plans d'impuls** dels diferents sectors culturals i l'**aprovació de la Llei de drets culturals**, que han estat considerats prioritaris pel 92, el 91 i el 88 % de les persones enquestades, respectivament. Quant a les propostes de desplegament del **Pacte Nacional per la Llengua** i a l'impuls d'un **Pacte Nacional per la Cultura**, també hi ha un gran consens a definir-les com a prioritàries. En el primer cas, un 80 % dels consultats pensen que han de ser al capdavant de l'agenda política, mentre que el 86 % creuen que és necessari impulsar un Pacte Nacional per la Cultura. Aquests percentatges tan elevats deixen poc marge de diferència entre els sectors i, un cop analitzats detingudament, es confirma que no presenten cap diferència remarcable entre ells.

Només l'**impuls d'un procés de descolonització de les col·leccions als museus catalans** ha trencat el consens en aquest grup de propostes. Així doncs, un 47 % de les persones que han respost l'enquesta consideren que és prioritari abordar aquests processos d'adequació dels relats museístics a les diferents realitats, deixant de banda la mirada hegemònica que els ha caracteritzat. Qui més està a favor d'aquest procés són els professionals d'arxius, museus i patrimoni, ja que el percentatge dels que el consideren prioritari s'incrementa fins al 63 %.

A **escala territorial**, la proposta del Hub Digital del Besòs és plantejada com a prioritària principalment pels agents que treballen en l'àmbit metropolità. Pel que fa a la resta de projectes d'equipaments, la prioritari només és majoritària per als agents ubicats a la ciutat de Barcelona; possiblement hi influeix el fet que es preveu que tots els equipaments tindran la seu en aquesta ciutat, amb l'excepció del Parc Audiovisual de Terrassa. En relació amb les propostes legislatives i de pactes, no es perceben diferències entre els diferents territoris.

CONCLUSIONS DEL BLOC 3

- Deu dels onze projectes analitzats són en l'agenda política, alguns des de fa molt temps —com ara l'ampliació del MNAC—, d'altres amb cert recorregut temporal —com és el cas del desplegament de l'Estatut de l'artista—; n'hi ha de recuperats de projectes anteriors o que tenen les bases en treballs previs —com la Casa de les Lletres o la Llei de drets culturals—, i també que s'han formulat durant aquesta legislatura —com ara el Pacte Nacional per la Llengua o el Centre de Cultura Digital. En cap cas no sembla que l'antiguitat del projecte sigui definitiva per a la percepció de prioritari mostrada pels agents del sector, però sí semblen ser-ho el nivell de desenvolupament i la informació que se n'ha donat. En aquesta línia, els projectes de la Casa de les Lletres i el Centre de Cultura Digital, tot just anunciats per la Conselleria, són els que apleguen un major nombre d'indiferents. Per contra, els projectes en què s'ha apel·lat a la participació ciutadana, com ara el Pacte Nacional per la Llengua o la Llei de drets culturals, són els que els agents consideren més prioritaris.
- L'únic projecte que ni tan sols és a l'agenda política, el Pacte Nacional per la Cultura, és el tercer més prioritari segons l'opinió dels agents.

- Aquells projectes que no tenen una identificació territorial concreta són valorats com a més prioritaris que els projectes que suposen una intervenció puntual en un lloc concret. Per contra, el fet que un projecte s'ubiqui en un lloc determinat no el converteix en prioritari per als agents d'aquell territori. En paral·lel, cal destacar que tots els projectes que suposen un canvi legislatiu o un acord són puntuats com a més prioritaris que els projectes que impliquen grans inversions en equipaments.

Notes metodològiques

Per a la realització de l'enquesta sobre la perspectiva dels agents culturals de la situació del sector cultural i de les polítiques culturals a Catalunya, es va elaborar un qüestionari conformat per tres blocs diferenciats. El cos principal inclou seixanta afirmacions redactades amb una formulació neutra sobre les quals els enquestats han d'indicar el seu grau d'acord a partir d'una proposta d'escala de Likert amb cinc valors, que van des de «totalment en desacord» fins a «totalment d'acord». Aquest bloc inclou deu apartats temàtics que reflecteixen els àmbits d'actuació dels sectors i de les polítiques culturals. La major part de les afirmacions que es plantegen són iguals a les plantejades l'any 2016 amb l'objectiu de poder analitzar l'evolució que ha sofert la perspectiva dels agents culturals. S'hi han afegit deu noves afirmacions amb la voluntat d'ampliar la mirada cap a les polítiques locals. El darrer apartat inclou quatre afirmacions sobre temes actuals que varien en cada onada.

Per obtenir la valoració general de la política cultural del Departament de Cultura, s'han utilitzat només les vint-i-tres afirmacions, en les quals es plantegen directament aspectes relacionats amb l'acció del Departament. En aquest cas, s'ha puntuat cada resposta segons l'escala següent: totalment en desacord = 0; en desacord = 1; ni d'acord ni en desacord = no s'ha tingut en compte; d'acord = 2, i totalment d'acord = 3. La suma dels valors obtinguts s'ha ajustat a una escala de puntuació de 0 a 10. El mateix s'ha fet amb vuit preguntes sobre polítiques locals.

El qüestionari inclou dos apartats més que complementen la visió de la política cultural catalana. El primer pregunta sobre quins són els objectius principals que ha d'abordar l'acció del Departament de Cultura i els compara amb la percepció de quins han estat prioritaris per a aquest Departament. El segon planteja la importància que tenen alguns projectes culturals que es troben en procés de definició o estan en fase de desenvolupament.

Totes les qüestions disposen de respostes predeterminades i tancades entre les quals els enquestats han de triar. L'única excepció a aquest plantejament són les qüestions referides als objectius de les polítiques culturals, que disposen de l'opció «altres», en què l'enquestat pot introduir informació amb un format de text lliure.

S'ha demanat als enquestats que responguin pensant en l'àmbit d'actuació en el qual treballen i en el que ha succeït al llarg de l'any 2023. Com que es tracta d'una enquesta anònima, s'han inclòs tres preguntes amb l'objectiu de crear tipologies i agrupacions; en concret, es demana el sector d'activitat, el perfil professional i el territori on treballen i on s'ubica la seu de l'empresa o organització.

GRANDÀRIA DE LA MOSTRA I NIVELL DE RESPOSTA

El qüestionari es va enviar a una selecció de 634 agents culturals, en què es trobaven representades les diferents categories establertes prèviament: sector d'activitat, perfil professional i territori. El contacte es va establir mitjançant un correu electrònic en el qual s'invitava a respondre el qüestionari a través d'un sistema d'enquestes en línia, el qual va estar obert del 16 de febrer al 12 de març. Durant aquest període es van fer tres recordatoris també a través del correu electrònic.

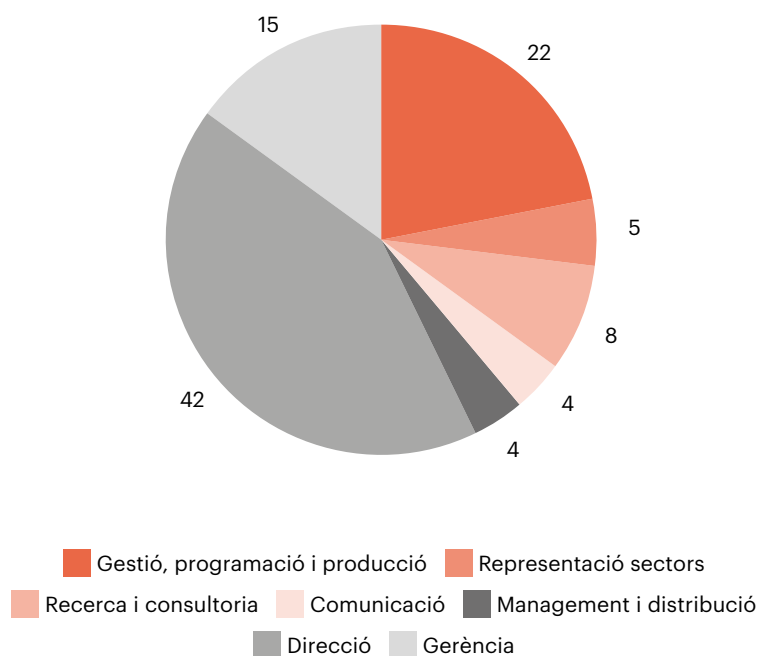
Es van rebre 371 respostes, de les quals es van considerar vàlides només 298 (un 47 % més que l'any 2016): les que complien amb els requisits especificats per respondre l'enquesta i que havien completat com a mínim el 60 % del qüestionari. D'aquesta manera, el percentatge de resposta se situa en el 47 % de la mostra que va rebre el qüestionari.

PERFIL DE LES RESPOSTES REBUDES

S'ha enviat l'enquesta a persones que coneixen i treballen al sector cultural i hi tenen algun nivell de decisió: directors i gerents d'equipaments i esdeveniments culturals, representants dels sectors culturals, responsables de programació, investigadors i periodistes culturals. S'ha exclòs de l'enquesta creadors, artistes i dirigents polítics, ja que la seva activitat és l'objecte d'anàlisi d'aquesta enquesta.

Repartiment de les respostes per perfils professionals

En percentatge. 2023

Nota: 298 respostes.

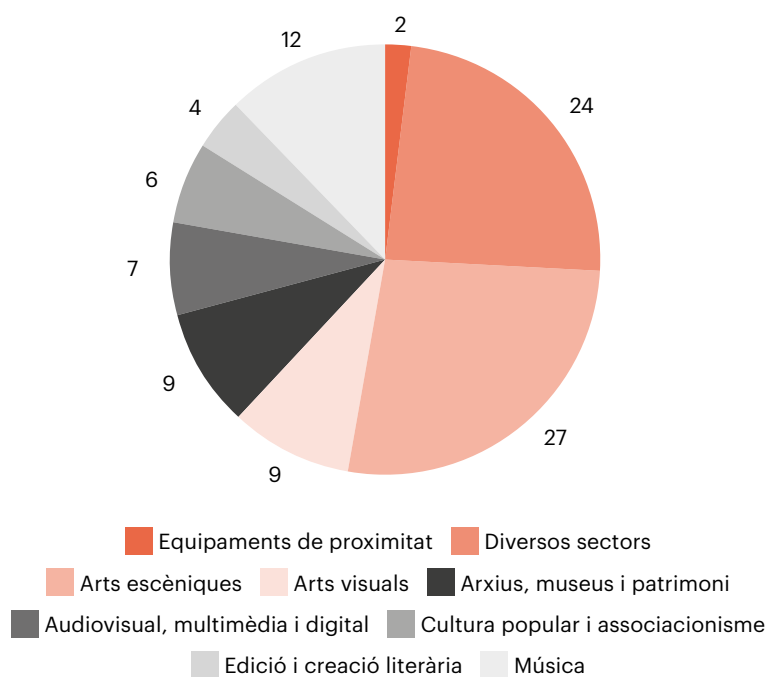
Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Pel que fa als sectors d'activitat, cal destacar que un bon gruix de respostes indiquen que les persones enquestades fan la seva activitat professional en diferents sectors culturals. Molt possiblement, el fet d'haver limitat el perfil professional ha provocat que augmenti el nombre de professionals que tenen un perfil multidisciplinari.

El baix nivell de respostes d'alguns territoris ha suggerit agrupar territoris en el moment de tractar la informació resultant. En concret, les respostes de l'Alt Pirineu i Aran s'han agrupat amb les de Ponent; les de les Terres de l'Ebre, amb les del Camp de Tarragona, i finalment, les de les comarques del Penedès s'han agrupat amb les de l'àmbit metropolità. La resta de tipologies territorials tenen un gruix suficient de respostes per ser considerades significatives.

Repartiment de les respostes per sectors d'activitat

En percentatge. 2023

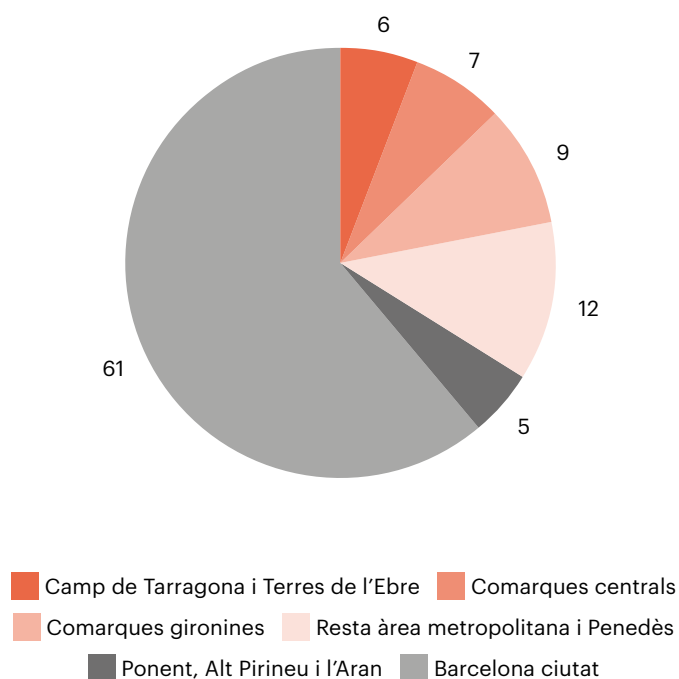

Nota: 298 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Repartiment de les respostes per territori

En percentatge. 2023

Nota: 298 respostes.

Font: Realització pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

ENQUESTA: “ANÀLISI DE L’ESTAT DE LA CULTURA I DE LA POLÍTICA CULTURAL DE CATALUNYA. PERSPECTIVA DELS AGENTS CULTURALS”

El qüestionari que trobareu a continuació té com a objectiu principal captar la percepció que els professionals de la cultura tenen sobre l’estat de la cultura i de les polítiques culturals catalanes. La informació obtinguda serà d’utilitat per conèixer la situació dels sectors culturals del nostre país i ajudar-nos a fer propostes que millorin l’actuació pública en l’àmbit cultural.

Indicacions per respondre al qüestionari: El qüestionari està conformat per 56 afirmacions atemporals relatives a l’estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya. Heu d’indicar el vostre grau de coincidència amb aquestes afirmacions tenint en compte l’àmbit o sector en el qual treballeu i els esdeveniments que hagin succeït durant l’any 2023. Al final, s’hi afegeixen quatre afirmacions referides a temes d’actualitat. El qüestionari es completa amb preguntes sobre les prioritats de la política cultural del país i la urgència d’alguns projectes culturals anunciats.

No és obligatori respondre a totes les preguntes, però cal haver respost a un 60 % com a mínim per considerar el qüestionari com a vàlid.

Tot i que es pot respondre anònimament, al final del qüestionari ens podeu facilitar les vostres dades de contacte si voleu aparèixer a l’apartat d’agraïments o rebre informació sobre els resultats obtinguts. En qualsevol cas, aquests es publicaran de forma agregada i en cap moment es podran identificar les respostes individuals.

Es triga uns vint minuts a emplenar el qüestionari. Si és necessari, podeu deixar-lo a mig respondre i reprendre’l posteriorment en el lloc on l’hàgiu deixat.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

DADES GENERALS

Sector d’activitat: Trieu el sector en el qual desenvolupeu la vostra activitat principal (només una opció):

- Arts escèniques
- Arts visuals
- Arxius, museus i patrimoni
- Audiovisual, multimèdia i digital
- Biblioteques i equipaments culturals de proximitat
- Cultura popular i associacionisme
- Edició i creació literària
- Música
- Altres (especifiqueu quin): _____

Perfil professional: Indiqueu el perfil professional amb el qual us sentiu més identificats (només una opció):

- Direcció
- Gerència
- Programació i edició
- Gestió, producció i organització cultural
- Comunicació
- Gestió administrativa, jurídica, laboral i econòmica
- Dinamització, animació i mediació
- Assessoria i consultoria
- Formació
- Representació, *management* i distribució
- Funcions tècniques de suport instrumental
- Altres professions vinculades (especifiqueu quina): _____

Àmbit territorial on s'ubica l'organització en la qual desenvoleu la vostra activitat professional (només una opció):

- Alt Pirineu i Aran
- Barcelona ciutat
- Camp de Tarragona
- Comarques centrals
- Comarques gironines
- Resta àrea metropolitana
- Penedès
- Ponent
- Terres de l'Ebre

Nombre d'habitants del municipi on s'ubica l'organització en la qual desenvoleu la vostra activitat professional (només una opció):

- Fins a 500 habitants (micropoble)
- De 501 a 2.000 habitants
- De 2.001 a 5.000 habitants
- De 5.001 a 10.000 habitants
- De 10.001 a 50.000 habitants
- Més de 50.000 habitants

Territori on desenvoleu principalment la vostra feina (assenyaleu totes les que corresponguin):

- A l'àrea geogràfica on està ubicada l'organització
- A tot Catalunya
- A Espanya
- A Europa
- A escala internacional

OBJECTIUS DE LA POLÍTICA CULTURAL

Pensant en el **Departament de Cultura**, assenyaleu els tres objectius de política cultural que considereu més importants i els tres als quals creieu que aquest organisme ha donat prioritat durant l'any 2023

Objectius de la política cultural	Objectius que considereu més importants	Objectius als quals cregueu que el Departament de Cultura ha donat prioritat el darrer any
Afavorir la cohesió social		
Assolir l'equilibri territorial		
Augmentar l'excel·lència		
Estimular el vessant educatiu de la cultura		
Fomentar la creació i la recerca		
Garantir l'accés a la cultura		
Impulsar la participació ciutadana		
Incentivar la producció artística i cultural		
Preservar i difondre el patrimoni		
Promoure la internacionalització		
Reforçar la identitat nacional		
Garantir la paritat		
Fomentar la diversitat		

Indiqueu altres objectius que no estiguin a la llista anterior i que cregueu que el Departament de Cultura hauria de tenir en consideració:

1. _____
2. _____

Pensant en les **administracions locals**, assenyalau els tres principals objectius de política cultural que considereu que les administracions locals del Catalunya haurien de tenir en compte prioritàriament:

Objectius de la política cultural	Objectius que considereu més importants
Afavorir la cohesió social	
Augmentar l'excel·lència	
Estimular el vessant educatiu de la cultura	
Fomentar la creació i la recerca	
Garantir l'accés a la cultura	
Impulsar la participació ciutadana	
Incentivar la producció artística i cultural	
Preservar i difondre el patrimoni	
Garantir la paritat	
Fomentar la diversitat	

Indiqueu altres objectius que no estiguin a la llista anterior i que cregueu que la política local hauria de tenir en consideració:

1. _____
2. _____

QÜESTIONS SOBRE L'ACCIÓ DE LA POLÍTICA CULTURAL

Valoreu les afirmacions següents segons el nivell de coincidència que tingueu amb el contingut que s'hi expressa.

(Totalment en desacord / En desacord / Ni d'acord ni en desacord / D'acord / Totalment d'acord)

Creació

1. La societat catalana és conscient del nivell creatiu que hi ha al país
2. La creativitat a Catalunya està en un nivell similar al d'altres països europeus
3. Les polítiques del Departament de Cultura estimulen la innovació creativa
4. El Departament de Cultura té en compte les necessitats dels nous creadors
5. El Departament de Cultura destina suficients recursos a la creació artística
6. L'acció del Departament de Cultura no interfereix en l'autonomia que requereixen els processos creatius
7. La legislació vigent garanteix als creadors un marc laboral similar al d'altres col·lectius professionals
8. Tots els creadors tenen les mateixes oportunitats amb independència del gènere

Producció

- 9. L'acció política del Departament de Cultura aposta prioritàriament per enfortir el teixit industrial cultural
- 10. El sistema de subvencions del Departament de Cultura prioritza la sostenibilitat econòmica dels agents culturals
- 11. Les polítiques del Departament de Cultura asseguren la pluralitat de les propostes culturals
- 12. Les polítiques del Departament de Cultura tenen en compte els canvis que la digitalització està produint en els processos productius culturals
- 13. El volum de producció i d'oferta cultural en llengua catalana és suficient
- 14. Els productes culturals en català tenen un bon nivell de qualitat

Difusió

- 15. Els mitjans de comunicació generalistes (televisió, ràdio, premsa escrita i digital, etc.) fan un tractament adequat de la cultura
- 16. Els mitjans de comunicació de titularitat pública inclouen suficients temes culturals en la programació
- 17. Els mitjans de comunicació de titularitat pública reflecteixen la diversitat cultural del país
- 18. Els mitjans de comunicació de titularitat pública han d'apostar prioritàriament per la producció cultural pròpia
- 19. Les eines digitals han suposat un avenç per a la difusió dels projectes culturals
- 20. Les polítiques del Departament de Cultura fomenten la difusió de projectes per sobre de la producció

Participació i accés a la cultura

- 21. Els ciutadans tenen clars els seus drets culturals
- 22. Els ciutadans tenen clars els seus interessos culturals
- 23. A Catalunya hi ha una forta implicació dels ciutadans amb les activitats culturals
- 24. Els catalans disposen d'una oferta cultural àmplia i diversa entre la qual poden escollir
- 25. Els continguts digitals faciliten la participació ciutadana en l'activitat cultural
- 26. La llengua en la qual es presenta un bé o un servei cultural condiona la tria de l'usuari
- 27. El preu dels béns i serveis culturals que assumeixen els ciutadans és moderat en referència al nivell general de preus
- 28. Les polítiques del Departament de Cultura garanteixen que els ciutadans tinguin accés a la cultura
- 29. Les polítiques del Departament de Cultura fomenten la mediació entre creació i ciutadania

Projecció exterior i cooperació internacional

- 30. La cultura catalana és reconeguda internacionalment
- 31. Hi ha més produccions i creacions culturals catalanes que van a l'exterior que produccions i creacions culturals estrangeres que arriben a Catalunya
- 32. L'acció dels diferents organismes del Departament de Cultura fomenta la internacionalització de la cultura catalana
- 33. Les polítiques del Departament de Cultura sobre cooperació amb l'exterior són efectives
- 34. L'acció del Departament de Cultura possibilita la presència de cultures foranes a Catalunya

Finançament de la cultura

- 35. L'esforç pressupostari de la Generalitat envers la cultura s'ajusta a la realitat econòmica del país
  - 36. El pressupost que el Departament de Cultura destina al meu sector és proporcional a la seva incidència en el conjunt de la cultura
  - 37. El nivell de finançament per mecenatge és l'adequat a les propostes dels projectes culturals
  - 38. Els projectes culturals catalans tenen marge per ampliar els ingressos que generen amb la seva activitat
-

Equipaments culturals públics (recordeu respondre pensant en el sector en què desenvolupeu la vostra activitat)

- 39. Catalunya disposa d'un nombre adequat d'equipaments culturals públics
  - 40. Existeix un equilibri territorial en la ubicació dels equipaments culturals públics
  - 41. L'oferta dels equipaments culturals públics reflecteix la pluralitat cultural del país
  - 42. Els equipaments culturals públics ofereixen un bon nivell qualitatiu de continguts
  - 43. Els equipaments culturals públics disposen dels recursos necessaris per desenvolupar els seus objectius
  - 44. El suport que el Departament de Cultura dona als equipaments culturals locals és l'adequat
-

Coordinació institucional

- 45. El nivell d'interlocució entre el Departament de Cultura i els sectors culturals és òptim
  - 46. Hi ha un repartiment clar de competències entre el Departament de Cultura i les diferents administracions públiques que actuen sobre el territori
  - 47. El Departament de Cultura ha d'endegar més programes compartits amb altres departaments de la Generalitat
  - 48. El Consell de la Mancomunitat Cultural està donant resultats positius
-

Política local (responeu a les preguntes següents pensant en l'ajuntament o la diputació provincial del lloc on treballeu)

- 49. L'Administració local disposa de programes de suport als creadors locals
  - 50. L'Administració local fomenta la mediació entre creació i ciutadania
  - 51. L'Administració local desenvolupa accions perquè els ciutadans tinguin accés a la cultura
  - 52. L'Administració local possibilita la presència de cultures foranes al territori on actuen
  - 53. L'esforç pressupostari envers la cultura de l'Administració local s'ajusta a la realitat econòmica del territori
  - 54. El pressupost que l'Administració local destina al meu sector és proporcional a la seva incidència en el conjunt de la cultura del territori
  - 55. L'Administració local del meu territori complementa el sistema d'ajuts econòmics a la cultura amb altres tipus de recursos que milloren el funcionament de l'activitat cultural (cessió d'infraestructures, ampliació de programacions, etc.)
  - 56. Les pràctiques de l'Administració local pel que fa a la contractació artística garanteixen als creadors un marc laboral similar al d'altres col·lectius professionals
-

Afirmació sobre temes actuals

---

57. L'increment pressupostari del Departament de Cultura ha incidit positivament en el meu sector cultural
58. Catalunya requereix una llei de mecenatge pròpia
59. La Llei sobre drets culturals suposarà una millora en el reconeixement social de la cultura
60. El nivell legislatiu de l'àmbit cultural català és adient per permetre el desenvolupament correcte del meu sector
-

Si creieu que hi ha algun tema important que no s'hagi tractat en els apartats anteriors, podeu dir-ho a continuació _____

PRIORITATS PROJECTES CULTURALS

Indiqueu el nivell de prioritat que donaríeu als projectes culturals següents:
(Cap / Poca / Indiferent / Molta / Força)

- Catalunya Media City (Hub Digital del Besòs)
- Ampliació del Parc Audiovisual de Terrassa
- Ampliació del MNAC
- Centre de Cultura Digital (Antiga Foneria de Canons)
- Casa de les Lletres al Palau Requesens
- Aprovació de la Llei de drets culturals
- Seguir avançant per completar l'Estatut de l'Artista
- Executar plans d'impuls per als diferents sectors culturals
- Pacte per la cultura
- Pacte Nacional per la Llengua
- Procés de colonialitat / descolonització de les col·leccions als museus
- Altres prioritats: .....
-

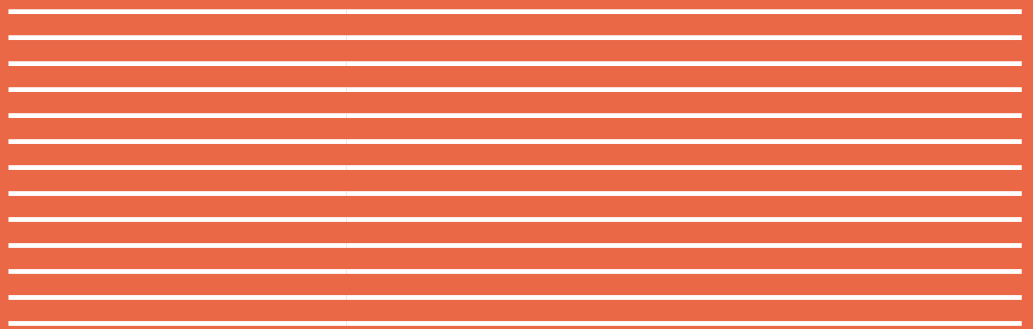
LLISTA DE PERSONES QUE HAN CONTESTAT EL QÜESTIONARI:

Jordi Abella Pons, Anna Alavedra Cabeza, David Albet, Laia Aubia De Higes, Miquel Àngel Audí Muñoz, Montse Badia Moré, Abigail Ballester Ariño, Jordi Baltà, Nicolás Barbieri, Jordi Basomba, Estefania Benages Mas, Andreu Bernadàs i Peñalver, Daniel Blanch Ponce, Jofre Blesa López, Joaquina Bobes, Aida Boix Grau, Ester Bonal, Lluís Bonet, Jordi Bordes, Monica Borrell Giro, Anna Bosch Palomas, Montserrat Bou Sala, Jordi Brunet Sancho, Tena Busquets Costa, Anna Cabó, Juli Capella, Gemma Carbó Ribugent, Elena Carmona Sanjuán, Guillem Carreras, Àlex Casanovas, Jordi Casassas Pons, Tere Celis, Xavier Cervantes García, Angels Civit Fons, Carme Clusellas Pagès, Mercedes Conde Pons, Mario Corea, Jordi Cornudella Martorell, Marta Crespi Francoli, Xavier Cubeles, Víctor Cucurull Miralles, Beatriu Daniel i Ferrer, Daniela De Vecchi, Xavier Díaz i Vilanova, Joaquin Diez-Cascon, Jose Antonio Donaire, Carles Duarte Montserrat, Maite Esteve, Marta Esteve, Carme Fenoll, Sonia Fernández Lage, Roger Fernández Cifuentes, Carles Ferrer Panadès, Vicent Fibla, Xavier Fina, Jaume Forés Juliana, Xavi Fortuny i Mariné, Montserrat Frisach Carmona, Sonia Gainza Bernal, Xavier Garcia i Gil, Enric Garcia Domingo, Alba Garcia, Daniel Gasol, Marina Gay Faura, Eduard Gil Baquero, Pol Gil Marimon, William Giribaldi, Anna Giribet i Argilés, Mercè Gisbert Cervera, Marc Gomariz, Salvador Gonzalez Toll, Domènec M. González De La Rubia, Toni Gonzàlez, Cristina Gosálvez Navarro, Tanja Grass, Violeta Gumà Jaume, Lluís Hereu Fàbrega, Jordi Herrerueta, Lúdia Hinojo, Víctor Jiménez Sánchez, M. Carme Jiménez Fernández, Moisès Jordana, Gisela Juanet Garcia, Josep Lafarga, Antoni Laporte, Belén Latorre Laguna, Joan León Fàbregas, Esteve León i Aguilera, Natàlia Lloreta, Taina López Cruz, Carolina López i Caballero, Marta López, Margarida Loran Gili, Oriol Magrinyà Domingo, Anna Maluquer Ferrer, Manel Margalef, Joan Margall Sastre, Marià Marín i Torné, Rut Martínez Ribot, Gemma Massó, Genaro Massot Fradejas, Susana Medina Montes, Mar Medinyà, Joan Melero Esteve, Albert Mercadé, Angel Mestres Vila, Rafa Milán, Esteve Molero Olivella, Yolanda Molina Barba, Ramon Molins Marques, Oscar Monfort Pastor, Marta Montalban, Pep Montes Sala, Victòria Morales Vicén, Helena Morén Alegret, Rosa M. Muga, Joan Negrié, Marta Nin i Camps, Jordi Novell Demestres, Marta Núñez Camprubí, Roser Oduber Muntañola, Júlia Ojeda Caba, Roberto Olivan, Silvia Omedes Alegre, Bet Orfila, Marcela Otárola Burgos, Sergi Ots, Maika Pacheco, Eulàlia Pagès Valls, Maite Palomo Chinarro, Jordi Pardo, Àurea Perelló, Manuel Pérez Muñoz, Oriol Picas, Isabella Pintani, Susanna Piquer, Jordi Planagumà, Giulia Poltronieri, Sebastià Portell, Montse Portús Francolí, Desirée Povedano, Rosa M. Provencio, Sílvia Quer Sabaté, Anna Ramos, Oliver Rappoport, Carles Ribell Toledano, Oscar Rodríguez, Víctor Rodríguez, Marc Roig Badia, David Roselló i Cerezuela, Carolina Roura, Elena Sabater Sanchez, Carles Sala Marzal, Pep Salazar, Gemma Sallés, Clara Saperas, Regina Segura Lopez, Mariona Seguranyes Bolaños, Angels Seix Salvat, Maria Serrat i Martín, Gabriel Sicilia, Pilar Sierra Artieda, Berta Solé Grau, Jordi Soler I Martí, Nat Suki, Salvador Sunyer, Cristina Tascón, Eduard Teixidor, Purificació Terrado Pablo, Maribel Tomás Grau, Julijana Tomic Fajdetic, Montserrat Tort Bardolet, Laia Tous, Mateu Tres Bosch, Eduard Vicente, Isabel Vidal, Francesc Viladiu Illanas, Jesús Vilamajó Sicart, Alba Vinyes Lasso.

Agraïm la col·laboració de tots ells i de les altres 114 persones que també han contestat el qüestionari de forma anònima.

5. Cultura en dades

Cultura en dades

La informació i les dades recollides en els capítols d'aquest informe plantegen un escenari ambivalent pel que fa a la situació de les arts i la cultura a Catalunya. La major part de dades culturals mostren una evolució en positiu respecte de l'any anterior, però en massa casos encara no hi ha una recuperació total de la situació pre-pandèmica. Tot seguit exposem els indicadors més destacables.

Dades globals

- L'increment de la despesa pública en cultura ha estat, en gran part, gràcies a l'esforç pressupostari que està realitzant la Generalitat de Catalunya. El pressupost destinat a cultura del conjunt de les administracions catalanes el 2023 va arribar fins a 1.388 milions d'euros, un 9,6 % més que l'any anterior. Aquesta quantitat situa la despesa pública en cultura en 176 euros per habitant i any, tretze euros més que l'exercici anterior. Per contra, la despesa privada en oci i cultura no acaba de recuperar-se de l'ensurt de la pandèmia. L'any 2022 es va situar en 4.813 milions d'euros, un 14 % per sota de la despesa que els catalans realitzaven abans de la pandèmia, xifra que suposa un 4,7 % de la despesa total realitzada pels catalans. Cada català es gasta 621 euros anuals en oci i cultura.

Indústria i creació

- S'incrementa el nombre d'empreses del sector cultural, que l'any 2021 es situava en 48.723 empreses culturals, un 7,6 % més que l'any anterior, però el nombre de persones ocupades en el sector s'estanca en 109.910 persones. Les dades comparades entre el 2019 i el 2021 mostren que la pandèmia no va suposar la destrucció d'empreses culturals, sinó tot al contrari: es va produir un creixement d'empreses de serveis que indica que s'està produint una externalització de continguts.
- L'evolució del valor afegit brut dels sectors culturals ha estat positiu, però encara no ha arribat a les xifres del 2019: els 4.418 milions d'euros generats l'any 2021 pel sector cultural representen un 2 % del total del VAB català. L'aportació mitjana que fan les empreses culturals al VAB se situa en un 25 % de l'aportació que fan el conjunt d'empreses catalanes. En quinze anys aquest valor s'ha reduït en 13 punts percentuals, fet que indica la baixa productivitat en termes econòmics de les empreses del sector.
- L'any 2022 la balança comercial de les indústries culturals catalanes mostrava un saldo positiu de 220 milions d'euros. Les importacions es van incrementar un 20 % respecte de l'any anterior i les exportacions un 18 %, fet que ha contribuït a millorar els resultats dels intercanvis de béns i serveis culturals amb l'exterior.

Sectors culturals

- En l'àmbit de les arts escèniques, l'any 2022 es va superar la facturació aconseguida el 2019, tot i que el nombre de representacions i el d'espectadors que van assistir al teatre són lleugerament més baixos. Mentre que el nombre d'espectacles presentats i el de representacions de les companyies de circ han augmentat i el de teatre s'ha mantingut, en el cas de la dansa els indicadors han disminuït considerablement, així com el nombre de companyies.
- Les dades del cinema de l'any 2022 milloren respecte de l'any anterior, però no es recuperen respecte de la situació prèvia a la pandèmia: els 11,5 milions d'espectadors del 2022 suposen una pèrdua del 40 % dels assistents respecte de l'any 2019 i es tradueixen en una caiguda del 37 % de la recaptació. L'altra cara de la moneda l'ocupen les plataformes de continguts digitals i els videojocs: entre el 2020 i el 2023 el nombre de persones abonades a plataformes s'ha incrementat un 84 %, de manera que s'han superat els 13 milions de contractes. L'any 2022 les 147 empreses catalanes desenvolupadores de videojocs van facturar 709 milions d'euros, un 50 % més que l'any anterior.

- L'any 2022 el sector editorial català va incrementar la facturació un 7,2 % respecte de l'any anterior. El nombre de títols editats i el d'exemplars van augmentar un 5,1 % i un 3,7 % respectivament. Aquestes xifres són superiors a les del 2019 i mostren que l'impacte de la pandèmia en aquest sector va ser menor que en d'altres.
- Les 440 biblioteques del sistema públic de lectura van rebre 17,8 milions de visites i van realitzar 12,7 milions de préstecs presencials, unes xifres que consoliden l'increment iniciat l'any 2021, però sense arribar a les dades d'abans de la pandèmia, quan les visites superaven els 25 milions.
- L'any 2022 s'observa una millora dels indicadors d'activitat de la música popular en viu: el nombre de concerts i de recaptació va superar el del 2019, tot i que els 3,5 milions d'assistents es van quedar un 6 % per sota de la dada de l'any de referència. Pel que fa a la música clàssica, tot i la millora significativa respecte a l'any anterior, les magnituds són inferiors a les obtingudes l'any 2019, especialment les d'assistents, que se situen en la meitat de les que es registraven abans de la pandèmia.
- Les dades de la indústria discogràfica han millorat gràcies a les vendes digitals, que ja suposen el 71 % del total dels seus ingressos. Els ingressos procedents de la gestió de drets d'autoria han augmentat, fins a superar els provinents de la venda del suport físic.
- El patrimoni recupera les xifres d'abans de la pandèmia. Els museus i les col·leccions de Catalunya van rebre l'any 2022 un total de 17 milions de visitants, xifra que suposa el 70 % dels visitants del 2019. Pel que fa als monuments, el nombre de visitants —un milió dos-cents mil, aproximadament— encara es troba un 18 % per sota del que es va assolir el 2019.
- Any rere any disminueix el nombre de galeries d'art del país, fet que repercuteix negativament en el nombre de visitants, les exposicions realitzades i els artistes exposats. La distribució territorial és molt desigual: el 60 % de les comarques no disposen de cap establiment d'aquest tipus. El Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya va reorganitzar l'any 2020 els espais d'art repartits per Catalunya. Tot i haver creat una xarxa coordinada, el 65 % de les comarques tampoc disposen d'un centre d'art públic.

Entorn social

- Les dades reflecteixen la gran transformació que està realitzant la societat catalana des d'inicis del segle XXI. Del 2% de persones d'altres orígens censades l'any 2000, es va passar a un 17% de la població l'any 2022. Aquest fenomen no és exclusiu del territori català; altres comunitats autònomes també l'han experimentat, com és el cas de les Illes Balears, el País Valencià, la Comunitat de Múrcia i la Comunitat de Madrid. Totes elles estan per sobre de la mitjana d'augment poblacional de l'Estat espanyol. Aquesta circumstància requereix un tractament especial que mitigui els problemes que puguin sorgir i que aprofiti els beneficis que comporta una societat més diversa.

La llengua catalana en l'ecosistema cultural

- El 2022 va ser un bon any per a l'exhibició cinematogràfica en català, ja que es va arribar al 5,2 % de la quota de pantalla, normalment situada en un 2 %, mentre que la quota de la versió original en català va arribar al 2,8 %. Aquestes xifres inusuals són el resultat de l'èxit d'una única pel·lícula: Alcarràs. Cal destacar que la producció en versió original en català es va incrementar en 8 títols respecte de l'any anterior i es va situar al mateix nivell de l'any 2019.
- El nombre de llibres publicats en català per les editorials del país s'ha consolidat al voltant del 28 % de la producció total, mentre que el préstec en català de les biblioteques del sistema públic de lectura l'any 2022 va suposar el 39 % del préstec total, una millora substancial del 32 % respecte de l'any 2019.

La revisió d'aquestes dades indica que l'any 2022 encara mostra seqüeles de la caiguda d'activitat causada per la crisi de la covid-19. La tendència a l'alça és positiva i les dades disponibles corresponents al 2023 confirmen la millora i indiquen que pot ser l'any de la recuperació total en alguns sectors. No obstant això, n'hi ha d'altres que difícilment arribaran a la recuperació si no plantegen una reestructuració que els obligui a incorporar profunds canvis sobre el seu format actual: l'exhibició cinematogràfica i les galeries d'art, entre altres.

En el cas del cinema, la disponibilitat de continguts digitals en múltiples finestres ha fet que la recuperació d'espectadors sigui molt lenta i que es dubti seriosament sobre la possibilitat d'arribar a dades pre-pandèmiques; cal recordar que l'assistència al cinema portava anys de caiguda abans del 2019. Des del 2020 el sector ha propiciat algunes grans produccions amb la intenció de fer tornar la població als cinemes, però amb resultats desiguals, fins i tot mediocres en alguns casos. Actualment, la major part de productores han realitzat estrenes simultànies en diferents canals i hi ha produccions que no passen per les sales d'exhibició.

Les galeries d'art, una activitat molt vinculada al col·leccionisme i als equipaments públics d'art, cada cop més tenen una activitat vinculada als esdeveniments que genera el sector al llarg de l'any, com és el cas de les fires d'art.

Els museus també mostren una recuperació molt lenta, que hauria de ser examinada amb deteniment per descartar que el que alenteix el retorn dels ciutadans sigui un fet estructural; en el cas que no ho sigui, caldrà prendre les mesures adequades, atès que els principals problemes que afecten els museus són la governança i el finançament.

Alineades amb situacions de canvi, apareixen estructures alternatives, en general des del teixit associatiu i la pràctica *amateur*, que poden formar part d'una transformació necessària en certs sectors. Un exemple són els cineclubs que proliferen arreu del país, que, tot i no constituir una alternativa industrial, col·laboren en l'obertura de les sales de cinema.

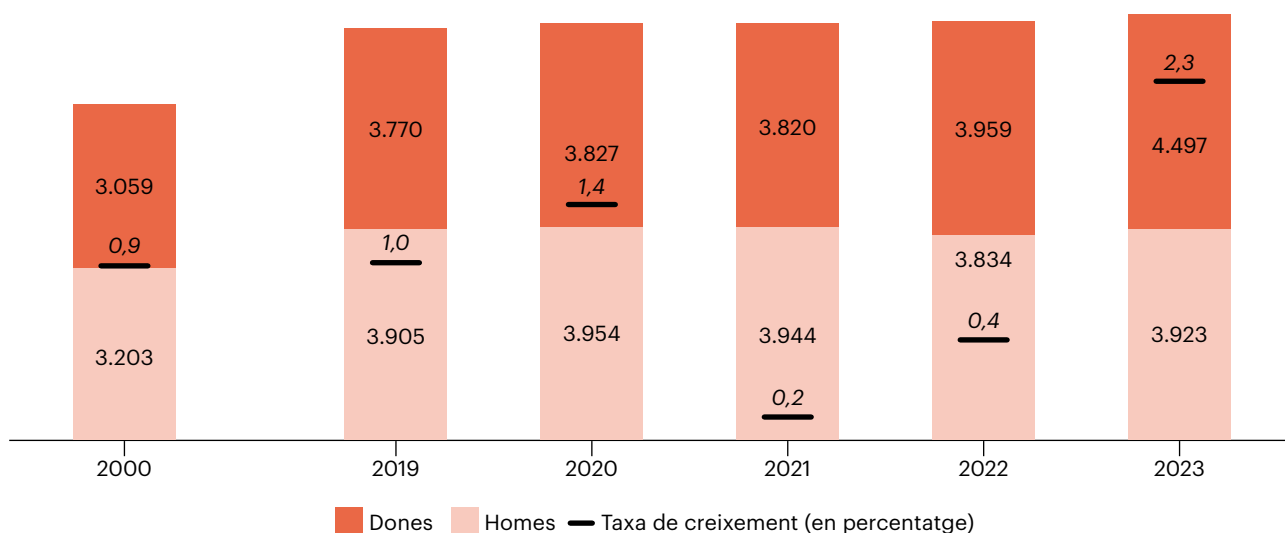
Dades sociodemogràfiques

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER SEXE I PROCEDÈNCIA

En finalitzar l'any 2023, la població catalana tenia prop de vuit milions d'habitants, dels quals el 50,8% eren dones i el 49,2% homes. La població catalana ha augmentat un 27% des d'inicis de segle. La tendència els darrers anys és d'un lleuger creixement: entre els anys 2018 i 2020 la població va augmentar un 2,4%, però el 2021 es va produir una disminució del 0,2% respecte de l'any anterior. Aquesta situació de descens es pot explicar pels períodes de confinament, que van obligar a aturar els fluxos de població, com sembla que ho demostren el retorn al creixement de l'any 2022 i la tendència a l'alça de l'any 2023.

Població per sexe

En milers. 2000 i 2019-2023

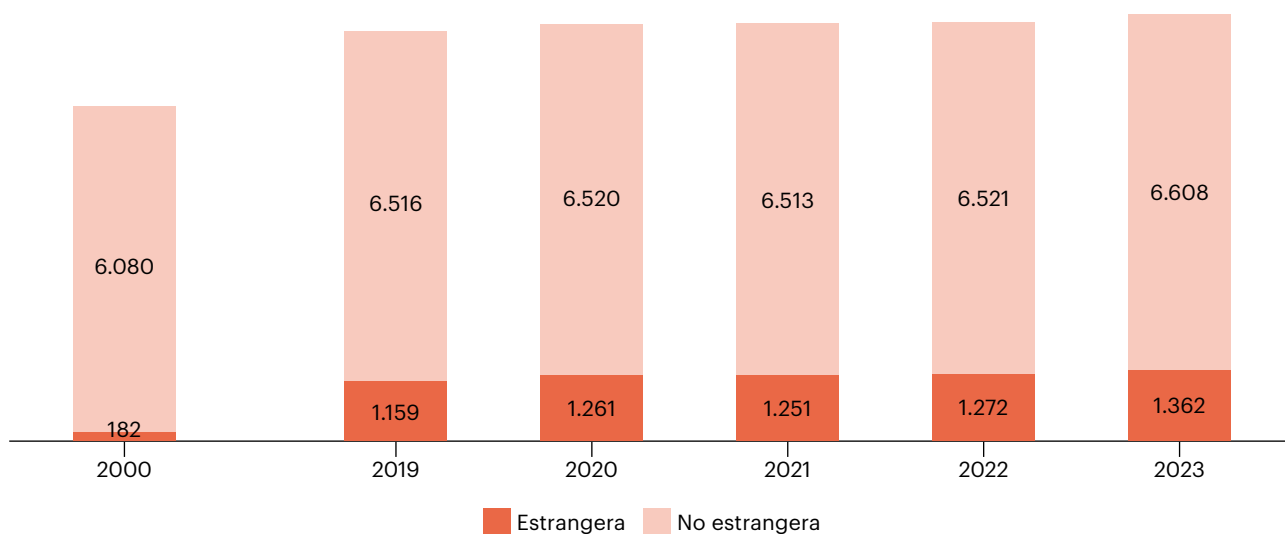

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

Les dades del Padró indiquen que el nombre de persones d'altres nacionalitats que venen a viure a Catalunya es va multiplicar per sis entre el 2000 i el 2008, moment en què la crisi econòmica va aturar el flux de nouvinguts. Passats els anys de la crisi econòmica, s'inicià de nou el flux de persones d'altres països que venien a viure a Catalunya, de tal manera que l'any 2023 el 17,1% de la població de Catalunya és estrangera.

Població segons origen

En milers. 2000 i 2019-2023

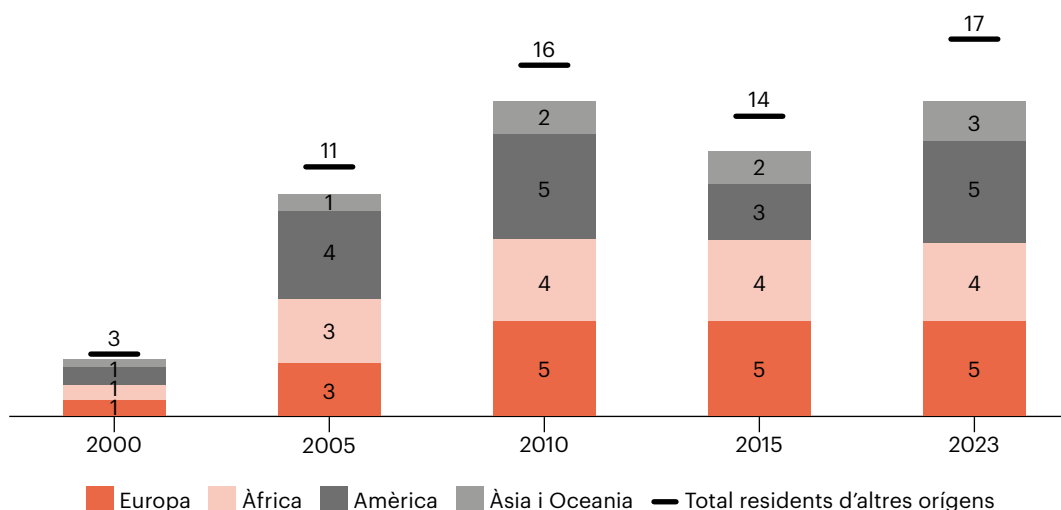

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

L'any 2000 a Catalunya només hi havia 181.551 empadronats d'altres nacionalitats. El 2023 aquesta xifra es va multiplicar per set i mig, fins a arribar a 1.361.981 empadronats, mentre que la població d'espanyols i catalans empadronats a Catalunya gairebé no ha experimentat canvis en els darrers cinc anys.

Població vinguda d'altres nacionalitats. Per continents

En percentatge sobre el total de població. 2000, 2005, 2010, 2015 i 2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

L'any 2023 els europeus segueixen constituint la població majoritària a Catalunya, seguits per la comunitat americana, l'africana i la procedent d'Àsia i Oceania. Respecte de l'any 2000, els canvis han estat substancials, ja que a inicis de segle la població resident amb origen africà constituïa un 42% del total —era, doncs, la més nombrosa a Catalunya—, mentre que l'europea només suposava el 24% dels residents estrangers. Una de les comunitats que més han crescut en aquest període és la d'Àsia i Oceania, la qual gairebé ha doblat la seva representació —ha passat de ser el 8% del total de nousvinguts del 2000 a constituir el 14% el 2023.

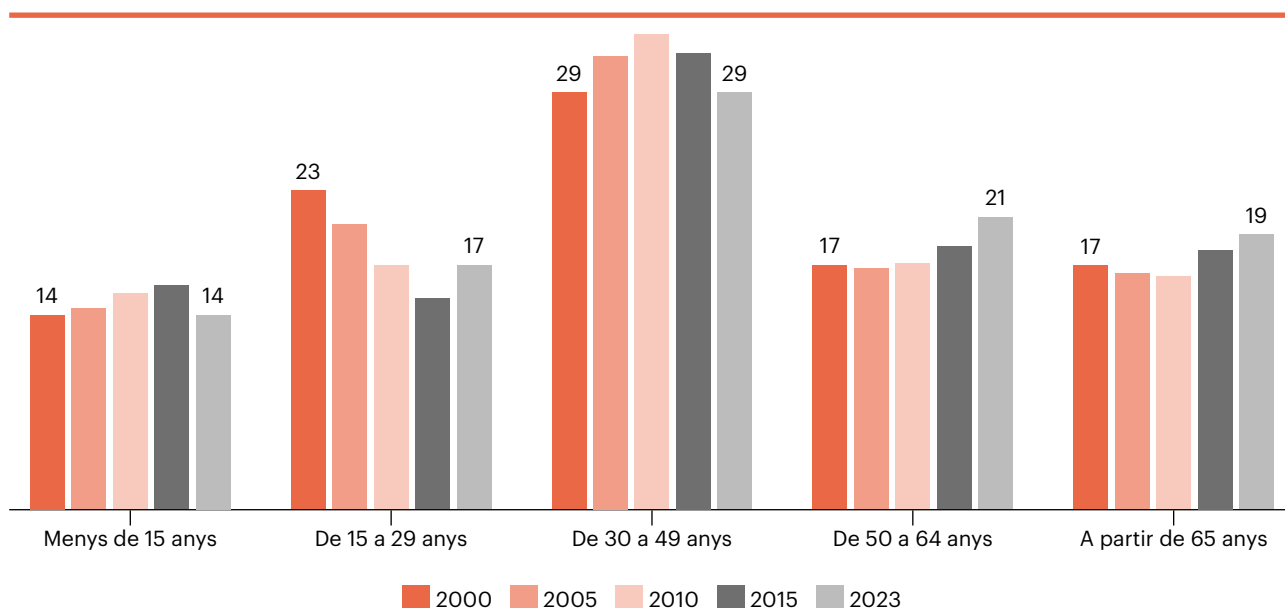
Pel que fa als països d'origen, l'any 2023 la població procedent del Marroc continua sent la comunitat estrangera més nombrosa a Catalunya, amb 234.052 persones empadronades, seguida dels romanesos i els italians, amb 86.751 i 80.808 empadronats respectivament. La comunitat xinesa es situa en quart lloc, amb 61.864 empadronats, i la Xina esdevé el país asiàtic amb més població empadronada a Catalunya. És important remarcar que les persones de països africans i asiàtics que viuen a Catalunya són homes majoritàriament, mentre que les que provenen d'Amèrica del sud són en gran part dones, sobretot les procedents de països més pobres com Paraguai i Hondures. Les persones europees que viuen a Catalunya es reparteixen de forma igual entre homes i dones, excepte en el cas d'Ucraïna, en què el 60% dels empadronats són dones.

ESTRUCTURA POBLACIONAL PER EDATS

La població catalana ha experimentat canvis importants en l'estructura per edats des de l'inici de segle. S'ha produït una disminució progressiva de la població de menys de 30 anys, tot i la lleugera recuperació de la població entre 16 i 29 anys els darrers cinc anys. Per contra, les franges d'edats més avançades han experimentat un fort increment: el nombre de persones de 50 a 64 anys s'ha incrementat un 57% des del 2000, i el de les persones majors de 65, un 43%. La tendència esperada és que els trams d'edats més avançades segueixin creixent degut a la incorporació a aquests trams de la generació dels *boomers* i a l'estancament dels naixements.

Població per grups d'edat

En percentatge. 2000, 2005, 2010, 2015 i 2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

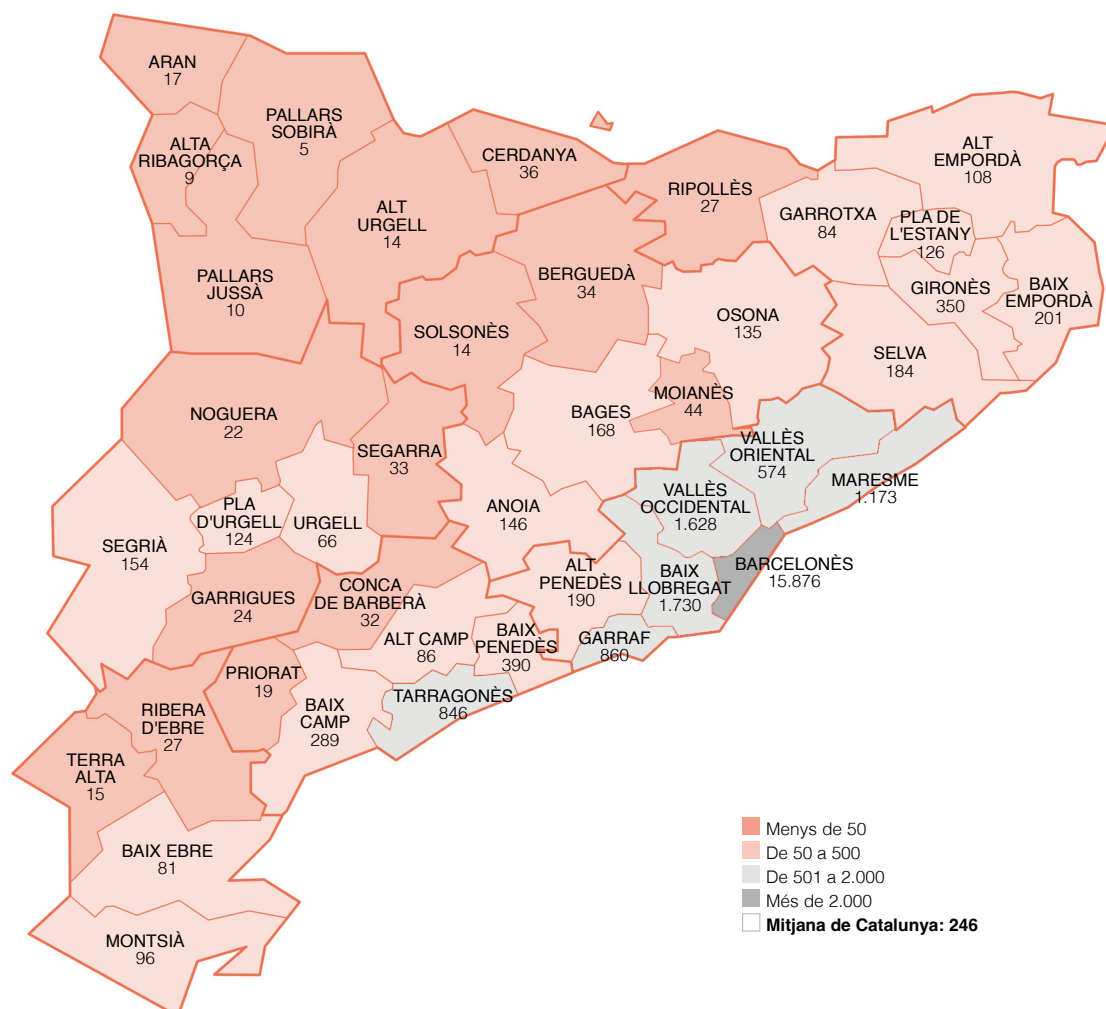
DENSITAT POBLACIONAL

L'any 2023 la densitat de població de Catalunya es va situar en 246,1 habitants per kilòmetre quadrat, una xifra que, comparada amb la de l'any 2000, s'ha incrementat en 50 punts (l'any 2000 hi havia 196 habitants per kilòmetre quadrat). Aquesta dada no és gaire representativa de la diversitat poblacional de les comarques catalanes, ja que hi ha comarques amb una densitat molt baixa com el Pallars Sobirà, que només té 5,3 habitants per kilòmetre quadrat, i d'altres amb una densitat molta alta com el Barcelonès, que agrupa 15.876,3 habitants per cada kilòmetre quadrat.

Només deu comarques, una quarta part del total, superen la densitat mitjana de Catalunya: totes estan situades a la franja litoral catalana; des del Maresme, passant per l'àrea metropolitana i seguint per la costa fins a arribar al Tarragonès. A aquesta llista de comarques més poblades cal afegir-hi el Gironès, l'única comarca de la demarcació de Girona que supera la mitjana catalana. A l'altre extrem de la llista, les comarques més deshabitades se situen a l'interior: Ponent, Pirineu i Terres de l'Ebre que queden molt lluny de la densitat poblacional mitjana de Catalunya.

Densitat de població. Per comarques

Habitants per km2. 2023

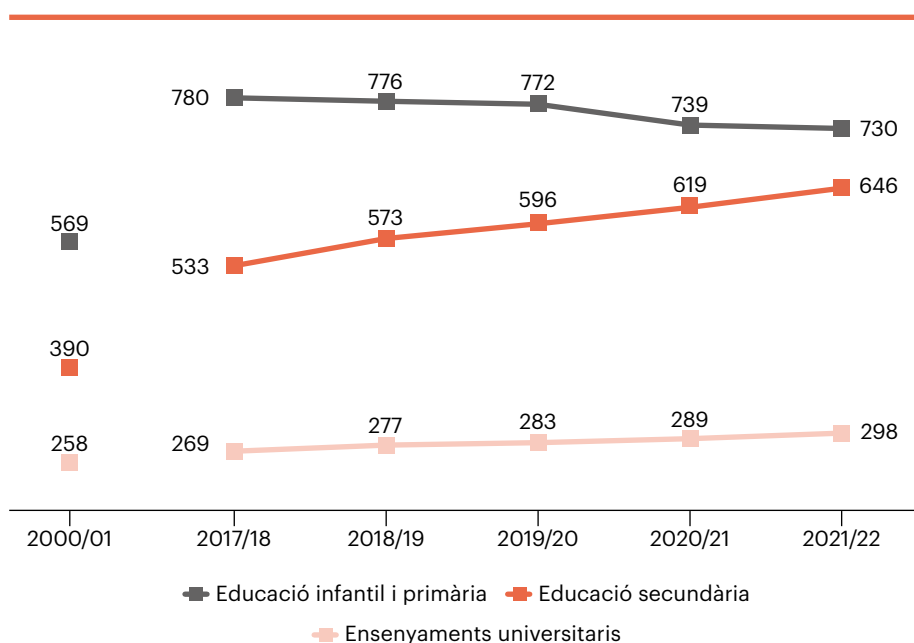
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

POBLACIÓ ESCOLARITZADA I NIVELL D'INSTRUCCIÓ

Els cinc cursos compresos entre els anys 2017 i 2022, les escoles de Catalunya han perdut un 6,9 % d'alumnes d'infantil i primària, mentre que el nombre d'alumnes d'educació secundària es va incrementar un 17,5 %, i el d'alumnes universitaris, un 9,9%. Si la comparació es fa amb els matriculats, al primer curs del segle actual, el del 2000-2001, en tots els nivells educatius s'observa un augment del nombre de persones matriculades: 22% el d'infantil i primària, 40% el de secundària i 14% l'universitari.

Alumnes per nivells educatius

En milers. Cursos 2000/01 i 2017/18-2021/22

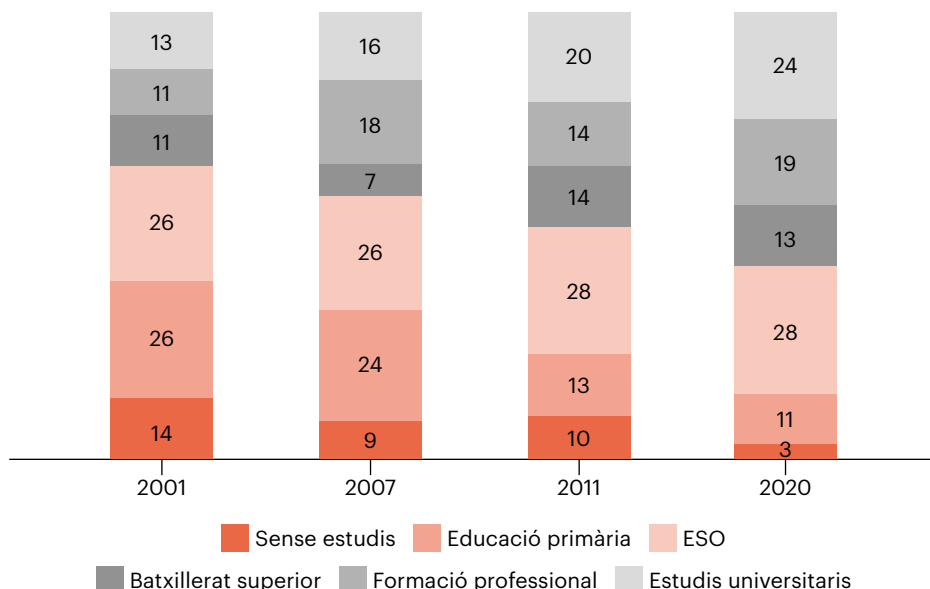

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

La situació del nivell d'instrucció de la població catalana ha millorat molt des d'inicis de segle. Gairebé han desaparegut les persones sense estudis (es va passar d'un 14% de població sense estudis el 2001 a un 3% el 2020), mentre que s'ha incrementat en onze punts percentuals el volum de persones que han arribat a assolir estudis universitaris. El nombre de persones que només han completat l'educació primària també ha disminuït en catorze punts percentuals; per contra, el de les que han completat el batxillerat o una formació professional de grau superior s'ha incrementat en deu punts percentuals. En només vint anys el percentatge de població catalana amb un títol superior al de l'escolarització obligatòria ha passat del 35% al 56%.

Nivell d'instrucció

En percentatge. 2001, 2007, 2011 i 2020

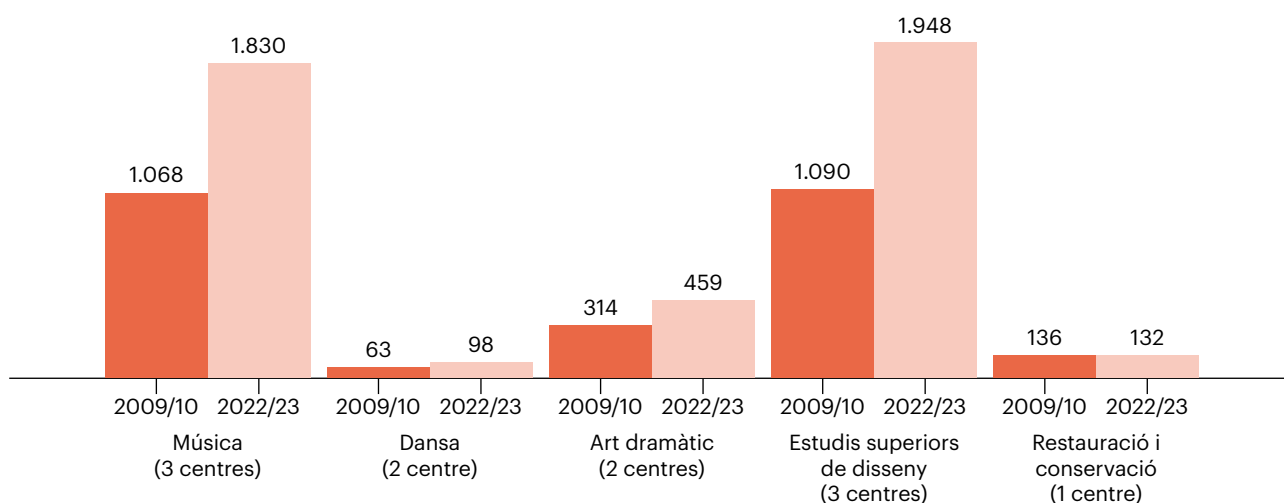

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

Pel que fa als ensenyaments artístics superiors de règim especial, a Catalunya hi ha un total de 10 centres que es reparteixen els 5 tipus d'ensenyaments artístics superiors que s'imparteixen: 3 de música, 1 de dansa, 2 d'art dramàtic, 3 de disseny i 1 de restauració i conservació. El nombre d'alumnes que acullen aquests centres ha augmentat un 67% el curs 2022/23 respecte del curs de 2009/10. El darrer curs finalitzat, un total de 4.467 alumnes van estudiar en algun d'aquests centres una de les 5 modalitats que ofereixen: un 44% d'aquests alumnes van fer disseny, un 41% música, un 10% art dramàtic, un 3% conservació i restauració i un 2% dansa.

Alumnes dels ensenyaments artístics superiors de règim especial

En unitats. Cursos 2009/10 i 2022/23

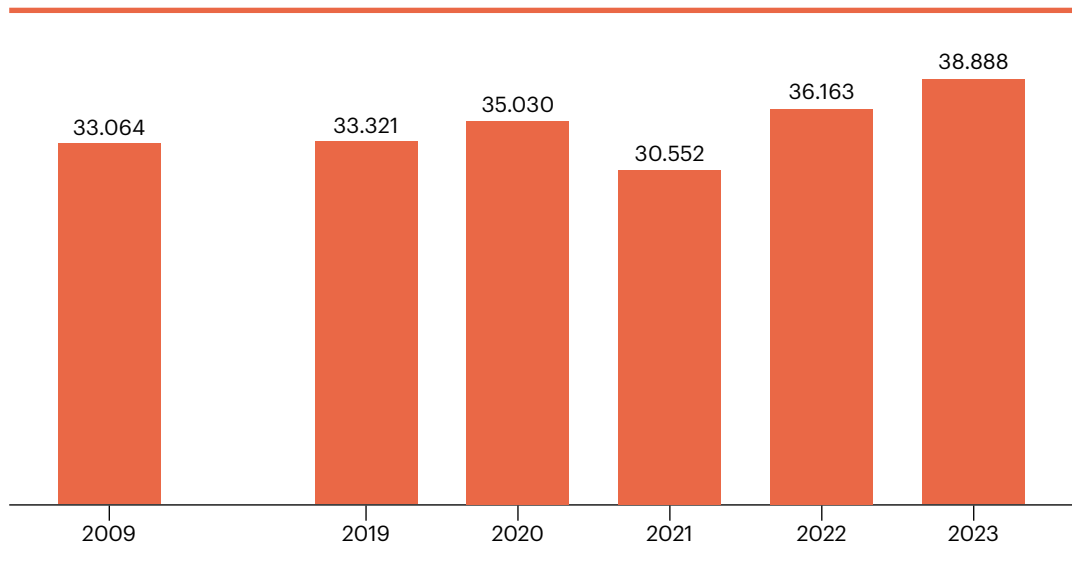
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

RENDA MITJANA I ÍNDEX DE POBRESA

La renda mitjana anual de les llars l'any 2023 a Catalunya va ser de 38.888 euros; va superar, doncs, el valor registrat abans de la pandèmia. L'any 2021 es va produir una caiguda important a la renda de les llars catalanes degut a les repercussions en el volum d'activitat que van suposar les restriccions imposades pel confinament, però les dades del 2023 mostren que aquella situació ha quedat enrere i s'ha arribat a màxims històrics.

Renda mitjana neta anual de les llars catalanes

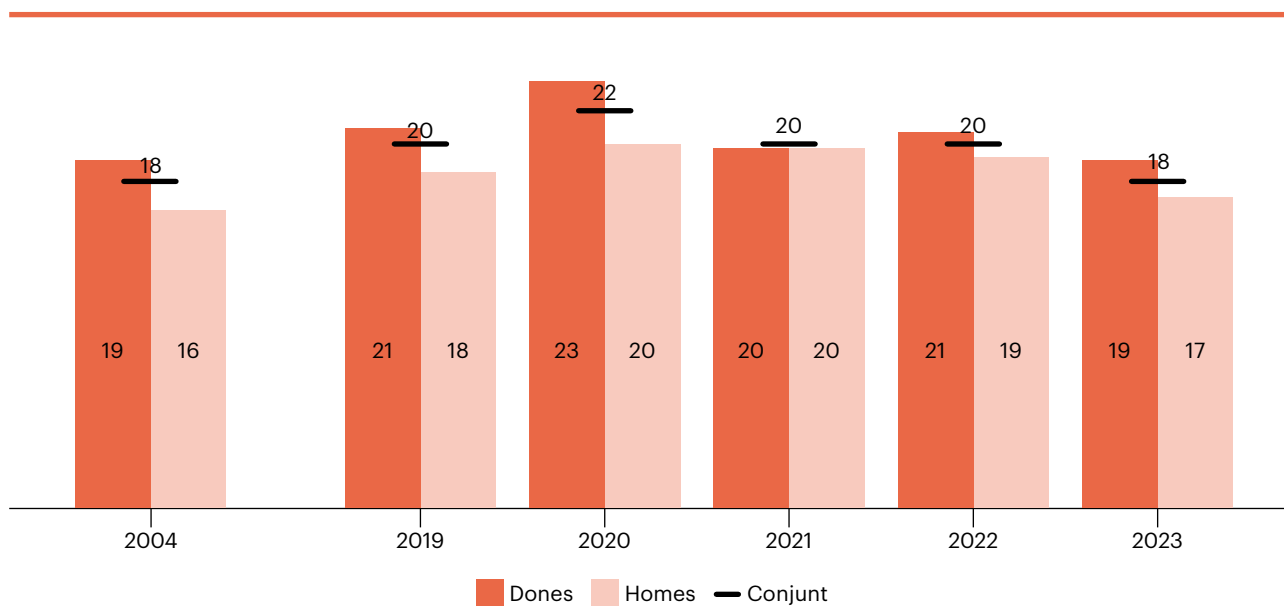
En euros. 2009 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Renda mitjana neta anual de les llars*.

Taxa de risc de pobresa

En percentatge. 2004 i 2018-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de condicions de vida*.

La mitjana no ens explica la realitat territorial de Catalunya. Segons dades del 2017, se situen per sobre de la mitjana les comarques de l'àrea metropolitana i el Penedès, mentre que les àrees més desfavorides són les Terres de l'Ebre, l'Alt Pirineu i l'Aran, on la renda disponible de les llars es situa en 10.000 euros, per sota de la mitjana catalana.

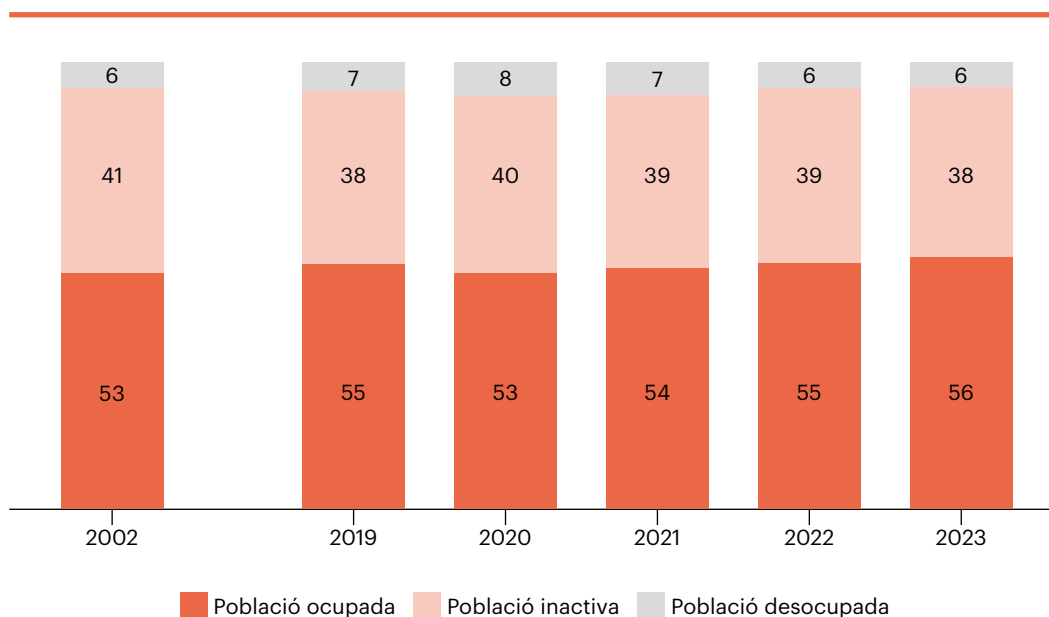
Tot i l'increment de la renda mitjana anual, la taxa de risc de pobresa de la població catalana continua essent alta. L'any 2023 un 18% de la població disposava d'una renda per sota del que es considera llindar de pobresa. La taxa de pobresa de les dones es situa 2 punts percentuals per sobre de la dels homes.

SITUACIÓ LABORAL

En finalitzar l'any 2023, un 56% de la població activa catalana tenia una ocupació remunerada, mentre que un 6% no treballava però es mostrava disponible per treballar. El 38% restant no treballava, però tampoc no cercava ocupació o no estava disponible per treballar. Aquestes xifres han variat lleugerament els darrers anys i alguna de les categories s'ha incrementat un o dos punts percentuals per circumstàncies puntuals: per exemple, l'any 2020 la covid-19 va fer baixar el percentatge de població ocupada dos punts, mentre augmentava la població inactiva i la desocupada.

Situació laboral de la població de més de 16 anys

En percentatge. 2002 i 2019-2023

Nota: dades del quart trimestre de cada any.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de població activa*.

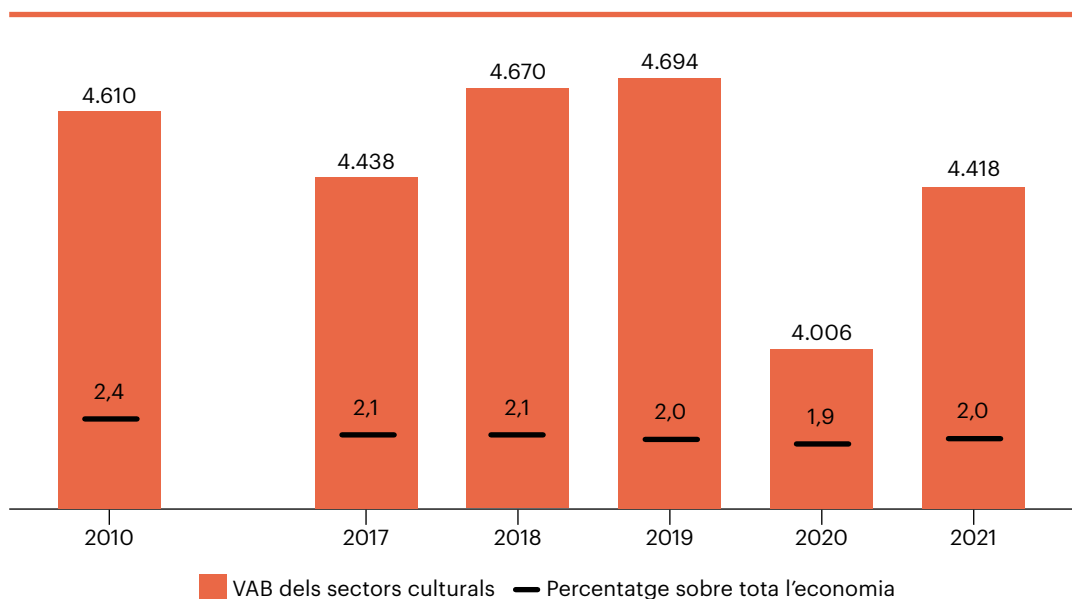
Pes econòmic de la cultura

VOLUM ECONÒMIC DELS SECTORS CULTURALS

El valor afegit brut cultural indica la riquesa generada pels sectors que treballen en l'àmbit de la cultura en un territori durant un període de temps determinat. L'any 2021 els sectors culturals a Catalunya van generar un valor afegit brut de 4.418 milions d'euros, una xifra similar a la de l'any 2017 i que augmenta en relació amb la de l'any 2020, marcat per la pandèmia. Aquest import va suposar un 2 % de la riquesa generada pel conjunt de l'economia catalana.

Valor afegit brut dels sectors culturals

En milions d'euros i en percentatge sobre el total de l'economia. 2010 i 2017-2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

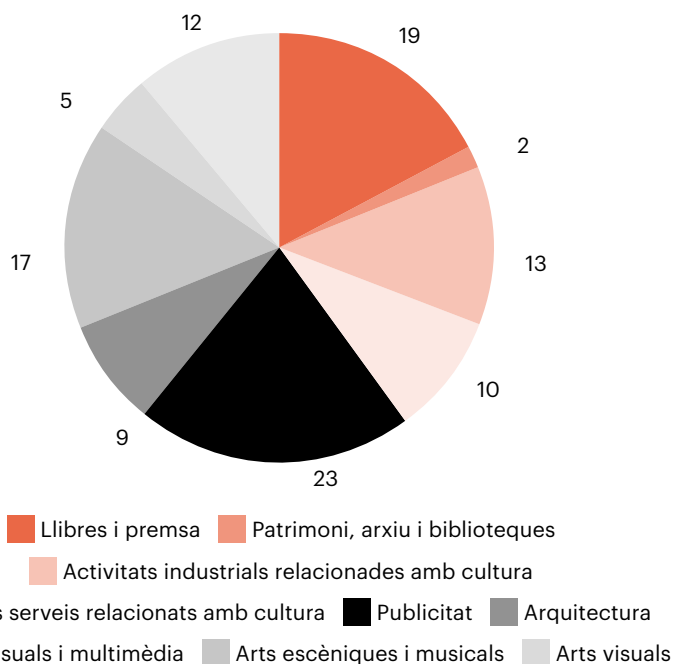
La situació pandèmica va produir una caiguda del VAB general català del 10% i en el sector cultural aquesta caiguda va arribar fins al 15%. Les dades disponibles semblen indicar un creixement positiu de l'activitat cultural després de la covid-19, un fet que s'haurà de corroborar amb les dades que vagin apareixent els propers anys.

Deixant de banda la dada del 2020, l'evolució d'aquesta macromagnitud indica un increment continuat de la riquesa generada per l'activitat econòmica global del país fins a 2019, any en què es va arribar als 225.104 milions d'euros. Pel que fa al pes del sector cultural en l'economia catalana, el 2021 aquest representava el 2% del VAB català, un percentatge bastant similar al registrat els darrers anys, però lleugerament inferior al que es donava a la primera dècada del segle.

L'anàlisi del VAB cultural desagregat per grups d'activitats indica que la publicitat (23%) és el que més contribueix al conjunt del VAB cultural, seguit del llibre i la premsa (18,7%) i de l'audiovisual i multimèdia (17,2%). Patrimoni, arxius i biblioteques se situa a la part baixa de la llista (1,6%), seguit per les arts escèniques i musicals (5,1%).

Valor afegit brut per grups d'activitats culturals

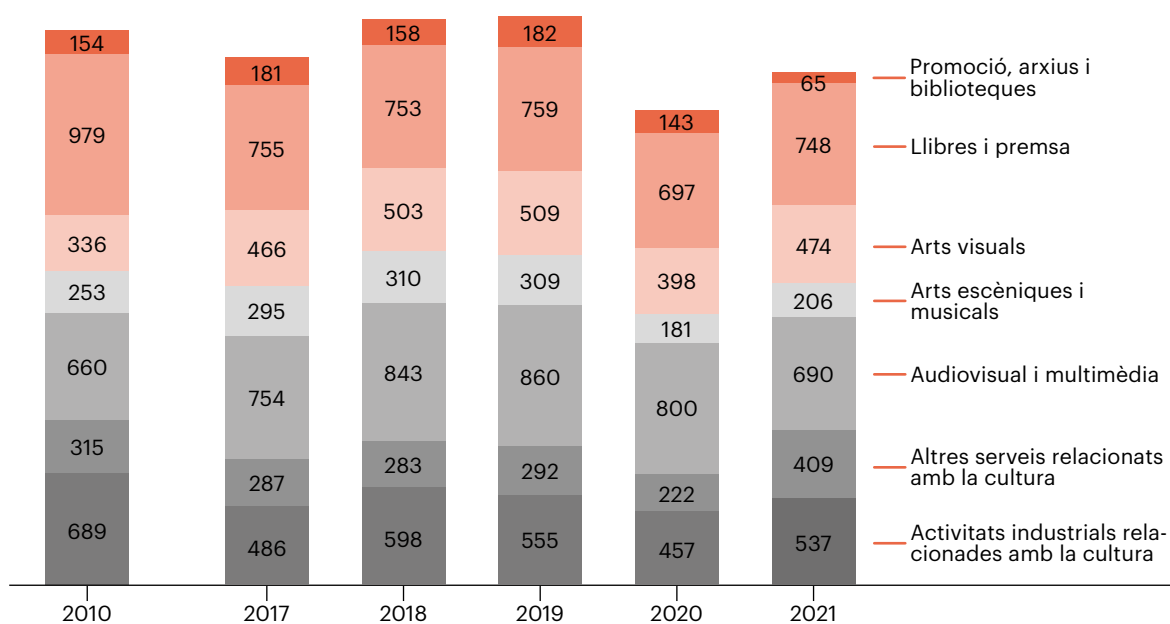
En percentatge. 2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

Valor afegit brut per grups d'activitats culturals

En milions. 2010, 2017-2021

Nota: no inclou els dominis culturals publicitat i arquitectura

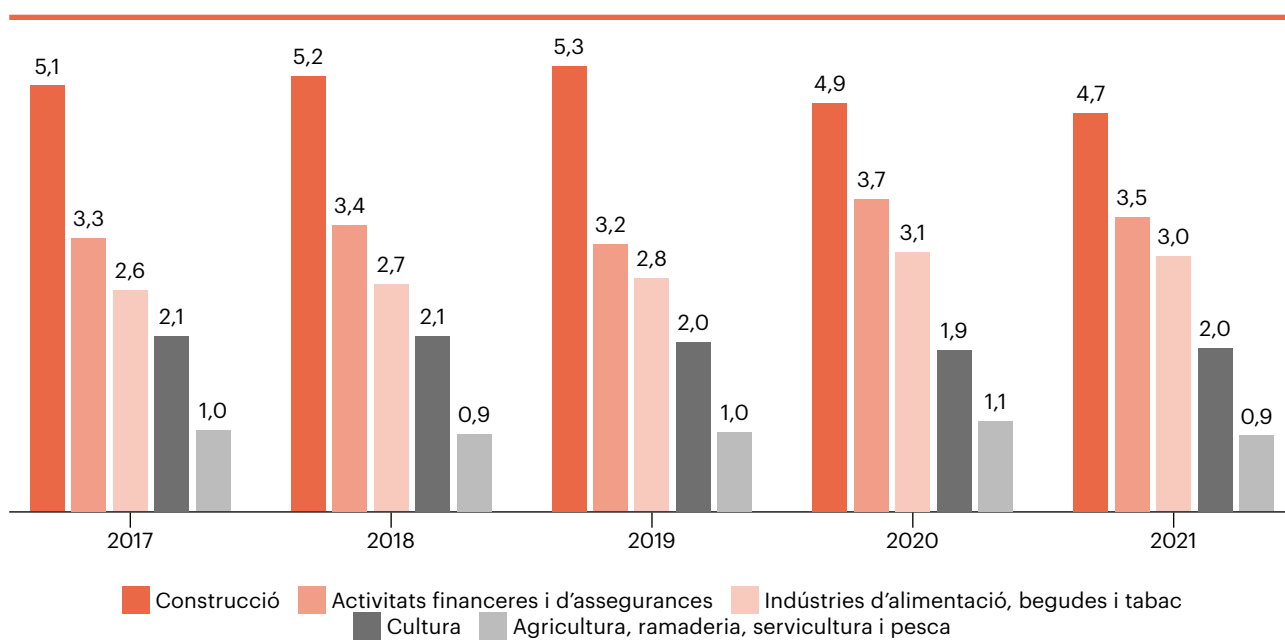
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

En comparar els anys 2020 i 2021, es pot veure que la pandèmia queda enrere i que l'escenari és de recuperació. El VAB del sector de les arts visuals puja un 19%, el del sector de la publicitat ho ha fet un 18%, el de la publicitat un 16% i el de les arts escèniques i musicals un 13%. Malgrat presentar un comportament millor en general, cal indicar que el sector del patrimoni, arxius i biblioteques cau fins al 55% respecte de l'any anterior.

El sector de l'audiovisual i multimèdia i el d'arts visuals, tot i la caiguda produïda per la pandèmia, continuen tenint un VAB superior al de l'any 2010. El sector del patrimoni, arxius i biblioteques presenta una gran caiguda respecte a la situació que presentava onze anys abans. El sector de les arts en viu (escèniques i musicals) és el que va patir una caiguda més significativa degut a la pandèmia, i el sector del patrimoni, arxius i biblioteques, malgrat créixer respecte de l'any anterior, no assoleix els nivells de l'any 2010.

Valor afegit brut de diferents sectors econòmics

En percentatge. 2017-2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

En comparació amb altres sectors econòmics, els sectors culturals aporten més valor que el sector primari (agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca), però queden per sota d'altres com alimentació, begudes i tabac; activitats financeres i d'assegurances; construcció, i hostaleria. Dels sectors analitzats, no es van veure afectats per la pandèmia el financer i d'assegurances, que el 2020 va incrementar el seu valor afegit brut en un 5% respecte de l'any anterior, ni el sector primari i la indústria d'aliments, begudes i tabac, que es van mantenir gairebé igual. Les dades del 2021 indiquen una tendència d'estabilització amb lleugers augments en cultura i agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca, i un descens relatiu en la resta de sectors analitzats.

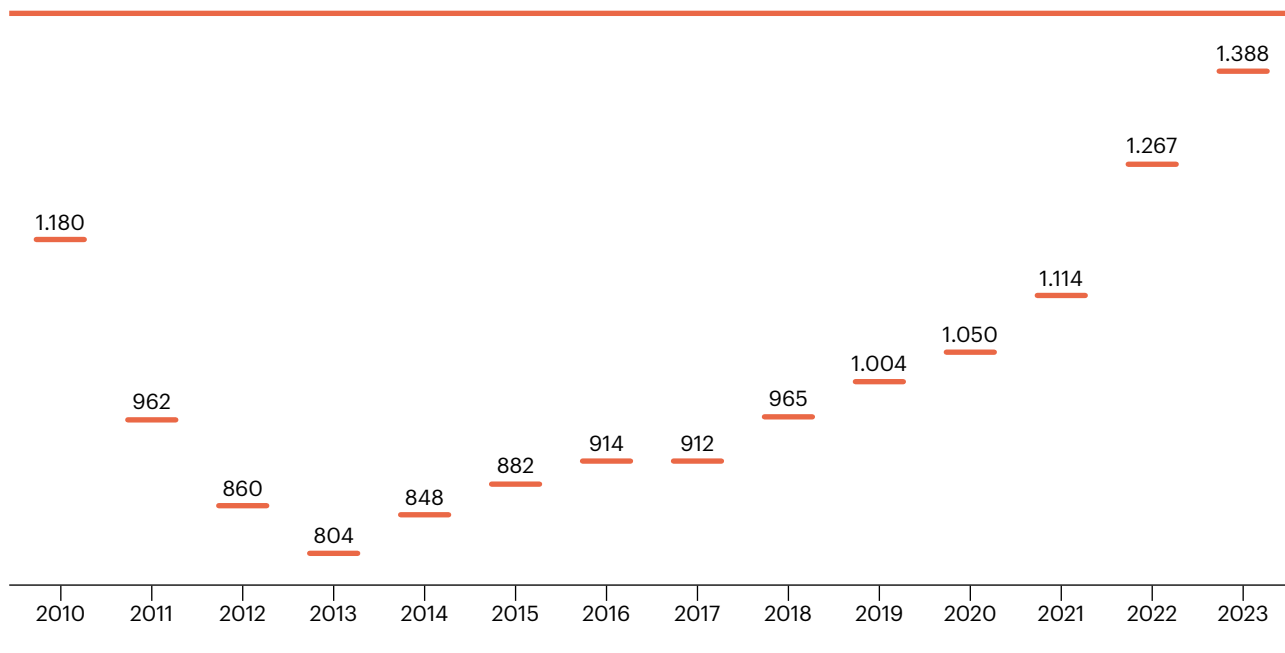
DESPESA PÚBLICA EN CULTURA

L'any 2023 la despesa pública en cultura de les administracions catalanes ha superat les xifres de la primera dècada del segle XXI. Així doncs, el 2023 la Generalitat de Catalunya i les administracions locals (diputacions, consells comarcals i ajuntaments) han pressupostat 1.388 milions d'euros en total per als seus programes culturals, un 9,6% més que l'any anterior i un 17,7% més que l'import pressupostat el 2010. La recuperació de pressupostos públics a la cultura s'està produint i és la Generalitat de Catalunya qui la lidera.

Despesa pública en cultura

En milions d'euros. 2010-2023

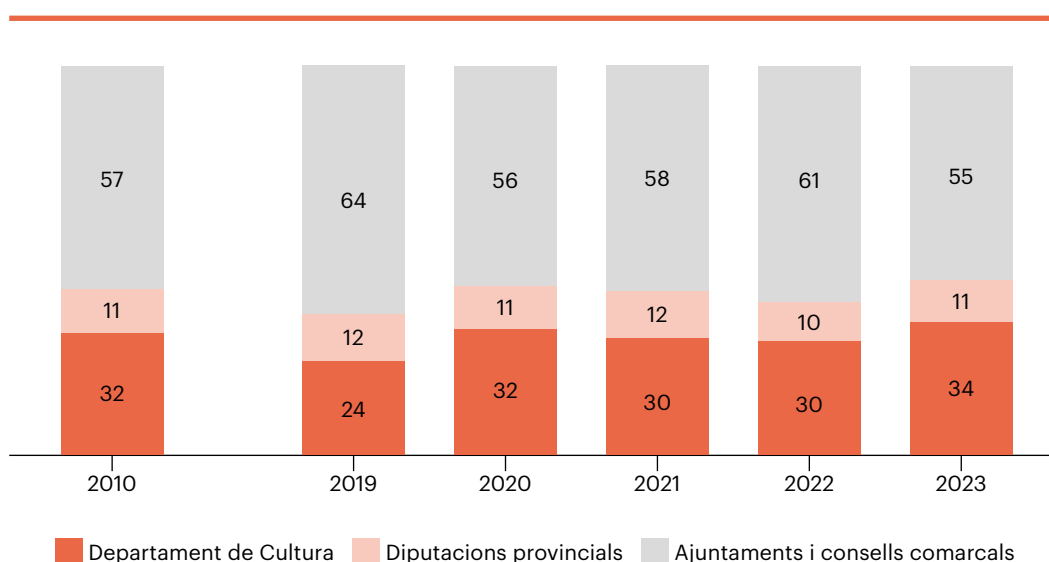

Nota: Pel càlcul de la despesa pública en cultura s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2022 corresponen als pressupostos executats i les del 2023, a pressupostos aprovats.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

Despesa pública en cultura per administracions

En percentatge. 2010 i 2019-2023

Nota: Per al càlcul de la despesa pública en cultura, s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2022 corresponen als pressupostos executats i les del 2023 a pressupostos aprovats.

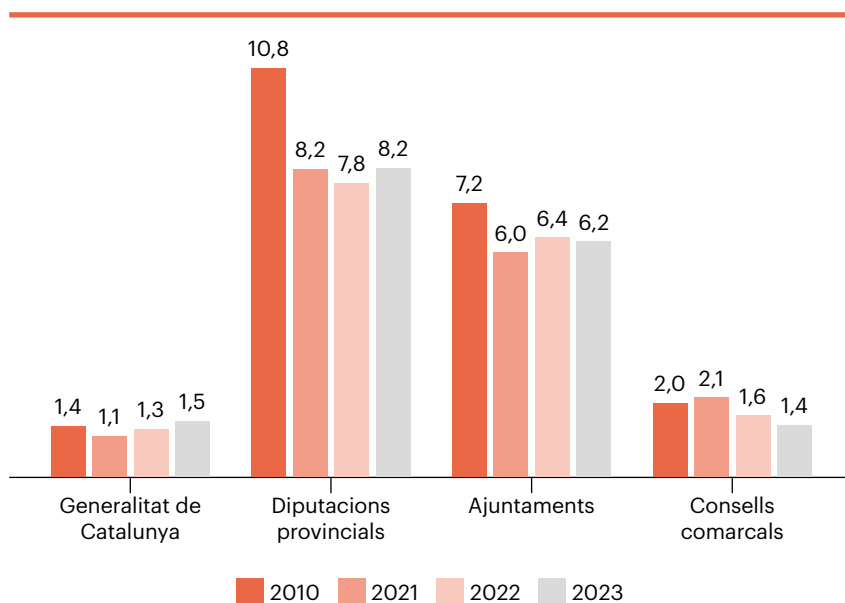
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

La crisi financera del 2008 es va saldar amb la reducció en un terç dels pressupostos públics de cultura. Entre els anys 2010 i 2013 els pressupostos que les administracions catalanes van destinar a cultura van perdre 376 milions d'euros. L'administració que durant aquest període va realitzar una major reducció en el pressupost de cultura va ser la Generalitat de Catalunya (un 36,1%), mentre que la reducció a les administracions locals va ser del 29,9%. A partir d'aquell moment, els recursos públics destinats a la cultura van iniciar una millora contínua i lenta, que va accelerar-se els dos darrers anys fins a superar les dades prèvies a la crisi, amb un total de 1.388 milions d'euros l'any 2023.

Des del 2010 els ajuntaments catalans van incrementar el pes de les seves aportacions econòmiques a la cultura; per contra, les aportacions del Departament de Cultura van anar minvant tant en valors absoluts com en percentatge sobre el total de les aportacions públiques a la cultura. Aquesta situació ha variat els darrers dos anys, en què el repartiment de la despesa cultural entre les diferents administracions torna a ser molt similar a la del 2010: 55% ajuntaments i consells comarcals, 11% diputacions provincials i 34% Generalitat de Catalunya.

Despesa de les administracions catalanes en cultura sobre la seva despesa total

En percentatge. 2010 i 2021-2023

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

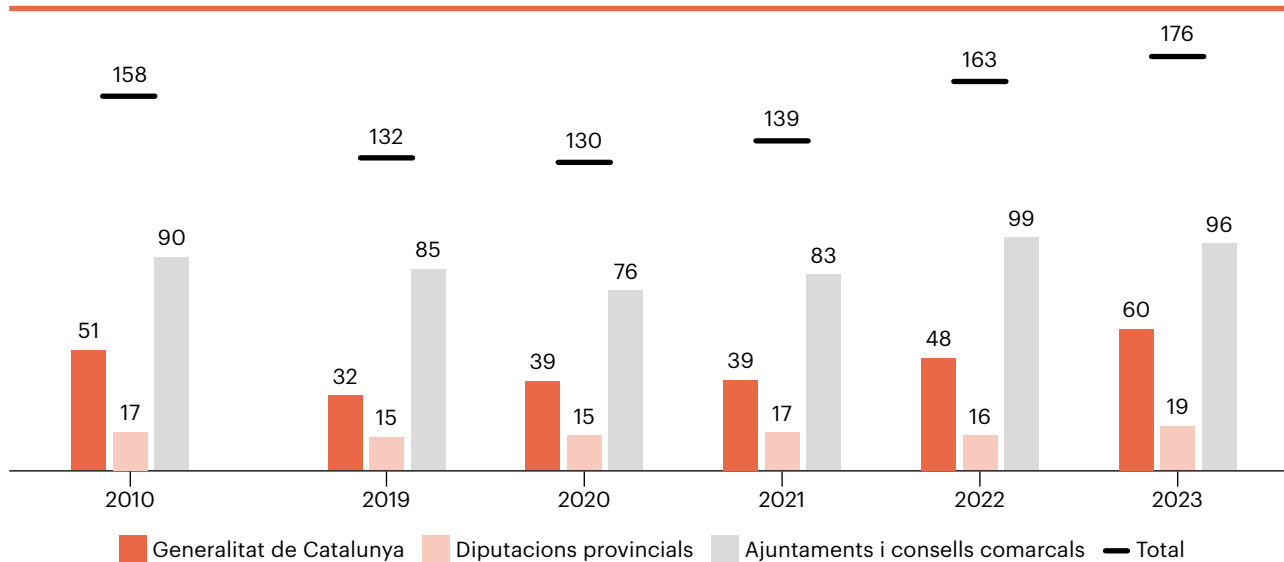
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

Aquestes variacions també queden reflectides en el percentatge de pressupost que cada nivell d'Administració destina al concepte cultura. Entre el 2010 i el 2023 el pes de la cultura en els pressupostos de totes les administracions catalanes ha mostrat resultats desiguals. Les diputacions han experimentat un augment de 0,4 punts percentuals respecte de l'any anterior, però tant ajuntaments com consells comarcals han reduït en un 0,2% el pressupost que destinen a cultura. La Generalitat de Catalunya, amb la millora pressupostària experimentada pel Departament de Cultura els darrers dos anys, ha superat el percentatge del 2010 amb un 1,5 % del pressupost total de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a la despesa per habitant, l'any 2023 el conjunt de les administracions a Catalunya van destinar a cultura 176 euros per habitant, xifra que suposa un augment de 13 euros respecte de l'any 2022. L'import més alt és el que aporten els ajuntaments i consells comarcals —96 euros—, que implica una reducció de tres euros respecte de l'any anterior, seguit del de la Generalitat de Catalunya, que s'incrementa en 12 euros —fins a 60 euros per habitant—, i del de les diputacions provincials, que augmenta 3 euros fins arribar als 19 euros per habitant.

Despesa en cultura per habitant per administracions

En euros. 2010 i 2019-2023

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

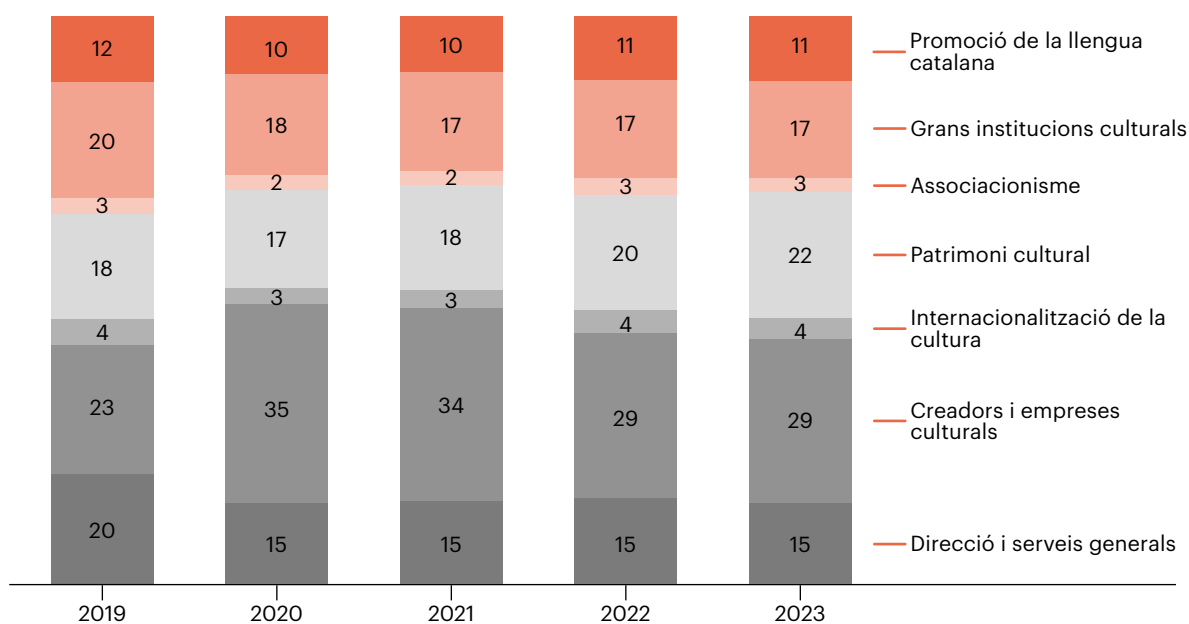
DESPESA PÚBLICA PER PROGRAMES

La despesa pública per a programes del Departament de Cultura ha variat els darrers tres anys. El suport a «creadors i empreses culturals» va incrementar-se durant els anys de la pandèmia i va passar de representar el 23 % de la despesa del Departament l'any 2019 a constituir el 35 % el 2020, mentre que la resta de programes es van veure reduïts en un o dos punts percentuals, amb l'excepció de la partida destinada a «direcció i administració general», que va perdre cinc punts percentuals. L'any 2023 la partida destinada a «creadors i empreses culturals» s'ha reduït en cinc punts percentuals (amb la mateixa xifra que l'any 2022), mentre que «patrimoni» ha augmentat dos punts percentuals respecte del 2022. La resta d'indicadors mantenen la mateixa despesa l'any 2023 que l'any anterior.

El programa amb major dotació en els quatre nivells d'administració és el de «promoció i acció cultural», en el qual s'inclou el suport públic a tota l'activitat cultural. El programa «biblioteques i arxius» té una rellevància important en el pressupost de les diputacions provincials i dels consells comarcals. Els consells, a més, destinen una bona part del pressupost cultural al programa «patrimoni cultural», mentre que en els ajuntaments destaca el programa «museus».

Despesa pública en cultura del Departament de Cultura per programes

En percentatge. 2019-2023

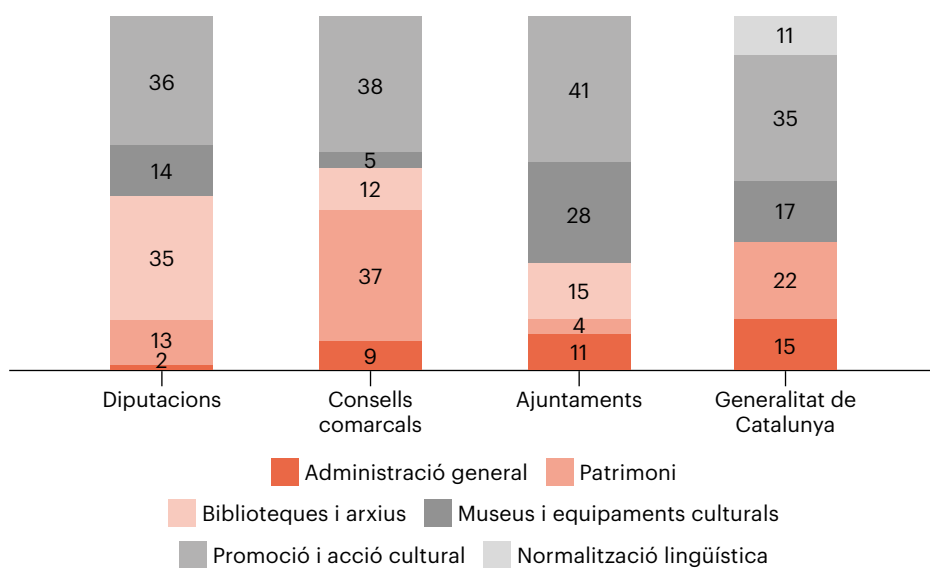

Nota: Pressupost definitiu al mes de desembre de l'estat d'execució de les despeses per programes.

Font: Departament d'Economia i Hisenda, *Informe mensual d'execució IME*.

Despesa pública en cultura de les administracions catalanes per programes

En percentatge. 2021

Nota: En el cas de la Generalitat de Catalunya, l'informe mensual d'execució no permet distingir entre despesa per biblioteques i arxius i despesa per museus; per aquest motiu, tot està englobat en el concepte «Promoció i acció cultural».

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*, i del Departament d'Economia i Hisenda, *Informe mensual d'execució*.

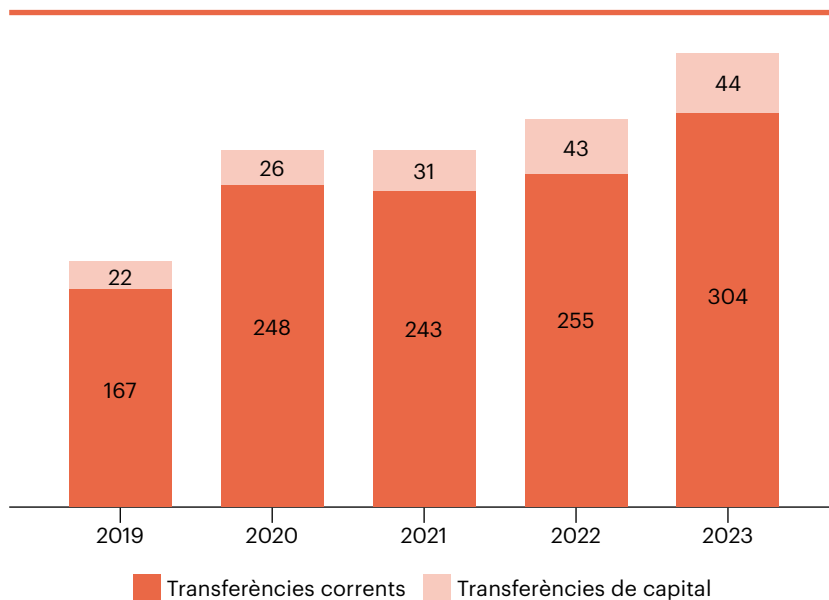
Només el Departament de Cultura té una partida significativa per a «normalització lingüística», a la qual destina un 11% del pressupost total. Quant al programa «direcció i serveis generals», les diputacions són les que hi destinen el percentatge més baix de la despesa en cultura (el 2%). La resta d'administracions destinen un volum molt més elevat a aquest concepte.

AJUTS A TERCERS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Les transferències corrents i de capital reflecteixen clarament l'increment pressupostari que el Departament de Cultura ha fet els darrers anys. Aquest increment es va iniciar l'any de la covid-19, en què el Departament de Cultura va fer un esforç extraordinari per donar suport al teixit cultural del país, que estava patint el tancament de l'activitat. Aquest esforç va continuar en els següents exercicis, durant els quals el Departament de Cultura, lluny de retornar a posicionaments anteriors, va començar a augmentar el seu pressupost amb l'objectiu d'arribar al 2% de la despesa total de la Generalitat de Catalunya.

Transferències corrents i de capital del Departament de Cultura

En milions d'euros. 2019-2023

Nota: Pressupost definitiu al mes de desembre de l'estat d'execució de les despeses per programes.

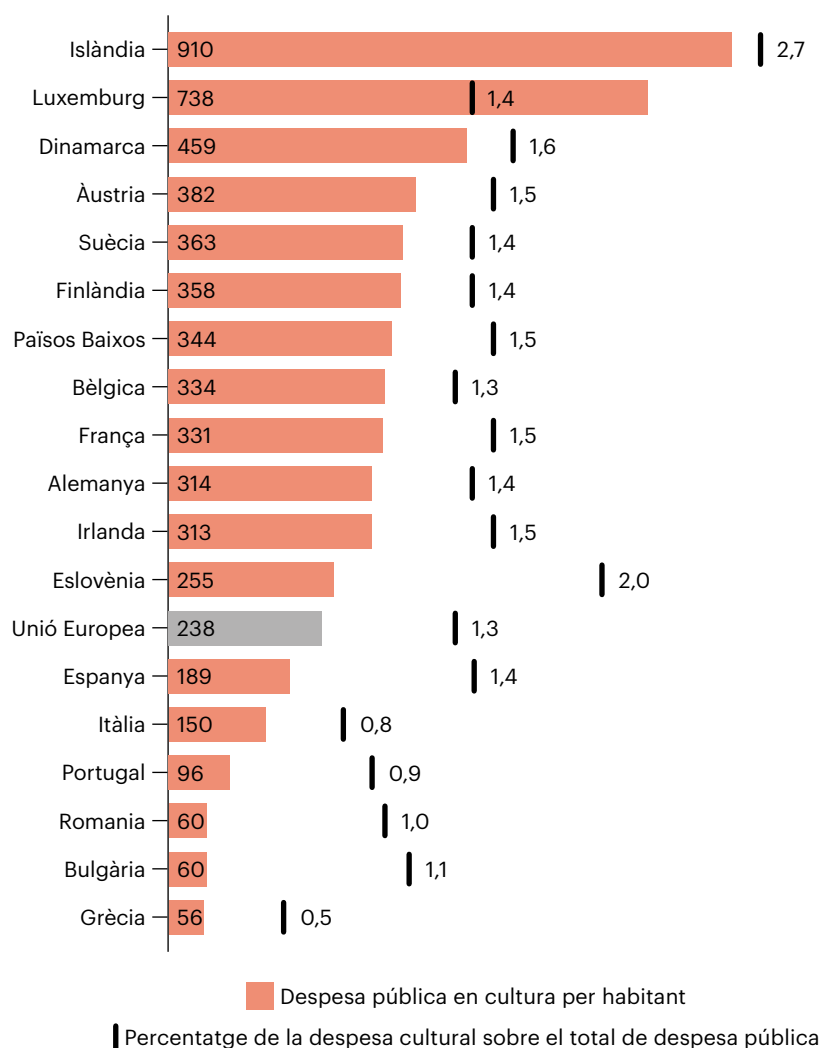
Font: Departament d'Economia i Hisenda, *Informe mensual d'execució (IME)*.

COMPARATIVA DE LA DESPESA PÚBLICA A ESCALA EUROPEA

Si es compara la despesa pública cultural per habitant entre diferents països europeus, s'observa que les administracions catalanes fan una despesa cultural per habitant superior a la realitzada per altres països de l'arc mediterrani, com és el cas d'Itàlia, Portugal, Romania i Grècia. En els països centreeuropeus —com ara França, Països Baixos, Bèlgica o Alemanya—, la despesa es troba per sobre de la mitjana europea. Els països escandinaus es situen al capdavant de la llista de despesa cultural per habitant, amb imports que van dels 358 euros de Finlàndia als 910 d'Islàndia.

Despesa pública en cultura per habitant i percentatge sobre el total de despesa pública. Diversos països europeus

En euros i percentatge. 2022

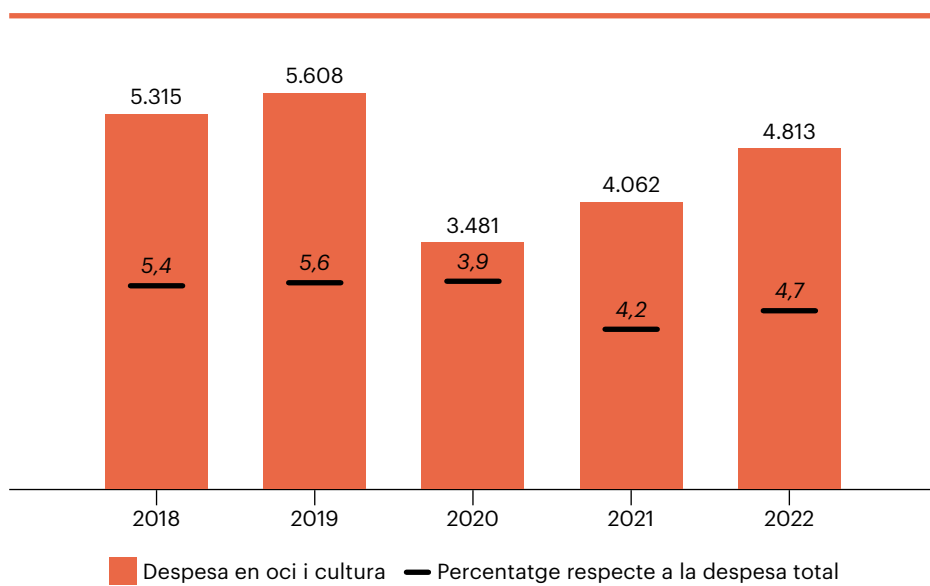
Font: Eurostat, *Despesa de les administracions públiques per funció (COFOG)*.

DESPESA PRIVADA EN CULTURA

El 2020 es va produir un descens del 38% de la despesa privada en activitats d'oci, espectacles i cultura a causa del confinament provocat per la pandèmia de la covid-19. Durant l'any 2022 va tenir lloc una certa recuperació de la despesa privada, fins a arribar a 4.813 euros per família o 634 euros per persona, però que encara és lluny de les xifres del 2019 (5.608 euros per família o 745 euros per persona).

Despesa de les famílies en oci i cultura

En milions d'euros i percentatge. 2018-2022

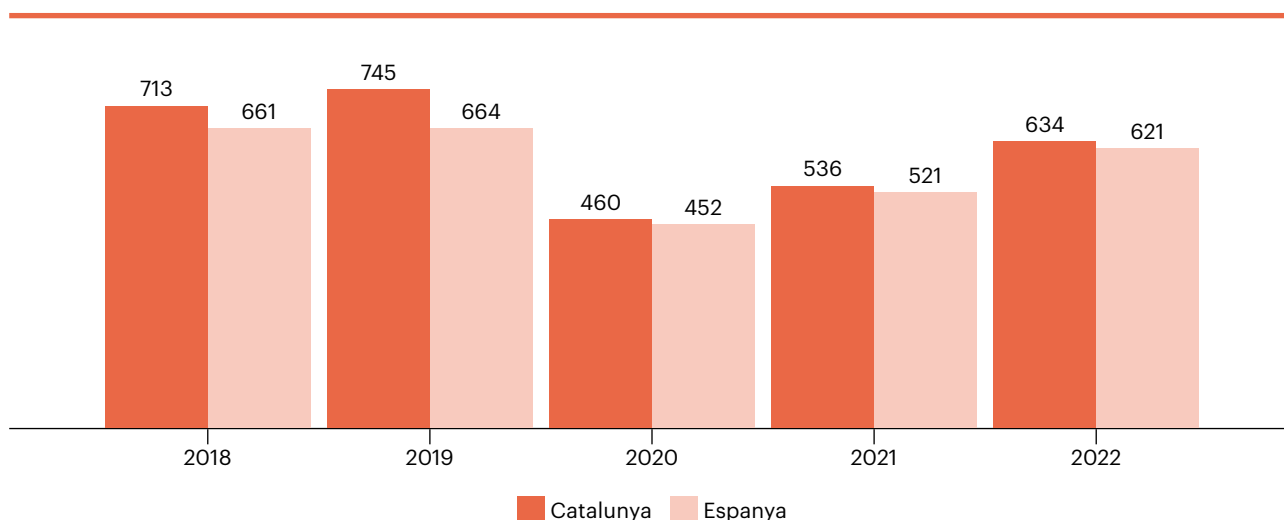

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, a partir de dades de l'Enquesta de pressupostos familiars.

El comportament de la despesa familiar en cultura ha estat més positiva que el conjunt de la despesa. Així doncs, la partida de despesa en oci, espectacle i cultura es va incrementar un 18% entre els anys 2021 i 2022, mentre que el conjunt de la despesa només ho va fer un 5%. De fet, la partida que les famílies destinen a oci, espectacles i cultura lidera la recuperació de la despesa familiar i se situa darrere de la partida de despesa en hotels i restauració, la de salut i la de roba i calçat.

Despesa mitjana per persona en oci i cultura

En euros. 2018-2022

Font: Institut Nacional d'Estadística, Enquesta de pressupostos familiars.

Estructura del sector

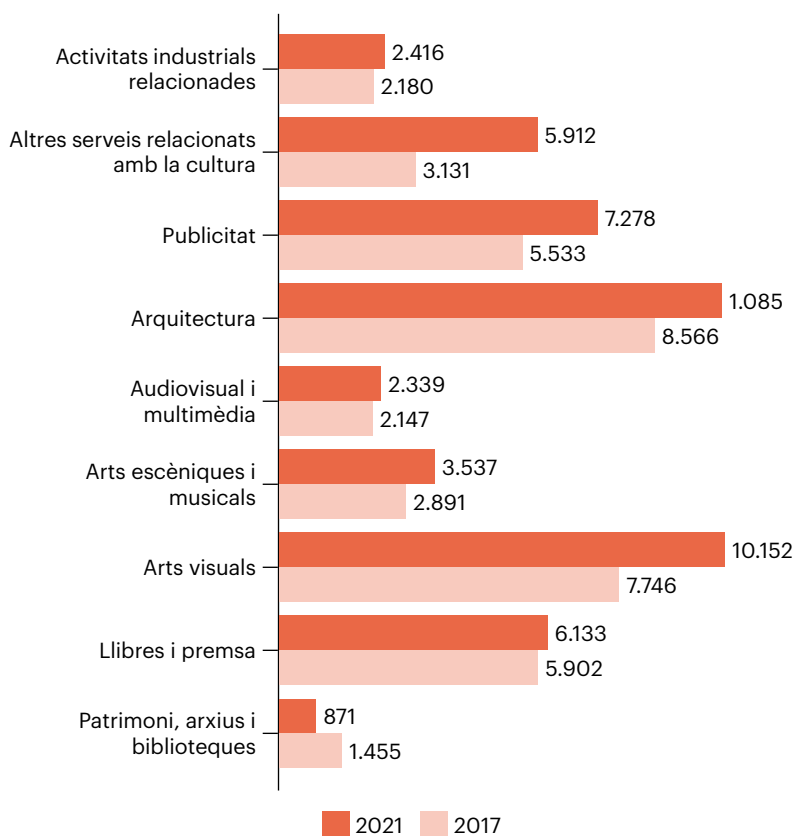
EMPRESSES

L'any 2021 a Catalunya hi havia 48.723 empreses dedicades a activitats culturals, una xifra que suposa un 7,7 % més que l'any anterior i un 23,2 % més respecte de l'any 2017.

Les activitats culturals amb un volum més elevat d'empreses són les arts visuals i l'arquitectura, amb un 20,8% i un 20,7% respectivament del total d'empreses del sector cultural català. Queden més enrere el sector de la publicitat i el del llibre i la premsa, amb el 14,9% i el 12,6% cadascun. Segons aquestes dades, la sortida de la pandèmia va accelerar la tendència de creixement, ja que el nombre d'empreses en el sector cultural va augmentar un 7,6%.

Empreses per dominis culturals

En unitats. 2017 i 2021

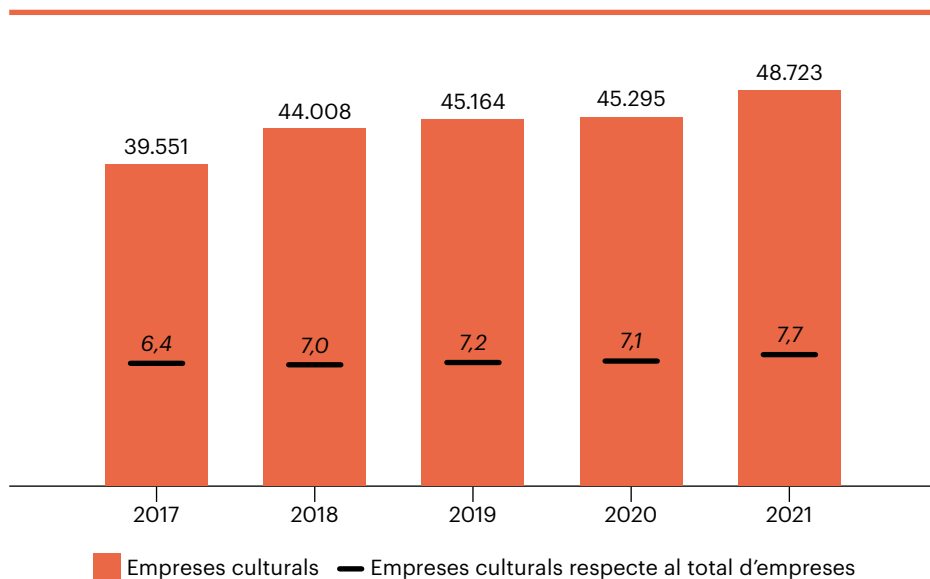

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Empreses culturals respecte el total d'empreses

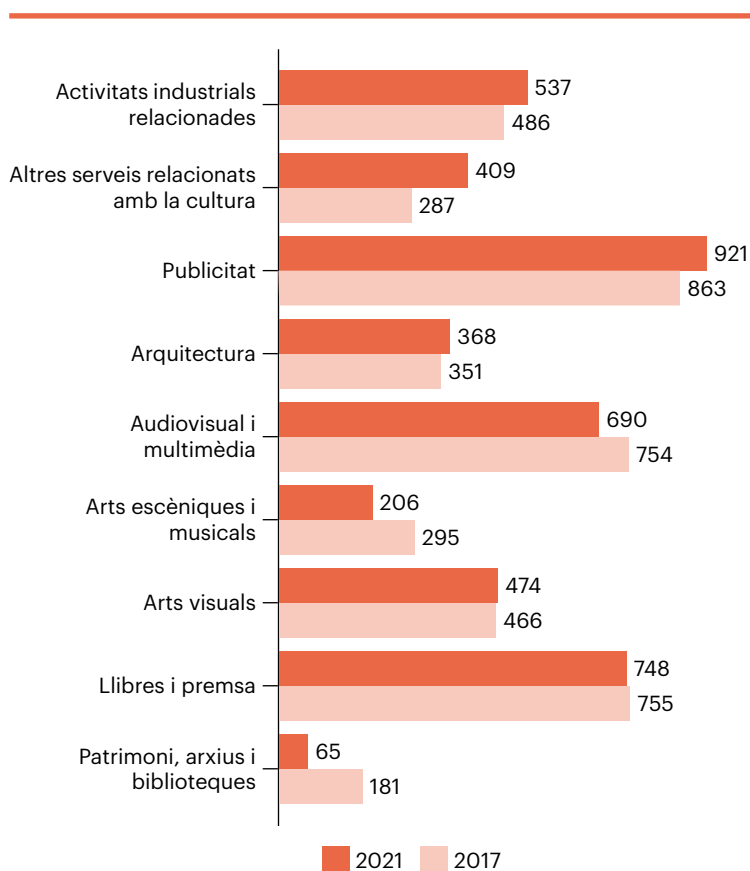
En unitats i percentatges. 2017-2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

VAB per dominis culturals

En milions d'euros. 2017 i 2021

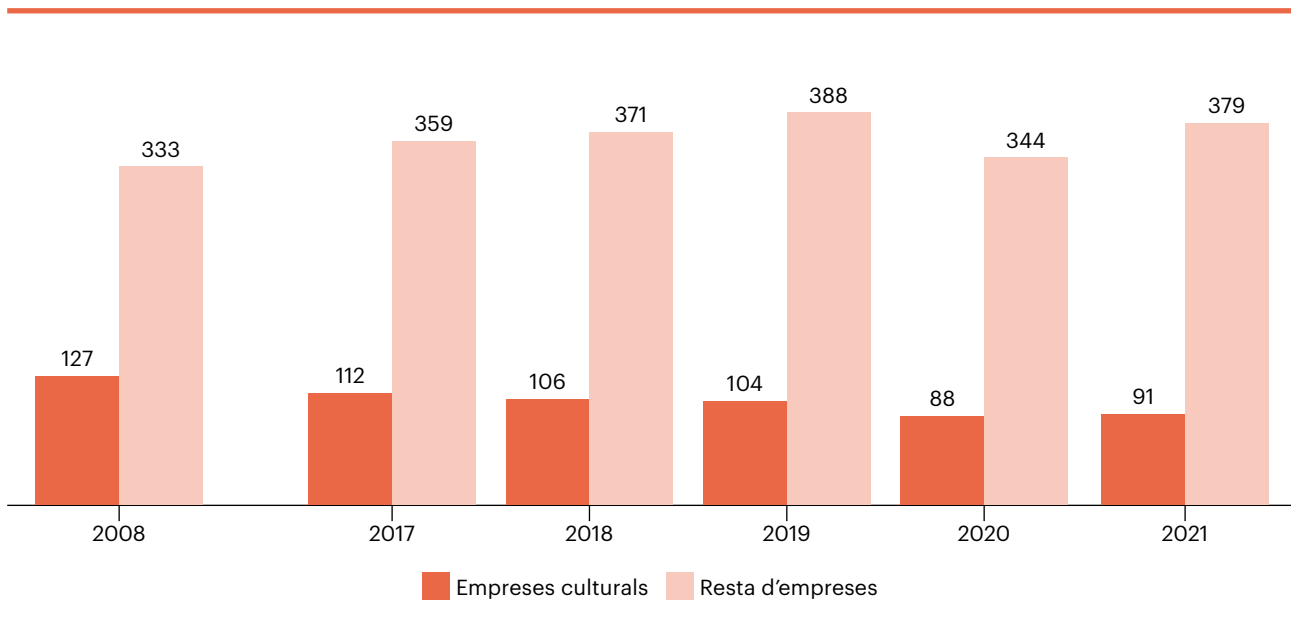
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Les dades del valor afegit brut (VAB) del 2021 van augmentar significativament i es van situar al mateix nivell que les de l'any 2017, però sense arribar al nivell del 2018. En el seu conjunt, el 2021 el sector de la cultura va guanyar un 10,3% del valor afegit brut respecte de l'any anterior. Els sectors en què més va augmentar el VAB són les arts visuals (19,2%), seguides de l'arquitectura (17,7%) i la publicitat (16%). Per contra, patrimoni, arxius i biblioteques van perdre més de la meitat del seu VAB (-54,8%).

Si s'analitza l'evolució del VAB amb perspectiva de cinc anys, es pot veure que hi ha tres sectors que, tot i la situació de pandèmia, el 2021 registraven un valor superior al del 2017: arquitectura, arts visuals i publicitat. La resta de sectors van experimentar una pèrdua de valor respecte al que tenien fa un quinquenni. La participació mitjana al VAB de les empreses culturals és inferior que la del conjunt de les empreses catalanes: l'any 2021, de mitjana una empresa va generar 379.000 euros de VAB, mentre que les empreses culturals només en van generar 91.000.

Mitjana de VAB generat per les empreses catalanes

En milers d'euros. 2008, 2017-2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Directori central d'empreses*.

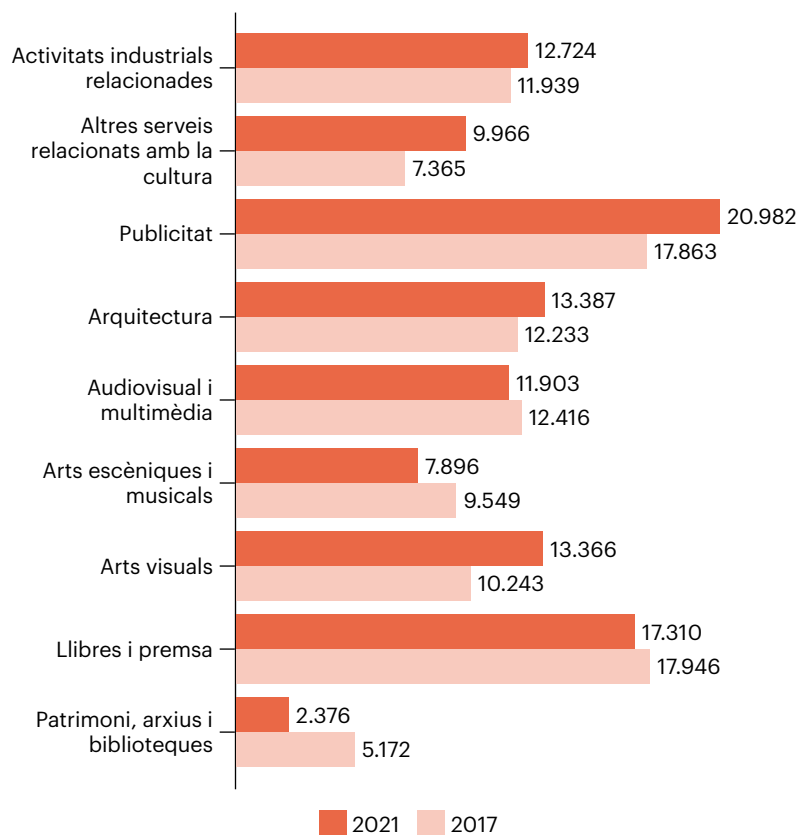
OCUPACIÓ

Entre 2017 i 2021 el volum de persones ocupades del sector cultural es va incrementar en un 5%, fins a arribar a 109.910 persones ocupades. Aquesta xifra queda lluny de les 132.794 persones ocupades que el sector tenia el 2008. Pel que fa al pes de l'ocupació cultural en el conjunt de l'ocupació catalana, l'any 2021 el sector cultural ocupava el 5,1% del total de treballadors de Catalunya, un percentatge molt similar al registrat el 2008, en què l'ocupació cultural suposava el 5,2% del total d'ocupats a Catalunya.

Aquestes dades s'han de matisar, ja que es va donar una tendència desigual segons els diferents àmbits d'activitat dintre del sector. Entre el 2017 i 2021, àmbits com les arts visuals, l'audiovisual i multimèdia, l'arquitectura, publicitat i altres serveis relacionats amb la cultura presenten un augment del nombre de persones ocupades, i les arts visuals constitueixen el sector en què més augmenta l'ocupació —un 30%. En canvi, els sectors de patrimoni, arxius i biblioteques, llibres i premsa, i arts escèniques i musicals mostren una disminució, i és el sector de patrimoni, arxius i biblioteques el que presenta un descens més destacat —un 54%.

Persones ocupades per dominis culturals

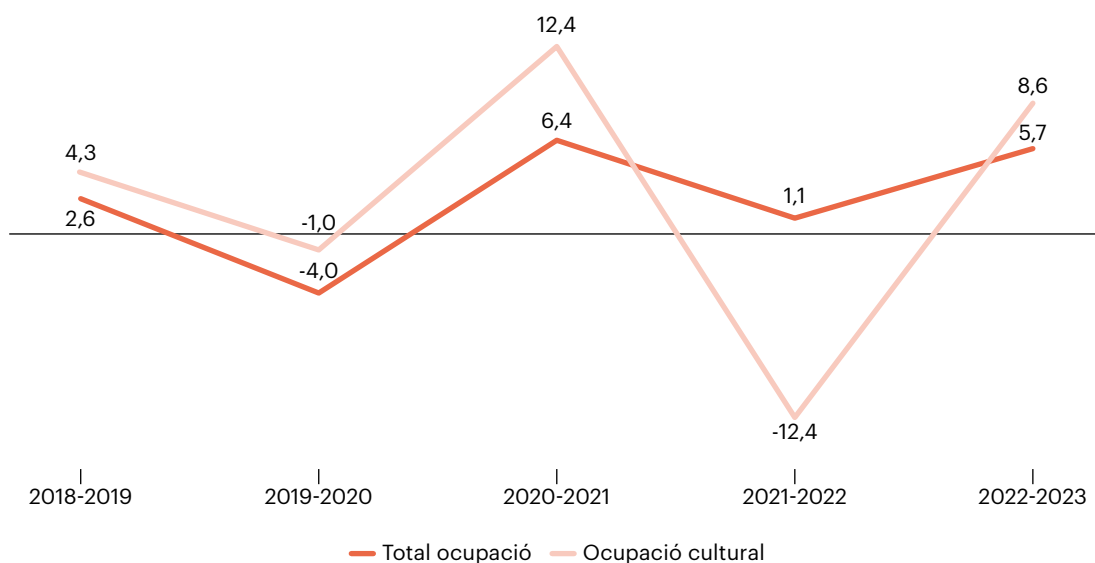
En unitats. 2017 i 2021

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Variació de l'ocupació a Catalunya

En percentatge. 2018-2023

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de població activa*.

Per àmbits d'activitat cultural, els que més ocupació generen són la publicitat i els llibres i la premsa, amb un 19,1% i 15,7% respectivament, seguits per l'arquitectura i les arts visuals, empatats amb un 12,2%. El sector del patrimoni, arxius i biblioteques és el que menys ocupació genera, ja que representa un 2,2% del total dels sectors.

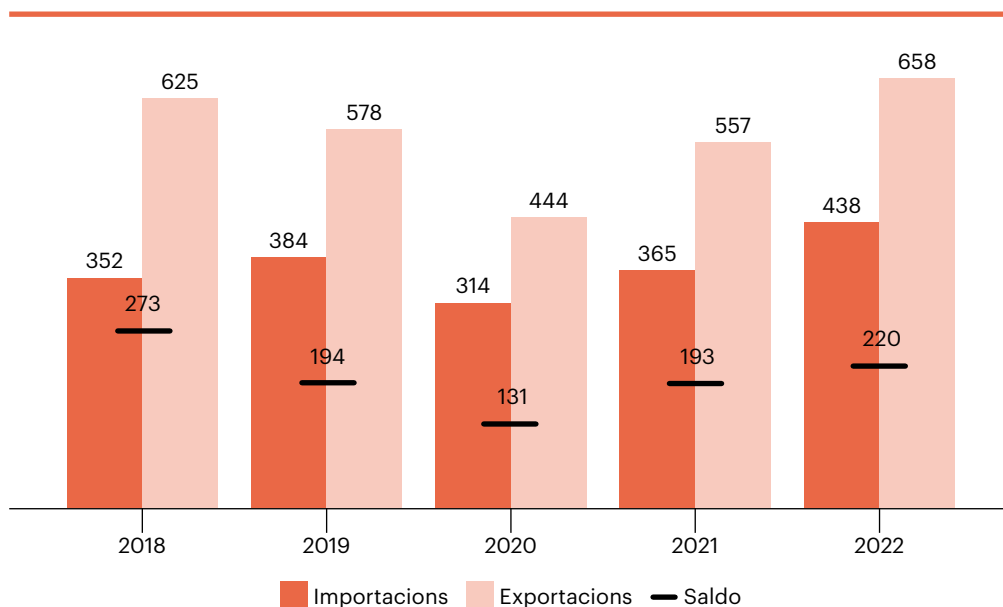
Tot analitzant la variació de l'ocupació a Catalunya, es pot observar com l'ocupació cultural va patir una davallada per la covid-19 que, malgrat tot, no s'equiparava a la variació del total de l'ocupació. Després d'unes fluctuacions clares en sentits oposats, el 2023 l'ocupació puja 8,6 punts respecte l'any anterior.

BALANÇA COMERCIAL

El comerç de les indústries culturals catalanes amb l'exterior mostra un saldo positiu entre els anys 2018 i 2022. Les xifres del 2022 situen aquest saldo un 14% per sobre de l'any anterior. Les exportacions i importacions es van reduir l'any 2020, però passat el període de pandèmia es van recuperar de nou i el 2022 superaven amb escreix les xifres del 2018.

Balança comercial de les indústries culturals

En milions d'euros. 2018-2022

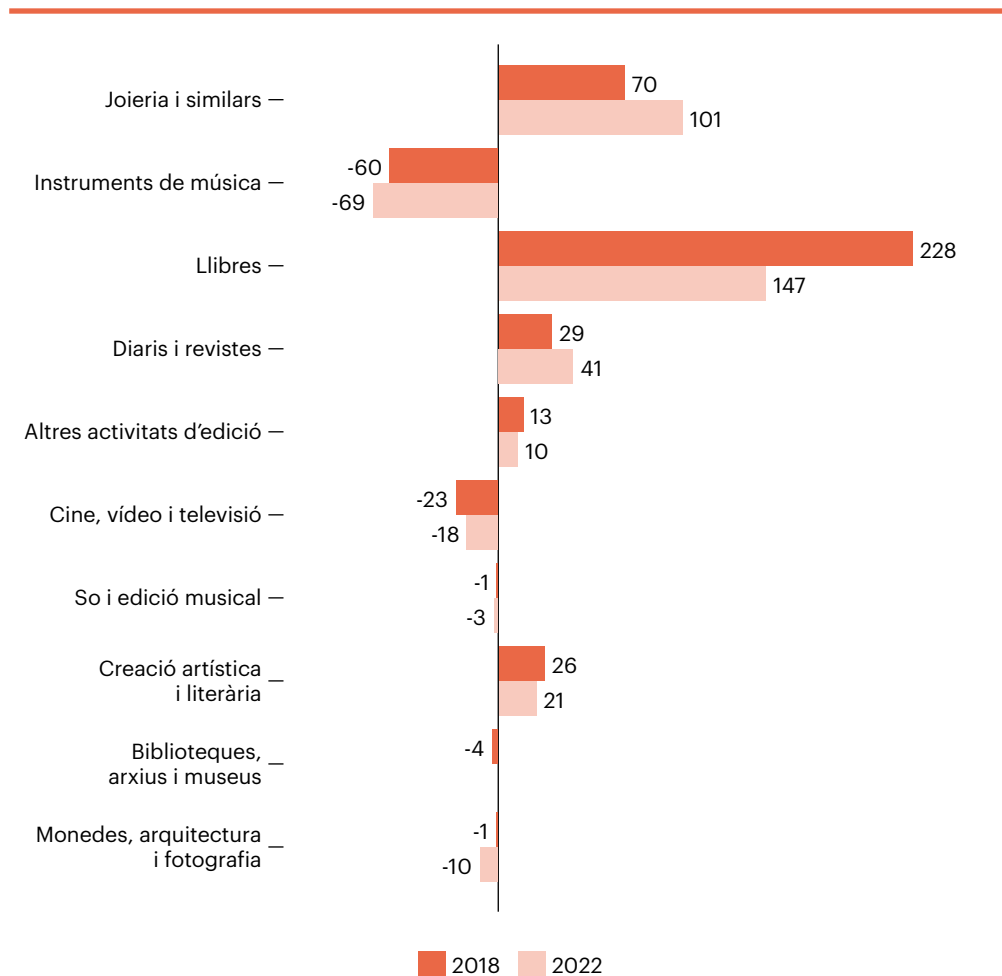

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Hi ha dos àmbits culturals que tradicionalment presenten un saldo positiu en la seva balança comercial: joieria i joieria. També obtenen un saldo positiu els sectors de diaris i revistes, altres activitats d'edició i creació artística i literària. El sector del llibre és el que més aporta a la balança comercial, però en els darrers cinc anys ha patit un retrocés notable. Hi ha dos sectors que són tradicionalment deficitaris: instruments musicals, i cine, vídeo i televisió.

Saldo balança comercial de les indústries culturals catalanes

En milions d'euros. 2018 i 2022

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Àmbits culturals

ARTS ESCÈNIQUES

Les 150 companyies d'arts escèniques —107 de teatre, 16 de dansa i 27 de circ— existents a Catalunya l'any 2022 suposen una reducció en valors absoluts de 4 companyies respecte de l'any anterior i de 29 respecte a l'any 2018. El teatre és la disciplina que més companyies va perdre entre els anys 2018 i 2022, 28 en total, mentre que la dansa i el circ en van perdre 6 i 5, respectivament.

Tot i que el 2022 es van presentar 80 espectacles d'arts escèniques més que l'any anterior, encara són 65 menys que els que es van presentar el 2018. Pel que fa a les representacions, se'n va produir un augment des de la pandèmia i es van situar per sobre de les realitzades el 2018.

Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques per àmbits creatius

En unitats. 2018-2022

		2018	2019	2020	2021	2022
Teatre	Nombre companyies	135	122	116	110	107
	Espectacles presentats	705	691	514	570	646
	Representacions realitzades	13.872	15.076	6.845	11.520	13.647
Dansa	Nombre companyies	22	20	19	18	16
	Espectacles presentats	85	87	62	72	57
	Representacions realitzades	716	702	276	590	442
Circ	Nombre companyies	22	29	27	26	27
	Espectacles presentats	72	86	77	75	94
	Representacions realitzades	1.083	2.384	1.251	1.729	1.865

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

El 20 % de les representacions que van fer les companyies catalanes l'any 2022 es van realitzar fora del territori català: un 14 % a la resta d'Espanya i un 6 % a altres països. Aquestes xifres es van apropant a les d'abans de la pandèmia, quan una quarta part de l'activitat anual de les companyies catalanes es produïa fora de Catalunya. Un 58 % d'aquestes representacions es van fer en llengua catalana, nou punts percentuals més que l'any passat.

Quant als ingressos obtinguts per aquestes companyies, s'han recuperat i superat les dades prepandèmiques. Així doncs, l'any 2022 les companyies d'arts escèniques catalanes van facturar 55,1 milions d'euros, un 47 % per sobre dels ingressos obtinguts l'any anterior i un 20 % més que el 2019.

Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Companyies	179	171	162	154	150
Treballadors	1.124	1.038	783	889	981
Espectacles presentats	862	864	653	717	797
Representacions realitzades	15.671	18.162	8.372	13.839	15.954
Representacions a l'Estat espanyol	2.986	3.087	1.217	1.618	2.171
Representacions a l'estranger	1.359	1.533	213	411	972
Representacions en català	8.470	s/d	5.036	8.048	9.262
Caixets o taquilla recaptada (en milions d'euros)	40,8	45,8	23,29	37,54	55,1

Nota: s/d sense dades

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Espais escènics per àmbits territorials

En unitats. 2022

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

L'any 2022 a Catalunya hi havia 162 teatres en actiu, dos més que l'any anterior i 13 menys que l'any 2018. Un 64% dels teatres de Catalunya es concentren a l'àmbit metropolità, on viu el 63% de la població catalana. Els territoris més allunyats del centre, com l'Alt Pirineu i Aran i les Terres de l'Ebre, només disposen d'1 i 2 teatres, respectiva-

ment. El nombre de representacions programades per aquests teatres van incrementar un 4% respecte l'any anterior, i és lleugerament superior al de l'any 2018.

El 2022 el nombre d'espectadors es va incrementar en més de 700.000, un 29% més que l'any anterior, però encara quedava un 10% per sota del nombre d'espectadors del 2018. Per contra, la recaptació assolida pels teatres el 2022 va ser la més alta dels darrers anys. Els 80,1 milions recaptats pels teatres catalans van suposar un 35% més que l'any anterior i un 15% més que els imports assolits abans de la pandèmia.

Principals magnituds dels teatres

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Teatres	175	174	163	160	162
Treballadors	1.501	1.569	1.416	1.532	1.603
Representacions programades	16.526	16.981	8.346	16.195	16.710
Representacions en català	9.891	9.546	4.697	9.253	9.644
Espectadors (en milions d'euros)	3,5	3,4	1,5	2,5	3,2
Recaptació (en milions d'euros)	69,4	77,3	37	59,5	80,1

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

L'activitat escènica i musical es concentra majoritàriament en l'àmbit metropolità i, més concretament, a la ciutat de Barcelona, però en el territori també hi ha una interessant activitat escènica que rep un important suport del Programa.cat del Departament de Cultura. L'any 2023 va haver-hi 227 municipis on es varen representar algun dels 1.108 espectacles contractats a través del Programa.cat.

Dades del Programa.cat

En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Contraccions	1.911	1.364	2.833	2.535	2.343
Espectacles teatre (en percentatge)	59	60	55	58	57
Espectacles circ (en percentatge)	11	11	10	10	11
Espectacles dansa (en percentatge)	4	4	4	5	5
Espectacles música (en percentatge)	26	26	31	27	27
Nombre espectacles programats	817	691	1.105	1.109	1.108
Municipis	234	205	296	253	227

Font: Departament de Cultura, *Dades obertes Catalunya*

La programació d'arts escèniques i musicals, tant pel que fa a produccions amateurs com professionals, és una de les activitats més presents dels ateneus. L'any 2023 van programar 3.156 funcions a les que han assistit 303.808 espectadors, el que suposa una ocupació del 62% de l'aforament. D'aquestes funcions un 45% corresponen a actuacions musicals i la resta a espectacles d'arts escèniques (teatre, dansa i altres). Una gran part d'aquestes funcions programades són d'espectacles amateurs, en el cas del teatre s'han programat 1.408 funcions de les quals el 62% són amateurs i de les 152 funcions de dansa ho són un 69%. En el cas de la música, les dues tercers parts de les 1.414 funcions programades van ser professionals.

L'any 2015 es va crear la Xarxa de Teatres Ateneus de Catalunya (XTAC) amb l'objectiu de donar suport a la gestió dels teatres de les entitats adherides. El següent quadre inclou un resum de les principals dades d'aquesta iniciativa.

Dades de la Xarxa de Teatres d'Ateneus de Catalunya

En unitats. 2016, 2019 i 2021-2023

	2016	2019	2021	2022	2023
Teatres	4	26	33	37	37
Espectacles	1	20	37	28	28
Funcions	4	52	158	169	191
Espectadors	326	3.582	11.330	10.330	13.292

Font: Federació d'Ateneus de Catalunya, *Memòria XTAC*.

ARTS VISUALS I GALERIES D'ART

L'any 2022 es comptabilitzaven 121 galeries d'art a Catalunya, 13 menys de les que hi havia quan es va fer la darrera estadística oficial l'any 2019 i 59 menys que el 2009. En els darrers deu anys, el sector de les galeries d'art ha perdut el 28 % dels establiments: el 2009 hi havia 185 galeries obertes i el 2019, 134. Aquesta reducció de galeries ha suposat una major concentració a la ciutat de Barcelona i l'àmbit metropolità, on es concentra el 66 % d'aquests establiments. Actualment només quinze comarques catalanes disposen d'alguna galeria d'art.

Principals magnituds de galeries d'art a Catalunya

En unitats. 2009, 2013, 2016, 2019 i 2022

	2009	2013	2016	2019	2022
Galeries d'art	185	144	145	134	121
Treballadors	s/d	206	308	402	367
Exposicions realitzades	s/d	1.007	1.141	1.080	899
Visitants	s/d	s/d	273.920	161.205	137.567
Artistes exposats	3.834	3.587	2.745	3.525	2.478
Dones que han exposat (en percentatge)	35	37	40	44	58

Nota: s/d – sense dades.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

El 67,6 % d'aquestes galeries organitzen de mitjana entre sis i deu exposicions anuals; aquest percentatge s'ha incrementat en 20 punts percentuals des de la darrera estadística del 2016. Al llarg del 2019 el conjunt de galeries d'art van organitzar 1.080 exposicions, que van presentar obres de 4.065 artistes, dels quals el 45 % eren dones i el 55 % homes. En comparació amb el 2016, les exposicions realitzades s'han reduït un 5 %, però el nombre d'artistes exposats s'ha incrementat un 48 %. En aquestes exposicions és habitual trobar-hi obres amb tècniques tradicionals com pintura, obres sobre paper i obra gràfica, escultura i fotografia, i cada cop és més habitual trobar-hi multimèdia, videoart o art digital. Gairebé la meitat de les galeries exposen entre 20 i 29 artistes l'any i només un 12,7 % n'exposen més de 40 en un any. El 70 % de les galeries tenen artistes en exclusiva i moltes —el 80,6%— disposen de fons d'art propi. Aquestes xifres han variat significativament respecte de l'any 2016, en què les galeries amb artistes en exclusiva representaven només el 59,3 %, mentre que un 85,5 % disposaven de fons propis.

Principals magnituds dels centres d'art visuals públics

En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Visitants de la Xarxa d'Arts Visuals de Catalunya	195.937	59.762	100.074	158.444	169.320
Visitants del Museu d'Art Contemporani de Barcelona	357.029	85.502	194.541	311.310	257.991
Visitants de l'Arts Santa Mònica	58.261	35.351	46.842	25.593	37.291

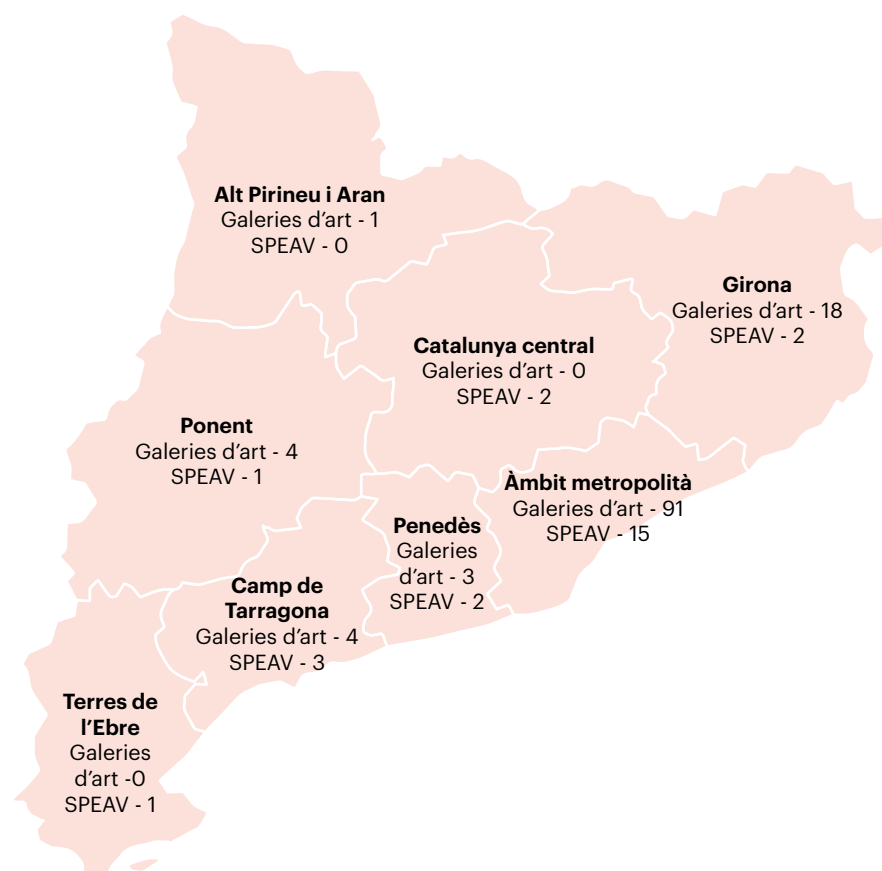
Font: Departament de Cultura, Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques.

Nota: La Xarxa d'Arts Visuals de Catalunya està formada per ACVic, MAC - Mataró Arts Contemporani, Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat, Bòlit, Centre d'Art Contemporani de Girona, Centre Arts Visuals d'Ampostà, Centre d'Art la Panera de Lleida, Centre d'Arts Visuals de Tarragona i Fabra i Coats: Centre d'Art Contemporani de Barcelona.

Pel que fa als centres d'arts visuals públics, el nombre de visitants del 2023 s'ha incrementat un 7% respecte de l'any 2022, però encara queda un 14% per sota del nombre de visitants del 2019. Així mateix, el MACBA ha vist reduït en un 17% el nombre de visitants respecte del 2022, i en un 28% respecte del 2019. D'altra banda, el 2023 els espectadors de l'Arts Santa Mònica han augmentat en un 46% respecte de l'any anterior, malgrat que això suposa encara un 36% menys dels que hi havia el 2019.

Repartiment dels espais d'arts visuals per àmbits territorials

En unitats. 2022

Nota: SPEAV - Sistema Públic d'Espais d'Arts Visuals de Catalunya.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya i Memòria. Indicadors d'activitat*.

AUDIOVISUAL

L'any 2022 les productores cinematogràfiques catalanes van produir 89 llargmetratges i 118 curtmetratges cinematogràfics, fet que suposa que el nombre de llargmetratges es va incrementar un 35 % respecte de l'any anterior, mentre que el de curtmetratges es va mantenir igual. En ambdós casos s'ha superat la producció realitzada el 2019. Pel que fa a la producció cinematogràfica en versió original en català, es van produir 8 pel·lícules més que l'any anterior.

Principals magnituds de la producció cinematogràfica

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Empreses productores de cinema amb activitat	89	88	78	90	118
Llargmetratges	80	85	66	74	89
Curtmetratges	111	114	95	118	118
Produccions en versió original en català	18	25	15	18	26

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

Les 1.295 pel·lícules exhibides en les 674 pantalles actives a Catalunya van atraure 11,5 milions d'espectadors i van recaptar 75,9 milions d'euros. Aquestes dades confirmen una tendència a l'alça, però no arriben a les xifres de 2019, any en què va haver-hi 19,2 milions d'espectadors i una recaptació de 121,3 milions d'euros.

Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Títols exhibits	1.182	1.246	991	1.254	1.295
Títols estrenats	662	615	399	484	533
Sales de cinema	137	136	137	132	136
Pantalles actives	676	676	664	654	674
Espectadors (milions)	18,7	19,2	5,0	8,1	11,5
Recaptació (milions d'euros)	118,3	121,3	32,1	53,0	75,9
Espectadors de cinema de producció catalana (en percentatge)	5,3	2,1	10,1	3,6	8,7

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

Segons dades de la Federació de Cines d'Espanya la recaptació dels cinemes catalans l'any 2023 hauria superat els 95 milions d'euros, un increment del 25,7% respecte l'any anterior, mentre que el nombre d'espectadors hauria es situaria proper als 14 milions.

La quantitat d'espectadors de cinema en català experimenta un gran creixement i supera la xifra de l'any 2019, ja que el 2022 es situa en 596.146. La quota de pantalla de la producció catalana va augmentar significativament: es va incrementar un 172% i es va situar en el 5,2%, una dada molt superior a la prepanidèmica. La quota de pantalla de la versió original en català també va créixer de forma clara, ja que va passar del 0,3 l'any 2021 al 2,8 l'any 2022, trencant la tendència dels darrers quatre anys, en què se situava per sota del punt percentual.

Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica en català

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Espectadors de cinema en català (inclou versió original, doblades i subtitulades)	399.179	446.528	99.691	155.623	596.146
Quota de pantalla del cinema en català (en percentatge)	2,1	2,3	2,0	1,9	5,2
Espectadors de cinema en versió original en català	46.887	57.974	28.507	23.865	321.893
Quota de pantalla de la versió original en català (en percentatge)	0,3	0,3	0,6	0,3	2,8

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Memòria*.

Des de fa uns anys els festivals s'han convertit en una de les principals pantalles d'exhibició del cinema, sobretot per al cinema menys comercial. A Catalunya hi ha un gran nombre de festivals que es reparteixen arreu del territori. L'associació Catalunya Film Festival n'agrupa 44 que, conjuntament, van atraure més de 550.000 espectadors l'any 2023.

Pel que fa al cinema infantil, des del 2022 el programa CineXic d'Òmnium Cultural està impulsant un circuit de programació de cinema infantil en català arreu del territori. Una programació estable de pel·lícules infantils en català per a tota la família. D'altra banda, CINC és un programa de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Cultura per fer créixer l'oferta i el consum de cinema infantil en català. Conjuntament, l'any 2023, varen aplegar 44.890 espectadors, un 24% més que l'any anterior.

Dades programació CineXic

En unitats. 2019-2023

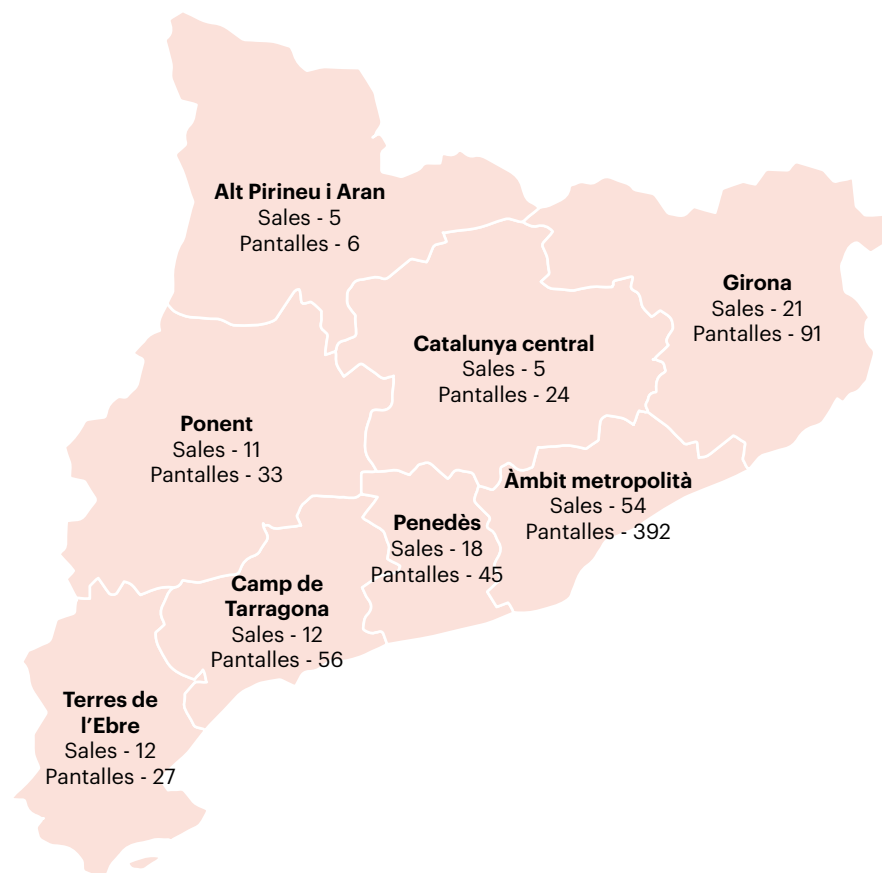
		2019	2020	2021	2022	2023
CineXic	Sales	s/d	s/d	s/d	49	66
	Sessions	s/d	s/d	s/d	360	520
	Espectadors	s/d	s/d	s/d	15.820	20.800
	Mitjana espectadors per sessió	s/d	s/d	s/d	44	40
CINC, Cinema Infantil en català	Espectadors	22.922	5.668	2.964	18.132	24.090
	Poblacions	39	28	10	30	32
	Pel·lícules	49	22	23	43	52

Nota: s/d sense dades

Font: Òmnium Cultural i Departament de Cultura.

Repartiment de les sales i pantalles de cinema per àmbits territorials

En unitats. 2022

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Pel que fa als continguts fora de les sales d'exhibició, hem de tenir en compte que l'accés a continguts audiovisuals a través de plataformes privades s'incrementa de forma constant. El 2023 a Catalunya hi ha més de cinc milions i mig de llars amb connexió a serveis d'accés a continguts audiovisuals.

Principals magnituds de la televisió per internet

En milers. 2020-2023

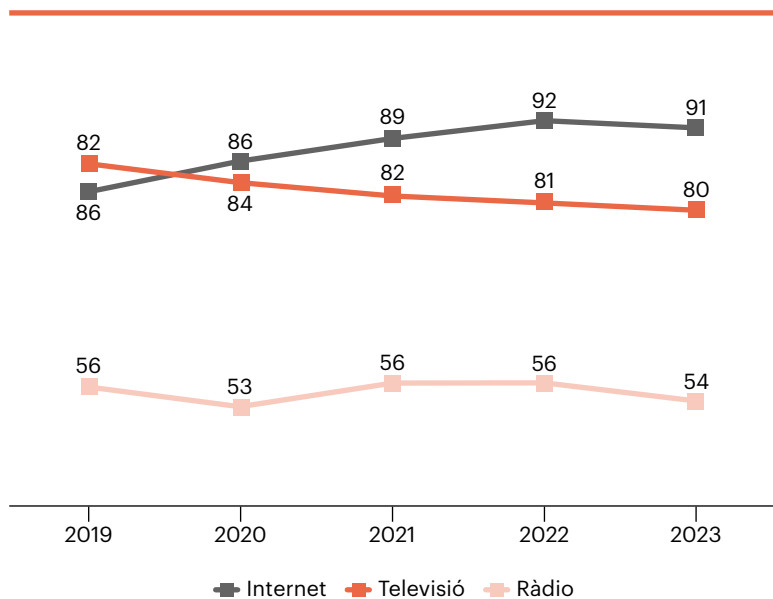
		2020	2021	2022	2023
Llars subscrietes	Plataformes IPTV	1.021	1.025	1.104	920
	Servei OTT	3.293	4.151	5.156	5.598
Persones subscrietes	Plataformes IPTV	2.296	2.357	2.544	2.292
	Servei OTT	7.194	9.796	12.226	13.255

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, *Butlletí d'informació sobre l'audiovisual de Catalunya*.

Internet continua sent el mitjà amb més penetració a Catalunya, el 90,6%, seguit de la televisió, que baixa 3 punts respecte de l'onada anterior i es situa al 79,7% i la ràdio, en tercera posició, amb un 53,9% de penetració. El temps d'escolta radiofònica diària es situa en 1 hora 32 minuts i el consum televisiu diari arriba a les 2 hores 43 minuts.

Penetració de l'audiovisual per mitjà

En percentatge. 2019-2023

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, *Butlletí d'informació sobre l'audiovisual de Catalunya*.

Pel que fa a la indústria dels videojocs, les darreres dades corresponen a l'any 2022, en què les empreses catalanes van facturar 709 milions d'euros, una xifra que suposa un increment del 7% respecte de l'any anterior. També augmenta en un 11% el nombre d'empreses actives i en un 9% els treballadors del sector.

Principals magnituds de les empreses desenvolupadores de videojocs

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Empreses actives	127	121	123	132	147
Estudis no constituïts	63	46	77	64	92
Nombre de treballadors	3.282	3.381	3.966	4.249	4.619
Facturació (en milions d'euros)	429	473	552	660	709

Font: Departament de Cultura, *Llibre blanc de la indústria catalana del videojoc*.

LLIBRE I LECTURA

L'any 2023 a Catalunya hi havia 668 editorials amb activitat, les quals, en conjunt, van inscriure al registre de l'ISBN 15.940 llibres en format paper i 7.496 en altres formats. Aquestes dades presenten una caiguda del 16 % dels llibres inscrits en format paper, mentre que en altres formats —digital, audible, etc.— mostren un increment del 12,4%.

Principals magnituds del sector editorial

En unitats 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023	
Editorials catalanes amb activitat (amb llibres inscrits a l'ISBN)	682	667	681	661	668	
Llibres inscrits a l'ISBN	format paper	18.977	16.175	17.215	16.115	15.940
	altres formats	6.668	6.576	7.533	6.902	7.496
Títols editats	40.271	35.548	38.873	40.842	s/d	
Títols editats en català	11.040	10.093	10.853	11.591	s/d	
Exemplars editats (en milions)	128	98	107	111	s/d	
Facturació (en milions)	1.220	1.261	1.345	1.442	s/d	

Nota: s/d sense dades

Font: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, *Anuario de estadísticas culturales*, i Federación de Gremios de Editores de España, *Comercio interior del libro en España*.

L'any 2022 les editorials catalanes van facturar dintre del mercat espanyol 1.442 milions d'euros, una xifra que suposa un increment del 7,2% respecte de l'any anterior i un 18,2% respecte del 2019.

Catalunya té un sistema de lectura pública consolidat que l'any 2022 comptava amb 440 biblioteques, onze més que l'any anterior, que se sumen a les 562 llibreries comptabilitzades a partir de la informació extreta del Registre Mercantil. Ambdós tipus d'equipaments presenten una concentració molt elevada a l'àrea metropolitana i un repartiment pel territori bastant similar al del volum de persones que hi viuen, amb un lleu biaix a favor dels territoris menys habitats, que acullen un rati de biblioteques/habitants més alt que el que es dona en l'àrea metropolitana.

Principals magnituds del sistema de lectura públic a Catalunya

En milions. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Biblioteques del sistema públic català (en unitats)	417	422	425	429	440
Carnets de biblioteques	3,9	4,0	3,8	3,9	3,4
Visites a les biblioteques del sistema públic català	24,5	25,2	9,4	13,4	17,8
Préstecs presencials	13,5	13,3	7,1	11,4	12,7
Préstecs presencials en català (en % sobre el total)	s/d	32	36	38	39
Activitats organitzades (en unitats)	73.946	76.948	34.202	44.351	66.126
Assistents a les activitats	1,5	1,6	0,8	0,9	1,5

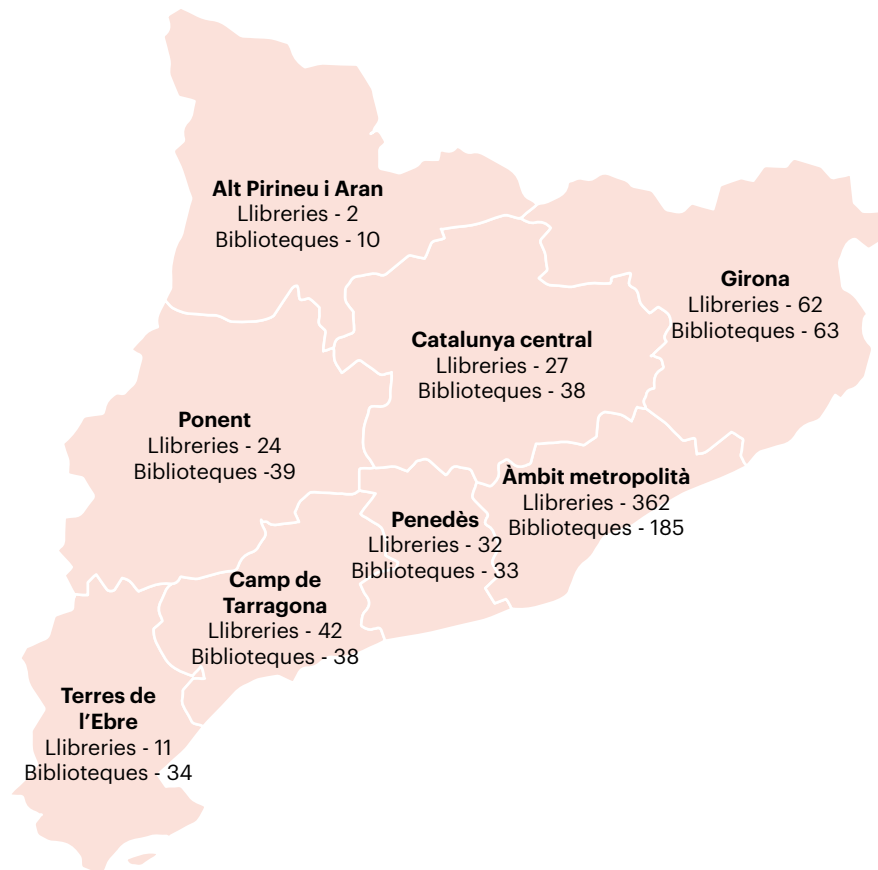
Nota: s/d sense dades

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya*.

L'any 2022 les 440 biblioteques públiques de Catalunya van rebre 17,8 milions de visites i 3,4 milions d'usuaris disposaven del carnet de biblioteques. Aquell any es van prestar fins a 12,7 milions de documents. El nombre de visites i el de préstecs a les biblioteques del sistema públic català no s'han recuperat de la caiguda que va suposar la pandèmia. Les visites són les que estan més lluny d'assolir els nivells pre-pandèmia, mentre que els préstecs presencials s'han recuperat i gairebé superen els realitzats l'any 2019.

Llibreries i biblioteques per àmbits territorials

En unitats. 2023

Font: Dades de biblioteques procedents del Departament de Cultura, *Estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya*. Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats.

Préstecs del sistema de lectura públic de llibres en català per tipologia

En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Narrativa	2.769.284	1.737.451	2.924.334	3.325.993	3.748.300
Poesia	65.927	38.305	62.417	64.484	69.762
Teatre	217.320	21.838	28.725	35.621	40.000
Còmic	208.900	142.635	356.865	381.794	482.729
Coneixements	982.978	633.241	991.302	1.172.783	1.299.755
Total	4.244.409	2.573.470	4.363.643	4.980.675	5.640.546

Font: Departament de Cultura, Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques.

En el quadre següent s'indica la producció editorial de l'Institut d'Estudis Catalans i els centres d'estudi de Catalunya. A Catalunya hi ha 163 centres d'estudis que entre el 2019 i el 2023 han editat un total de 1.570 publicacions repartides entre revistes, monografies i miscel·lànies. Per la seva banda, l'Institut d'Estudis Catalans i les fundacions que hi estan adscrits, han publicat 536 publicacions periòdiques i monografies.

Obres editades per l'Institut d'Estudis Catalans i els centres d'estudis

En unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Institut d'Estudis Catalans	Monografies	65	72	63	59	37
	Publicacions periòdiques	48	58	49	51	44
Centres d'estudis	Revistes	164	181	188	189	192
	Monografies	103	98	121	105	117
	Miscel·lànies i altres	27	20	24	22	24

Nota: les dades de l'Institut d'Estudis Catalans inclou les publicacions de la Fundació Mercè Rodoreda i les de la Fundació Ferran Sunyer i Balaguer.

Font: Institut d'Estudis Catalans i Institut Ramon Llull.

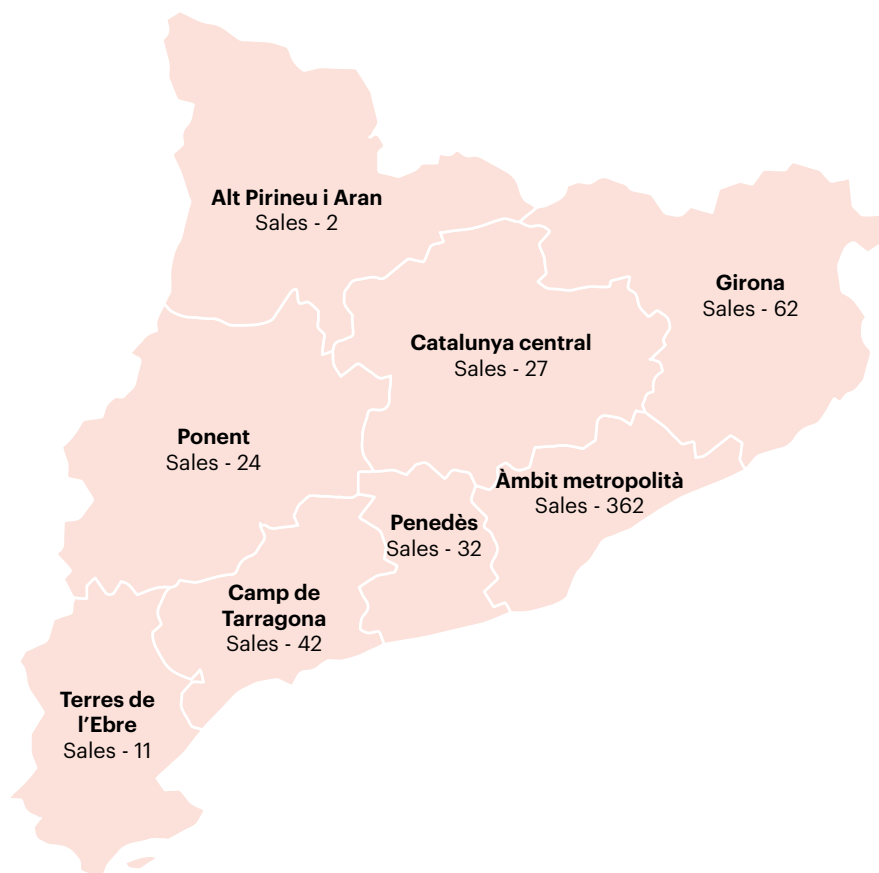
MÚSICA EN VIU I ENREGISTRADA

L'any 2022 tots els indicadors de la música en viu van experimentar un increment i es van apropar a dades d'abans de la pandèmia. El nombre de concerts de música popular va augmentar i encara ho va fer més el d'assistents, que es va situar per sobre de 3,5 milions. La recaptació segueix la mateixa tendència, i en aquest cas supera les dades pre-pandèmia i es situa un 33% per sobre de l'aconseguida l'any 2018.

El 2022 el nombre de concerts de música clàssica es va incrementar un 39% respecte de l'any anterior, i el d'espectadors i de recaptació va més que doblar els seus resultats: gairebé 340.000 espectadors i 7 milions de recaptació. Malgrat aquesta recuperació espectacular, aquestes xifres encara queden lluny de les assolides l'any 2018.

Sales de concerts per àmbits territorials

En unitats. 2024

Font: Elaboració pròpia a partir del recompte de les sales pertanyents a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya - ASACC.

Principals magnituds del sector de la música

En unitats. 2018-2022

		2018	2019	2020	2021	2022
Música popular	Concerts	12.124	12.365	9.507	10.543	13.642
	Assistents	3.733.009	3.742.401	1.404.883	1.695.011	3.514.050
	Recaptació (en milions d'euros)	35,54	37,79	22,88	25,06	47,24
Música clàssica	Concerts	1.849	1.877	765	1.070	1.490
	Assistents	665.519	638.678	97.437	144.011	339.445
	Recaptació (en milions d'euros)	10,46	11,27	2,08	3,06	6,99

Font: Fundación SGAE. *Anuario SGAE de las artes escénicas, musicales y audiovisuales.*

Espectadors de música a Catalunya

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Sales de concerts	1.499.572	1.471.802	288.380	283.544	1.686.634
Festivals	1.286.475	1.487.042	49.612	486.256	1.510.233

Nota: El recompte d'espectadors de festivals només inclou els festivals que van aconseguir més de 20.000 espectadors l'any 2022.

Font: Grup Enderrock i ARC, Associació Professional de Representants, Promotors i Mànegers de Catalunya, *Anuari de la música*.

El mercat de la indústria discogràfica catalana es manté bastant estable els darrers anys. El 2022 la facturació del mercat físic va caure, però es va compensar amb l'increment del mercat digital, de manera que en general es va incrementar un 4% respecte de l'any anterior. Des de l'any 2021 es disposa de dades dels drets gestionats per aquestes discogràfiques, que el 2002 es van incrementar un 26%.

Principals magnituds del sector discogràfic català

2018-2022

		2018	2019	2020	2021	2022
Facturació (en milions)	Total	10,7	12,9	11,1	14,6	16,2
	Mercat físic	2,6	2,3	2,2	2,4	2,0
	Mercat digital	8,1	10,6	8,8	10,1	11,5
	Drets	s/d	s/d	s/d	2,1	2,7
Producció (en unitats)	Total	1137	1347	2.110	2.196	2.106
	CD i vinils físics	842	757	792	748	656
	Digital	295	590	1.318	1.448	1.450

Nota: s/d sense dades

Font: Grup Enderrock i ARC, Associació Professional de Representants, Promotors i Mànegers de Catalunya, *Anuari de la música*.

La facturació de les vendes de música enregistrada en format físic a Catalunya ha incrementat un 84% en un any i un 53% de del 2019, malgrat el nombre de unitats venudes ha estat molt similar a les venudes aquell any.

Vendes discogràfiques en format físic al mercat català

En milers. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Facturació	6.417	4.115	4.582	5.323	9.803
Unitats venudes	478	295	298	307	471

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, Observatori de les Empreses Culturals. Dades recollides per GfK. Growth from Knowledge.

Pel que fa a la radiodifusió de música en català de les ràdios privades catalanes, l'any 2023 es van difondre 3.747 títols corresponents a 1.189 artistes. No hi ha dubte que ha estat un bon any per la radiodifusió en català, però no es pot fer comparativa

amb els anys anteriors ja que a llista de 13 emissores privades a les que s'estava fent seguiment, l'any 2023 s'ha incorporat les emissores públiques iCat i Radio 3, i l'emissora privada Los 40 Urban.

Principals magnituds de la radiodifusió de la música catalana

En unitats. 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
Artistes en català	387	407	383	1.189
Títols escoltats en català	1.164	1.181	1.295	3.747
Nombre total de tracks	1.631.143	1.647.220	1.597.765	1.965.001
Nombre de tracks en català (en percentatge)	7,6	7,8	8,3	10,2

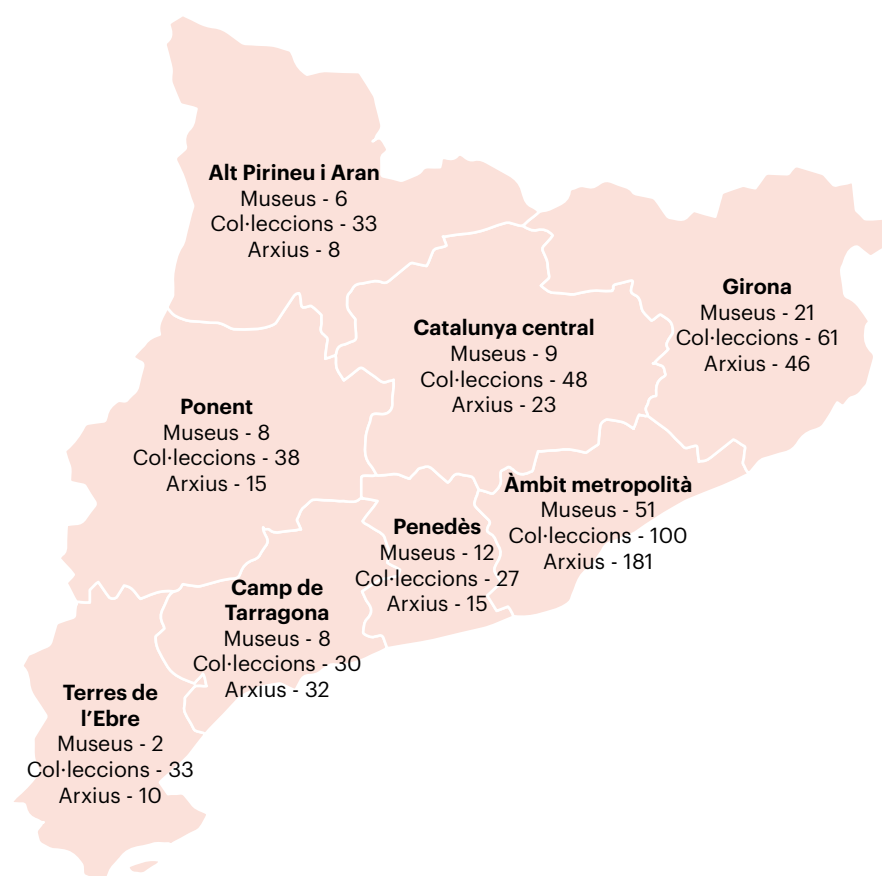
Nota: fins al 2022 només inclou 13 ràdios privades. L'any 2023 incorpora les emissores públiques iCat i Radio 3, i l'emissora privada Los 40 Urban. Es considera tracks quan és més d'un minut de difusió.

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, Observatori de les Empreses Culturals. Dades recollides per BMAT. Music Innovators.

MUSEUS, PATRIMONI I ARXIUS

Museus, col·leccions i arxius per àmbits territorials

En unitats. 2022

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

El 2022 Catalunya disposava de 118 museus i 383 col·leccions, que, en conjunt, van rebre 17 milions de visitants, un 118% més que l'any anterior, però encara un 34% per sota dels visitants del 2018. Pel que fa al nombre d'activitats realitzades per aquests equipaments culturals —que inclouen visites guiades, conferències, rutes-itineraris, cursos i tallers, entre d'altres—, s'ha incrementat en un 18% respecte de l'any anterior; així doncs, es van dur a terme 7.328 activitats, a les quals van participar gairebé dos milions de persones, un 88% més que l'any anterior. Aquestes dades encara no s'han igualat a les d'abans de la pandèmia, però s'hi van apropant a poc a poc.

Principals magnituds dels museus

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Museus	115	116	116	116	118
Col·leccions	379	382	383	384	383
Visitants de museus i col·leccions (en milions)	25,8	24,5	4,4	7,8	17,0
Activitats de museus i col·leccions	11.335	8.033	4.132	5.122	7.328
Participants a les activitats de museus i col·leccions (en milions)	2,9	2,6	0,8	1,1	2,0
Visitants grups escolars (en milions)	1,5	2,1	0,5	0,8	1,5
Activitats escolars	3.154	3.461	1.752	2.404	2.613
Sessions activitats escolars	45.651	46.872	14.351	25.545	38.013

Font: Departament de Cultura, *Registre de Museus de Catalunya*.

Les dades dels museus gestionats directament pel Departament de Cultura reflecteixen aquesta situació general. Tots els indicadors —visitants, activitats i assistents a aquestes activitats— s'incrementen, però encara no s'ha arribat a les xifres d'abans de la covid-19.

Principals magnituds dels museus gestionats pel Departament de Cultura

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Visitants	750.627	797.886	227.213	378.545	542.253
Activitats	549	786	209	531	626
Assistents activitats	267.346	258.518	87.017	131.308	224.243

Nota: Els museus gestionats pel Departament de Cultura són el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el mNACTEC, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu d'Art de Girona i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.

Font: Departament de Cultura, *Registre de Museus de Catalunya*.

El 2022 Catalunya disposava de 4.768 Béns Culturals d'Interès Nacional: un 57% patrimoni immoble i la resta patrimoni arquitectònic. A més, hi ha 13.477 jaciments arqueològics i paleontològics registrats; d'aquests, 1.164 són jaciments arqueològics intervinguts. Els monuments gestionats pel Departament de Cultura van atreure 288.248 visitants l'any 2022, un 12% més que l'any anterior, però un 10% per sota dels que van rebre l'any 2018.

Principals magnituds del patrimoni

En unitats. 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022	
Jaciments arqueològics i paleontològics registrats	12.401	13.095	13.664	13.430	13.477	
Jaciments arqueològics intervinguts	1.023	1.135	1.001	1.111	1.164	
Béns culturals d'interès nacional	patrimoni immoble	2.432	2.462	2.529	2.477	2.517
	patrimoni arquitectònic	2.199	2.205	2.198	2.217	2.251

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

El 2022 els visitants dels equipaments patrimonials van augmentar significativament respecte l'any anterior, en un 65% els monuments i en un 44 % els centres d'interpretació; si bé encara no arriben als números de l'any anterior a la pandèmia. Els monuments registren l'any 2022 una pèrdua de visitants del 18% en relació amb el 2019, mentre que els centres d'interpretació perden un 11% dels visitants respecte el mateix any.

Visitants equipaments patrimonials

En unitats. 2018-2022

		2018	2019	2020	2021	2022
Monuments	Visitants	1.512.774	1.508.186	451.745	748.984	1.237.166
	Escolars	79.713	102.439	24.397	39.911	71.138
Centres d'interpretació	Visitants	83.864	96.428	42.321	59.917	86.053
	Escolars	43.005	47.565	29.144	26.47	51.733
Visitants als monuments gestionats pel Departament de Cultura		321.697	314.586	168.064	258.382	288.248

Nota: El recompte que fa l'OPPCC inclou 29 monuments i 7 centres d'interpretació. Els monuments gestionats pel Departament de Cultura són: canònica de Santa Maria de Vilabertran, cartoixa d'Escaladei, casa natal de Rafael de Casanova, casa museu Prat de la Riba, castell de Miravet, castell monestir de Sant Miquel d'Escornalbou, col·legiata de Sant Vicenç de Cardona, convent de Sant Bertomeu de Bellpuig, monestir de Sant Pere de Rodes, reial monestir de Santes Creus, castell de Claramunt i Roca dels Moros.

Font: Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya, *Recompte de visitants dels equipaments patrimonials de Catalunya*. Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Catalunya disposava de 321 arxius l'any 2021, que van atendre més d'1,2 milions d'usuaris, i es van consultar 5,3 milions de documents. Aquestes dades suposen un increment de les consultes, però una caiguda del nombre d'usuaris. Els metres lineals de documentació i, per tant, els documents custodiats han suposat un increment del 14 % en els darrers sis anys analitzats.

Principals magnituds dels arxius

En unitats. 2015, 2017, 2019 i 2021

	2015	2017	2019	2021
Arxius	329	312	320	321
Usuaris	680.390	917.020	1.479.738	1.209.970
Unitats documentals consultades	2.478.807	3.345.778	5.188.578	5.288.882
Metres lineals de documentació custodiada	803.199	826.732	863.856	913.916

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

CULTURA POPULAR

Catalunya disposa d'un teixit cultural molt destacable gràcies a la gran tradició d'associacionisme arreu del territori. Segons les últimes dades publicades pel Departament de Cultura, a Catalunya hi ha registrades 2.027 d'entitats culturals i associatives, de les quals el 81 % són entitats federades, el 9,8 % centres d'estudis i el 9,2 % cases regionals. Aquestes entitats es reparteixen de forma desigual arreu del territori; l'àmbit metropolità és el que concentra més entitats, el 51%, i també és remarcable la important concentració d'associacions culturals al sud de Catalunya: 11 % al Penedès, 9% al Camp de Tarragona i 4 % a Terres de l'Ebre.

Entitats culturals federades per àmbits territorials

En unitats. 2022

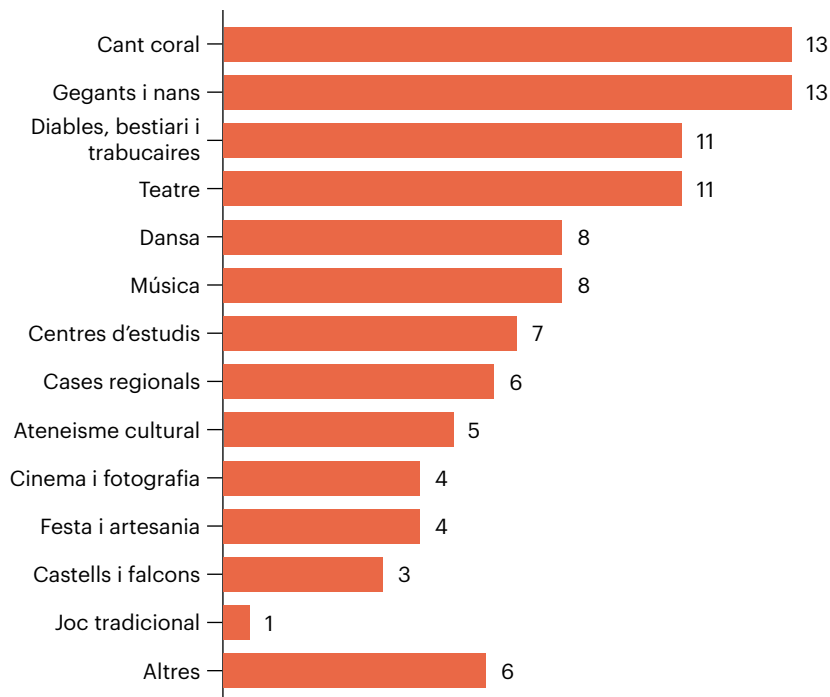

Font: Departament de cultura, *Dades culturals. Cultura popular*.

La majoria d'aquestes entitats formen part del moviment coral, seguit pels gegants i nans, i per les agrupacions de diables, bestiari i trabucaires. També hi ha força representació d'entitats que treballen en l'àmbit del teatre, la dansa i la música. Així mateix, les cases tradicionals i els ateneus constitueixen un grup important dintre de les entitats culturals i associatives del nostre país.

Repartiment de les entitats culturals federades per àmbits d'actuació

En percentatge. 2022

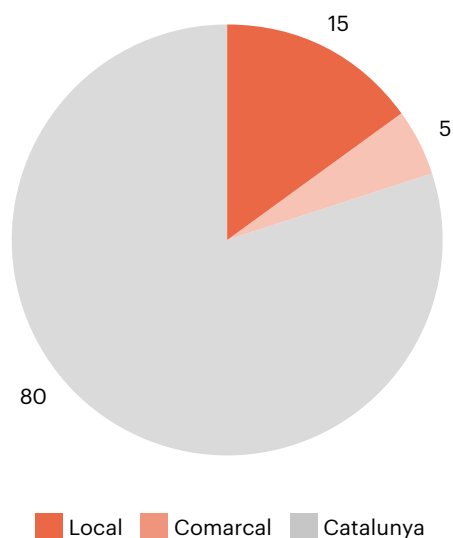

Font: Departament de cultura, *Dades culturals. Cultura popular*.

L'àmbit territorial d'actuació de la major part d'aquestes organitzacions és Catalunya, però un 20 % afirmen que la tasca que duen a terme es limita a la seva localitat o a la comarca a la qual pertanyen. Només cinc organitzacions indiquen un altre tipus d'àmbit territorial; per tant, que tenen una certa projecció internacional.

Àmbit d'actuació de les entitats culturals federades

En percentatge. 2022

Font: Departament de Cultura, *Dades culturals. Cultura popular*

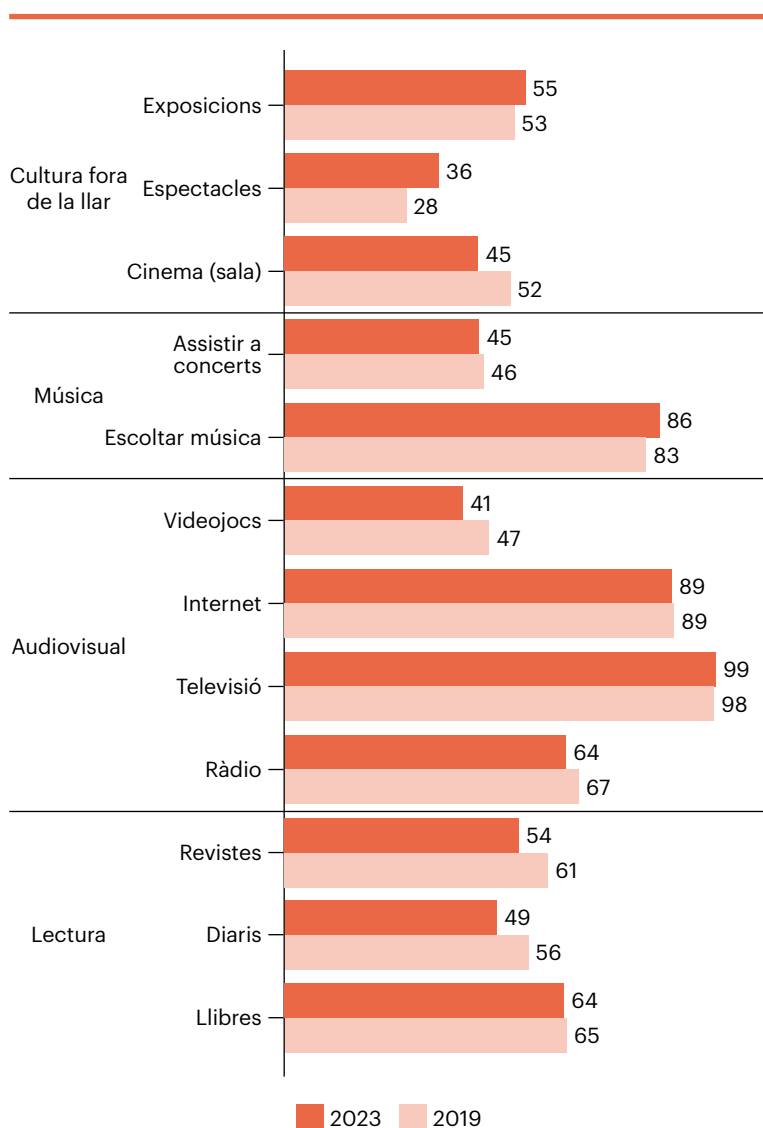

Participació i pràctiques culturals

Mirar la televisió, connectar-se a internet, escoltar música o la ràdio i llegir llibres segueixen sent les activitats culturals que més realitzen els catalans segons l'*Enquesta de participació cultural de Catalunya*. Concretament, un 99% dels catalans afirmen que veuen la televisió, el 89% s'han connectat a internet, el 86% escolten música, el 64% escolten la ràdio i el 64% llegeixen llibres. Altres activitats tenen una acceptació més baixa: un 49% dels catalans declaren llegir diaris, un 54% llegeixen revistes i un 55% visiten exposicions.

Participació de les persones amb discapacitat en les activitats culturals segons el gènere

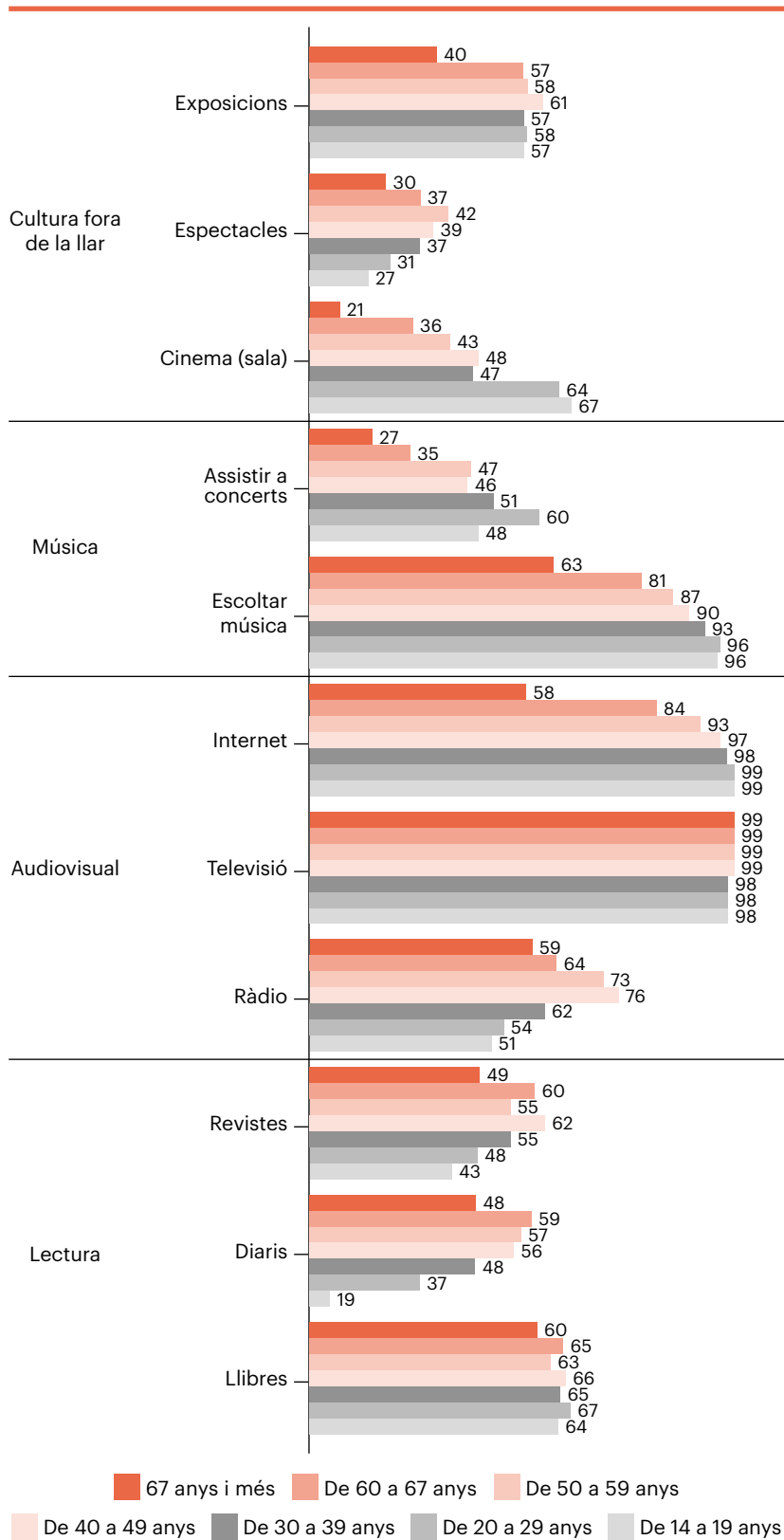
En percentatge. 2019 i 2023

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència*.

Participació a les activitats culturals segons l'edat

En percentatge. 2023

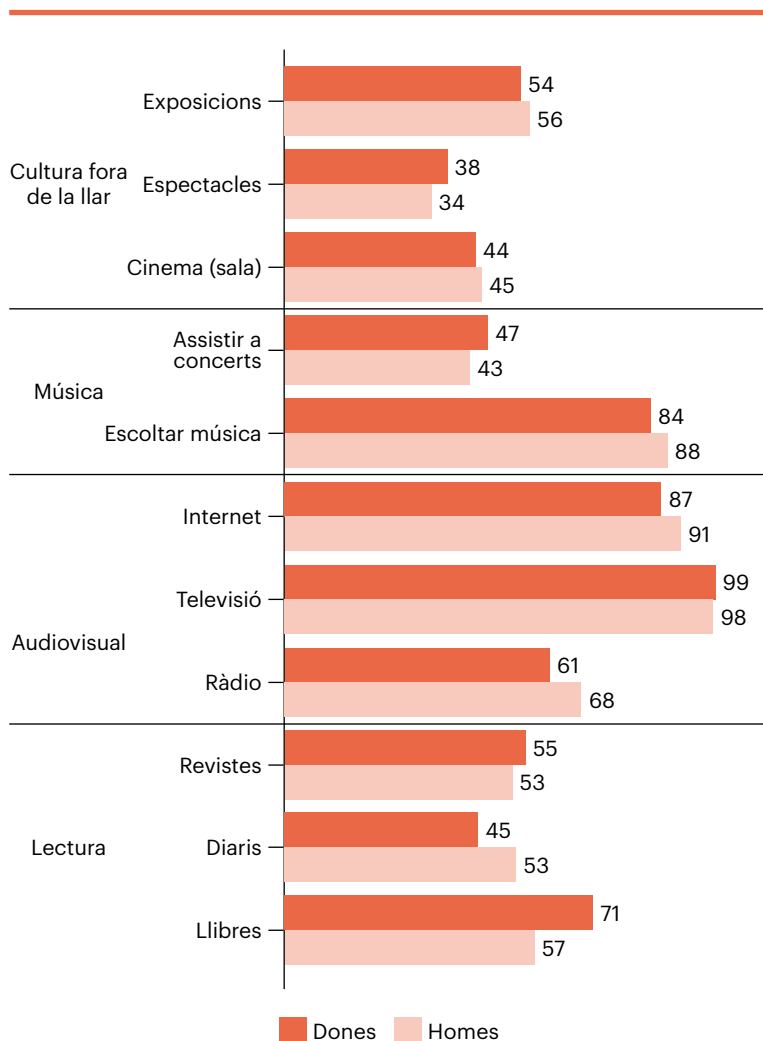

Font: Departament de Cultura, *Enquesta de participació cultural*.

Connectar-se a internet, veure la televisió, escoltar música i llegir llibres són les activitats amb una penetració major entre els més joves, dels 14 als 29 anys. A la franja d'edat dels 30 als 39 anys, la lectura deixa de ser una de les pràctiques habituals i agafa protagonisme escoltar la ràdio. A la franja d'edat dels 40 als 67 anys, veure la televisió i connectar-se a internet són les dues pràctiques més realitzades, juntament amb escoltar música i la ràdio. A la franja d'edat de més de 67 anys, hi predomina veure la televisió i escoltar música, mentre que les pràctiques tecnològiques, com ara connectar-se a internet, obtenen registres més baixos que a la resta de franges d'edat.

Participació activitats culturals segons el gènere

En percentatge. 2023

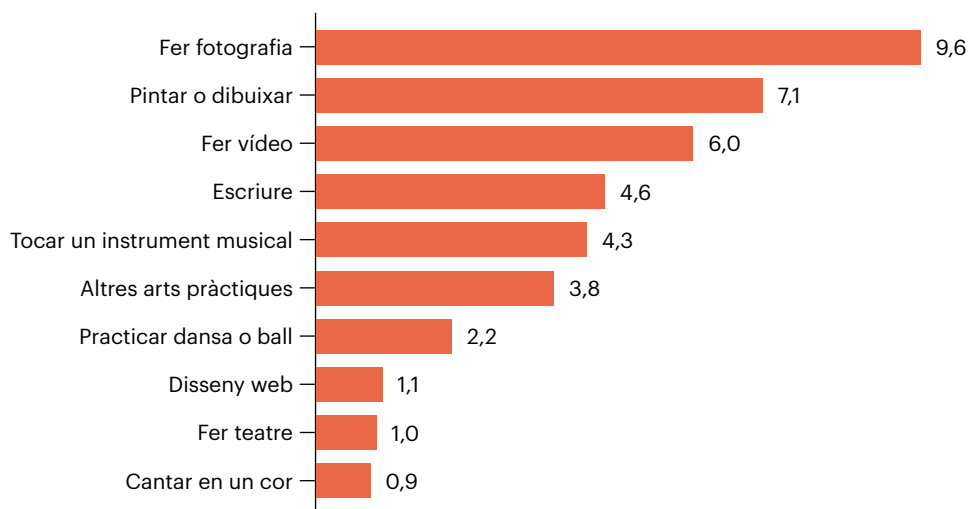
Font: Departament de Cultura, *Enquesta de participació cultural*.

Les pràctiques culturals per gènere no mostren grans diferències entre homes i dones. Llegir llibres i assistir a espectacles i a concerts són les activitats que les dones realitzen amb més freqüència que els homes, mentre que els homes llegeixen més diaris, escolten més la ràdio i juguen més sovint a videojocs.

Segons l'*Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya* del Ministeri de Cultura, fer fotografies és la pràctica que té una major acceptació entre els catalans, ja que un 9,6% manifesten haver-ne fet durant l'any 2022. Pintar i dibuixar és una pràctica que realitza el 7,1% dels catalans i un 6% indica que fa vídeos.

Pràctiques artístiques realitzades pels catalans

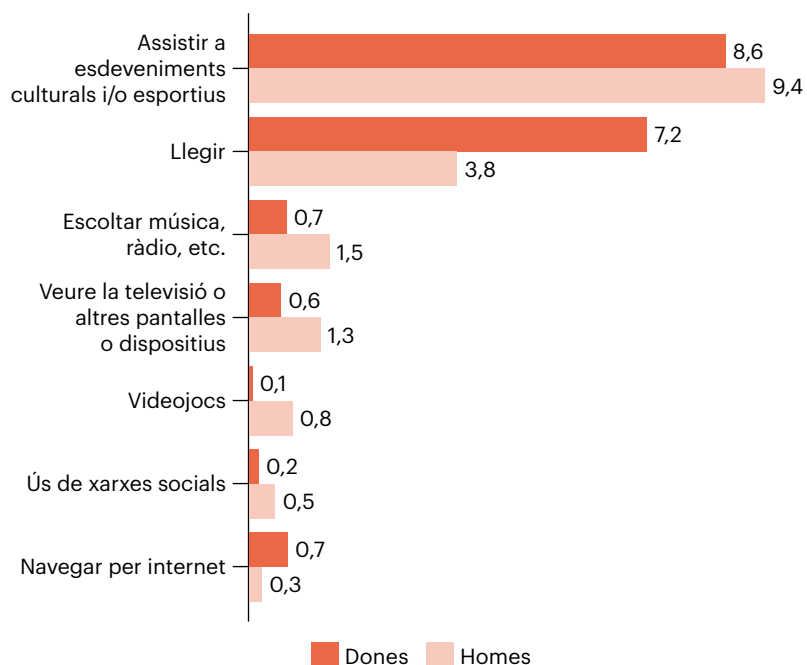
En percentatge. 2022

Font: Ministeri de Cultura, *Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya*.

Participació de les persones amb discapacitat en les activitats culturals segons el gènere

En percentatge. 2020

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència*.

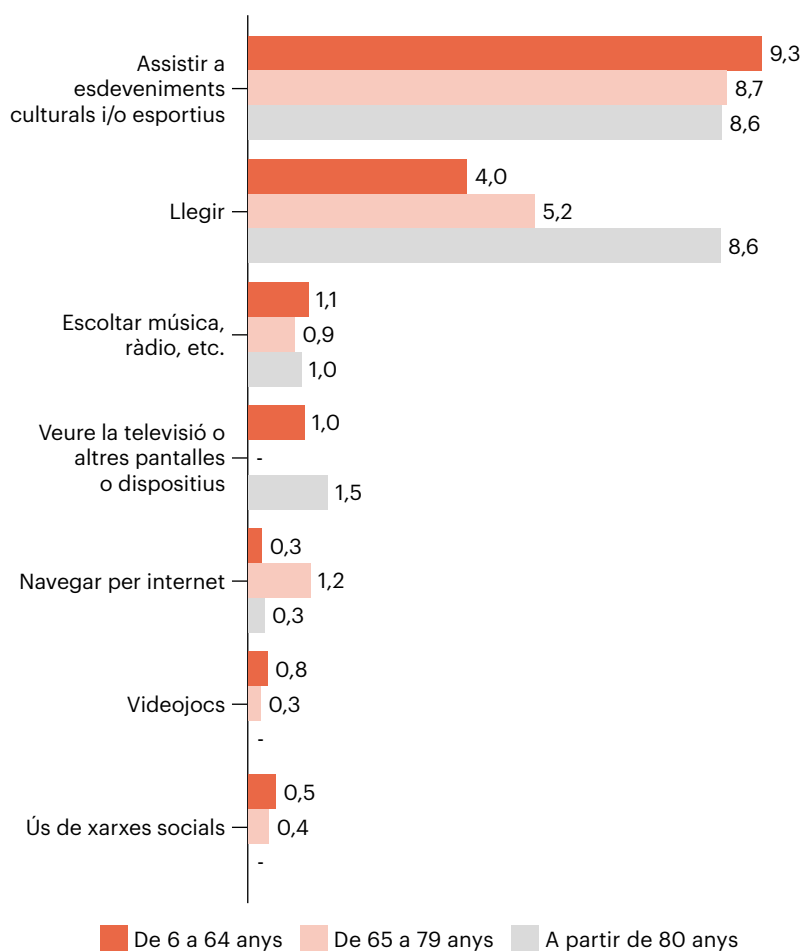
Els percentatges de participació de les persones amb discapacitat són baixos, ja que, en el millor dels casos, només el 9,4% dels homes declaren assistir a activitats culturals o esportives (no hi ha informació detallada del tipus d'activitat). La segona

pràctica més realitzada és llegir, que mostra un biaix important de sexe: el 7,2% de les dones declaren llegir, enfront del 3,8% dels homes. La resta de pràctiques són molt residuals; fins i tot pràctiques passives com escoltar música o veure la televisió.

La participació de les persones amb discapacitat mostra diferències segons l'edat. Les més joves són les que assisteixen més habitualment a activitats culturals i esportives, mentre que les més grans són les que més llegeixen i veuen la televisió. Jugar a videojocs o utilitzar les xarxes socials desapareixen totalment en el tram de majors de 80 anys.

Participació de les persones amb discapacitat en les activitats culturals segons l'edat

En percentatge. 2020

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència*.

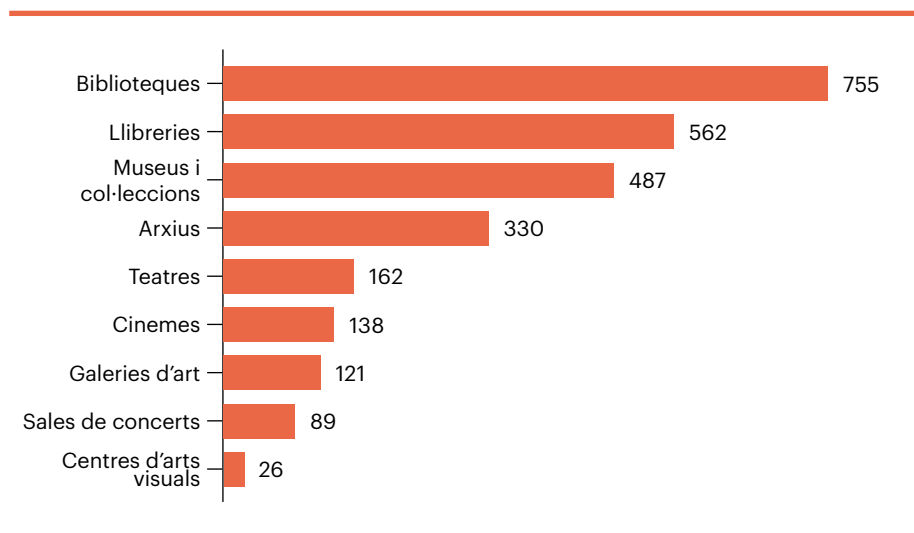
EQUIPAMENTS CULTURALS

Catalunya disposa d'un bon nombre d'equipaments en els quals la ciutadania pot realitzar i gaudir de diferents activitats culturals. Les biblioteques són els equipaments més habituals ja que disposen de 755 infraestructures dedicades a difondre la lectura amb el préstec o altres serveis relacionats. Els museus i les col·leccions, siguin de naturalesa pública o privada, són una altra tipologia d'equipament molt habitual al nostre territori, ja que l'any 2022 n'hi havia un total de 487: el 24% són museus i el 76% restant, col·leccions. Pel que fa als arxius, a Catalunya l'any 2022 n'hi havia 330 en funcionament.

Cada cop més, les sales de cinema es concentren a grans ciutats i capitals de comarca i desapareixen dels petits pobles d'arreu del territori. L'any 2022 hi havia 138 cinemes a Catalunya, sis sales més que el 2021, que conjuntament posaven a disposició dels espectadors 674 pantalles.

Equipaments culturals

En unitats. 2022

Nota: Les dades d'arxius fan referència al 2021 i les de llibreries i sales de concerts, al 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*, *Cercador d'estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya* i *Memòria. Indicadors d'activitat*.

Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han elaborat a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC).

Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han elaborat a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya ASACC.

L'any 2022 les arts escèniques comptaven amb 162 espais per a l'exhibició arreu del territori, dos més que l'any anterior. Gairebé dos terços dels teatres de Catalunya es concentren a l'àrea metropolitana.

Finalment, el món de les arts visuals disposava de 121 galeries d'art el 2022, tretze menys de les que hi havia en el darrer recompte fet l'any 2019. Cal destacar que el 73 % d'aquests establiments, tots de caràcter privat, es troben a l'àrea metropolitana i que 27 comarques —gairebé dos terços del total— no tenen cap establiment d'aquest tipus al seu territori.

El repartiment d'aquests equipaments per àmbits territorials és el que es mostra en el quadre següent, en què es pot comprovar que el 52 % dels equipaments culturals es concentren a l'àrea metropolitana de Barcelona, mentre que als indrets més allunyats d'aquest centre, a l'Alt Pirineu i Aran i a les Terres de l'Ebre, només hi figuren el 3 % i el 4 %, respectivament, del total d'equipaments culturals.

Nombre d'equipaments per àmbits territorials

En unitats. 2022

	Museus i col·leccions	Arxius	Biblioteques	Llibreries	Cinemes	Teatres	Galeries d'art	Centres d'arts visuals	Sales de concerts
Alt Pirineu i Aran	39	8	18	2	5	1	1	0	0
Àmbit metropolità	151	181	368	362	54	103	91	15	66
Camp de Tarragona	38	32	61	42	12	11	4	3	5
Catalunya central	57	23	55	27	5	11	0	2	2
Girona	82	46	109	62	21	21	18	2	7
Penedès	39	15	45	32	18	5	3	2	3
Ponent	46	15	52	24	11	8	4	1	6
Terres de l'Ebre	35	10	47	11	12	2	0	1	0

Nota: Les dades d'arxius fan referència al 2021 i les de llibreries i sales de concerts, al 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*, *Cercador d'estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya* i *Memòria. Indicadors d'activitat*.

Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han elaborat a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC).

Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 – Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats. Les dades de les sales de concerts s'han elaborat a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC).

En el quadre següent s'indica la dotació d'equipaments pel nombre d'habitants de cada àmbit territorial de planificació amb l'objectiu de detectar si s'hi donen mancances o un sobredimensionament d'aquests equipaments. S'ha de tenir en compte que aquesta anàlisi és merament numèrica; les dades resultants s'han de contrastar amb les peculiaritats del territori, que, vinculades al dinamisme cultural i les polítiques aplicades al llarg del temps, han generat la situació actual.

Els resultats obtinguts indiquen un bon repartiment territorial en base als habitants de museus i col·leccions, arxius, biblioteques, centres d'arts visuals, cinemes i teatres. S'ha d'indicar que a l'Alt Pirineu i Aran no hi ha cap centre d'arts visuals, i que el nombre de teatres per 100.000 habitants a l'Alt Pirineu i Aran, el Penedès i les Terres de l'Ebre és molt baix. Els equipaments que mostren unes deficiències més grans al territori són aquells que íntegrament corresponen a la iniciativa privada; en concret, galeries d'art, sales de concerts i llibreries. Es pot afirmar que en aquests serveis s'està donant una fallada de mercat en els territoris més despoblats.

Nombre d'equipaments per 100.000 habitants i àmbits territorials

En unitats. 2022

	Museus i col·leccions	Arxius	Biblioteques	Llibreries	Cinemes	Teatres	Galeries d'art	Centres d'arts visuals	Sales de concerts
Mitjana Catalunya	6,3	4,3	9,7	7,2	1,8	2,1	1,6	0,3	1,1
Alt Pirineu i Aran	52,3	10,7	24,1	2,7	6,7	1,3	1,3	0,0	0,0
Àmbit metropolità	3,1	3,7	7,5	7,4	1,1	2,1	1,9	0,3	1,3
Camp de Tarragona	7,1	6,0	11,4	7,8	2,2	2,1	0,7	0,6	0,9
Catalunya central	13,7	5,5	13,3	6,5	1,2	2,7	0,0	0,5	0,5
Girona	10,6	5,9	14,1	8,0	2,7	2,7	2,3	0,3	0,9
Penedès	7,8	3,0	9,0	6,4	3,6	1,0	0,6	0,4	0,6
Ponent	12,5	4,1	14,1	6,5	3,0	2,2	1,1	0,3	1,6
Terres de l'Ebre	19,2	5,5	25,8	6,0	6,6	1,1	0,0	0,5	0,0

Nota: Les dades d'arxius fan referència al 2021 i les de llibreries i sales de concerts, al 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*, *Cercador d'estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya* i *Memòria. Indicadors d'activitat*.

Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 - Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats i 4762 - Comerç al detall de diaris i articles de papereria en establiments especialitzats. Les dades de sales de concerts s'han elaborat a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC).

Els principals dèficits detectats territori per territori són els següents:

- L'Alt Pirineu i Aran és un territori extens, però té una densitat baixa de població, ja que només hi viu l'1% dels catalans, i concentra el menor volum d'equipaments, el 3 % del total: només hi ha un teatre i una galeria d'art per a les més de 74.000 persones que viuen a la demarcació i no hi ha cap centre d'arts visuals ni cap sala de concerts.
- Les comarques de la Catalunya Central, amb el 5% de la població catalana, el 2022 no disposaven de cap galeria d'art i es situen per sota de la mitjana catalana en llibreries, cinemes i sales de concerts. Per contra, presenten un bon nivell pel que fa a biblioteques, museus i col·leccions.
- Ponent, amb el 5% de la població catalana, disposa d'un bon nombre d'equipaments, amb l'excepció de les llibreries, les galeries d'art i els arxius, els quals es situen una mica per sota de la mitjana.
- Les Terres de l'Ebre, amb el 2% de la població, no disposen de cap galeria d'art ni cap sala de concerts. A més, presenten un dèficit respecte de la mitjana de Catalunya en llibreries i teatres.

Aquests quatre àmbits territorials són els més extensos i, alhora, els que concentren menys població de Catalunya. Conjuntament representen el 61% del territori català, però només hi viu el 13% de la població.

- Les comarques gironines, amb el 10% de la població, estan per sobre de la mitjana de Catalunya en tots els tipus d'equipaments analitzats, excepte en sales de concerts.
- El Camp de Tarragona, amb el 7% de la població catalana i el 8% del territori, es situa per sota de la mitjana en galeries d'art i sales de concerts.
- El Penedès representa el 5% del territori català i hi viu el 6% de la població catalana. En aquest àmbit territorial es detecta una manca de teatres, arxius, biblioteques, llibreries, galeries d'art i sales de concerts.
- L'àrea metropolitana és on es concentra el major nombre d'equipaments en totes les categories, però també és la demarcació on es concentra un nombre més elevat

de població: el 63% dels catalans viuen en el 8% del territori que suposa l'àrea metropolitana. La concentració de població en un territori tan petit fa que el nombre d'equipaments per cada 100.000 habitants sigui inferior a la mitjana catalana en totes les categories, excepte en el cas de les llibreries, els teatres, les galeries d'art i els centres d'arts visuals.

ESPAIS PER A LA PRÀCTICA CULTURAL

Entre els equipaments culturals catalans destaca la tasca que duen a terme els ateneus arreu de Catalunya. Amb 84.975 associats, els 198 ateneus que hi ha a Catalunya fan una tasca important de promoció, formació i divulgació de diferents activitats culturals. Els espais més habituals que es poden trobar en un ateneu són sales polivalents, teatres i cafeteries, que formen part de les instal·lacions del 80% dels ateneus. També es habitual trobar-hi sales expositives –el 62% en tenen- i, en menor mesura, biblioteques.

Durant l'any 2023 es van promoure 11.474 activitats en les que van participar 734.122 persones, fet que els converteix en un dels equipaments culturals més actiu de Catalunya.

Principals indicadors dels Ateneus de Catalunya

En unitats. 2014-2016, 2019 i 2023

	2014	2015	2016	2019	2023
Nombre d'ateus	164	173	164	177	198
Associats	85.720	86.121	86.121	86.000	84.975
Activitats organitzades	5.405	9.168	10.513	12.150	11.474
Assistents a les activitats	1.238.472	1.663.552	1.493.475	1.000.000	734.122
Personal contractat	3.207	3.197	4.275	4.712	6.418
Personal voluntari	91%	89%	82%	85%	88,61
Pressupost mitjà per Ateneu	144.547	141.150	148.896	155.860	191.165

Font: Federació d'Ateneus de Catalunya

Capítol 6.

Conclusions i

recomanacions

Conclusions i recomanacions

CONCLUSIONS

A partir de l'anàlisi de les dades i la informació que s'han recollit en aquest informe i que provenen dels articulistes sectorials, de l'enquesta realitzada i del recull de dades, es genera un seguit de conclusions entorn de la situació de la cultura i les polítiques culturals catalanes, que es reflecteixen a continuació. En l'àmbit polític, l'any 2023 va estar marcat per les convocatòries d'eleccions municipals i al Govern de l'Estat, que suposen períodes d'interinitat que alenteixen la presa de decisions i n'aturen d'altres. En el terreny pressupostari, es va mantenir el compromís del Govern català d'incrementar el pressupost del Departament de Cultura i el va situar en un import rècord de 477 milions d'euros.

Pel que fa al balanç cultural, el 2023 serà recordat com l'any de la recuperació de l'assistència als esdeveniments culturals després de les restriccions de la pandèmia. Les dades disponibles reflecteixen una vitalitat renovada en el sector cultural català, amb un increment de la participació ciutadana en diverses activitats. D'altra banda, continuen ben presents reptes històrics del sector, com ara la precarietat en l'exercici de la professió artística o l'adaptació a les transformacions que genera la digitalització.

S'han agrupat en tres àmbits les reflexions que han generat la informació i les dades recollides en aquest informe: funcionament de les administracions públiques, ciutadania com a principal objectiu de les polítiques culturals i dinàmiques sectorials.

FUNCIONAMENT DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

- **Objectius de la política cultural.** El resultat de l'enquesta realitzada planteja una certa llunyania entre les propostes de la política cultural catalana i els interessos dels sectors culturals. En l'actual legislatura s'han propiciat espais d'interlocució en processos d'elaboració de lleis, en la redacció de plans integrals i en el treball dels plans d'impuls, però encara continua la sensació de llunyania en alguns dels objectius proposats des de la política cultural; en concret, l'accés a la cultura, l'estatus dels professionals del sector cultural o el vessant educatiu de la cultura.
- **Consens polític.** És necessària l'elaboració d'un document de contingut polític que, un cop aprovat per la majoria dels representants de la ciutadania, indiqui a l'organisme executor de la política cultural les línies mestres de la seva actuació. Aquest document ha d'assolir el màxim consens; per tant, ha d'incloure necessàriament línies polítiques molt generals en les quals tothom pugui sentir-se representat. En aquest sentit, es tracta d'establir uns objectius mínims a banda de les línies mestres que necessàriament han de regir les polítiques culturals.

A la política catalana fa molt temps que no hi ha un període llarg de govern que possibiliti el desenvolupament d'un programa polític complet per fer-ne l'avaluació. Aquest fet implica una major importància del consens polític en temes culturals per disposar d'unes línies d'acció generals que es mantinguin amb independència de qui estigui al capdavant del Govern.

- **Coordinació institucional.** Una coordinació més adequada entre les administracions públiques i una bona interlocució amb els agents culturals incrementarien l'eficiència de l'acció pública en cultura. És necessari explicar els mecanismes que estan en funcionament i informar de quina és la funció de cadascun.

El Consell de la Mancomunitat Cultural és un òrgan pensat per millorar la coordinació institucional, però hi ha una manca d'acció comunicativa, ja que en la consulta feta als agents culturals es percep un total desconeixement de com funciona i dels avenços que s'estan aconseguint. Aquesta percepció es reforça amb la resolució de la Comissió de Cultura del Parlament, on s'insta el Govern a elaborar un pla d'acció de la Mancomunitat Cultural, sistematitzat, pressupostat i amb un calendari fixat, que inclogui tants àmbits culturals com sigui possible. La voluntat política de crear i mantenir vigent el Consell suposa una oportunitat per clarificar les competències de cada administració, millorar l'eficiència de l'acció pública i ampliar les oportunitats d'interlocució amb el sector.

- **Administració local.** La proximitat de les administracions locals a la ciutadania fa que tinguin un paper cabdal en l'estructuració de qualsevol política pública. Les administracions locals són les que millor poden actuar en l'accés i participació de la ciutadania a la cultura i en la mediació i la difusió de la cultura. Per a la consecució dels objectius que es vulguin perseguir des d'aquestes institucions, s'han de tenir molt en compte les singularitats del territori i l'aprofitament dels elements existents, com els equipaments i el teixit social, que han de configurar l'eix de qualsevol disseny estratègic. L'esforç en pressupost en cultura de les administracions locals és, amb diferència, el més elevat de les administracions públiques amb responsabilitats culturals. És necessari mantenir aquests recursos i, si és possible, ampliar-los i millorar-ne la gestió mitjançant una major coordinació entre totes les administracions.
- **Planificació estratègica.** El desenvolupament planificat dels objectius perseguits és tan important com l'acord i el repartiment correcte de competències entre administracions. És necessari que les administracions es comprometin amb la seva acció pública identificant objectius estratègics, accions i programes concrets. Aquesta vinculació ajudarà a establir clarament les prioritats, facilitarà la distribució dels recursos disponibles, possibilitarà valorar-ne l'impacte i millorarà l'acció comunicativa i, en conseqüència, el coneixement per part del sector de les línies d'actuació del Departament.

LA CIUTADANIA COM A EIX PRINCIPAL DE LES POLÍTIQUES CULTURALS

- **Accés a la cultura i participació ciutadana.** El gran repte de la política cultural passa per aconseguir una major accessibilitat dels ciutadans a la cultura. Reduir les barres actuals —econòmiques, tecnològiques, educatives, etc.— ha de ser una prioritat màxima de la política cultural. Fer-ho no és fàcil i requereix desplegar tot un seguit d'actuacions des de perspectives diferents: intervencions individualitzades que facilitin l'accés a determinats col·lectius exclosos per situacions discriminatòries, actuacions educatives que ajudin a millorar la comprensió de llenguatges artístics, impuls de la diversitat cultural per incloure un major nombre d'interessos, etc.

Manca una major acció pública per al foment de la participació ciutadana en l'activitat cultural i, d'aquesta manera, fer que la població es beneficiï dels efectes positius que se'n desprenen: foment de l'esperit crític, increment de la consciència social i cívica, millora de les capacitats intel·lectuals, etc. Més enllà d'incentivar el consum de productes culturals, cal desplegar programes públics que incideixin en un increment de la participació ciutadana en el fet cultural i que en facilitin el gaudi.

En aquest sentit, la reclamada llei sobre els drets culturals és l'eina que hauria de servir per establir com es garantirà a la ciutadania l'accés i la participació cultural.

- **Cultura i educació.** Les administracions públiques tenen la responsabilitat conjunta de determinar espais de treball i coordinar els projectes que impulsin aquest binomi. En el darrer any s'han incrementat els contactes institucionals i han sorgit projectes en centres educatius i entitats que mostren la voluntat i necessitat de potenciar els beneficis que les arts poden aportar a la formació personal i col·lectiva. La incorporació de les arts a les escoles i als equipaments de proximitat ha d'ajudar a assolir aquest objectiu i, en aquest sentit, el suport públic ha de garantir el dret a l'accés i a la pràctica artística a tots els infants i joves, així com a la resta de la ciutadania.
- **Llengua catalana.** Preocupa l'ús social del català, que es troba en un clar retrocés, tal com indiquen totes les dades. El seguiment de les accions dissenyades pel Pacte Nacional per la Llengua indicarà la idoneïtat i l'eficàcia de les propostes contingudes en el document.

És important que hi hagi una oferta suficient de productes en català per satisfer la demanda existent, però també ho és incentivar la tria de la llengua catalana per part dels usuaris de la cultura.

- **Cultura i país.** Davant l'evidència de la concentració d'activitat cultural a la ciutat de Barcelona, no es pot oblidar la mirada sobre el conjunt del país, on la baixa densitat territorial provoca una menor vitalitat de l'activitat cultural. Incorporar una mirada territorial a les polítiques culturals ajudarà que les iniciatives locals vinculades a la singularitat del territori puguin consolidar-se i mantenir-se en el temps.

Incrementar els recursos, millorar la coordinació i fomentar el treball en xarxa ajudaria a aconseguir uns resultats més òptims. Els equipaments públics són un instrument fonamental per al desenvolupament de la política cultural. S'ha d'aprofitar la bona percepció que se'n té i implicar-los de forma més activa en els objectius que es persegueixen des del Departament de Cultura.

DINÀMIQUES SECTORIALS

- **Contradiccions i dèficits sectorials.** Es detecten posicionaments contradictoris d'eufòria i de precarietat en el conjunt dels sectors culturals i artístics. Es fa bandera de l'increment dels ingressos del teatre a Barcelona, del creixement de la facturació de les editorials o dels rècords de públic dels festivals de música, mentre s'acumulen les evidències de la precarietat del sector i de la dificultat de construir a partir de l'activitat artística una carrera professional estable a llarg termini. En alguns sectors es detecta un estancament d'activitat i d'assistents a aquesta activitat i, malgrat tot, es produeix un increment en els ingressos. S'hauria de fer una anàlisi en cada cas de quins són els motius d'aquesta circumstància, però una aproximació ràpida indicaria un increment en els preus d'alguns sectors que podria actuar com a barrera d'accés.
- **Finançament de la cultura.** El Departament de Cultura ha fet un esforç per incrementar els recursos econòmics que posa a disposició dels sectors culturals, i els sectors ho reconeixen, però també indiquen que cal seguir avançant en aquesta millora. Aconseguir que la Generalitat de Catalunya destini el 2 % de la despesa és un objectiu a curt termini, però també és important establir sistemes de control que garanteixin que la inversió pública cultural és eficient i mesurable i que ajudin a assolir els objectius formulats.

Així mateix, s'ha d'avançar en el disseny d'eines de suport que complementin les tradicionals subvencions. La creació d'eines financeres ajustades a les peculiaritats de la indústria cultural podria alliberar recursos per dedicar-los a altres objectius de la política cultural que difícilment generen rendiments financers o que, si ho fan, és a molt llarg termini. Incrementar l'incentiu al mecenatge, dintre dels marges fiscals que tingui el Govern català, és la manera d'aportar recursos a projectes amb una perspectiva social o pública.

- **Estatut dels professionals de la cultura.** La principal eina contra la precarietat és seguir treballant per la millora professional dels treballadors de la cultura. Tot i que els principals canvis interpel·len el Govern de l'Estat, la Generalitat de Catalunya disposa d'espais d'interlocució amb l'Estat on pot insistir en la urgència dels canvis pendents, i les administracions locals poden revisar protocols d'actuació per millorar les contractacions dels professionals de la cultura amb les màximes garanties i protecció. Aquest fet també interpel·la els equipaments i els projectes culturals d'arreu del territori.

No es pot oblidar tot allò que fa referència a la formació artística professional i superior, que necessita assolir el ple reconeixement i disposar dels recursos necessaris per facilitar trajectòries professionals completes.

- **Suport a la creació.** Els agents culturals indiquen la necessitat d'incrementar els recursos per al foment de la creació i la innovació com una bona tàctica per aconseguir un sector cultural més divers i plural. La naturalesa d'aquestes activitats artístiques i culturals dificulta l'obtenció de resultats tangibles immediats i, per això, és important que s'estableixi un sistema de seguiment i documentació dels avenços amb l'objectiu de conservar-los, difondre'ls i fonamentar-ne l'ús en treballs futurs.
- **Difusió de l'activitat cultural.** Reforçar la difusió de l'activitat cultural i promoure-hi l'accés és una bona estratègia per millorar el nivell creatiu i productiu. La creació d'estratègies de fidelització (carnet cultural, incentius fiscals, etc.) vinculades a una política de difusió representaria una línia de treball primordial per aconseguir aquest objectiu. Es tracta d'incentivar la demanda per davant de la producció, tasca en què tenen un paper molt important els mitjans públics de comunicació.
- **Mitjans de comunicació.** Promoure un millor tractament de la cultura i les arts en els mitjans de comunicació i, sobretot, incrementar l'espai que els mitjans de titularitat pública dediquen a la cultura és primordial i necessari. El Departament de Cultura i la Corporació Catalana de Mitjans de Comunicació han intensificat els seus esforços per aconseguir una major presència de la producció cultural en els mitjans públics; un exemple n'és l'aparició de la plataforma 3Cat. Malgrat aquest increment de recursos, la sensació és que els espais destinats a la cultura no acaben d'arribar als ciutadans i, majoritàriament, acaben tenint unes audiències mínimes. Per tant, millorar la coordinació entre el Departament de Cultura i els mitjans de comunicació públics, tant de la CCMA com de RTVE a Catalunya, i també els privats, és indispensable per donar una major visibilitat als continguts culturals.
- **Presència exterior de la cultura catalana.** La cooperació és una bona tàctica per aconseguir la promoció a l'exterior de la llengua i la cultura catalana, alhora que possibilita l'intercanvi de coneixements i l'enriquiment de la cultura pròpia amb la influència d'altres cultures. S'ha de clarificar l'estratègia que cal seguir per garantir la presència de la cultura catalana a l'exterior i aprofitar al màxim l'avantatge que suposa l'existència d'una institució dedicada exclusivament a aquesta tasca.

RECOMANACIONS

El Conca recomana deu línies d'actuació dirigides als agents públics i privats que actuen en els sectors culturals:

1. Objectius estratègics. Es fa imprescindible fixar uns objectius estratègics en matèria de cultura, uns objectius de caràcter nacional, que comportin l'articulació progressiva d'un sistema cultural universal i eficient, que implementi les obligacions públiques que es desprenen de la cultura entesa com a dret ciutadà.

- S'ha d'avançar en el reconeixement de la formulació d'un sistema cultural de referència. És important tanmateix explicitar aquesta necessitat des del Govern i avançar en el consens creixent que s'hi constata.
- En aquest sentit, la proposta d'Avantprojecte de Llei dels drets culturals, impulsada pel Govern durant aquesta legislatura i pendent d'arribar al Parlament, hauria de ser la base d'aquest disseny estratègic per poder formular un sistema cultural de referència.

2. Acord Nacional per la Cultura. La fixació d'un projecte estratègic per a la cultura a Catalunya demana un ample consens polític i institucional. Només aquest consens el pot dotar de la legitimitat necessària i garantir-ne la vigència i continuïtat més enllà d'alternances polítiques.

La base del consens ha de partir d'una cooperació pautada i lleial entre les diverses administracions catalanes, cadascuna des de la seva legitimitat i el seu marc competencial. Això ha de permetre, d'altra banda, emmarcar els acords imprescindibles amb els altres agents culturals: agents privats i industrials i agents socials i agents associatius. Cal contemplar aquests acords nacionals en tres àmbits:

- Acord parlamentari de principis i grans línies, per tal de garantir la vigència dels acords més enllà de les alternances de govern i impulsar la negociació entre administracions.
- Acord entre el Govern i l'Administració local, des de l'aclariment del marc competencial a partir de l'autonomia de l'Administració local i de les competències de planejament i coordinació del Govern.
- Concertació publicoprivada i publicosocial que parteixi del marc dels dos acords públics anteriors, de manera que la concertació del sector públic amb la part privada i social sigui congruent amb el projecte estratègic definit i l'interès general.

3. Finançament. Dotar d'un finançament suficient és una condició primordial de tot projecte estratègic. En aquest sentit, resulta vital completar la progressió cap a la quota compromesa del 2 % d'inversió pública en cultura, així com transitar cap a indicadors de recursos en termes absoluts i no relatius, com podria ser «euros per habitant», com succeeix a la sanitat i l'educació. La definició de la cultura com a dret i el caràcter preceptiu que això li confereix fan evident la urgència d'aquesta transició.

- S'ha assolit fins ara, per fi, després del daltabaix de les retallades del període 2012-2013, un increment pressupostari consolidat de l'1,5 %, amb la plena legitimació de l'avenç immediat cap al 2 %.
- L'increment substancial de recursos que se'n desprèn s'ha destinat sobretot a suplementar línies de subvenció assenyalades com a insuficients, cosa imprescindible per als sectors beneficiats, si bé posa de manifest l'absència de programes destinats a l'articulació progressiva del sistema cultural, és a dir, a l'establiment de continuïtats i de mecanismes generadors d'economies d'escala i de sinergies, més que no pas adreçats tan sols a les meres actuacions puntuals.

- Es necessari avançar en la flexibilització del sistema de subvencions que porti a la simplificació de procediment, l'adaptació als calendaris de la vida cultural i l'impuls dels programes pluriennals que consoliden projectes. Però també s'ha de millorar en el seguiment dels resultats i l'impacte social que aquests ajuts comporten. Sobre això, s'han començat a introduir modificacions en el bon camí, com ara l'increment dels ajuts pluriennals o l'acompanyament del sol·licitant d'ajuts, però encara s'hauria de fer més en el camp de l'avaluació dels projectes en clau social com a garant de l'accés universal a la cultura.
- Les desgravacions fiscals al consum cultural poden prendre diverses formes, com ara deduccions en la declaració de la renda, reduccions de l'IVA en productes culturals o altres avantatges fiscals. El fet que la major part de productes culturals tinguin un IVA reduït suposa un suport fiscal a aquest sector, però es poden articular altres mecanismes més directes a partir de la fiscalitat personal o IRPF, tal com s'està fent a Catalunya amb les desgravacions a donacions per temes lingüístics.
- La regulació del mecenatge es va actualitzar fa poc amb la modificació introduïda pel Congrés dels Diputats a la Llei 49/2002, de 23 de desembre, de règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i dels incentius fiscals al mecenatge. Cal difondre els avantatges que comporta per als agents culturals perquè aquests incorporin aquests recursos a les seves propostes de finançament.
- Amb independència de les modificacions existents a la llei estatal, des de fa temps es reclama una regulació catalana que aprofundeixi i ajudi a millorar el model de cofinançament entre l'Administració pública i la iniciativa privada.
- S'ha d'arribar a un acord amb l'Estat sobre centralitats i cocentralitats per al finançament dels equipaments i els projectes de caràcter estatal i internacional. Així mateix, l'Estat s'ha de coresponsabilitzar en les necessitats que tenen els equipaments culturals catalans derivades de l'activitat que realitzen.

4. Accés universal a l'oferta i a la iniciativa cultural. Cal avançar cap a la màxima «democratització cultural», en el sentit difusor, d'accés universal a l'oferta, i alhora aconseguir la màxima «democràcia cultural» o capacitat participativa i expressiva de la ciutadania. Es tracta d'un objectiu inexcusable des d'un plantejament de drets culturals.

- La Declaració Universal dels Drets Humans estableix que «tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar i beneficiar-se del progrés científic». Cal treballar per l'aprovació de la Llei de drets culturals de Catalunya, que és clau en el desenvolupament futur de la política cultural del país.
- El dret a la lliure expressió s'ha d'aplicar de forma universal, sense cap distinció per motius de raça, color, gènere, edat, capacitats funcionals i cognitives, idioma, religió, creença, opinió política, lloc de naixement o residència, origen social, posició econòmica o qualsevol altra condició.
- El CoNCA es posiciona en contra de qualsevol manifestació de censura i vetllarà perquè la ciutadania tingui accés a tota la creació d'artistes locals i forans sense que s'hi interposi cap disposició política o directiva arbitrària de les administracions públiques.
- L'aliança entre la cultura i l'educació, clau de volta de la capacitació ciutadana, tant en termes d'alfabetització artística i coneixement crític de les arts com en termes d'expressivitat creativa, requereix una alta implicació del Departament de Cultura, del Departament d'Educació i del Departament d'Universitats. En aquesta línia de col·laboracions, s'ha anunciat el programa triennal de cobertura territorial universal per a l'impuls de les aliances locals entre la cultura i l'educació. Aquest és un bon

exemple de com transitar des d'iniciatives innovadores, però puntuals, a un planejament nacional d'implementació progressiva a tot el territori d'aquestes iniciatives.

- Resta pendent, en aquest terreny, la sort d'una peça estratègica, sobre la qual hi ha un vell compromís del Govern, avui incomplet: les escoles locals de les arts. És urgent restablir i actualitzar el vell acord entre escoles d'arts, ajuntaments i el Govern.
- Fa falta incorporar les dinàmiques culturals alienes a la convenció, amb l'eixamplament de l'objecte de les polítiques culturals cap a dinàmiques culturals informals o no instituïdes i cap a la diversitat d'orígens.
- També cal actualitzar el Pla d'equipaments culturals de Catalunya, avui obsolet, sobre la base de l'acord amb l'Administració local. Així mateix, cal establir els equipaments nacionals com a capçaleres dels respectius sistemes territorials, amb funcions de nau d'abastiment (cap al conjunt del sistema) i de trampolí (de la base local cap amunt).
- S'ha d'incloure l'impuls de les dinàmiques comunitàries de base vinculant-les amb el conjunt de la vida cultural.
- Cal introduir polítiques de segmentació dels públics, amb l'establiment de les corresponents estratègies específiques de fidelització a l'oferta.
- És necessari realitzar una revisió dels paràmetres d'anàlisi de la participació cultural de la ciutadania per poder reflectir la participació cultural no formal.
- L'estadística és una eina fonamental per fer el seguiment de la situació de la cultura i de les arts. S'han de coordinar les accions actuals amb l'objectiu de cobrir els buits existents en el nostre territori i s'ha d'abordar a escala europea el bit que hi ha a les dades referides a continguts digitals.

5. Precarietat del treball artístic i creatiu. Per actuar contra la precarietat dels artistes, cal avançar en el desplegament de l'anomenat Estatut de l'Artista. Per fer-ho, caldria:

- Renovar l'impuls perquè el Ministeri de Cultura activi el desplegament de l'Estatut de l'Artista a partir de les 36 mesures establertes l'any 2014 pel CoNCA, que posteriorment va ampliar i potenciar el Congrés dels Diputats.
- Fomentar la inscripció al Cens d'artistes i el Cens de professionals d'oficis connexos a l'artista i altres professionals de la cultura de Catalunya. Aquests censos creats pel Departament de Cultura s'han de vincular de forma efectiva a mesures concretes de relació amb l'Administració.
- Passats deu anys de la redacció de les 36 mesures, és urgent revisar la situació actual, veure en què s'ha avançat, què queda pendent i, sobretot, identificar noves problemàtiques que hagin sorgit en aquest període. Per aquest motiu, cal instar el Departament de Cultura a donar impuls a una taula on es debatin aquests aspectes i que serveixi de revulsiu per seguir avançant amb la presa de mesures efectives.

6. Creació, producció i difusió artística. Al llarg de l'any 2023 el CoNCA ha impulsat el laboratori Politarts per a l'anàlisi de les polítiques públiques per a la creació, on s'han evidenciat diferents necessitats:

- Cal impulsar la revisió i actualització dels plans estratègics sectorials que estan desactualitzats i dels corresponents plans d'impuls per executar els vigents.
- Cal transitar de la política d'ajuts cap a una política d'articulació del sistema cultural en tot allò que es refereix a les arts i la creació artística, amb el disseny de dispositius generadors de continuïtats i de valor afegit: xarxes, circuits, acords entre administracions, etc.

- A més d'atendre i nodrir els formats industrials, homologats pel mercat, cal impulsar la creació sense limitacions, enllà d'estàndards preestablerts, d'on surt sovint la innovació.
- En el moment del disseny de les polítiques referides a la creació artística, s'han de tenir en compte els elements avaluadors que ja existeixen i situar-los com a garants de l'impuls de les arts i la cultura.
- Cal optar de manera decidida per la cultura de base digital i posicionar en un espai de centralitat mediterrània el Hub Audiovisual, Digital i del Videojoc.
- S'ha de treballar per reduir el desequilibri existent entre les polítiques de suport a la producció i les dificultats per garantir-ne la difusió i l'exhibició.

7. Àmbit educatiu. Les arts són imprescindibles en l'educació integral de les persones i, per tant, en l'educació primària i secundària obligatòries per a tota la població.

- Incorporar les arts a l'educació obligatòria, com a llenguatges i com a eines pedagògiques.
- Consolidar i ampliar els nous cicles mitjans i superiors artístics de Formació Professional d'abast català.
- Consolidar els avenços en el terreny dels ajuts a l'alumnat.
- Plantejar la possibilitat de crear un procés d'homologació del professorat en àmbits artístics.
- Establir el concepte «campus de les arts» com a ròtula entre els graus de base LOE-LOMLOE i la universitat, particularment en el camp de la recerca.
- Tanmateix, els centres dels graus-LOE restaran encara sense l'autonomia pròpia dels estudis superiors, és a dir, dependents del Departament d'Educació i, en conseqüència, subjectes a paràmetres propis de l'educació secundària.

8. Mitjans de comunicació. La baixa presència de la cultura en els espais centrals dels mitjans de comunicació requereix una actuació decidida que promogui:

- L'ampliació dels espais que parlin de cultura als mitjans de comunicació públics i l'establiment de programes que tinguin com a fil conductor continguts culturals.
- Major compromís amb la producció o el doblatge de productes estratègics respecte de la promoció de l'ús del català, com poden ser els productes d'èxit destinats als infants i als joves, les edats crítiques per a la socialització del català.
- La generació d'espais de coordinació entre els sectors culturals i els mitjans de comunicació.

9. Llengua. La greu situació en l'ús social de la llengua catalana requereix una actuació decidida. Per això es proposa:

- Impulsar els acords als quals es va arribar amb el Pacte Nacional per la Llengua, amb la finalitat d'incrementar els nivells de coneixement del català i promoure'n l'ús social a tots els àmbits.
- Fer valdre l'ample acord parlamentari sobre la llengua a l'escola.
- L'acció de la política lingüística ha de ser transversal a tota la Generalitat de Catalunya i no pot quedar limitada al Departament de Cultura.

10. Acció legislativa. L'any 2023 s'ha avançat en diferents textos legislatius importants, com l'Avantprojecte de Llei de drets culturals, que estan pendents de ser tramitats al Parlament. Malgrat les propostes de noves lleis, el gruix de la legislació cultural catalana reclama que, més aviat que tard, s'afronti un procés de revisió i actualització. El dèficit i l'obsolescència de la legislació cultural catalana són greus, i aquesta no pot ser substituïda per plans sectorials o estratègics, que acaben caducant al cap del temps o esdevenint estèrils sense una base jurídica ferma.

- La legislació de museus, del patrimoni i del sistema bibliotecari data dels anys noranta i requereix una revisió per incorporar-hi els canvis tecnològics i socials que s'han produït des que va ser redactada.
- Sectors com ara les arts escèniques o la música no han comptat mai amb una normativa específica que en garanteixi el desenvolupament. Caldria obrir un debat sobre la conveniència de regular aquestes activitats en el marc dels diferents plans sectorials.

El document *Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts 2023* ha estat elaborat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) en compliment de l'article 4.a) de la Llei 6/2008, de 13 de maig, que regula l'entitat, en el qual s'estableix que aquest organisme té per funció l'elaboració anual de l'informe sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya.

Aquest document fou aprovat pel Plenari del CoNCA el 4 de juny de 2024.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts

Plenari

Vinyet Panyella i Balcells, presidenta
Margarida Troguet i Taull, vicepresidenta
Jordi Font i Cardona, secretari
Tania Safura Adam Mogne, vocal
Jaume Ayats Abeyà, vocal
Salvador Casals i Romagosa, vocal
Núria Iceta Llorens, vocal

Direcció

Joan Torrent Pérez

Equip tècnic

Anna Alba Creus, Jordi Auladell Marquès, Lídia Benito Porté, Gemma Carbonell Jorquera, Ramon Castells Ros, Jesús Fernández Acebal, Cèlia Garcia Trujillo, Àngels Giráldez González, Ana C. Loayza Martín, Elizabeth Marín López, Albert Martí Panadès, Sandra Pujal Bouza i Lluïsa Sala i Tubert.

Equip d'elaboració de l'Informe

Coordinació i edició: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Elaboració capítol 1. Esdeveniments i tendències 2023: Mariona Borrull, Guillem Carreras, Antònia Folguera Bañeres, Montse Frisach, Esteve Molero, Manuel Pérez i Muñoz, Pere Antoni Pons, Mariona Seguranyes Bolaños i Teresa Tort Videllet.

Elaboració capítol 2. Articles exploratoris: José Antonio Donaire Benito, Carme Fenoll, Júlia Ojeda Caba.

Elaboració capítol 3. Revisió de les polítiques culturals del 2023: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Elaboració capítol 4. Anàlisi de l'estat de la cultura i de la política cultural de Catalunya. Perspectiva dels agents culturals: Ramon Castells Ros.

Elaboració capítol 5. Cultura en dades: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Per a l'elaboració d'aquesta edició de *l'Informe anual* s'ha comptat amb les reflexions de Rosa Cerarols, Xavier Fina, M. Carme Jiménez, Salima Jirari, Lluís Noguera, Martí Sales i Gemma Sendra.

Correcció lingüística: Tau Traduccions SL
Disseny i maquetació: Vitamina Disseny
Disseny de la portada: Opisso Studio
Impressió: CET Apunts

El document *Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts 2023*, editat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial-Compartiriguat 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució, la comunicació pública i la creació d'obres derivades, sense ús comercial i sempre que se'n reconegui l'autoria i es mantingui la llicència en les seves noves creacions.

Barcelona, juliol de 2024
Dipòsit legal: B-10722-2013

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

**Generalitat
de Catalunya**